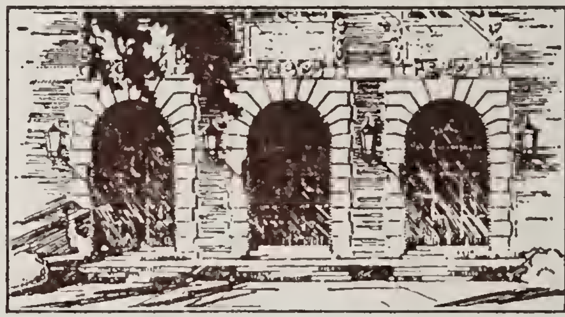

Blouznění.

Román

od

Karla Sabiny.

I.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

I.

Svatomír.

Nové domy v Praze jako z vody vyrůstají. Zde onde jen některé staré stavenisko s přežilou tváří mrzutě do našich časů hledí, v nezvyklém davu mladistvého pokolení patrně se nudíc.

Býválot jináče za dnů, v nichž vlhké klenby, tmavé ouzké schody, začazené chodby a šeré stuchlé komory panovaly. Světlo a vzduch jen volným průchodům se podávají, a valná část způsobů nynějších souvisí s moderním stavitelstvím oužeji, nežli s jinými snad zjevy časového organismu. Lidé se stanou jinými nejen v jiných dobách, alebrž i v jiných příbytcích.

Těžko pochopiti, proč se Svatomír starého zůstávadla svého už dávno nezbavil. Snad ho tam jen zvyk poutal, snad se také jemu vedlo jako přemnohým — držel se laciného.

Byl to domek vetchý a těsný, pravá chatrč, jež se mezi zánovní stavby sousední jako ošumělý chuďas mezi šviháky těsnila. Šindele na střeše vůčihledě dohnívaly; pod nimi zastaralý srub jako hnízdo na palubě vězel. Níže pak, v prvním takořka patru, dvé zasmušilých oken klenutému pokojíku nejistého světla poskytovalo. Tam zůstával domácí pán, doktor Hrst. Při zemi pak stará služka jeho v šeré komoře život svůj trávila.

Svatomír přebýval v podkroví a byl jediným nájemníkem domku, v jehož nitro jen málokdy slunce zabloudilo.

Starý domácí pán a mladý nájemník se ale tak málo znali, jakoby dlouhé ulice mezi nimi ležely. Oba byli tiší, na pohled neteční lidé, jeden druhého za podivína držel a kde možná se mu vyhýbal. Pouhá to náhoda, že po léta spolu pod jednou střechou žijíce, přece lépe

se nepoznali. Náhoda ale někdy také slučuje osoby, jimž by bylo líp, kdyby na míle cesty od sebe vzdáleny zůstaly.

Svatomír byl člověk mírný. Život jeho posud žádnou výstředností se nevyznamenával. Jenom v nitru pohnutý, vně ale tichý, byl by zajisté skoumateli, kterýž sobě v hlubinách duše pátrati oblíbil, vděčné látky k pozorování podával. Střízlivosti a střídmosti pevně se držel ne pouze za příčinou chladné krve, alebrž z pevné a samostatné vůle.

Jsou lidé, jižto s dvacátým rokem stáří mladistvý věk svůj ledva započatý již již také dokonávají. Časným nadužíváním se přeživše, záhy pozbývají chuti ku pravým a stálým slastem života. V marných roztržitostech sobě libujíce, tělem i duchem před časem stárnou a oné jaré svěžesti pozbývají, jakáž mladému muži nade všecko sluší a tvořitelem nejkrásnějších poměrů životních ho činí. S mladými silami hospodařiti se neučivše, z kapitálu požívají, ouroků se nedočkajíce.

Takovýchto lidí živou protivou byl Sva-

tomír. Ve zdravé a pevné ústrojnosti tělesné svěžího a snažného zachoval ducha. Výbuchům neladného rozčilení se vyhýbaje, všeho se chránil, co na okamžik krev dráždí a hlavu marně rozněcuje. Tím pilněji ale si hleděl povolání, na kterém se záhy a pevně ustanovil. Rozličnými študiemi se probrav, konečně malířskému umění se oddal, ne pouze z přenáhlení chuti, alebrž vniterním dohnán pudem. Velké to štěstí, když v člověku náklonnost a nadání rovnou mocí se ujmuly a pilností pěstované, jaře vyrůstají.

Na utěšené rovnováze se drže, zosnoval si Svatomír samorostlý, zvláštní život v mysli své, onen mírný a tichý plamen poesie v sobě pěstuje, kteráž jsoucnost vezdejší tak valně okrašluje tomu, kdož jej v sobě věrně přechovává. Jinak stál na světě samoten, možná-li vůbec někoho na světě takto nazývati, kdož si uměnu za soudružku vyvolil.

Společnosti nemiluje, jediného jen mladíka ze všech, jižto se mu časem nahazovali, sobě na blízku trpěl, přesvědčiv se, že ten hoch

s celou duší na něm lpí a takměř ani odbyti se nedá. Roztomilý to klučina ten Stanislav Branský, a hrozný neposeda! Svatomír se s ním z počátku dosti nazlobíval a nejednou ho přímo od sebe zapudil; leč Stanislav druhý den zase přišel s nejveselejší tváří jakoby nic, šveholil a žvastal, jakoby všecky klepy, které mezi tím po Praze sesbíral, v Svatomírově pokojíku složiti zamýšlel. Od jiného by to byl tento nesnesl; leč Stanislav byl jinak tak dobrá duše, a při všech vadách svých tak zvláště nadaný mladík, že Svatomír posléze k němu srdečně přilnul. Protivy se přitahují, zvláště tam, kde živlové rozliční vzájemně se doplňují a k souhlasým účelům se provázejí.

Stanislav se nápadnou pohyblivostí vyznamenával. Samotnosti se vyhýbaje jako moru, seznal Prahu zevrub a na líc, a veřejných i společností domácich poměrů povědom byl, jakoby o nich rejstříky vedl. Nade všecko ale statistiku krásenek pěstoval, takže mu snadno o vlastnostech a soukromých románech jejich kratochvilnou kroniku sepsati.

Což divu, že s mnohými z nich velmi rozsáhlou korrespondencí rozepřádal? Milostné dopisy jsou nejvábnější literaturou mládenců a panen.

Při tom si však Stanislav i jiných důležitějších věcí všímal, takže při mnohých dobrých vlastnostech jeho ten trochet větroplašství poněkud se ztrácel. Jsouť vady při každém; hleděti jen sluší, jakými přednostmi je zakrývá...

Stanislav měl pěkných stránek mnoho, jejichž cenu Svatomír spravedlivě uznával. Dobré srdce, obraznost a velevtip ho patrně ozdobovaly. Mnoho, ač spěšně čítaje, jasnou myslí v nejrozmanitější názory vnikal, časem i sám tvořivého ducha osvědčuje. Skvělé nápady a zdravé úsudky jeho někdy až obdiv budily. Bývaly to ovšem jen jiskry mžikem rozhozené bez trvání a vřadění; vysvitající však z nich talent upříti se nedal. V nadání Stanislavova skládal Svatomír pěkné naděje. Talent jest základ všeho budoucího vzniku! — myslíval. Zabloudí-li, snadno se zase pravé cesty dopídí. Dozráním pak krásné plody

vynáší k ozdobě vlasti a ku poctě národu. Časové se sílí na zjeveních jeho a zdravé mysli se jimi potěšují. Neplodná usedlost blbých jest nejvíce jen ctností churavců — as jako mlčelivost němých. —

Takž Svatomír lehkomyslného Stanislava hlavně proto od sebe nezapudil, že dřímající v něm sílu k pěkným skutkům probuditi zamýšlel.

Naproti tomu zase Stanislav — až posud marně — na Svatomíra působiti se snažil, mermomocí do společnosti ho uvésti chtě. Svatomír horlivě odporoval. Jednoho pěkného večera se však Stanislavovi přece podařilo.

Dole v ulicích se již dlouhé stíny rozkládati počaly; ale na výši, po střechách a věžních báních žhoucí hledy večerního slunce ještě velmi živě poletovaly. Skvělý proud záře zasáhnul i podkroví starého domku. Okno komnaty Svatomírovy v rudém se zatřpytilo jasnu.

Tu, hle přímo naproti v prvním patru ozdobného domu se objevila mlaďounká dívčí tvář

podlouhlá, poubledlá, avšak rázu velmi něžného. Zádumčivé hledy vzhůru se povznesly a na osluněném podstřeší jaksi toužebně utkvěly. — Co tam asi hledaly?

Snadby se dívčino srdce potěšilo, kdyby jen možná bylo za bílou záclonu pohlídnouti v komnatku skrovnou, ale tichou a klidnou, k níž lomoz povšední jen jako hučení vln z povzdálí dorážel. Nábytku tam ovšem málo. Lože, stolek a stolice, skřínka se sbírkou knih a malířské potřeby pořádným usrovnáním krasochuť obyvatelovu osvědčovaly. Nelzeť člověku dospělému ráz záměstnání a obliby své tak dalece zapříti, aby obor, kterýmž vládne, aspoň částečně se jimi neznačil.

Několik vkusných maleb a rytin ozdobovalo bílé stěny obzláště v této chvíli, kde sluneční záře, na oponě zlomená, rudým nádchem pestrost barev oživovala. Bylo tam tak bytelno a příjemno, žeby za škaredým zevnějškem domku žádný byl nehledal tak utěšené zátiší, stvořené takořka, aby pěkné myšlénky v něm se rodily a ladné obrazy z něho vycházely.

Nedaleko okna seděl Svatomír a maloval. Byl to první obraz, s kterým u veřejnost vystoupiti zamýšlel. Prvotvoření umělcův rozhodnou někdy nad celým dalším osudem jejich; protož také Svatomír s neobyčejně napnutou pozorností a pilností práce si hleděl.

Konečně štětec odloživ, před obrazem se zamyslil. Nebyly však myšlénky jeho tam, kde oči. Zabloudilyť ony do časů dávno minulých k jemným jakýmsi zpomínkám, kde vábné přízraky jinošského snílka poutaly.

„A přece to byl jen pouhý sen!" pravil sám k sobě; „květ bez plodu, zdání bez zopravdění, kmit zapadlého světla, ježto nikdy více nademnou nevzejde!"

Na to hbitě vstav a komnatkou několikráte poпošed, uklidil obraz, barvy i štětce, oponu odšoupnul a okno otevřel. Slunce podvečerní skvěle v tvář mu bilo, když na chvilku u okna postál. Bylby zajisté v zláštním tom osvětlení podal hezký original k půvabné podobizně. Husté hnědé vlasy ovlájely čelo myšlénkami nasycené, temné vousky pokrývaly

vrchní pysk i část brady. Bystrým hledem jasnou oblohu přelítnuv, na okamžik dolů v lidnou ulici se podíval, protějšího okna se však oči jeho netknuly.

To as zabolelo dívku, jejíž hledy se od něho ani neodvrátily.

„Ani si mne nevšímá!“ povzdechnula patrně zarmoucená.

Svatomír však od okna odstoupil, ani tušení nemaje, že ho někdo pozoruje.

Venku na chodbě povstal šramot; napotom se dvéře rozlítly a do komnaty vrazil Stanislav, jak obyčejně, pln smíchu a veselí na ústech i v očích. Vnějškem se i povaha jeho zrcadlila, jasná svěžest mu s čela vyhlédala; přikrouhlé tváře jen květly! Bělavé, uměle načechrané vlasy, světlomodré oči, rty jak višně velmi mladistvého mu dodávaly rázu. Oděv od hlavy až k patě vyzrazoval šviháka.

„Ah, ty větroplachu!“ pravil Svatomír; „jaké to vlítnutí, až se dům potřásá! Člověk by se domýšlel, že koňmi po schodech vyjíždíš.“

„A po jakých to schodech! Na mou věru, Svatomíre, není jim v Praze rovných. Sídlíš zde věru jako orel na skalnaté poušti. Schody! — kdybys raději řekl neschody! Slepičí to posádka! a tma je tam jak v pytli! Inu, jsi právě mudrc, Svatomíre. Temností k světlu vede cesta tvá; ale nemudrcům těžko se k tobě promakati. Hahaha! škoda, že nemáš dluhy, Svatomíre. Vsadil bych pětku proti groši, že by tvoji věřitelové brzo od dluhu upustili, snad po druhé již procházce k tobě! Co pak děláš, brachu? — Ah, povídej mi pak něco, abych se zotavil, neboť jsem hrozně rozčilen!"

Takto šveholil hezkou chvilku a Svatomír mlče se k tomu usmíval.

„Ano, v rozčilení jsem!" dokončil Stanislav svou dlouhou řeč. „Viděl jsem ji, bratře, běžel jsem za ní a ona mi zase jako přízrak před očima zmizela! — Ledva jsem se ohlídnul, byla ta tam a neštěstí mé jest hrozné."

„Nebožátko!" prohodil Svatomír. „Škoda, že těch přízraků máš tolik a každým dnem jiný."

„O nikoli, Svatomíre! *S touto* jest jináče! Ta mi udělala, a toužením po ní ani v noci spáti mi nelze! Kdybys ji jenom viděl! Živá to Minerva! Klasická postava, chod hrdý, oči — ah ty oči by mne přes moře za sebou táhly až na konec světa. Kdybych s ní jen promluviti mohl! Když ji spatřím, třeba jen z povzdálí, jest mi, jakoby se plameny do mne sypaly!“

„Pouhé jiskry, Stanislave, jakos ty jen pouhý troud. Doutná to, ale nehoří a nehtem se to zamáčknouti dá! Tvá láska jako tvůj tanec. Otáčíš se, odpočineš si pak, abys opět s jinou potančil.“

„A, dobřes mi na tanec zpomněl!“ zvolal Stanislav. „Přináším ti lístek na taneční besedy do Bubenče.“

„Mně? Ký ďas ti napískal, že se mi chce besed a zláště tanečních? Či to tvá vlastní moudrost?“

„Moje vlastní!“ odvětil Stanislav s jakousi vážností. „Chci tě uvésti do světa, abys se

opoutal mezi lidmi a společenskému životu se přiučil.“

„Aj, ty starostlivý hochu! Tedy do světa semnou? a co tam budu dělat?“

„Žíti a požívati jako jiní! Což také máš z toho medvědího samotářství? Odcizuješ se světu a svět tobě! Jest svrchovaný čas, abych se tě konečně ujal a trochu do cviku tě vzal.“

Při tom se dobrý ten hoch, pokud mu možná, do usedlé tváře vpravoval, límce až na uši si povytahuje, aby mu jaksi mužnějšího dodaly rázu.

Svatomír se sotva smíchu udržel.

„Ty máš zlaté nápady, Stanislave, nevím ale, kterak je vyvedeš.“

„Toť snadné! Ve čtvrtek půjdeš do kola, dále se pak všecko samo sebou vyvine. Zdali pak víš, že se tam květ a výbor Pražských krásenek schází?“

„Nevím sice, ale nic mi na tom květu a výboru nezáleží.“

„Podivíš se, až se mezi nimi octneš jako v středu ráje.“

„Ovšem — mezi hady. Nevím věru, co bych tam získal, leda štípnutí.“

„Zkušenost, milý brachu! spůsoblivost, mravy — slovem moudrost života!“

„Ejhle, tuťby ti naši šviháci už dávno samými Sokratesy býti musili, což jsem při nich ještě nepozoroval!“

„Tys divoch, Svatomíre! Jiným se staneš člověkem, až se ve společnosti obezříš. Duch i tělo omládne, hled se vyjasní a každý pohyb tvůj se ohladí.“

„Jaké to zázraky! ale na taneční besedě se jich sotva dopídím. Vždyť ani tancovat neumím.“

„Bohužel!“ povzdechnul Stanislav oči k nebi pozdvihna. „Je to hrozné, ale dá se to napraviti. Nauč se, a sice s učením začneme hnedky. Horlivějšího učitele nenajdeš!“

A ledva domluviv hodil stolici na postel, a stolek s přehrozným šramotem do kouta odstrkovati počal, aby místa získal.

„Nenamáhej se marně,“ pravil Svatomír, zabraňuje mu. „Nebude z toho dokonce nic.

Nezamýšlímť věru nový život jakýs s bláznovstvím začíti. Pověz mi raději, co nového v Praze.“

Stanislav se zamračiv, cosi zamumlal a sem tam přebíhaje pravil: „Nic z tebe nebude, Svatomíre! Nenaučíš-li se tancovat, tedy se ženy co živ nedopídíš a starým mládencem zůstaneš. Jdi raději na poušť a čiň pokání za cizí hříchy.“

„Za tvé, milý hochu, co myslíš? bylo by toho potřebí?“

Ale Stanislavovi mezi tím už zase jiná myšlénka napadla, které se, na předešlé docela zapomenuv, mžikem uchopil.

„Ani jsem ti ještě neoznámil nejnovější novinu!“ zvolal ruce si mna . . „Polabských Anna se za několik neděl do Prahy navrátí, načež s otcem a s mladší sestrou na Javůrku se postěhuje. Rozmilá to vinička, ta Javůrka! Ah, jak by se tam idylicky žilo, a člověk by na všechny trampoty života zapomenul!“

„Chudáku!“ prohodil Svatomír s líčenou outrpností. „Kterak tě ty trampoty ztěsňují!“

„Ah, brachu!“ zvolal Stanislav — „tu mi právě něco napadá. Zdalipak si's povšimnul Aniny sestry, Marie? Pozoroval jsem už několikráte — ale počkej, jen počkej.“

Na to zlehounka k oknu se přikradl a hrdlo natahoval, aby nepozorován protější první patro přehlédnul.

„Viděls ji?“ vzkřiknul k oknu přiskočiv. — „Ta potměšilka! kterak se odrazila, jako by ji vosa štípla. Hle hle, kdož by to v tom koťátku hledal?“

„O kom pak mluvíš?“ tázal se Svatomír s podivením.

„O komž jiném, než o tvém outlém protějšku, o Polabských Marii? Kéžbych jen vypátral, po kterém dravci to děcko čihá. Kdybych tě neznal, Svatomíre, žes takořka medvěd, měl bych tebe v podezření; takž ale to bude as nějaký luňák v sousedstvu. Rozvaž jen, kterak ten nynější svět klesá a ta mládež před časem zraje! Jak jináče bývalo jindy! Takové dítě! Nedávno tomu, co s dřevěnou loutkou hrála a teď už po živém panáčkovi šilhá. Ne-

ní-li to k zoufání? Doma jako svatoušek skroušeně oči sklopuje, když našinec se blíží — právě jako kartuzianka!“

„Jdi pak, mluvko!“ pravil Svatomír; „to moralisování ti sluší, jako kachně boty. Což nemáš rozumnějších věcí na mysli, že neustále jen o těch fiflenách hovoříš?“

Stanislav se zaraziv chvilku pomlčel; zatím mu ale zase něco jiného napadlo.

„Nebudu tě přemlouvat, bys na besedu přišel, Svatomíre,“ pravil po chvilce; „ale neškodilo by ti, časem aspoň mezi soudruhy svými se objeviti.“

„Mezi jakými soudruhy?“

„Což jsi jediný umělec v Praze? — Či nevíš, že se malířové a jiní vzdělaní mladíci u *Zlatých klasů* scházívají? Bývá tam o tobě řeč, a nelibě působí, že tam nikdy nepřicházíš. — Jsout ovšem na mnohé strany rozpadlí; leč že k žádné se nepřidáváš, popuzuješ je všechny proti sobě. Jinak se také domýšlím, že, budeš-li se povždy tak stra-

niti, konečně i v umění svém nepokročíš, alebrž za nynějším časem zůstaneš!“

„Pochybuji“ — odvětil Svatomír; — „neboť mi docela nepovědomo, že se duch času do vaší hospody přestěhoval.“

„Ah, brachu!“ — zvolal Stanislav — „což se domýšlíš, že on v povětří lítá a v oblacích bytuje? že jen slunečnými zářemi svítí a učenými knihami mluví, ne však ústy lidskými? Kdež jinde se projevuje mocněji, nežli v úsudcích a oblibách společnosti? Pohybování jeho ti docela uchází. Ustálíš se sice, leč on zatím mocně postupuje a se rozvlňuje. V samotnosti pojímáš vše jen svými smysly, kdežto ve společnosti člověk takměř smyslemi všech přítomných žije. Co jednomu ujde, to druhý pochopí, a protivy názorů se vzájemně doplňují.“

„Ne tak důkladně jako ve spisech,“ skočil mu Svatomír do řeči, „kde nikoliv pouze příhodné nápady, alebrž promyšlené náhledy se střídají.“

„Mýlíš se,“ — pravil Stanislav; — „nelze

jest života se dočísti, člověk jej sám prožiti musí. Ne každý, kdož skutečně povolán, napíše a uveřejní důkladná svá mínění, ba mnozí, domyslem k tomu oprávnění, se ani pera neuchopují, ve společnosti ale se rozhovoříce nejpěknější své myšlénky projevují. Ano i v tlachálkovi ledakterém chvilkou skvělá jiskra zabřeskne, kterou projeví nevěda sám, odkud mu přišla."

Svatomír neodpověděl.

„Hle, nyní tvé myšlénky na čele ti čtu, slovo za slovem," pravil Stanislav se smíchem.

„Věru? tedy je vylož!"

„Nuže!" — odvětil Stanislav s pathetickým napnutím: „duše tvá nyní promluvila takto: Stanislav jest prorok a mudrc veliký, a nutno mi rady jeho uposlechnouti. Uhodnul jsem?"

„Jen částečně; když na tebe pomýšlím, nenapadne mi ani mudrc ani prorok."

Zatím ale Stanislav k oknu přistoupiv jako zděšený odskočil a zvolal: „Můj ideal!

Zde ji máš celou, jak v duši mé žije! Jaké to štěstí! Poběhnu za ní, a byť i bylo třeba až v končiny světa.“

S těmi slovy pak co pravý ztřeštěnec odpádil.

„Jaká to výstřednost!“ — pravil Svatomír za ním pohlížeje. „Kdyby se mi povedlo, podobnou, ale stálejší horlivost pro věci podstatné a důležité v něm zbuditi, jaký to zisk pro svatou věc naši!“

Venku se zatím vůčihledě stmívalo, požáry na západě ubledly a soumrak na pahorky obzorní se snášel. Mezisvětlí podvečerní — dumavá to doba! Kdo od hluku odvrácen v samotnosti ji tráví, ten brzo pozná, kterak ducha myšlénkami nasycuje a obrazy okřidluje, na jakéž by se v jiných hodinách sotva povznesl.

I Svatomíra chvíle ty k rozjímání povzbudily.

„Jak malý to svět, jak skromné působiště!“ pravil, v ouzkém příbytku svém se obzíraje. — „Zdali to život jest, co zde vypřádám, či marný sen? Zdali to působením jest, co mi

předsvítá, či pouhým jen blouzněním? . . Veliká tušení prochvívají svět a slabá jen ozvěna jejich ke mně dochází. Nové myšlénky lidstvem pohybují, o nichž jen z povzdálí zaslýchám. Mládež pak v radostech k činům dorůstá rozkoší požívajíc, z jakýchž ani jedna ke mně nezavítá!“ —

Toho večera byla schůzka u Zlatých klasů. V začazené krčmě, kde kouřem a horkem v člověku dech se tajil, kolem kulatého stolu seděla společnost oživená a rozhovořená velmi. Nedalo se upříti, že to lidé vtipní a vědomí. Pojednávali o věcech všeobecně zajímavých, rozum a vtip se střídaly, nápady rázné a lesklé se probouzely. Stanislav byl v proudu. Z předmětů dopadlo na osoby, a mocnost koterií vystupovala narážením na ty, kteří k okresu přítomnému nenáleželi. Tu kterýs z umělců se také o Svatomírovi zmínil.

„Co dělá? Proč nic nedává do výstavy?“

„Pracuje a čeká, až k dokonalosti dozraje,“ odpověděl Stanislav.

„Zdá se mi být přepychem nadutý," prohodil jiný.

„Nevěděl bych proč!" — doložil třetí. „Nemá k tomu posud příčiny. Snad se chudáček spravedlivých úsudků obává."

„Nesuďte a nebudete souzeni!" zvolal Stanislav. „Tuším, že Svatomír co nevidět toho i onoho zastíní a že kdo dneska nepatrnost jeho oželuje, snad už zejtra závistí pukne. Že své práce posud do výstavy neposlal, jest zásluhou, a mnohému by prospívalo velmi, kdyby takto činil. Nejednou se mi projevil, že pravému umělci dokonce nesluší školní svá pensa na výsluní vyvěšovati. Jen plodům zralým veřejnost sluší, jen výtečné práce uměním a lidstvu prospějí."

Na dobrém štítu meče se lámou. Vystalo po Stanislavovi i jiných zastavatelů, až posléze hovor zase k jiným stranám se obrátil.

Žádný nepozoroval, že Svatomír za jiným stolkem tiše v stínu sedě všecko vyslechnul. Úštěpačná slova se ho netknula; ale odpor Sta-

nislavův lahodil srdci jeho, neboť se jím přítelova věrnost osvědčila.

Teprv když se rozmluva zase uchopila všeobecných látek, vystoupil. Vítání nebylo konce, všickni se k němu hrnuli, a bylo zde najednou samých dobrých přátel. Hovor se rozvlňoval a Svatomír se v něm horlivě zúčastňuje, vtipem i vědomostmi svými pozornost i obdiv vzbuzoval. Slova jeho byla poučování. Když pak řeč na krajiny došla, tu se mu žádný z přítomných znalostí přírody nevyrovnal, jejíž život on nejen co malíř, alebrž co ostrovidný skoumatel proniknul. Když se o uměleckých školách mluvilo, tu zase žádný se mu nevyrovnal znalostí dějin jejich, a s nadšením poslouchali všickni, když doby a způsoby malby a zásluhy proslulých mistrů v docela nové, neobvyklé světlo stavěl.

Všecky mysli se konečně rozehřály, k čemuž později kolující čaj valně přispíval. Kterakž pak možná, aby rozprávka mladých mužů konečně na krásné pohlaví nedošla? Z povšedních průpovídek o ženských se vyvinuly

i náhledy o lásce vůbec, a každý podával, co buď sám prožil neb odjinud byl kdy zvěděl. Podivná to směs mínění a poznání. Zřejmě se zde lišil prudký vytrženec od citlivého snílka, zhýralý světák od zdrželivého sobíka. Zaznívalo povznášení krásenek nad oblaky i ousměšné jimi povrhování — málo však vážnosti.

Podivno, že právě ti, jižto ženského pohlaví zkušenější jsou nežli jiní a jimž co znalcům se více věřívá, *andělské naší polovičky* nehrubě si vážívají a potutelně se usmívají, když nezkušení idealisté o něžném pohlaví horují.

„Blahořečí těm, ježto neznají a velebí, čemu nerozumějí!“ — povzdechnul jeden ze starších, když Stanislav co vytržený ctitel ženských vystoupil. Mladý ten dobrodruh vykládal své hravé a nevinné rejstříky s rozmarem právě dětským. Ze všeho ale zřejmě vysvítalo, že milování jeho ženským nebylo nebezpečné. Bylyť mu posud všechny dívky co Eva před pádem — stvoření rajská! miloval je láskou nejvroucnější, blažen jsa, když kterás povzdechy jeho milostivě vyslechla a laskavě

naň pohlédla! Dále nepostoupil; více nežádal. Dobrá to duše ten Stanislav! kterak skromný byl, a s málem spokojený! Jiní tomu lépe rozumějí.

Svatomír k rozmanitým výkladům ničeho nepřispíval, a vybídnut úplnou nezkušeností se vymlouval.

„Tiché vody břehy lámou!“ pravil jeden. „Svatomír ví o tom snad více, než-li my všickni dohromady; jest však lakomý a skrývá své poklady. Nemožno, aby byl nikdy nechytil. Snad podnes v něm hoří, on ale co pravý sobík při svém ohnisku sám jediný se ohřívá.“

Všickni se hlasitě rozesmáli a tím hřmotněji na Svatomíra doráželi, aby se omluvil.

„Což mi ještě vyjasniti zbývá, kdežto jste látku až na dno vyčerpali? Vím toliko, že s vámi nesouhlasím,“ pravil Svatomír.

„Nesouhlasíte? Proč? na jakých základech?“

„Proto že mluvíte o lásce jako o plané kratochvíli, a o ženských jako o rukavičkách, jež člověk zašpiní a odhodí.“

„To přece o mně snad nesmýšlíš?“ zvolal Stanislav.

„Nedotýkám se osob, ale věci. Zavrhuji i ten tvůj jinak třeba nevinný způsob motýlů, ono poletování životem bez vyšších zájmů a účelů. — Příliš drahá to kratochvíle, ne žeby právě mnoho stála, alebrž že ji draze zaplacuje ten, kdož se jí oddá. Zaplacuje ji časem, silou, duchem a srdcem svým! Jen povaha rázu nadobyčejného z takovýchto hříček se šťastně vyplete! Jiný utone. Chápavou mysl mladistvou omámiv, odumře činům blahoplodným a v netečných mdlobách jsoucností se provléká!“

„Kacíři!“ — skočil mu kterýs do řeči. — „Neuznáváte tedy milostné zábavy mladistvé lásky? Chcete snad, abychom s nimi čekali až zšedivíme? Za to se vám naše děvčata špatně poděkují. Mladistvá láska neuznává jiných ohledů, nežli zalíbení a dobrý rozmar okamžitý. Konečně bychom se snad i ženiti měli teprv až v padesátém roku stáří, s úplným rozumem a s vědomím, že jsme ženati?“

„Ba věru!“ — prohodil zase jiný. — „Naše blouznění jest nám milejší, nežli vaše studená moudrost. Láska jest výkvět mladosti a poesie života, jest pásmo, jež celé přirozenstvo obejímá a všecky nesouzvuky lidstva vyrovnává. Pomněte jen, jaké protivy už kdy spojila! Ti velcí pánové, ty velké paní, kdež pak jinde zapomínávají na svou domýšlenou vznešenost, ne-li v lásce? Že jest pestrá, kdož za to může? Každý miluje *svým* způsobem a k *svému* oblažení. Kdo při lásce rozumuje, ten ji buď ani nezná, buď jí už pozbyl. Láska jest dítě, hraje, směje se, a časem si zapláče pouze k vyražení. A co marným milkováním jste nazval, není-li to předběžní záře vycházejícího slunce, ježto později k polednímu vedru dozraje? Požíváme jich všady, kde na cestách našich se vyskytují, a vřelosti z nich ssajem. Kdo se při *tom* slunci nezahřeje, dobrou noc, chudáčku! Aniž zazlívejte motýlovi, že všechny květiny zulíbává. Ony se proto nehněvají. Zazlívejte bouři, že je poláme, a zimě, že je moří. Jste na křivé cestě, pane! Namaloval jste si okno

na zeď a vyzíráte jím do světa. Jest to pouze vaše malování, co vidíte, a nikoli svět. Mladost pro lásku, láska pro mladost stvořena jest. Takž bylo od časů Adamových a bude až do soudného dne!“

Následovalo hlučné přisvědčování, každý ještě něco prohodil. Jediný Stanislav nyní mlčel, pozoruje, že Svatomír nepříjemně jest dojat. Tento v nezvyklém hluku poznenáhla oné lehkosti a jarosti pozbýval, která ho před chvílí oživovala. Později se opět sice slova uchopil, avšak vždy hlouběji padal do tonu jaksi přepjatého, jakýmž se lidé, kteří mimo společnost žijí, od ostřílenějších valně lišívají. Na učitelské stolici, na kazatelně a snad i jinde jest vážný takt na svém místě; ne však mezi veselými hochy v hospodě.

Svatomír na to držel dlouhou řeč, pravé pojednání o lásce a věrnosti a takto ji ukončil: „Člověk povážlivý zajisté jenom jedenkráte v celém životě svém onen stalý a vznešený pocit v opravdivosti pozná. Šťastný ten, kohož věrná láska aspoň jednou v životě rozehřála. Ne-

potkáť se s ní po druhé, leč uchová ji v hlubinách srdce co amulet posvátný, jenž před klesnutím jej střeží!"

„Patrno, že jste snílek a enthusiasta!" doložil jiný. „Ukázal jste se nám v pravém světle. Dokázánoť nyní, že jste do poměrů milostných velmi hluboko nahlídnul, ba přisahal bych, že takový jakýs amuletek na srdci chováte. Neškodilo by věru, kdybyste nám tu drahou památku na stůl vyložil, bychom se pohledem jejím k ideálním názorům vašim povznesli." Tato slova velmi Svatomíra rozdrážďila. Tvář mu zahořela a v patrném zanícení od stolu vstana třesoucím se hlasem zvolal:

„Skutečně-li takový amulet při sobě nosím, jest to poklad, jenž by se pohledem zhýralců bezpochyby rozpadnul."

Nato kvapně odešel. Druzí s podivením za ním hledíce nepochopovali, co ho mžikem tak přílišně popudilo.

„Rázný to člověk, ale nesnášelivý — jako všickni samotáři!" zvolal jeden.

„Démonická povaha," prohodil jiný. „Ná-

ruživost prudká v něm dřímá. Jen ať se na svém ohni notně nespálí aneb docela jím neshoří.“

„Shoří-li,“ chopil se Stanislav slova, „tedy zajisté jako fénix z popele svého se zase povznese!“ Stanislav nyní též odešel. Řeč Svatomírova v něm podivné myšlénky zbudila. Bylo mu při ní, jakoby se mu žhavé uhlí na hlavu sypalo. „Svatomír má pravdu, svatou pravdu,“ přemítal na mysli, ulicí jda. — „Všecka jeho slova byla vlastně jenom na mne zaměřena. Však já mu rozumím. To ale si nedám vymluviti, že má něco za lubem. Co však mi po jeho tajemstvích? Dosti na tom, když nezapomenu na to, co mne samého se týkalo, a důkladně se polepším, ano důkladně!“

Takovým předsevzetím se ten jonák už často zabýval!

Svatomír se mezi tím navrátil domů s přesvědčením, že se mu tento výlet do společnosti nepodařil. V pokojík vstoupiv z hluboka si oddechnul; bylo mu mezi tichými stěnami domácími, jakoby s něho centy spadaly.

„Všady dobře, doma nejlíp!“ zvolal, k otevřenému oknu přistoupiv. Bylo mu horko a tesklivo, noční vzduch mu čelo chladil. Ruce přes prsa složiv, zádumčivý hled upřel na skvělé výšiny. Bylo tak ticho kolem a tajemno! Na nočním nebi plály hvězdičky, měsíček nad obzor vystoupal.

Myšlénký Svatomírovy zalétaly daleko, daleko do minulých časů. Potom jako polekán sebou trhna, za ňádra sáhnul a skrovný složený lístek vytáhnul. Rozbaliv jej, na okno jej položil. Zář lunina se dotknula rozpadlých lupénků zvadlé květiny.

„Hyneš, a přece na tobě lpí duše má, a z prachu tvého mi vykvétá zpomínka — život můj jediný! Proč mi nemožno od tebe se odtrhnouti? Proč po tobě se sháním, obraze zašlý, a zásvit tvůj hledám v mrákotách?“

V protějším domě za uzavřeným oknem v stínu skrytá Marie pohlížela vzhůru. Oči její stíhaly Svatomíra — koho však hledala duše jeho?

II.

Jak se Stanislav polepšil.

Dojmy onoho večera brzo vytratily se z mysli Svatomírovy. Litoval jen přenáhlení svého, předsevzal si žíti jako dříve — samoten. Divné mu jen bylo, že se Stanislav u něho ani neukázal. Pohřešuje ho zašel k němu.

Stanislav nebyl doma; leč matka jeho se Svatomíra chopila.

„Jak šťastná to náhoda!" pravila k němu. „Právě jsem vás už sama vyhledati a s vámi se poraditi chtěla. Co pak soudíte o mém Stanislavu? Co znamená ta jeho kvapná změna? Nelze mi to ani pochopiti!"

„Jaká změna?" tázal se Svatomír. „Nevím o ničem. Stanislav mě už po nějaký čas ne-

navštívil, aniž vím, proč se vyhýbá. Přicházím tedy k němu, když on ke mně nejde."

„Toho by si měl Stanislav vážiti," pravila paní Branská; „že jste ho tedy už několik dní neviděl, podivíte se mu nemálo. Jest věru, jako by nové tělo byl navlíknul a novou duši do sebe byl vssál. Neposkakuje mi více po síni, nepředčítává mi své milostné lístky, ba ani do kuchyně se nepodívá a jídla si nevšímá — k pravému zoufalství naší Běty, s níž se jindy povždy škádlíval, a která všecko ráda od něho snášela, jen když vaření její trochu pochválil. Teď ale celý den se nezasměje, a věřte mi — ta vážná tvář jeho se mi pranic nelíbí. Pozbyl vší přívětivosti, stal se nemluvným a omrzelým, beře slova na váhu a odměřuje své kroky, slovem, počíná si jako nedužívý starý mládenec. A kde byste as řekl, že nejvíce vězí? Celé předpolední tráví ve veřejné knihovně a stěžuje si, že tam nemožno až do noci pobyti. V pokojíku jeho najdete hromady knih, Bůh sám ví jak učených. Snáší je, kdož ví odkud, a

celé noci v nich čítá. Před chvílí jsem tam s děvečkou uklízela. Přisám Bůh, jaké to kliky háky, řecké i jiné, ba i hebrejské. Běta to chtěla mermomocí spálit. Jedině tomu jsem povděčna, že mi teď za děvčaty neběhá, jako jindy. Konečně by se byl přec na některou uvázal, což by bylo neštěstím. Mám už pro něho nevěstu — až k tomu bude čas. O, pane Svatomíre! lepší nenajde, kdyby celý svět prošel!“

„Vaše péče o Stanislava sahá daleko; jen ať vám ten hoch přece neuklouzne. Co však mu teď do hlavy vlezlo, nepochopuji; doufám ale, že se mi to ještě dnes vyjasní.“

„A pak mne o tom zpravíte? Neopomiňte toho, pane, neboť jinak bych se ničeho nedopídila. Marně bych se ho sama poptávala; buď by docela pomlčel, buď mi něčeho jen tak k uspokojení mému nalhal. Vždyť víte, kterak to ti synáčkové umějí!“

„Bude on as někde při kulečníku,“ pomyslil si Svatomír odcházeje, „aneb u některého čepčářského krámu na své milenky počihuje.“

Mýlil se! Stanislav skutečně ve veřejné čítárně za hroznými folianty sedě, pot horlivostí a pilností s čela si stíral.

Odpoledne se Stanislav u Svatomíra dostavil. Kterak ale vypadal! Zrovna k nepoznání! Docela jiný člověk: klobouk jindy pe furiantsku nasazený, teď hluboko v tváři mu vězel a takměř celé jasné čelo jeho přikrýval. Když pak jej sundal, tu Svatomíra překvapily co nejkratšeji ostřižené a jak máslem uhlazené vlasy na místě podlouhlých, načechraných a volně povlávajících kadeří, ježto mu tak hezky slušívaly. I švihácký kabát popustil právo své usedlému, s krátkým poněkud životem, ale s hrozně dlouhými šosy. Nejpodivněji však se dělaly brejle, za nimiž nezvyklé jim oči velmi nápadně mžouraly. Konečně ta z brusu nová tvářnost, ježto svůj přesměšně vážný výraz, jak patrno, před zrcadlem si uzpůsobila, nedala Svatomírovi hlasitého smíchu se zdržeti.

„Odpusť, Svatomíre, že tak pozdě k tobě přicházím; bylo mi však v těchto dnech tolik

pracovati a uspořadovati, že mi ani chvílinky nezbývalo.“

„Aj, toť vzácná pilnost, Stanislave! Jak pak jest s tvou novou láskou? Dopídil jsi se svého ideálu? Tyť jsi jaksi hrozně vážný!“

„Ah, marnost světa, zaslepenost mysli!“ odvětil Stanislav s povzdechem.

„Je-li možná! — A kterak to vypadáš! — Soudil bych věru, žes vstoupil mezi kvakery.“

„Milý Svatomíre, nesměj se mi, prosím tě snažně, nesměj se. Mé nynější záměry jsou důležité a předsevzetí moje nikdy více zvrátiti se nedá. Přesvědčen jsem, až všecko zvíš, že také skutečně vážiti si mne počneš; neboť nyní teprv budu přátelství tvého hoden.“

„Jaký to úvod? Což jsem si tě nevážil? Nebuď pak blázen! Či jsem ti ondyno snad ublížil? Dětino, tebe se to netýkalo!“

„Ah holenku! tys mi ondyno vsadil hroznou blechu do uší!“ zvolal Stanislav zapomenuv se a z vážného tónu vypadnuv; rychle však se zpamatovav, opět kázati počal: „Chtěl jsem toliko říci, žes na mne nesmírně působil. Po-

rozuměl jsem ti zúplna a uposlechnu napomenutí tvých. Novou cestou přímo k novému životu kráčím.“

„Aj, a kam pak, Stanislávku? Tyť jsi dnes hrozně usedlý. Z které pak studny moudrosti jsi toho pedantství navážil? Odkud celá tato změna? Nepamatuji se věru, že bychom byli o něčem podobném hovořili — leda snad těch několik propovídek o ženských . . .“

„Ano, Svatomíre, o ženských! o lásce, jediné a věrné!“ skočil mu Stanislav patheticským hlasem do řeči, načež se opět umírniv, oči k stropu povznesl. „Zasvitlo nade mnou a po dlouhých tmách konečně jsem se jasna dopídil.“

„Hochu, zdá se mi, že třeštíš. Odlož pak ty brejle, abych ti do očí viděl, a tu hazuku svlékni a vlasy si načechrej a zatancuj mi po pokoji jako jindy, sice neuvěřím, žes Stanislav Branský, alebrž jakás jeho karikatura. Vždyť pak ti ta kukle nijakž nesluší.“

„Sluší nebo nesluší, na to teď nehledím.

Nech i zevnějšek můj dosvědčuje vniterní můj ruch, změnu a nové mé povstání!“

„On se zbláznil, to je zřejmé!“ pravil Svatomír ramenama pokrčiv. — „Slyšíš, hochu, svlékni se a uvař trochu černé kávy. Zde máš kávostroj a vinní líh, tuhle sklenky a cukr. Mezi tím spolu rozumně pohovoříme a já při tom něco dopracuji.“

Posadiv se k práci chvílkami přes malbu na Stanislava pohlížel. Tento odloživ kabát a brejle, zase podobnějším sobě se stal, ač výraz obličeje vážnosti nepozbyl. Zapáliv pak líh, zamyšlen do stroje se zakoukal.

„Nuže — ty mlčíš? Což mi nic nepovíš o tom, co ti mozek splítá? Proč jsi tak tichý?“

„Proto, že se mi jen vysmíváš,“ odvětil Stanislav kávu mela; „domníval jsem se, že u tebe se srozuměním a s pochvalou se potkám, a ono naopak!“

„Proč zvláště dnes tě chváliti mám více než jindy? Vždyť nic nového pochvalného o tobě nevím?“

„Nevíš? Hle, jako by ti moje matka nebyla všecko řekla!“

„Řekla nebohá, co věděla,“ prohodil Svatomír; „to však, tuším, jest jen pláštík toho, co neví. Stáváš prý se hrozně učeným. To by právě nebylo zlou věcí; nepochopuji ale ten tvůj prudký náběh k moudrosti, aniž tvé směšné usedlosti rozumím. Vím toliko, že prudký roznět dlouho netrvává.“

„O Svatomíre! tys mě ondyno ze sna probudil a svěřím se ti se vším, ale smáti se mi nesmíš, neboť pravdivé jest a vážné, co ti vyjevím.“

„Jsem velmi dychtiv.“

„Nuže, pamatuješ se, cos ondyno mluvil o marném milkování, o nestálém záletnictví a tak dále?“

„To tě pobouřilo? Bloudku! vždyť pak jsem přitom ani na tebe nepomyslil.“

„Nepomyslil? Aha! však tě známe, Svatomíre! Potřebí z tebe rozumy vytahovati, jako ze šachty, chce-li člověk pravé tvé minění poznat.“

Svatomír neodpověděl. Vida, že Stanislav do proudu přichází, očekával další rozvinutí.

„Slova tvá o marnostech nepadla na skálu,“ vypravoval Stanislav dále; „přemítal jsem o nich, jakž Pavel praví: všecko zkoušejte a co dobrého jest, toho se držte!“

Svatomír sepal ruce a velmi skroušeně na Stanislava pohlížel. Z očí mu vyhlédal jasný smích, ale zdržel se a mlčel.

„Přemýšlel jsem, až jsem se dobrého dopídil. Spálil jsem pak celou svou sbírku milostných lístků, i všechny památky, věnečky i vlasy přítelkyň svých a ustanovil jsem se na heslu: *Jenom jedna jediná a věrná láska!*“

„Ah! je-li pak možná!“ zvolal Svatomír oči vyvaliv. „Ustanovils se na heslu a spálils památky! Toť věru tragické! A tudy ta vážnost a ty brejle?“

„Vtipkuj si, jak chceš,“ odpověděl Stanislav opět hlasem kazatelským; „pomni jen, že člověk, ve tmách bloudící, podivnými někdy cestami k pravému poznání přichází!“

Svatomír mlče kreslil.

„Znáš pana Hlubokého?“ tázal se Staniv po chvílce.

„Jen tak z povzdálí — dle jmena.“

„To však víš, že jest vysoce učený muž?“

„Nevím, holenku. Slyšel jsem kdys o tom; nerozumím tomu.“

„V latině, v řečtině, v počtářství a hvězřství jest slovutným. Nyní studuje ústrojnost čičích drápů a co nevidět uveřejní veliké jednání o tom.“

„Sláva mu! Ale kterak ty drápy s tvým eslem souvisejí?“

„Scházívá se u něho vybraná společnost čených mužů a paní,“ vypravoval Stanislav ále. „Byl jsem tam už dávno zván, slepá má uše se však jen s marnostmi obírala. Ondyno šak, když jsem zhýralého světa se odřeknul, apadlo mi, že v okresu lidí tak výtečných ové mé zásady k úrazu nepřijdou. Byl jsem am ve středu.“

„Hle, a zachutnala ti hluboká moudrosť?“

„O Svatomíre! bylo mi, jako bych se byl ova narodil. Jaké to rozprávky! jak hlu-

boké vědomosti! Kéž bys to byl jen vyslechnul! Sotva jsem to všecko pochopil. Nedostihlá výše a hloubka vědy se mi tu objevila.“

„Škoda, že jsem tam nebyl! Kterak by má duše byla ztučněla!“

„Bez žertu, Svatomíre, člověk okřál dotknutím takových předmětů.“

„Vždyť̓s pravil, žes tomu nerozuměl?“

„Jen částečně, ale člověku se vůbec vždy jen část věcí objeví, ostatku se sám domysliti musí. Jeden z těch pánů četl pojednání o kulatosti země, a dokázal: kdyby země byla čtverhraná, žeby docela jináč vypadala. Důkazy byly přísně logicky a s důsledností právě Hegelianskou provedeny. Druhý zase o latinském *gerundiu a supinu* velmi krásnou rozpravu přednášel. Hodlá ji tiskem uveřejniti a bude as dva archy obnášet. Patnácte let prý na ní pracoval! Třetí pak objasňoval nožičky komárů všeho druhu, a čtvrtý konečně vypočítal, jak mnoho času by pavouk as potřeboval, kdyby chtěl do měsíce vylézti.“

„Toť neslýchané a velmi užitečné věci!“

prohodil Svatomír. „To čtvrté pojednání by mne bylo obzvláště bavilo. Rád bych věru věděl, jak by to ten pavouk navlíknul, kudy by tam vlezl a co by tam pak dělal?“

„Kudy? hm — povětřím, toť se rozumí. — Jedna pak dáma čtla úvahu o geometrii při ženských sukních užívané, kterak totiž celý kroj ženský spočívá na základech mathematických.“

„Hrozné to věci, až se mi hlava točí!“ prohodil Svatomír.

„A to všechno bylo jen předehrou!“

„Je-li možná? Co pak se po tom ještě dělo?“

Stanislav se zamračil a mlčel.

„Nuže, Stanislávku, vypravuj!“

„Ty se mi bez toho jen posmíváš; však já dobře vidím, kterak se za tím rejsováním šklebíš.“

„Dětino! tobě se nesměju.“

„Komu pak, když zde jiného není?“

„Tomu pavouku, milý hochu,“ pravil Sva-

tomír. „Napadlo mi právě, kterak by se as koukal, kdyby do měsíce vylezl.“

Po chvílce mlčení pak Stanislav zase rozvázal: „Potom se přestalo čísti a vedl se hovor o rozličných věcech. Přítomní ve zvláštní skupení se rozstoupli. Přešťastná náhoda mě svedla se slečnou Amatou, dcerou Hlubokých. Znáš slečnu Amatu, Svatomíre?“

„Bohužel — neznám!“ odvětil Svatomír, smích v sobě ledva taje. — „Teď přijde to pravé!“ pomyslil si.

„Škoda, že ji neznáš, Svatomíre.“

„Lituji nesmírně. Snad mi toho osud budoucně dopřeje.“

„Amata jest ženská, jíž na světě rovné nenajdeš!“

„Tedy zázračná!“

„Zázračná, ano! jediné to slovo, jež se pro ni hodí. Zázračná ve všem ohledu.“

„Minerva moudrosti a Venuše krásy!“ doložil Svatomír.

„Krásná-li jest, to věru ani nevím,“ vypravoval Stanislav dále; „jest však se toho

naditi. Řekl bych skoro, že tak krásné duši jen v překrásném těle přebývati možná. Leč co na tělesné kráse záleží tam, kde ozdoby ducha nevýslovnými půvaby září? Oslněn byv leskem myšlének jejích, zevnějšku jsem si ani nepovšimnul. Seděli jsme v alkovně poněkud v zastínění a jen oči její chvilkami šerem se zaleskaly."

„Jakže?" skočil mu Svatomír do řeči, „svítí tedy ve tmách očima jako kočka?"

„Chceš-li, abych dále mluvil, Svatomíre, tedy nežertuj."

„Odpusť, Stanislave; napadlo mi to jen tak mimo . . ."

„O příteli!" pokračoval Stanislav, „ani vysloviti nemohu, kterak se ve mně vyjasňovalo! V očích se mi jiskřilo, tak že kolem sebe ničeho jsem neviděl; co však jsem slyšel, to se mi hluboko v prsa vrylo. Bylot to vznešené a velkolepé. Věru, Amata má nesmírné poklady!"

„Jak že?" skočil mu Svatomír do řeči „poklady že má a neprovdala se ještě? Bratře,

taková nevěsta je pravé terno za našich dnů, kde o peníze nouze.“

„Amatiny poklady leží v duchu!“ kázal Stanislav; „takovému bohatství se zemský mamon nikdy nevyrovná.“

„Škoda věru, veliká to škoda!“ pravil Svatomír, chtě Stanislava trochu poškádliti, „já bych myslil —“

„Co bys myslil? jaká škoda, Svatomíre?“

„Inu, bylo by snad líp, kdyby se v poklady na dví rozpadly.“

„Kterak to? nerozumím ti . . .“

„Inu, myslím — jedna polovice by jich mohla zůstati v duchu, ale druhá aby se v dobré dvacetníky proměnila.“

„Jdi pak, Svatomíre, a neprohřešuj se. Kdybys Amatu znal, mluvil bys vážněji. Podivil bys se nesmírným vědomostem jejím. Ne snad že by pouze v tom neb onom oboru poznání zdomácnělá byla, alebrž ve všem, bratře, kamkoliv pohlédneš!“

„Tof neslýchané!“ zvolal Svatomír. „Jsouf ovšem vědomosti, o nichž nevěděti by našim

slečinkám valně prospívalo, leč — nevíš, zdali Amata také dobrý koláč upeci umí?“

„Svatomíre, přisám Bůh — ty mne urážíš!“ zvolal Stanislav vyskočiv.

„Co ti napadlo, dětino! Dej raději pozor na kávu. — Což nevíš, že se kuchařství za našich dnů již až na vědu povzneslo?“

„Čert se povznesl!“ zabroukl Stanislav, opět se posadiv.

„Nuže, Stanislave, pokračuj jen dále s vypravováním. O čem pak jste dále hovořili?“

„O přemnohém! Kdož by to všecko opakoval!“

„Ku příkladu, Stanislávku — něco o lásce!“

„Ani slova. Rozprávka naše z kolejů nauk a umění se nevyšinula. Nadevše jsem se podivil její zběhlosti v cizích jazycích a literaturách. Francousky mluví jako když bičem mrská.“

„Toť zázračné! — A turecky neumí?“

„Turecky? proč? vždyť Turci nemají skoro žádnou literaturu.“

„Což literatura!“ usmál se Svatomír. „Spekulací jest nejlepší literaturou, a v Turcích jest ten i onen baša, na kterého by se s prospěchem zaměřiti dalo.“

„Lituji tě, Svatomíre! Jsi chuďas ženských nezkušený a mluvíš jako dítě. Amata špekulovat! Amata zaměřovat na tureckého bašu! Jaký to nesmysl! Kdybys s ní jen jedenkráte promluvil, ba kdybys ji jen spatřil, zarděl bys se studem nad těmito narážkami!“

„Možná, Stanislave; leč dříve, než se zardím, dobře se na tu slečinku podívám. Ze všeho ale, cos mi pověděl, vím toliko, že pan Hluboký jest učený muž a slečna Amata snad ještě učenější; na vzdor tomu všemu ale přece nepochopuji tvůj dlouhošosý kabát a ty brejle.“

„Nuže, tedy se ti svěřím se vším, ač to právě nezasluhuješ!“ zvolal Stanislav. — „Ona láska, ona jedna jediná věrná láska, kterouž jsi tak vřele zastával, onen ideál lásky mne uchvátil! Miluji Amatu, jakož jsem nikdy před tím nemiloval, a miluji pouze ji jedinou pod sluncem!“

„Tyť si's s tou jedinou láskou hrozně pospíšil, Stanislave!"

„Osud, milý Svatomíre, pouhý osud. Přišla sama, aniž jsem ji hledal. Bůh ji seslal!"

„Řekni raději, žes hned do první nástrahy zakousnul."

„Pořekadlo!" zamrzel se Stanislav. „Nyní teprv poznávám, jak marně jindy do větru jsem žil! Hle, jedna otázka, dvě skrovná slovíčka mnou hrozně zatřásla. Paní Hluboká, hovor můj s Amatou s patrným uspokojením poslouchajíc, mezi jiným se mne tázala: „Čím budete, pane Branský? Jaké si připravujete výhlídky? Hleďte jen, abyste brzo dobrého místa došel!" Seděl jsem jako omráčený. Čím budu? Na to jsem věru posud ani nepomyslil. Čím budu? tato dvě slova mne pronikla mocí blesku. Léta ubíhají, a jest věru již čas, abych na budoucnost pomyslil."

„Hm, také praktickým jsi se stal, a to vše tak nakvap, jakobys se už zejtra oženiti zamýšlel. Mateřská pečlivost paní Hluboké přehrozně zapáchá úmyslem jaksi povšedním.

Ty matinky jsou někdy hrozně starostlivy, když pro dcerušky loví.“

„Jak že? ani té šlechetné paní nešetříš?“ zvolal Stanislav rozhorlen.

„Jest to jen mé soukromé mínění, a možná, že se mýlím,“ pravil Svatomír.

„Ano, tak jest. Mýlíš se přehrozně. Ta výtečná paní zajisté jen na mé dobré pomýšlela. Nevímť ani, co jsem jí na to odpověděl. Později teprv po dlouhém přemýšlení jsem se dopídil stopy, která mě ku krásnému cíli dovede. Oh když pomyslím, že mi snad možná bude, tráviti budoucnost svou po boku jediné své Amaty: tu ještě vyšších blaženství na zemi vyhledávati zbytečno! Zamýšlím na stav, který mě zajisté s tím andělem svede.“

„Amen!“ doložil Svatomír, skroušeně na Stanislava pohlížeje. „Rád bych jen věděl, jaká to budoucnost. Ukaž mi pak přece ten ráj, v němž ti tak sladká jablíčka zrají.“

„Věz, příteli,“ řečnil Stanislav, ousměšků Svatomírových si nevšímaje, „postavím se nyní na pevnou positivní půdu. Oddám se náukám

a zakročím pak o profesuru, která mě zajisté nemine. Takto se dopídím pěkného povolání a pevného postavení v životě. Co myslíš?"

Svatomír kývnul hlavou, ale neodpověděl.

„Mlčení tvé si vykládám dobře. Souhlasíš?"

„Snad, snad také ne; to ale jest patrné, že's chytil ouhoře za hladký ocas. Učení pánové se do pedantství obyčejně teprv za učeností vpravují; ty však jsi je dlouho před ní na sebe navléknul. Či ty tvé brejle jsou brány moudrosti a ta tvá škaredá hazuka pláštěm Šalamounovým?"

„Není to pedantství ani sprostomudráctví," rozhorlil se Stanislav. „Svléci větroplacha a obléci muže usedlého, jest první krok rozumu na dráze poznání. Slušíť i zevnějškem stav nitra osvědčiti. Amata nenávidí modní šviháky a zřejmě se vyjádřila, že jen takových lidí si váží, kteří celým svým rázem protisvětáctví své projevují. Učený muž prý z jiných vyhlédá — —"

„Jako šídlo z pytle!" skočil mu Svatomír do řeči.

„Tys dnes rozpustilý, Svatomíre, jak jsem tě nikdy neviděl! Nepochopuji, kterak jsi se tak rychle změnil, a věru — nikoli prospěšně!“

„Jest se mnou, jako s tebou, Stanislave; člověk někdy divným dojmům podléhá.“

„Ano, tak jest; Amata se přímo projevila, že s modním hejskem pro celý svět by v přátelství nevstoupila.“

„To je velmi podezřelé,“ prohodil Svatomír.

„Tobě se dnes ledacos nelíbí, cos jindy chválíval. Amata má pravdu, a poněvadž mi na jejím úsudku všecko záleží, tedy se dle slov jejích řídím a věčně říditi budu.“

„Věčně? Nebohý Stanislave! Vidím nad hlavou tvou hrozný pantofel se vznášeti, jemuž neujdeš, až se bohdá po letech oženíš!“

„Ty dnes vůbec podivné věci mluvíš. Domníval jsem se, že se u tebe s pochvalou potkám a nikoli s ousměškem.“

„S pochvalou ještě počkáme; kdož ví, kterak bude za týden? Rád bych jen věděl, jak daleko jsi vlastně se slečnou Amatou už

pokročil. Jindys aspoň slečinkám hned prvním promluvením srdce své na míse předkládal.“

„Ah, Svatomíre, jindy a nyní! jaký to rozdíl! Ani bych se neopovážil slovo o lásce s ní promluviti. Ale psáti jí hodlám co nevidět, aby poznala posvátnost plamenů a pravdivost zámyslů mých. Pokusil jsem se již o to, ale začaté listy jsem zase zrušil. Nedopídil jsem se posud pravé formy a význačných slov. Nesnadná to věc, k dívce tak dokonalé a vysoce vzdělané slušným směrem se přibližiti.“

„Ovšem, Stanislave, taková věc musí dozrati. Radil bych ti, abys s tím ještě nějaký čas počkal, až ti přijdou pravé myšlénky. Neopomiň pak také mi ukázati plod své zamilované Musy, a buď jist, že ti v tom dobře poradím.“

Když pak domluvili a kávu vypili, chystal se Stanislav k odchodu. Navleknul hazuku, nasadil klobouk do čela a brejle na nos.

„Stanislávku!“ pravil Svatomír, „kdybys

se takhle, jak zde stojíš, do zelí postavil, oh, kterak by ti nebozí zajíci před tebou utíkali!“

„Jakž jen možná,“ pomyslil pak, když Stanislav odešel, „že člověk, jinak rozumný a vzdělaný, dojmem jakýms pojat, mžikem rovnováhy pozbude a výstřednostem se poddá, jakéž zajisté jindy jen ousměch v něm budívaly? Či všecka síla naše jen v uvážení toho spočívá, co mimo nás leží, jak mile ale osobnost naše vlastní se v to zamotá, tu již zdravého úsudku se nám nedostává? Či s duchem jest jako s tělem, že každý jen ze sebe vidí, ale žádný do sebe?“

Po několika dnech jej Stanislav zase navštívil. Vypadal právě jako ondyno, nacházel se tedy docela ještě na starém stanovisku, jen že rozčilenost jakás líčené vážnosti jeho překážela.

„Celý hořím, Svatomíre!“ pravil, do pokoje vstoupiv; „a jakž ne? když hvězda blahoslavenství tak jasně nade mnou vyvstává!“

„Aj, což tě ta obtížná studia tak hrozně oblažují?“ tázal se Svatomír s pousmáním.

„Studia? hm — ovšem, dobré to věci — ale nyní, právě před chvílinkou jsem potkal paní Hlubokou, Amatinu matku. Co bys tomu řekl? ty okuláry — ďas aby je vzal, snad byly navlhly — jest mi někdy, jakoby kolem šero bylo, slovem, neviděl jsem právě tak dobře, jako jindy, a přešel jsem ji — bez pozdravení! Leč ona sama ke mně přistoupíc, za ruku mě uchopila. Kdybys jen byl slyšel, jak laskavě ke mně promluvila! kterak na mne dorážela, bych večer jistě přišel; neboť dnes jsou zase přednášky. Když pak konečně jsem se projevil, že se všemožně vynasnažuji, bych se hodným stal mateřské náklonnosti její, že na budoucnosti své již pracovati začínám, že — —“

„Ah, Stanislave, Stanislave!“ skočil mu Svatomír do řeči, „jak přehrozný jsi mluvka! Takové věci jsi vykládal? což jsi pozbyl všeho taktu?“

„Ale, Svatomíre, kdybys ji jen byl slyšel a laskavost její pozoroval! Ptala se mne, čím se zaměstnávám, a proč k nim třeba

denně nepřicházím, že Amata — slyšíš, Svatomíre! — Amata se prý se mnou tak příjemně bavila, že si mé společnosti přeje! — Ach, bratře! toho jsem se ani ve snách nenadál!“

„Nesmírné blahoslavenství!“ pravil Svatomír. „Štěstí, žes tu paní dříve nepotkal, byl bys tam as denně zabíhal!“

„Kterakž bych nebyl! kamž jinam bych se utíkal k zotavení ducha a srdce? Jen kdyby mi více času zbývalo!“

„Zabral jsi se tak hluboko do pilnosti? To ti neškodí, Stanislave, byť i Amaty na světě nebylo. Jak daleko jsi pak v moudrosti pokročil?“

„Jsou to věci obtížné, milý Svatomíre, a nevycházím z nesnází. Jest s přísnou učeností, jako s příkrou horou. Člověk učiní náběh, vrazí na kolminu, vrátí se, nabíhá jinde a vede se mu jako dříve.“

„Ovšem,“ pravil Svatomír; „proto člověk nemá do větru vybíhat a na zdařbůh vylézat, nevěda kam a kudy. Potřebí si přístupného

účelu vytknouti a pak dobré cesty k němu hledati aneb sobě sám klestiti. Kterak se ti při tom vedlo?“

„Podivně; máš-li trpělivost, popíšu ti to.“

„Vylož, jsem velmi dychtiv.“

„Z přesvědčení vycházeje,“ pravil Stanislav, „že všeho vědění základem jest jazyk, umínil jsem si jazykozpytem začíti. Noví však jazykové na starých se zakládají, a tito zase na pravěkých. Kde tedy začíti? Jedno na druhé mě odkazovalo, — kde začíti? Hlava mi šla kolem. Byl jsem posud zvykal s vědomostí všech jen smetánku sbírati; ale nyní, kdežto ku zřídlům se probírati mi bylo, nastala práce docela jiná. Napadlo mi, že snad se sanskritem nejlíp pochodím, a již jsem v duchu viděl svůj překlad Sakontaly! Leč prvním již půldnem jsem poznal, jak hrozná to cesta. Tuť bych se učitelské stolice as dlouho nedopídil, kdybych se do zpytování Bramínské moudrosti zabral.“

„Věru, Stanislave, tak dlouho by Amata

as nečekala, až bys indickým vědám porozuměl. Jakž bylo dále?“

„Napadlo mi, že by snad bylo nejlíp, přivlastniti si základy vší vědy, vědu věd, totiž filosofii. Ale vedlo se mi zde, jako s jazyky. Jedna soustava mě odkazovala na druhou. Nutno, je všechny postoupně poznati. Kterou cestou? Otázka tato mě zase na docela jinou dráhu svedla, neboť všechna posavadní vydobytí filosofie jsou vlastně jen stopy vyvinujícího se ducha v lidstvu, kteréžto s časem postupují. K poznání vývinu toho od pravěků až k našim dnům vede jediný dějepis. Potřebí mně tedy začíti historií.“

„Už se mi hlava točí, Stanislave! Jsem tomu povděčen, žes konečně k historii doplaval, jako na zelený ostrov. Tam jsi se tedy usadil?“

„Neusadil, milý Svatomíre! Sotva jsem začal stopovati vývin časový, objevila se mi obtíž nová. Kterak možná pochopiti dějiny bez místa? čas bez prostranství? Jeli pak dějin bez půdy? Věděti nejen kdy, alebrž

i k d e se co dělo, jest poznáním, že se vůbec něco dělo. Země byla dříve, nežli lidstvo, tedy patrno, že potřebí zeměpisem počíti."

„Ah, Stanislave! tys kapitální hoch a daleko to přivedeš! Pozoruji právě, že se jako havíř prokopáváš všemi vrstvami. Jen ať nepřijdeš na vodu! — Tedy na zeměpisu jsi uváznul?"

„Ještě jsem k němu nedošel, milý Svatomíre, neboť země jest jen částkou světa, a nemožno ji poznati jedinou o sobě, alebrž ve spojení s ostatními tělesy veškerenstva. Kolem ní se klene obloha a na obloze spatřujeme slunce — zřídlo života pozemního! Země sama o sobě jest jen pustá hmota, a jen ve skupení celé soustavy sluneční působí část jakéhos celku. Přestal jsem tedy na hvězdářství."

„Ejhle! nejen daleko, ale i vysoko jsi postoupil. Bude z tebe znamenitý muž."

„Ach, bratře! hvězdářství jest pouhá mathematika!" povzdechl Stanislav. „Počty a samé

počty až do nekonečnosti! Tam nyní stojím — a zejtra začnu s počtářstvím!"

„Ubohý!" zvolal Svatomír z plného hrdla se směje; „od Bramínův jsi vyšel a došel jsi až — k adicí! Toť podivné cestování!"

„Dnes jsem se poněkud odpoutal; vždyť víš, jaká práce mi zbývala! Jde to věru z těžka, Svatomíre, a potřebí, bys mi trochu poradil. Co tomu říkáš? Pokud jsem ty milostné lístky, ty výbuchy potřeštěné obrazivosti psával, jen tak, jak mi okamžením napadlo, bez rozmýšlení a vážení slov, šlo mi to jako parostrojem. Sta jsem jich urobil a tuším, že nebyly špatné. Ale teď, kde se o opravdivost jedná, o celý život! — přemýšlím, píšu, mažu, píšu zase, a co jsem napsal, to se mi nelíbí. Mám zde několik konceptů, ale nezdá se, žeby byly zdařilé. To učení ve mně umořuje všechnu poesii!"

Takto praviv, vytáhnul z kapsy balíček složených lístků.

„Přečtu ti jedno po druhém, Svatomíre, ty pak poradíš, které to psaní by se as nejlíp

hodilo. Zde první: Drahá, zbožňovaná Amato! Prvním Vás zhlédnutím již zraky mé i srdce . . .“

„Toť hrozně lžeš, Stanislave!“ namítnul Svatomír. „Vždyť pak jsi ji ani neviděl! Seděli jste v stínu, a ničeho jsi nespatřil, než její osudné, ve tmách svítící oči! Jdi pak, jdi s tak zastaralou frasou! Pamatuji se, že všecky takové lístky, kdekoliv jsem jaký spatřil, „prvním vás shlednutím“ — „prvním vás spatřením“ atd. začínaly. Jest to příliš všední.“

„Ovšem, Svatomíre, příliš všední; tedy snad tento druhý se hodí: Vroucně milovaná! V tichý a osamělý život můj posavadní, pohled Váš milostný jako blesk rozněcující . . .“

„Lež, Stanislave, samá lež!“ zvolal Svatomír! „Tys vedl pěkný život tichý a osamělý! Že pak ti ruka nezdřevěněla, když jsi to psal! Což by tomu as řekla Amata, až by se dověděla, kterak jsi co známý Pražský seladon na všech bálech a besedách se otáčel, a všem všudy krásenkám se dvořil a kořil? Či myslíš, že se to nedoví? Řekla by, že jsi ji přetvář-

kou oklamal. A matka její — jak by se zhrozila těch lží!“

„Věru, máš pravdu,“ přisvědčil Stanislav; „ty matinky jsou hrozně zvědavé a na všecko se vyptávají. Uhlídáme, zdali tento třetí bude k potřebě: Jediná vidino života mého! Vznešená slova Vaše zachvátila mne, a na perutích důmyslu Vašeho jsem se povznesl nad marné posavadní snahy své životní. Objevil se mi ráj . . .“

„Který by se ti takovým nesmyslem v okamžení zas uzavřel! Hoď to do kamen, Stanislave! Ty by si's hezkou ránu zasadil! Vždyť to právé zní, jako bys řekl: Slečno, byl jsem posud hrozným větroplachem, ale sotva že se mne moudrost Vaše dotknula, již jsem se polepšil, a polepším se bohdá ještě více . . . Ďas ti věř, Stanislave! Kdož ví, nebudeš-li za týden, cos jindy býval? Já ku příkladu ti věřím, — hm; ale ženské se těch polepšílků hrozně obávají. Jen to spal všecko.“

Stanislav chudák stál jako žák před mentorem.

„Kterak to tedy navléci?“ tázal se konečně.

„Nevím, milý brachu,“ odpověděl Svatomír, ramenama krče. „Kdyby se to dalo nějak namalovat, věděl bych rady; ale s perem zacházeti neumím. Což ale to právě dnes už býti musí? Odlož to na některý den; snad nám zatím něco důkladného napadne. Potřebíť k tomu rozvahy a důkladnosti.“

„Ba ovšem, důkladnosti především, neboť Amata není, jako jsou jiné!“ povzdechl si Stanislav.

„Hle, hochu, ty držíš ještě několik těch pokusů v ruce; což mi je neukážeš?“

„Ó, to jsou jiné věci! Napadlo mi, že by bylo záhodno se u Hlubokých též s nějakou úvahou objeviti, aby Amata viděla, že nejsem na hlavu padlý. Sepsal jsem to dnes v noci.“

„O čem to jedná?“

„Není v tom právě hluboké učenosti, leč pravdivá přece pozorování. Nadepsal jsem to: O poblouzeních obraznosti a pošetilém jich se jevení v skutečném životě.“

Svatomír se na Stanislava podíval, jako by mu tento nějaký zázrak byl tu sdělil.

„Toť jsi nesáhnul daleko pro látku, Stanislave!“

„Ovšem že ne. Což neznám řadu třeštivců, kteřížto na rozumnou cestu se nijakž uvésti nedali, pokud nehoda jimi rázně nezatřásla a trpká zkušenost mysl jejich nezvrátila? — Chceš toho kousek slyšeti?“

I četl mu pojednání své větu za větou a Svatomír podivením ruce spínal. Byloť to tak důsledné a rozumné, že se málo co proti tomu namítati dalo, leč spolu i tak pravdivé, jako by Stanislav před věrným zrcadlem sám sebe byl vypodobnil. Tak rozumoval ten mladík s důmyslem v skutku zářícím o věci, kterouž velevtipně objasniv zavrhoval a v nížto přece sám až po uši vězel.

„To se ti podařilo líp, než ono lživé horování!“

„I ono se mi to zajisté podaří,“ pravil Stanislav, „a uvidíš snad už zejtra, jak hezky to vypadne.“

Několik dní pak uběhlo, ale Stanislav s dopisem nepřicházel.

„Zapletl se as notně,“ pomyslil si Svatomír, „a nepřijde asi dříve, pokud jediné lásky té nebude konec.“

Marně ho však ode dne ke dni očekával, až konečně zvědavost jej vybídla, aby po příteli se ohlédnul. Šel do knihovny; Stanislav tam nebyl. Horlivost učencova tedy poněkud ochábla. Došel k němu; žádný doma. Napadlo mu na zázračnou Amatu se podívati. Vyhledal ulicí, kde pan Hluboký zůstával a promluvil s hokyní v domě sedící.

„Slečinka chodí na jedenáctou; počkejte jen chvilku a uvidíte ji,“ pravila hokyně.

Byla to ulička stranná, velmi málo lidí tudy chodilo. Uhozením jedenácté zašustěly ženské šaty v průjezdě, zápach voňavek se ze vrat vyřítil a slečna Amata vystoupila, jakby na ní Kolínské vody bylo napršelo.

Svatomír se zarazil. Jaké to zjevení! Ta slečinka prý nenávidí modní šviháky! V hedvábí, pentlích a krajkách takořka ploula!

Tílka byla skrovňounkého a postavy tak malinké, že by ji svěží tanečník snadno přeskočiti mohl; hrozitanské její šaty s krinolinou však dobrou půli uličky vyplňovaly. Bylo na ní podívání as jako na zvon cestou se klátící. Klobouk měla způsobu nejnovějšího, pod ním však pro kudrlinky nebylo tváří viděti. Na první zběžní pohled dalo se souditi, že slečna Amata je u výkvětu asi čtyřicátého jara.

Svatomír mžikem pochopil, proč Stanislav nepřicházel. Miloval, pokud neviděl! „O, kterak se ta dobrá matka zasměje!“ pomyslil si k Branským zacházeje.

Zaklepal na dvéře, žádný neodpověděl; že však bylo jen přivřeno, tedy bez okolků vstoupil.

Jak se uleknul! Nemožno, že by Stanislav zde přebýval. Světnice byla jak obrácena. Nebylo tam než hrubého stolku a lože; ostatní nábytek jako vymetený. Jinak tam vypadalo jako v šermovně. Po stěnách visely končíře a kordy, obrovské kožené rukavice a jiná kuklení šermířská. V koutě na zemi stálo ně-

kolik rozbitých láhvic a veliký džbán, za ním hrsť dýmek s dlouhými trubkami. Zlámané hole a nedokouřená cigara po podlaze se válela. Celá síň zápachem tabáku a piva čpěla.

Svatomír v rozpacích ucouvnul. Bydlel tam zajisté někdo jiný, neboť u Stanislava bývalo vždy čisto a klidno; paní Branská hleděla na pořádek a vkusné domácí pohodlí.

Na chodbě vyšla proti němu služka Běta. Oči měla zaslzené a hlasem žalostným jej požádala, by k paní vešel. I paní v pláči!

„Co pak se stalo? kde je Stanislav?“

„Což o tom nevíte?“ pravila po chvilce, když se byla poněkud zotavila, „neznáte neštěstí, jakéž mne potkalo, a ono ještě větší, které očekávám?“

„Nevím ničeho. Stanislav se u mne už dlouhý čas nezastavil.“

„Věřím!“ pravila paní; „obává se spravedlivých výčitek vašich — mých si už ani nevšímá!“

„Je-li možná! a co dělá?“

„Co dělá? Vrhá sebe v propasť a mne v

zármutek bezkonečný. Chce se ten týden dát na vojnu.“

„Na vojnu? Stanislav chce býti vojákem?“

„Bohužel, tak jest. Vše prosby a námítky mé jsou marné. Leč budiž tomu. Ať štěstí své vyhledává svým způsobem. Konečně přání rodičův vždy podléhnouti musí osamostatnělé vůli dětí. To pochopuji. Jsouť všady dobří lidé, i tam, kam on zaměřuje. V každém stavu dojíti jest prospěchu a zdaru, když se člověk jen přičiní a na marnosti neváže. Protož i ráda všecko obětuji a od všech zámyslů svých upouštím, s nimiž jsem se po tak dlouhá léta zanášela a těšila. Ale ona cesta, kterou Stanislav nyní nastoupil, vede k záhubě jeho i mé. Kéžby pak byl zůstal při těch knihách, pro které jsem se mu nerozumně posmívala! Nerušíť ony mrav, nepodrývají základy dobra v srdci a mysli lidské, alebrž je posilují. Nevedou k nízkosti a k sprostotě, alebrž z nich ven. To nyní uznávám a s bolestí pohřešuji. Stanislavovy nynější chuti však zapáchají vším zlým a povahu jeho docela podkopávají. Sotva ho poznáte.

V těch několika dnech, co jako padlý anděl bezbožné své hospodářství provozuje, nabyl rázu tak drzého a odporného a tak sprostě se chová, že mi nad ním srdce pláče. Děsím se budoucnosti, k jaké touto cestou pádí. Leč poslyšte, jak se to stalo. Jednoho jitra jsme se velmi podivili, já i Běta, jak on svůj pokojík přestrojil. Knihy, spisy, obrazy a vše, co na příbytek vzdělaného člověka ukazuje a co jej posud tak mocně zajímávalo, div že na dvůr nevyházel. Nakoupil pak holí, kordů a jiných hloupých tretek, ježto jste tam beztoho viděl, a počal sem podivné osoby přiváděti, nevědomé křiklouny a hejsky, s nimiž od rána do večera šermuje, se bije a rozpustilé kousky provádí. Při tom se kouří, huláká a pije, a Běta mnohdy nestačuje pivo přinášeti. Nelze vypověděti, jakého hluku ti lidé zde dělávají. Stanislav si se všemi tyká, a patrno, že s nimi v tuhé přátelství vstoupil. A jaké řeči ti nezbedníci vedou! Jsem stará žena a matka, ale slyšíc je ve vedlejší síni, prolévám slze nad ztracenou čistotou svého Stanislava.“

Svatomír, hluboce pohnut, smutně k zemi hleděl. Uznal, že se zde nejedná více o dětinskou hračku a okamžitý rozmar, alebrž o základy povahy přítelovy.

„Žádný neuvěří," mluvila paní po přestávce dále, „kterak matka trpí a jaká muka ji tíží, když dítě své na kraji propasti spatřuje a k ochraně jeho přispěti nemůže. Vždyť pak celý můj život se sesoustředil v něm a on jej odvrhuje a kus po kusu v bláto zahazuje. Jak dobré to bývalo dítě! Dětinský ovšem byl až po tyto dny a trochu lehkomyslný, ale srdce nejskvělejšího. Leč od té chvíle, co se s těmi nevzdělanými křiklouny spřátelil, nelze ho poznati. Kdybyste jen zaslechnul, kterak ti zatemnělci všecko snižují, co vědomostí a mravem zapáchá, kterak všem vážným snahám se posmívají a vše potupují, co hrubé rozmary jejich pochopiti nemohou. V takové ruce ten nešťastný člověk zabloudil! Když pak jsem ho na neslušné chování jeho upozornila, vysmál se mi, podruhé pak rozhorlen doložil, že z mých kázaní už vyrostl! — K obědu a k ve-

čeři mi už ani domů nepřichází, po hospodách a kdož ví kde se potuluje. Kdy v noci uléhá, ani nevím. A vojákem chce býti, na tom pevně stojí a vymluviti si to nedá. Bůh sám ví, odkud mu tato myšlénka tak kvapně přilétla. Mnozí se jí chytávají, protože jim žádné učení nechutná a ve školách nijakž neprospívají. Toho však při něm nebylo. Ve školách jakož i ve společnostech vyznamenán býval a s prospěchem študoval. Avšak i jiné ještě nebezpečenství mi hrozí. Utrácí, ba vyhazuje peněz více, nežli možno mi jich poskytnouti, a obávám se, že mi dluhů nadělá, a hanby dojde. Jakž jináče? Vždyť za ty darmožrouty všady platí a je častuje, ba do odvážných her se spouští a co pravý nezkušenec pohrává. Poraďte mi pak, co mi činiti zbývá? Kterak ho vyrvu z těch nečistých rukou? kterak z podlého toho okresu ho vyvedu?"

Svatomír stál jako omámený. Co říci? kterak raditi? Vše ho překvapilo, i nemohl pochopiti, z jakých asi zřídel ta hrozná změna vyšla.

Hlučný povyk a smích, řinčení šavlí a ostruh na chodbě přetrhly další rozmluvu. Stanislav se svými novými soudruhy se přihrnul. Bylo, jakoby stádo divokých koňů se vhánělo. Dupali a dveřmi bouchali, až se dům otřásal.

„Běto!“ vzkřiknul Stanislav do kuchyně, „rychle přines několik láhvic piva, několik balíků tabáku a asi kopu cigar, ne však trojníkových — to ti povídám, sice ti je jako rohy na čelo přilepím, rozumíš? — Nuže, — v pravo toč! — pochod! — ať už jsi zde!“

„Hoj, Stanislave,“ zvolal jeden z těch hřmotilů, „jakýs to brouk! Nahučels toho té děvce do uší a samé hlouposti. Pivo! pivo! kdož si bude s tou bryndou žaludek kazit! Je to právě, jako bys byl řekl: „Běto, přines škopek vody! Koňák, rum, arak — to jsou věci, ty aspoň něco vydají.“

„Ajta!“ vzkřiknul po chvilce zase jiný, „co to zde pod postelí leží? Smějte se, hoši, smějte se, Kniha! Kterak sem ta ještěrka zabloudila? Styď se, Stanislave! To bych byl v tobě přece nehledal, že ještě takovými hlou-

postmi čas maříš. Nebyl bys věru hoden, bychom s tebou z jedné sklenky pili!“

„Co ti napadá!“ odpověděl Stanislav, „to je jen jakýs zbytek z mlékových dnů, kde jsem kaši jídal, verše dělal a školní paragrafy louskával. Přisám Bůh, bude tomu brzo tak dávno, že na to více ani nezpomenu.“

„Zapomeň, bratře, zapomeň na to na všecko, tak nejlíp učiníš!“ ozval se třetí. „V tom ohledu jsem já mnohem šťastnější, nemaje čeho k zapomenutí. O to jsem se již co chlapec postaral, ničemu se neučiv. Knihy, milý brachu, jsou právě jen cihly, jimiž se cesta do blázince dláždí. Hleďte, pánové, tu mi napadá, jak dobře a opatrně činili za starodávna ti, kteří knihy na hranici házeli a je spalovali.“

„Aj což!“ zvolal jiný, „nejmoudřejší ze všech byl přece onen jakýs baša, nevím kterak se jmenoval, jenž prý před věky, nevím právě kdy, jakéhosi města dobyv, nevím kterého, hroznou sbírku kněh, nevím as kolik, popálil, a lázně své jimi, nevím jak dlouho, vytopoval!“

Svatomírovi se znechutilo déle poslouchati, co ve vedlejší síni se mluvilo; odešel velmi zarmoucen. Naděje jeho klesly. Věděl, že člověk, jenž v prohlubeň takových způsobů a náhledů klesá, málo kdy bez úrazu z ní zase vyvázne. Zpitomí a pak sám sebe omamuje tak dlouho, až svědomí své docela ohluší. Klesá vždy hloub a hloub, až více žádného východu není. A mnohem hůře jest, když podlí druhové kolem něho se shrnují a procitnouti mu nedávají, jako úpírové z drápů svých ho nepouštějíce, až poslední krůpěj rozvahy i síly tělesní z něho vysoukají a poslední groš z kapsy mu vyloudí. Pak ho jako zdechlinu opustějí a hanbě, posměchu a zoufalství zanechávají. — Což však jest po zmařilci jednom? Bolestnější jest pohled na trpící jeho matku!

„Kdož ví," rozjímal Svatomír, „není-li toho zase nějaká láska příčinou? Stanislav zajisté přináleží k těm, jimžto pro ženskou ani nebe příliš vysoké ani peklo příliš hluboké není. Mohou se takoví lidé i anděly i ďábly spole-

čenstva státi, jakž právě okolnosti k jedné neb k druhé straně je doženou."

A věru, takovýmto domýšlením se Svatomír pravdy neminul.

III.

Heroina.

Křehká povaha každé náhodě podléhá. Stanislav toho byl zřejmým příkladem. Večer, od něhož přístav očekával, zahnal jej na bouřlivé moře. Bylo to tenkráte, když sepsanou svou úvahu u Hlubokých vyložiti zamýšlel. Nemaje ani stání ani pokoje, mnohem dříve, nežli v určitou hodinu, k učeným a neučeným přednáškám u Hlubokých se bral. Hlava jeho byla podivnými myšlénkami a záměry naplněna. Klobouk v čele, brejle, hrozné límce, dlouhý kabát a výraz obličeje tak vážný, jak mu jen možná bylo si uzpůsobiti, dodával mu hrozně šosáckého rázu. Žadný by nebyl po-

znal, co v té chvíli v něm žilo. Nejživější to protizvuk zevnějška a nitra. Obraznost jeho neustále mu pošeptávala jmeno Amaty, již si co anděla světla představoval, co nejhlouběji do slastí milování se vmýšleje. Chvilkami i na kapsu sáhnul, zdali rukopis svůj neztratil; leč ten bezpečně spočíval v hlubinách dlouhého kabátu.

O čem koliv ale rozmýšlel, to přece mu nenapadlo, že není radno příliš časně se dostaviti. U Hlubokých bylo vše ještě v největším nepořádku, když vstoupil. Z hostů tam nebyl ještě nikdo, ba ani domácího pána doma nezastihnul. Paní Hluboká, ač co nejpřívětivěji Stanislava uvítala, v patrných se přece rozpacích nacházela, má-li hosta vyrážeti aneb v přípravách na večer pokračovati. Vždyť pak se ještě ani nesoumračilo! Služka sem a tam pobíhajíc nesmírně se mračila. Slečna Amata se strojila ve vedlejším pokoji.

Stanislav uznal chybu svou, leč pozdě. Nepříjemný dojem se nedal vyhladiti. Teprv když Hluboký domů přišel, bylo mu poněkud

ulehčeno. Rozhovořil se s ním sice, a však byl již oné pevné půdy pozbyl, kterou člověk nevyhnutelně potřebuje, má-li se zajímavá rozprávka dařiti. Při tom i sám se vytrhoval tím, že neustále na dvéře hleděl, za nimiž Amatu tušil. Jevil se posléze tak roztržitým, že i otec Amatin pod jakousi záminkou do jiného pokoje odešel. Stanislav pak stál jako opařený, nedočkavost svou v duchu zažehnávaje. Jakým rozpakům by byl ušel, kdyby aspoň o hodinu později se byl dostavil! Bylo mu jako člověku, který neví, co sám s sebou dělati má. Překážel sám sobě.

A však hle, dvéře se otevřely — Amata vstoupila. Oh, kterak byla vyšperkována!

Stanislav ji sotva zahlídnul, a již ho mráz obešel. Sundal brejle, aby ji lépe viděl a — nenasadil je více. Všecky jeho ideály mžikem zmizly. Marná byla již učenost její, marné i milostné úsměvy. Závoj byl strhnut. Stanislav si o ní tak krásný obraz byl v mysli utvořil a půvabný přelud svůj tak živě si představoval, že tato slečinka, přízraku jeho

ani v nejmenším se nepodobající, byla mu osobou docela cizou, ba i protivnou, protože se takměř násilně vedrala v místo, kteréž jiný, vznešený obraz zaujímal. Jakoby ona nebohá byla za to mohla, že si ji mladý ztřeštěnec tento docela jináče představoval!

Stanislav zajisté v okamženích těch pozbyl vší rozvahy a rovnováhy, což Amata dosti brzo zpozorovala. Taková věc ženským zrakům neujde. Poznajíť ony mžikem, kde chytilo i kde shasíná, neumí-li se mužský právě mistrovsky přetvařovati. Ne každý ale v umění tom se zná, a Stanislav byl v něm pravý nevěda, co v srdci, to na jazyku.

Amata, vidouc, jak se věci mají, déle se marně nenamáhala, a jakmile první z očekávaných hostů přibyl, nevšímala si Stanislava více. Takž napotom činila i matka její, a Stanislavovi bylo, jako by mu podlaha pod nohama hořela.

Uvolnilo se mu teprv, když více hostů se sešlo, a přemýšlel, jak by nepozorován ze salonu vyklouznul. — „O Svatomíre, Svato-

míre!“ povolával v duchu; „jakýs ty mudrc proti těmto všem — a proti mně!“

Bohužel, že se mu myšlénka tato zase příliš brzo z hlavy vytratila.

Byl se již zponenáhla až ke dveřím přikradl. Žádný se naň neohlížel, neboť oči všech lpěly na učenci, jenž právě přednášku držel. Tu hřmotné zařinčení zvonku v předsíni celou společnost polekalo. Předčítatel se zarazil, paní Hluboká vyběhla ven a ostatní s pravým zanevřením hleděli na dvéře, na nezpůsobného opozdilého hosta se mrzíce.

„Kdož to as bude?“ promluvila Amata k dámě vedle sedící; „vždyť jsou zde už všickni — ba je jich více, nežli potřebí,“ doložila uštěpačně, okem po Stanislavovi mrštíc.

Dříve však, nežli druhá odpověděla, rozlítly se dvéře a vrazila do pokoje jakás mladá ženská, hezky velká, svalovitá, odhodlaného mužného rázu, vykračujíc si jako husar a na společnost se pranic neohlížejíc.

„Heroino! můj anděle! má drahá spanilá

dušinko!" vzkřikla Amata vstříc jí letíc. Pak ji objímala a celování nebylo konce.

Heroina však bez okolků hodila šálu na stolici jednu, klobouk na druhou, pak na třetí sama se vrhnouc, zvolala: „Můj Hektor-Adonis dnes se svými soudruhy kamsi na venek odjel a nevrátí se až snad zejtra. Nevědouc, kterak ten večer zabiti, přišla jsem se podívat, co děláš, Amato. Proč pak se u mne celý čas viděti nedáváš?"

Mezi tím se po síni rozhlížela, a když ty vážné osoby kolem spatřila, usmála se jaksi s opovržením a pravila: „Ah, ani mi nenapadlo, jaký dnes den! Nebyla bych tě z učených tvých vyražení vytrhovala."

Ousměch, jenž při tom kolem úst jí pohrával, neušel Stanislavovi a živého v něm nalézal ohlasu. Zapomenul již docela, že právě k odchodu se chystal, a jakož dříve ke dveřím se kradl, takž nyní zase od nich na blízko nového toho zjevení postupoval.

Hezkéť to děvče, plné života a ohně! Zkušený znatel by se byl v té pravidelné,

půvabné, též trochu podjaté tvářnosti ledačehož dočítal; avšak Stanislav vždy jen jednu stránku věcí viděl. V tomto okamžení ho aspoň Heroina zajímala více, nežli všecky učené společnosti v Evropě.

Na přítomné osoby Heroina pražádného ohledu nebrala. Hovořila tak hlasitě, jakoby tam jiného k poslouchání nebylo, tak že se čtení odložiti muselo. Společnost toho však tím více želela, čím méně se odvážlivé řeči Heroininy přítomným dámám líbily. Pobízeli pak předčítatele, by zase pokračoval, což tento učinil, jak mile Heroina, Amatou upozorněna, trochu pomlčela. Zábava tato ji však patrně nudila. Pro ukrácení chvíle vytáhla z ozdobné tobolky něžné cigarko a chystala se okusiti ho. Amata polekána šeptmo ji prosila, by toho prozatím nechala. Ramenama pokrčíc a povržlivě se usmějíc odložila Heroina cigaro. A však dámy úžasem oči k nebi zdvihaly, pánové podivením si kývali a Stanislavovi srdce v těle radostí poskakovalo.

„Oh, jaké to děvče! jak rázná, půvabná

to bytost! Každé hnutí její jest původní a zláštní, každý hled jest kouzlem novým a zachvacujícím!“ — Takto povzdychávaje oči s Heroiny nespouštěl.

Ona zase po chvilce vytáhla pozlacenou lorgnettku a pány a paní kolem sedící pohodlně si prohlížela.

„Ta nestydatá!“ šeptala jedna ke své sousedce. „Kdož pak jest, že se tak vypíná?“

„Povím vám později všecko,“ odvětila druhá, „znám ji předobře.“

Heroina s jednoho na druhého hledíc, jakoby je vypodobniti chtěla, dopadla konečně na Stanislava. Tento rychle stojaté své límce na tvářích přehrnul a vlasy si načechrával.

Dobře si ho prohlédnuvši byla s ním patrně spokojena. Odložila lorgnettku a očima po něm mrštila, tak že on hledem tím poraněn celý se otřásl. V tom okamžení byl Stanislav zase úplně sám sebou, totiž mladý, přimarnělý, věčně zamilovaný seladon, i vynasnažoval se všemožně, aby se Heroině zalíbil. Jak ho teď mrzel ten staromodní dlouhošosý

kabát! jak litoval, že tu hazuku na sebe navlíknul, na krejčího se hněvaje, že ho tak věrně uposlechnul a zohyzdil!"

Když pak předčítání se skončilo a hovor všeobecný se začal, stál Stanislav už přímo za Heroininou stolicí a v malé chvíli byla známost učiněna.

„To jsou samé hlouposti," pravila polohlasitě k němu, „sotva jsem se přitom smíchu zdržela. Pro obstárlé osoby se to hodí; mladé to nudí. Co do těch kázaní? Život a pravé požívání jeho daleko od těch zmotaných slabik leží. Měl byste viděti, jaká společnost u mne se scházívá! To je radost a kratochvíle! Takovíto mudrcové by nám ovšem marně překáželi. Samí jen vojínové, a jací! Avšak vy jste snad také nastávající pan doktor? Škoda vás, jste tak mladý, byl by z vás kapitální kadet!"

„Jste vojenskému stavu náchylná, slečno?" tázal se Stanislav.

„Náchylná, pravíte? Není ladnějšího pro mne. Tam je síla, bezstarostnost a inteligencí

a sice veselá, praktická inteligencí. Škoda vás, že jste se dal na rezovou cestu.“

„A kdybych se dal cestou vám oblíbenou, došel bych tím vaší náklonnosti?“

Heroina naň pohlédla tak dojímavě a významně, že Stanislavovi hledem tím všecky ráje se zotvíraly.

„O tom se nedá mžikem rozhodnouti,“ pošeptala, leč milost jí vyhlédala z očí.

Stanislav jen hořel. Ústa jeho překypovala slovy nejsladšími. Ale Heroina pak, čím jemněji a citlivěji on si počínal, tím veseleji a ousměšněji mu odpovídala.

„Kterak cukrujete svá slova vy, páni civilisté! Kdybyste slyšel mého Alexandra neb kteréhokoli ze soudruhů jeho, podivil byste se, jak jináče se ti v tom znají. Neškodilo by vám k nim trochu do školy zajíti.“

Mého Alexandra! Kterak ta slova Stanislava bodnula. Leč Heroina mu nedala dlouho přemýšleti, tak roztomile a vábně švitořic, že mu večer jako voda ubíhal. Ani nezpozoroval, jak se oči přítomných na něho obracely.

„Ten mladý člověk je hrozně chytlavý!“ šeptala opět pozorlivá dáma. — „Což divu, ta Heroina! — Můj Bože, jaké to jmeno! V kalendáři aspoň nestojí. Či to její příjmení? Kterak pak sem zabloudil ten ženský Šavel mezi proroky?“

„To děvče je k politování,“ odpověděla druhá.

„Proč? řekněte raději k smíchu.“

„K politování věru,“ doložila jiná; „neboť je hezká, ale nešťastná velmi.“

„To na ní nepozoruji. Zdá se býti s sebou velmi spokojena. Co jí schází?“

„Mnoho, především vychování. Otec její jest tuším bratranec paní Hluboké. Starý vysloužilec, dobrý člověk, ale duchem slepý. Přával si vždy syna, a když pak dostal dceru a manželka mu brzo na to zemřela, považoval děvče za zbytečnou obtíž. O tělesní potřeby její se jakž takž postaral, o jiné však se neohlížel. Zanechal veškeré vychování její z počátku pánu Bohu a domácím děvečkám, potom když děvče dospívalo, vzal na sebe další cvi-

čení její jakýs mladý důstojník, jenž v sousedstvu přebýval. Jaký to vychovatel a učitel! otec si toho nevšímal, až jednoho dne se slečna Kateřina k mentorovi svému docela přestěhovala. Tu teprv cizí lidé ho upozornili na neslušnost takového poměru. Učinil pak některé nejapné kroky k vyrovnání té věci, s malým však prospěchem."

„Toť hrozné! A Kateřina, pravíte, že se nazývá?""

„Nejinak; Kateřina Ježková."

„Odkud tedy Heroina?"

„Milovník její ji tak pokřtil, a během času to jmeno v obyčej vešlo."

Pozdilo se a společnost se rozcházela. Stanislav, Heroinu domů provázeje, tím kouskem cesty v lásce své nesmírně pokročil. Jako dítě se poddával dojmům popudlivým, každému nádechu podléhaje — pravá třtina, větrem se klátící!

Heroina ho v několika dnech docela prohlídnula. Vidouc před sebou člověka, který se po nápadech jejích jako nevolník otáčí, po-

chopila, že z té známosti se časem dobře těžiti dá, a byť i jiných prospěchů nebylo, tedy již ta myšlénka jí lahodila, že bude míti v zásobě milovníka s celou duší jí oddaného a ve všem poslušného. Takový člověk jest pravým pokladem koketujících slečinek. Dá se trýznit a potřebovat, jak se jim jen líbí. Na odpor se neodvažuje a trpělivě snáší, co na něho nakládají. Jinde-li mají mrzutost, mstí se jemu; nedostává-li se něčeho, on to doplatí. Jiný ráznější milovník na ně zahřmí, až se strachy zachvějí; i sešlou pak blesky hněvu svého na nebohého dobráka, který pro dosti nepatrný zbyteček domnělé lásky s trpělivostí právě beránčí všecko od nich snáší.

Možná, že Horoina hned z počátku Stanislava takovou úlohou obmyslila; činila aspoň, co mohla. Brzo chladně ho odbývajíc, brzo ousměškem mu odsekávajíc celou takměř škálu ženského koketství prováděla, takže mladý ten nezkušenec veškerého rozumu svého pozbýval. Byl zaslepen docela a bez spaní noci trávil. Heroina byla středištěm všech jeho myšlé-

nek, přání její byla mu zákonem a tudy v krátkém čase se rozhodnuv, s novými přátely svými se seznámil a nečisté své hospodářství začal, ode dne ke dni hlouběji klesaje.

S Heroinou se ovšem každodenně scházel, a však divné při tom bylo, že jen v uličkách odlehlých a nenavštěvovaných, jakož pouze v pozdějších hodinách večerních mu několik okamžení dopřála. Marné byly prosby jeho, by s ní častěji porozprávěti mohl. Tu ho sliby omamovala, tu ho chladně odbývala, ale povždy mocně naň působíc a obraznost jeho rozněcujíc. Zapověděla mu také co nejpřísněji před lidmi k ní se hlásiti.

„Alexander jest hrozně žárlivý,“ pravila k němu, „on by vás zabil.“

„Anebo já jeho, což se snad také co nevidět uskuteční,“ odvětil Stanislav.

„Nebuďte pak dětinský. Snad byste se s ním nepustil v souboj? Prohrál byste, panáčku, nebo v šermování a střílení mu není rovného. Bylo by to také docela zbytečné. Což jsem vám neřekla, že ho již nemiluji? Nemi-

luji ho od té chvíle, co jsem se s vámi seznámila. Mějte jen trpělivost; snad už v několika dnech všecko se vyjasní a budu odpoutána od něho na vždy. Vždyť se vám jenom proto vyhýbám, abych před časem zlobu a mstu jeho marně na vás neuváděla. On půjde z Prahy a nepřijde více. Do těch dob mějte trpělivost.“

Ale Stanislav neměl trpělivost — on třeštil!

„Heroino,“ zvolal v náruživém rozčilení, „přisahejte mi, že ho skutečně nemilujete! přisahejte, že i jiného žádného milovati nebudete po celý život nežli mne! že se státi chcete mou, mým andělem, mou ženou!“

Heroina, ousměšně od hlavy k patě ho měříc, hlasem poněkud drzým pravila: „Nemiluji romantiku. Věřte slovu, nevěříte-li mně, dobře; nepřivolala jsem vás, aniž vás držím.“

Slova tato se však minula účelu. Stanislav zastyděl se ponejprv, pocituje podvrženost svou, a nedůvěra, ba i hrdost se v něm hnula. Bojoval s sebou chvilku, načež hlasem patrně ochlazeným slova se chopil.

„Odpusťte, slečno, uznávám chybu svou; jsem však člověk, který srdce své na jazyku nosí, a nenaučil jsem se přetvářkám. Prudký jest cit můj, ale pravdivý. Nepovrhujte jím, neboť pochybuji, že se na světě se spravedlivějším potkáte! K obtíži-li vám však láska má, tedy buďte s Bohem. Snad vám nastanou chvíle, kde oddanost a vřelost mou pohřešíte.“

Tvář jeho při tom zahořela, v očích se mu zaleskla slza; vzezření však jeho bylo mužné a odhodlané, tvářnost jeho jakéhos vyššího rázu nabyla a ideálním nádechem se značila. Bylť věru k milování hezký v této chvíli.

Heroina, bedlivě ho pozorujíc, mžikem zase roztájela. Či se jí mladík v hněvu více zalíbil, či se obávala, žeby jí na vždy uklouznul? Či láska či sobecké vypočítání v ní převládalo? Kdož to ví? komuž možná rozhodnouti, kde koketství ženské přestává a pravý cit kde počíná?

I její tvář ruměncem se zbarvila, i z očí oživený plamen jí zářil. Kolem úst jí pohrál úsměv přemilostný, a chvějíc se jako květina

dotknutím ranního slunce k Stanislavovi se přitulila.

„Jak jsi dětinský, můj milý!“ pravila hlasem tak něžným a dojímavým, že Stanislavovo srdce se rozplývalo. „Jak nezkušený jsi ženského srdce! Což nevíš, že se ono nikdy jasně neobjeví? Nevíš, že tam, kde plameny jeho v zákrytí žíří, nejvroucněji a nejprudčeji vyrážejí, když konečně chvíle oblažení nastane? Což jiného ti říci mohu, nežli že v neštěstí svém jiné útěchy nemám, nežli tebe? Ano, jsem nešťastná velmi, a práhnu po osvobození z pout, kterýchž se nyní ještě zprostiti nemohu. Srdce mé přináleží tobě a jenom tobě. Nedorážej však na mne, bych ti nyní už objevila okolnosti své. Jest to dnes docela nemožné, a v krátce, snad už v několika dnech, ti všecko vysvětlím. Do těch dob buď trpělivý a tichý a čiň po vůli mé. Až vše urovnáno bude, pak s vroucností se v náruč tvou vrhnu a zůstanu tvou až k hrobu!“

Stanislavovi bylo, jakoby sbory nebeské v uších mu zaznívaly. Kdyby to nebylo na

Viz dále na str. 128

stvu se také ničeho nedoptal. Lidé krčeli ramenama, pousmáli se, aneb krátce a chladně ho odbyli. O Heroině buď skutečně nevěděli, buď mluviti nechtěli.

Podivné tušení ho trápilo; to i ono podezření v něm vystupovalo; ale láska jest slepá, a potřebí věru nesmírné rány, aby jí pocítila. Náhoda ho dovedla až k vinárně, v kteréž, jak mu povědomo bylo, slovutný sok jeho Alexandr zbytečný čas trávíval.

Vstoupiv zaslechnul hlučný hovor z druhého pokoje zaznívající. Hlas Alexandrův nade všecky vynikal. Byla tam malá sice, ale velmi rozveselená společnost.

„Což se v té udírně usadíme?“ zvolal jeden; „nebyloby líp, kdybychom zašli ku krásné Sidonii a dnešní den tam dosvětili? Komu právě víno chutná, dostane ho tam jako zde, a jsou tam při něm i jiná vyražení, jakýchž zde pohřešujeme.“

„Co ti napadá?“ pravil Alexandr; „odsud se nehneme. Jest mi zde jako v plénkách. Vystavme si tu stany z vinních láhvic

a těšme se ze života. Krásnou Sidonii, holenku, před šestou ani doma nenajdeš, o sedmé pak zase do divadla chodívá, a takž před desátou k ní sotva přístupu.“

„Nuže, a šestá už aspoň odbila?“

„Na tvých snad, ale jinde po celé Praze sotva pátá,“ pravil Alexandr; „tu se podívej.“

„Aj! aj! hle, hle! Jaký to div“ — pokřikovali všickni.

„Jak něžné, spanilé to hodinky!“ zvolal jeden.

„A ten tenounký zlatý řetízek!“ divil se druhý. „Ženský to šperk, milý Hanibale! Na sto kroků každý pozná, že jsi se to od některé dámy vydlužil; či zlatá to odměna za tvou olověnou lásku?“

„Jaká to hodiňátka!“ zvolal třetí; „kterak to běží! Člověk by myslil, že se v tu chvíli na stole roztancují! Kdes to ulovil, ty vítězoslavný Hektore?“

„Jdou na vlas!“ pravil Alexandr; „vsadil bych se o nevím co, že ukazují lépe nežli slunce. Domníváte-li se ale, že nejsou moje,

činíte jim křivdu. Mají čest býti mým vlastnictvím."

„Ah! tedy nějaké dědictví?"

„Ano, takž jest!" přisvědčil Alexandr, z plného hrdla se směje, „dědictví aneb cosi podobného. Má nebožka — chudáček, dej jí Istvan lehké odpočinutí!"

Strhnul se ohromný všeobecný smích.

„Slyšíš, Hanibale! tys nám ještě dlužen tu smutnou historii, a neujdeš nám dnes bez ní. Tak živé opravdivé romantiky sluší si vážiti v okolnostech tak prosaických, jako jsou naše!"

„Ďas v tom vězí!" chopil se Alexandr slova. „Ta uběhlá opice se také každé výstřednosti posmívala a konečně sama takový škandál vyvedla, že ho člověk ani v románu nenajde. Nech jde ke všem...! Jen mých desíti dukátů jest mi líto! Oh ta Griselda, ta ukrutná Griselda!"

„Kýho ďasa? Na jakou to Griseldu laješ? Snad ne na onu divadelní? Ta přece byla velmi hodná!"

„Na divadle, holenku, jsou skoro všechny hodné a hezké!“ odpověděl Alexandr; „ale právě proto mne přivedla do malheuru. Proto také soudím, že v skutečnosti byla právě jako jiné, ani o mák lepší. Proč bych tak nesoudil, když mi přinesla neštěstí? To její hrozné theatralní poslušenství mne připravilo o deset překrásných dukátů. Jak se skvěly! právě jako zlatí beránkové — a jsou ti tam, — na věky! — Poslyšte pak, co se mi přihodilo. Ondyno jsem zabloudil do divadla. Dávala se právě Griselda. Vedle mne stál dobrý kamarád Istvan. Znáte snad Istvana?“

„Jakž ne? švarný to mužík. Husar jak panna.“

„Až na panenství, milý brachu!“ vypravoval Alexandr dále; „jinak ale pravý divoch. Povědomo vůbec, že se rád s jinými škádlí a v podivné sázky spouští. Ďas mi napískal, že jsem se s ním zapomněl. „Nuže, Hanibale,“ pravil ke mně, „ta tvá Griselda by se as z toho ze všeho jináče byla vysekala, a pochybuji, žeby tě tak přehrozně milovala.“ Co víš o ní?

zněla má nešťastná odpověď; jsem právě tak jejím velitelem a pánem, jako onen bláznivý Percival své ženy. — „Ho! ho! ty si hrozně mnoho důvěřuješ!“ zvolal on. „Když jest tedy tak poslušná i pokorná, a tebe tak přehrozně miluje, oč se vsadíš, že ti ji odloudím?“ — To dovede ledakdos. Čas, dobrá slova a tak dále, jsou mocná. Nepůjde to ale tak honem, jak se snad domníváš. Aspoň rok bys k tomu potřeboval. — Ten však se mi vysmál. — „Za čtrnáct dní se na tebe více nepodívá; vsaďme se!“ — Čtrnáct dní! Bratří, kdož by se nevsadil? Vždyť ji znám už dlouhá léta a vím, že za čtrnáct dní člověk daleko s ní nedojde; zláště nyní, kdež se jí dohlídati mohu jako sám sebe. Vsadil jsem deset dukátů. Hlídal jsem svou princeznu takměř ve dne v noci jako drak a o každém kroku jejím jsem byl zpraven. Zpozorovav, že dostává psaníčka, nelenil jsem se jich dopídit. Ta vychytralá liška je ani neukryla, bych je snadněji našel, což mě docela uspalo. Istvane, Istvane! plesal jsem mnohdykráte, ty tvé dukáty se přestěhují do mé kapsy.

Má hrdlička prováděla mezi tím své privátní žerty s jakýms poloblbým mazánkem, jehož přehrozné náběhy mi nijakž nebezpečny nebyly. Škoda! s tím holobrádkem jsem se o nic nezaložil, a kdyby mi byl mé holoubátko odloudil, byl bych mu ještě něco přidal. Náš Fuk, známý ferina, byl jejím korrespondentem. Jaké velbloudy ten tomu nebohému slonu namaloval, ani vypověděti nelze! To všecko, jakoby ona sama byla psala, a bláznovstvím se to jen třpytilo. Ďas ví, kterak to navlékli, že jednou večer se přihrnuly dary a mezi nimi i tyto roztomilé hodinky, jež jsem v okamžení zkonfiskoval. Štěstí pro mne! A však již druhý den, časně ráno jsem se přesvědčil, že jsou mé dukáty ty tam! — Istvan odejel kamsi za Tisu na dovolenou a Heroina s ním. Stál jsem jako oholený kocour. Adio, Heroino! dalas mi za vyučenou a dokázalas, co ženská umí, když chce! Jest to zvláštní talent. Na takové kunšty se našinec teprv po dlouhé praktice zmůže; ona však to jen tak hravě, z čistého nadání provedla. Ale ten zamilovaný

snílek, — jenž ty hodinky poslal, teď as vyvaluje oči! Ochromělý kůň, oškubaný pták, zmoklá slepice, ryba na suchu — to jeho věrné podobizny! Kéž bych ho byl spatřil v tu chvíli, když zvěděl, jak ho napálila! Srdečně bych ho byl obejmul a těšil tím, že není samojediný, že jsme — dva, na místě totiž, neboť kolik takových ještě po Praze běhá, to v žádné statistice nestojí.“

Co se tam pak ještě dále mluvilo, to Stanislav víc nedoslechl. Jako omámený vinárnu opustil. Bylo mu čerstvého vzduchu potřebí, aby neomdlel. Pádil pak ulicemi, zdravé myšlénky schopen nejsa a nevěda, co činiti a kam jíti. Povětří bylo velmi příjemné. Chládek městský osvěžoval hořící tváře jeho. V jedné ulici se pak pozastaviv, vzhůru pohlédnul — na okno Svatomírovo.

Odpolední slunce tam zář svou rozlévalo. Na okně ležel obraz — práce k osušení vyložená. I Svatomír po chvilce se objevil, malbu svou prohlížeje. Výraz tváře jeho vyznačoval se mírem a spokojeností. Stanislav

jej s bolestným srdcem pozoroval. Bylo tomu už dlouho, velmi dlouho, co se tam nahoře neoctnul; tenkráte mu bylo volněji! Vmýšlel se nyní v tichý, soukromý život umělcův, vedle něhož celou spoustu svou nynější sobě představoval. — Pozvedl pak zrak i k jasnému nebi, ježto co chrpa modré a čisté v nezkaleném jasnu nad domy se klenulo. Postál tak valnou chvíli v trudné myšlénky pohřížen. Hlava jeho byla jako mhlami naplněna, srdce jak na dví rozstouplé. Nebylo proň útěchy nikde. Tu si zpomněl na svou dobrou matku — šel domů.

Byl právě čas svačiny. Betuška pokryla červeným ubrusem stůl, jakž u rodičů Stanislavových způsob býval; snesla pak konvičky, šálky a cukránku, a rozkrájela bílé housky na misku.

Mírným krokem a s hlavou skloněnou vstoupil do pokoje. Matka tam ještě nebyla. Ona nebohá ve vedlejší komnatě, na odpočivadle svém, právě obrátila se s prosbou k svrchovanému rádci nešťastných, s vroucí modlit-

bou, by syna jejího střežil a lásku jeho jí zase navrátil.

Stanislav svléknuv kabát a klobouk odloživ, počínal si docela jako tenkráte činíval, když tichá ještě domácnost a pořádek v matčině domě milejší mu bývaly, nežli marné pobluzování. Jen že nyní vše tišeji a mírněji činil a na tváři jeho zármutek sídlil. Bylo mu nesmírně teskno, ale přece mnohem volněji, nežli dříve na ulici. Zdálo se mu, že mezi stěnami domácími a matce na blízku bezpečí a mír se mu zase poněkud navracují. Poznal, jakým útočištěm jest člověku domov spořádaný, a matčina láska jakým štítem mladému nezkušenci! Posadiv se a hlavu o dlaň opřev hluboko se zamyslil.

Jak ticho a vábno tam bylo! Vedle dveří velké starobylé hodiny ve vysoké, umělými řezbami ozdobené skřínce zahrčely a pak zvučně odbíjely, právě jako před dávnými lety bývalo, kde on ještě dítě se domníval, že ty hodiny žijí a jej pozorují. Což on je tak dlouho neslyšel ty staré známé hodiny, že mu

zvuk jejich byl tak nový, tak ho dojímal a slzu z oka mu vyloudil? — Slýchal je denně, ale nevšímal si jich! Nyní ale mu bylo, jakoby přímo na srdce mu tloukly! — Připomínal si doby dětství. Bylo zde ještě vše, jako tenkráte, když příbytek tento celým jeho světem býval. Nábytek obstárlý tmavočervený čistotou se jen skvěl! V koutě, hle! zláštní police, za jejímž jasným sklem cínové misky a konvičky, porcelánové šálky i jiné rokoko - nádobky v podivných formách, pozlacené a malbami okrášlené se leskly. Kolem po zelených stěnách obrázky z minulého stoleti, mezi nimiž dvě vážné podobizny — dědeček Stanislavův s vlásenkou a babička s hrozně do výšky načechranými vlasy — to vše mu v této chvíli bylo tak milé a drahocenné! Dlouhé sněhobílé opony visely před okny, v oknech zase pestré květiny v zelených a bílých hrncích líbezný zápach vydávaly. Mezi nimi klec ze žlutého drátu v paprskách slunečních se třpytila, v nížto kanárek bezstarostně a vesele poskakující z plného hrdélka zpíval.

Běta pozorujíc, že se Stanislav docela jináč chová, nežli po nějaký čas bývalo, tušila prospěšnou změnu. Neušlo jí mírné, zádumčivé vzezření a patrné vnitřní pohnutí jeho; i hnětlo ji, že paní tak dlouho z komnaty své nevychází.

Konečně tato vystoupila. Přítomnost Stanislavova ji překvapila; mžikem ale také zármutek jeho na tváři mu zpozorovala. Tu jí víc ani nenapadlo činiti mu výčitky. Bolestně jen se usmála, utěšena jsouc již proto, že se u ní zase objevil.

„Matinko, máš-li pak trochu černé kávy pro mne!“ tázal se Stanislav hlasem tak jemným a přívětivým, že matka v srdci se zaradujíc vedle něho se posadila a s úsměvem naň pohlédnouc co nejlaskavěji se tázala: „Budeš semnou dnes svačiti, Stanislávku?“

A on oči sklopiv, pravice její se chopil a k horoucím ústům ji tiskna vroucně ji líbal.

IV.

Kterak se Polabský byl oženil.

Jak docela jiný život mezi tím vedl Svatomír, život obrazotvorný, bohatý a půvabný! Skrovná světnička jeho mu stačila k shrnování tolikerých zajímavých dojmů, že mu potřebí nebylo zábav jinde vyhledávati. Úlohy, jež sobě předkládal, a pracné jich stopování vyrážely jej nade vše jiné a zadost mu činily.

Cesty Stanislavovy jej hluboce zarmoucely; snažil se mysl jeho jinam obrátiti. Brzo však uznal, že vše jest marné, pokud zkušenost sama bludy jeho nevyvrátí.

Zpozorovav, že se mu přítel vyhýbá, nevnucoval se mu dále. Jinak ale nad ním ještě

nezoufal, znaje podstatnou část povahy jeho oceniti a od měnivých, přecházejících zjevů ji odděliti. Slabé a nevědomé duše ovšem takové míry a takového rozdílu neznají, velebíce neb zavrhujíce dle povrchního pohledu, mínění obecných a rozumu — sprostého. Člověk však duchem dospělý nepřestává na sprostém rozumu při úsudcích svých, jeho měřítkem jest domysl. Tichá trpělivá povaha Svatomírova nikdy nad přítomností nezoufala, alebrž dozrání všeho dobrého od budoucnosti očekávala.

Bylo mu nesmírnou útěchou, když posléze zvěděl, že se v Stanislavovi neklamal. A hle, tento skutečně jiným se stával člověkem. Jak mile šupiny s očí mu spadly, již i hned dokonalejším směrem rozvinovati se počal. Zanechav cest svůdných a duchamorných a od výstředních zámyslů se odpoutav, nastoupil zase dráhu, jakáž vědomostem a nadání jeho přislušela. Některý člověk, podstoupiv něco zvláštního, právě o tuto jednu zkušenost se obo-

hatí, jiný zase jedinou novou zkušeností o celý nový život pokročí.

Paní Branská měla nemalé potěšení z přátelství, ježto mezi Svatomírem a Stanislavem znova vykvétalo, a takž se brzy opět všechno vyrovnalo, a co kdy pokleslo, v zapomenutí přecházelo. Přišlo po čase i k tomu, že Stanislav do úřadu vstoupil; bylo mu ale za povoláním jeho na venku, v krajském jednom městě se ubytovati. Paní Branská bez syna svého žíti nemohouc, ustanovila se na tom, že se s ním postěhuje. Určil se pak i den odjezdu.

Večer před rozchodem strávil Svatomír u Stanislava. Bylyť to chvíle utěšené, a paní Branská dle možnosti se vynasnažovala, aby milovanému synu a náviděnému hostu co nejvíce je osladila. Hojná, výtečná večeře a chutné nápoje se cíle neminou. Hovor živý a jasný až do pozdní noci se udržel.

„Jen pak se ho přece zeptejte, pane Svatomíre, jeli s mou volbou spokojen, a dobře-li jsem se o něho postarala?“

„Jakž bych nebyl!“ odvětil Stanislav.

„Marná otázka, kde odpověď mi z očí svítí, že jsem šťastný. Ať žije Anna, má milovaná drahá nevěsta!“ zvolal pak sklenku pozdvihnuv. „Až ji poznáš, Svatomíre, uvěříš v anděly na zemi.“

„Ba věru to andílek!“ doložila matka, „andílek skvělý, bezúhonný a čistý, jakž ho Bůh z rukou svých na zem pustil. Vždyť jsem vám už dávno řekla, že pro něho chovám nevěstu, jakéž rovné nenajde. Zdali pak se ti ale také opravdu lépe líbí, nežli jiné tvé bývalé milenky?“

Stanislav se zapýřil a s úsměvem pak odpověděl: „Jaká to otázka! Věř mi, že ji miluji, jak jsem se ani nedomýšlel, že vůbec milovati možná. A není to, jak bývalo! Je to láska vroucí a pravdivá, z plného srdce a nezvratného přesvědčení, že jenom s Annou býti mohu šťastným!“

„Nejináče jsem to očekávala; doufám ale také, že pro ni na všecky své bývalé milenky zapomeneš.“

„O těch beztoho již ani nevím, že kdy na

světě byly; to mi věř, matinko. Jest, jako by je povodeň byla s sebou strhla a do moře zapomenutí odnesla. Marně bych si s takovými zpomínkami radost kazil.“

„Pozoruji také,“ chopil se Svatomír slova, „že ti tvůj nynější život jak náleží jde k duhu, neboť věru jen květeš. Inu, šťastná láska posiluje, nešťastná těla i duše užírá.“

„Takž jest,“ doložil Stanislav. „Vyznávám se, že jsem se dopídil poměrů tak blažících a nadějných, jakž jsem jen ve snách sníval, v opravdivém životě je marně vyhledávaje. Žádná ze všech, cokoliv jsem jich znal, nevyrovná se mé Anně.“

„Vždyť vy ji časem poznáte, pane Svatomíre,“ pravila paní Branská, „a zajisté tomu přisvědčíte. Anna jest děvče slíčné, zdravé a šlechetné. Nic na tom ovšem nezáleží, že jest poněkud zámožné; každý rozumný člověk však uzná, že taková spoluvlastnost při ostatních výtečnostech není k zavržení. Cnosti však její jdou nade všecko, a kdyby byla docela chudobná, nejináče bych o ní smýšlela a ne-

Na str. 112 pokrač.

ulici bývalo, byl by zajisté před ní kleknul jako před světicí svou a ji odprosil. Kterak by ji byl obejmul vší silou náruživosti a lásky své, a mocnosti světa by ho nebyly vytrhly z objetí toho! Heroina potom tak laskavě a citlivě k němu se měla, že ani stín nedůvěry v něm více nepovstal.

Ještě několikráte se jako obyčejně sešly. Jednou, když se rozcházeli, Heroina snažně požádala milence svého, by se na nějaký čas pouhými dopisy uspokojil.

„Jen několik dní se nesejdeme,“ pravila k němu; „srdce a duše má však bude ti vždy na blízku. Jest to poslední oběť, již svému osudu přináším. Až se zase sejdeme, pak nás žádný více nerozloučí. Budu odpoutána!“

Hojné slzy při tom po tvářích jí kanuly, jež Stanislav žíznivě zulíbal.

„Srdce mi při tom puká,“ mluvila dále s usedavým pláčem, „ale nemožno mi jináče. Po příčinách se nyní neptej, ani po nich nepátrej, bylo by všecko marné.“

Marné bylo přemlouvání, marné výbuchy

žalu a zoufalství, Heroina neupustila, naznačíc mu pak osobu, která dopisy jejich donášeti bude.

Dnové ucházeli, psaníčka se pořádně vyměňovala a Stanislav každým novým lístkem nové blaženství do sebe ssál. Heroina v dopisech zcela jináče se jevila, nežli dříve v rozmluvách. Zde nebylo ani známky vrtkavosti, všecka slova jediným převřelým citem oplývala. Kterak se jindy posmívala vzletům nadšenosti, a hle, dopisy její výstředními výbuchy přeplněny byly. Chladný pozorovatel a znalec by tomu byl mnohdy přemrštěnost a líčenou nadutost vyčítal; Stanislav ale byl jako zaslepený! — Čím dále však, tím temnější a nepochopitelnější se mu ty dopisy zdály. Dotýkaly se okolností jemu docela neznámých, narážely na nesnáze nevyjasněné, ponořovaly se rázem nejzádumčivějším v bolestné stránky života, které si přece nijakž vysvětliti nemohl.

Trudné jakési tajemství obhalovalo okolnosti Heroininy, a přece nemožno mu bylo v dopisech jejích osvětlujícího pásma se dopí-

diti. To jej trápilo velmi. Když pak konečně v jednom dopisu svém pro svatost a vroucnost lásky své ji žádal, by mu zjevila, co ji vlastně tíží, že se déle zdržovati nedá od nahlédnutí v tajemství její; tu ona zase mu odpověděla, že to, co ji nyní tísní a obtěžuje, ani vysloviti se nedá, a byť se i dalo, že se to pro ni — nesluší!

„Jest to věc snad malicherná, dle zdání nepatrná“ — psala mu — „nícméně však přece život můj podkopává a zničuje. Ano, chvíle zničení se blíží! Láska má k Tobě však nemá času, by se tím zaměstnávala, nemá slov, by věc mimo cit ležící rozbírala. Ona jest sama sobě nejvyšším předmětem rozjímání — vše jiné stranou ležeti nechávajíc. Což jí do života všedního a do nízkých jeho poměrů? Ona, jejíž život růžovým jest nádechem, odleskem tichých září luniných, ozvěnou rozechvělých souzvuků povětrných, ona, ježto vidinami se sytí a nadějemi se napájí, ona, jejíž peruť světy osvěžuje a životy z hrobů povolává — ona se nikdy nesníží k tomu, co z prachu vychází a

povšednosti přináleží! Protož mne ponechej trudnému osudu, upusť ode mne a od nešťastné se odpoutej, která láskou k Tobě umírá, a bez Tebe zajisté ku věčným stínům se odebeře, jejíž však osud se nijakž odvrátiti nedá — —“

„Co to znamená? Jaký to osud?“ zvolal Stanislav v zarmoucení svém hlavu si lámaje. Žhoucí odpověď jeho docela okolo těchto otázek se otáčela. Doložil pak, příští-li dopis z nejistoty ho nevyvede, že přijde sám a vše odhalí.

Druhý den v obyčejný čas přišla poslice pro psaní, sama však žádné nepřinesla. Bolestnější rána ho nemohla zasáhnouti. Což jiného mu nyní zbývalo, nežli se uchytiti poslice? Marné však dotazování.

„Nemohu, nesmím, mladý pane,“ odpovídala tato ramenama krčíc. „Slečinka by mě v tu chvíli vyhnala, což by mým největším neštěstím bylo. Kdybych se tak dobrého místa lehkomyslně zbavila, prohřešila bych se proti sobě, neboť bych podobného v Praze nenašla.“

„Tedy s vámi slečinka dobře zachází?“ tázal se Stanislav.

„Pravý to anděl!“ odpověděla žena; „ale obtížno jest ji dokonale poznati. Jen málo kdy se zjevuje tak, jak v srdci opravdivě cítí, a málo kdo uhodne zámysly její. Jen kdybyste, pane, v domácnost její nahlédnul, to teprv byste poznal andělskou její mysl! A dobročinná jest nad míru, pravá milosrdná sestra, plná citu a outrpnosti s chudými. Nebohá dušinka! Srdce by rozdělila, kdežto sama bohužel . . .“

Přitom povzdechla, oči k nebi pozdvihla a ruce na prsa položila.

„Bohužel!“ zvolal Stanislav. „Jaké to slovo? co se za ním skrývá? Proč jste nedomluvila? Což nemáte pražádné důvěry ke mně? Vždyť nejsem dětina, abych vás vyzradil!“

Ale žena s hlubokým povzdechem oči sklopíc, mlčela. I napadlo Stanislavovi nasaditi stříbrný klíček k otevření zavřených těch

úst. Vytáhnuv z kapsy tři dvacetníky, položil je do ruky ženiny..

„Však já vím, že jste štědrý pán a dobrého srdce! Což mi slečinka o vás celý den nevypravuje? Kdybyste ji jen slyšel! Och! jen že bohužel — je to smutné!“

Sklonila opět hlavu a mlčela.

Stanislav se vytasil zase s třemi dvacetníky a pravil: „Zapřisahám se vám, že ničeho neučiním, co by vás v podezření u slečinky přivedlo, že jste se mi svěřila. Budu se chovati, jakobych pranic o ní nevěděl, a okolnosti její dokonce neznal; jen mě vytrhněte z trápení mého! Že ji něco skličuje, o tom pochybovati nelze; že se pro něco souží, kdož by znaje ji tomu upíral? Proč se souží? Co ji skličuje? Víte-li to — mluvte!“

„Jakž bych nevěděla? Vždyť ji znám léta letoucí. V plénkách jsem ji nosila, a nyní jsem jí takměř matkou, totiž miluju ji, jako by mou vlastní dcerou byla, ba snad i více. Nebohé dítě! je sirotek — nešťastné dítě. — Je to smutné, pane!“

I zakryla si rukama tvář a pak cípkem zástěry si oči mnula, až byly červené k slitování.

„Nuže, když vy nepovíte, povědí jiní. Vždyť bude as dosti lidí v domě. Půjdu tam a dovím se všecko.“

Takto řka Stanislav odvrátil se a odcházel. Žena však se ruky jeho uchytila.

„Probůh vás prosím, mladý pane, nečiňte to a nepoptávejte se mezi cizími lidmi! Jsouť lidé zlí a lživí — a kdyby se slečinka dověděla — usmrtil byste ji tím! O, vy nevěříte, jak útlocitná jest v záležitostech všedních! Nežli bych tomu připustila, abyste se cizích dotazoval, raději vám sama všecko zjevím. Vždyť pak mi to beztoho jako mlýnský kámen na srdci leží! Ale přislíbit mi musíte svatosvatě . . .“

„Nestarejte se! nestarejte!“ skočil jí Stanislav do řeči radostí, že se mu konečně vysvětlí, co zvěděti tak dlouho marně se snažil.

„Inu, abych vás, mladý pane, bez dlouhých okolků a zkrátka poučila o tom, co ji

hněte, tedy vězte, že to jsou — nedostatky! hrozné nedostatky! Otec její jest lehkomyslný člověk; pranic se nestará ani o sebe ani o ni; nezbývá jí tedy ničeho, nežli neustále pracovati a to nejvíce na otcova, bohužel zbytečná vydání."

„Jak že? ona pracuje? a pro otce? Ta nebohá!" zvolal Stanislav s úžasem.

„Ó! a jak pracuje! Nebohé dítě!"

A opět si zástěrkou oči zakryla, a soucitem se až rozplakala. „Ano, mladý pane," mluvila zajikajíc se dále, „pracuje to dobré dítě, vyšívá po celý týden, ve dne v noci na tom leží. Obávám se, že neustálým tím šitím zrak si pokazí! Oh, ty jehly jsou zlý osud a neštěstí ženské!"

Pro vzlykání nemohla dále vypravovati, a teprv po chvilce opět slova se chopila.

„Pilnost její však přece nikam nedostačuje, neboť vydání domácích jest mnoho, a právě nyní se hlavně jenom proto s vámi neschází, že pro neustálé zaměstnání jí ani chvilky času nezbývá, a nucena jest snahu svou zdvojná-

sobnit. Kdyby však jen obyčejných běžných vydání bylo, dalo by se jí ještě jakž takž žíti. Jsou však i mimořádná, obzvláštní vydání, nahodí se to a ono neočekávané, co chudého člověka někdy více zarmucuje, nežli navyklé již nedostatky. Takž ku příkladu slečinku právě nyní taková nehoda potkala. V několika dnech slaviti bude jakás přítelkyně její zasnoubení své, a zvolila ji za svou družičku. Kterak by se ale nebohá mohla v skvělé společnosti ukázati, kdežto se jí k tomu slušného oděvu nedostává! Odepříti nechce, ba nemůže pro dávné vřelé přátelství — a tudy nynější, okamžitá její nesnáz. A ten pan Alexandr! z toho si pranic nedělejte, mladý pane! Jest to sice stará známost, ale k ničemu předc nevedla a nepovede. Otec slečinčin mu přeje, ale ona dokonce nic, ač se tomu zdá jináče, a nevědomí lidé zle o tom soudí! Nevěřte však žádnému, nežli mně! Ta dívka jest docela jiná, nežli se zdá a jak se staví. Žádný neví, jaká vlastně jest, žádný, nežli já!

Ale který ji dostane — ah ten šťastný! Mladý pane, myslím zde jedině na vás.“

Při tom s vyjasnělou tváří tak význačně na Stanislava pohlédla, že on celý potěšen již již zase rukou kapsu prohledával; nebylo tam však žádných dvacetníků více.

Když žena odešla, počal rozjímati o novinách právě zaslechlých. Jak přetěžce mu na srdce padly!

„Kdož by se toho byl nadál! Nebohá dívka! trpící anděl!“ povzdychoval neustále, ulice probíhaje a osvobozující myšlénku hledaje. Pomoci jí, bylo pevným jeho předsevzetím; ale kterak? Jednalo se zde o pomoc dostatečnou a rychlou. Snadněji však přáti, nežli vyvésti. Několika zlatými se nic provésti nedalo. K tomu, co učiniti zamýšlel, potřeboval aspoň dvě stě. Ohlídnul se zde a onde, a však marně. Zoufati ovšem nepotřeboval. Měl ještě částku dědictví po otci pojištěnou, a v Praze, jako všady jinde, povždy nalézá se lidí, kteřížto nedospělým mladým dědicům za nesmírné ouroky a za upsání

dvojnásobného kapitálu peníze půjčí. Ale i to se nedá okamžením dokázati, a Stanislavovi šlo o tuto chvíli. Napadla mu jeho matinka.

„Ta mi jistě pomůže!“ pomyslil si. „Vždyť ji o nic nepožádám, než o pouhou půjčku!“

Nemeškaje pospíchal domů. Sotva matku pozdraviv, jako zděšený jí řekl o dvě stě.

Kterak ta dobrá paní se ulekla! Vypadání jeho, způsob a kvapení bolestné pocity v ní zbudily.

„Kdež pak bych je vzala?“ pravila s očima zaslzenýma. „Vždyť pak jsem ti dala včera poslední své peníze!“

„Aj, těch několik zlatých nazýváš penězi? S takovým capartem mi není pomoženo.“

„Probůh, dítě, copak děláš? Kam ty peníze jen dáváš? Vždyť mne i sebe na mizinu přivedeš!“

„Prosím tě, matinko, nech všeho kázaní; nepřišel jsem vyslechnout ponaučení, alebrž peníze se dlužit. Vydlužit, pravím, na to hleď; neboť ti dám úpis, žes mi je vyplatila

z otcova dědictví, — a chceš-li, dám ti z nich i ouroky.“

To byla urážka nesmírná, již jenom ten z úplna pochopí, kdo si povědom jest poměru mezi matkou a milovaným dítětem. Stanislav to ovšem nebral tak doslovně, aniž na něco zlého při tom myslil. Byl to právě jen nepovážlivý výbuch lehkomyslného synáčka, jemuž nenapadlo, jak bolestně se dotknul srdce matčina. V zármutku nevýslovném sepnula ruce a hlava jí klesla. Z očí se jí hojné slzy vyřinuly. S usedavým pláčem pak zvolala: „Tak daleko to s námi už došlo!“

Stanislav nevrle k odchodu se obrátiv, za dvéře popadl. Matka jeho před něho vstoupivši zpamatovala se a přísně naň pohlédnouc pravila: „Jdi jen, jdi, a čiň, co chceš! Pokračuj, jak si začal, zapomeň na domov, na otcův hrob a na mne! Ode mne však nežádej, co mi učiniti nemožno, neboť kdybych i chtěla po vůli ti býti, nemohu, nemámť, čehož svědkem jest milostivý sám Bůh!“

Ale Stanislav jako ohlušený ani nepocho-

pil vážnost toho okamžení. Považoval to za obyčejné pokárání. Zabručel cosi a odešel, dveřmi notně bouchnuv. Na chodbě pak pravil: „Věru nevím, proč se ta matinka dnes na mne tak osopuje, jako by se bála, że jí ten capart nezaplatím, což bych přece na mou duši učinil!“

Marně nyní z místa na místo pobíhal, a ač ouvěrku mu nescházelo, přece žádané dvě stě nesehnal. Přišla mu opět myšlénka jiná, a běžel co nejrychleji domů. Běta zvědavě uši nastrkovala a dírkou do pokojíku jeho pohlížela.

„Milostpaní, ach milostpaní!“ zvolala pak celá poděšená do pokoje vběhnouc. „Mladý pán sbírá všecky své šaty z ouložků, i hodinky, prsteny a všecky jiné drahé památky po nebožtíkovi pánovi. Skládá to všecko do vaku.“

„Probůh!“ zkřiknula paní Branská, „to nešťastné dítě mne opustí! Vystěhuje se z matčina domu!“

Div že jí srdce nepuklo. A však matčino

srdce mnoho snese od dítěte a láska její nezná mezí.

„Bětuško, běž na chodbu a nepusť mi ho z domu, až se vrátím. Povídám ti, nepusť ho, kdybys ho násilně zdržovati měla, sice mi více na oči nepřicházej! Vrátím se v okamžení. Řekni mu, že ho snažně, že ho pro Boha prosím, aby na mne počkal jen chvílinku."

Běta vyběhla. Paní Branská pak co nejrychleji všecky klenoty své sebrala a do prvního patra k domácímu pánu pospíchala, o němž věděla, že vždy peníze na hotově mívá. Napadla ho doma a bez okolků peníze obdržela.

I přišla pak právě k tomu, když Stanislav celý vak jakémusi poběhlíkovi k odnešení podával.

„Stanislave!" pravila k němu, „tu máš, oč jsi mě požádal. Jen mne neopouštěj na stará léta!"

Dále pro pláč mluviti nemohla. Domnění její však nebylo pravé. Stanislavovi nic takového nenapadlo, chtělť pouze své věci v židech zastaviti.

Když matka však peníze mu podala, zarazil se poněkud, pak rychle vak zase do pokoje hodiv, co nejrychleji odběhnul. Ani se nepoděkoval. V hlavě mu vězela jen Heroina a nesnáz její — pro matčiny nesnáze a hoře nyní v mysli jeho nebylo místečka.

Běhal po krámech a skupoval rozličných věcí mnoho, hedbávné látky na šaty, pěknou šálu, i velmi ozdobné zlaté hodinky pro dámu s dlouhým tenounkým, velmi uměle pracovaným řetízkem; vyměniv pak zbytek peněz na dukáty a přiloživ lístek citem překypující, všecko Heroině odeslal.

Nyní teprv mu kámen se srdce spadnul a konečně i na matku zpomněl. „Hle," pravil sám k sobě, „matinka jest přece lepší nežli všickni moji známí. Ti by mě byli nechali v nesnázi, ale ona jediná pomohla. Škoda, že Svatomír jest chuďas, ten by to byl as také učinil."

Starosti jeho však nebyly ještě ukončeny. Vždyť ještě nevěděl, zdali Heroina dar jeho přijme aneb v známé hrdosti své jím povrhne

a zpátky jej pošle? Přiložený dopis byl ovšem důkladným průvodním listem, leč i hrdost Heroinina padala zde těžce na váhu.

„Pohrdne-li darem, tedy mne nemiluje, aniž naději mám, že mne kdy milovati bude!“ pomyslil si.

Heroina však věci podržela, což ho nesmírně těšilo. Uznal, že se mu dověřuje, že se snad už smířila i s myšlénkou, že časem jemu docèla bude náležeti. Představoval si v mysli i srdečné výčitky jèjí, že v tajemství její se vedral, vyobrazoval si ono přemilé pohádání dvou milujících, sladký spor, z něhož vroucí smíření vyzírá a kterýž posléze tužším ještě přilnutím duší a srdcí končívá.

Dnové pak ubíhali a Stanislav marně navštěvoval místo vykázané a v ulici popocházel, psaníčko očekávaje. Nepřicházelo, a poslice, jakby byla do vody padla! Prsa se mu úžila. Byl k politováni chuďas, rady si nevěda.

Konečně se odhodlal, přímo k ní dojíti. Dvéře příbytku byly uzavřeny. Marné klepání. Bylo tam jako po vymření. V soused-

Vrať se na str. 96.
najdeš pokrač. str 113.

jinou bych Stanislavovi za ženu přála. A co zde o Anně pravím, totéž i o mladší sestře její, Marii, platí. Nevímť věru, které bych dala přednost. Marie jest ovšem ještě příliš mlaďounká; poznati však lze jest na kvítku, jaký as bude plod. Jinak jsou ta děvčata povah docela rozličných. Marie jest trochu zádumčivá, méně veselého rozmaru; naproti tomu zase Anna celý dům živostí svou osvěžuje. Ta ti zpraví hlavu, Stanislávku, až bude tvou, a zbylo-li tam jakých vrtochů, zažene je všecky, jako je zaháněla své tetince na venku a jako nyní otci svému činí, když se trochu zakaboní. Jest nyní z cela jiný životu Polabských, co se Anna navrátila. Potěšíte se, pane, až otce jejího poznáte, toho poctivého dobromyslného muže. Jest to klenot mezi mužskými! Věru, když si na mladá naše léta zpomenu, jest mi, jakoby jaro ke mně zavítalo."

„Matinko, matinko!" usmál se Stanislav, „jen pak nezapírej, žes za onoho času s mým nastávajícím tchánem také trochu pohrávala!"

„Ach, milí hoši!" odpověděla paní Bran-

ská se srdečným úsměvem, „jaké to bývaly časy! Polabský byl za svých mladých let tak zvláštní člověk, že zasluhuje, abych vám ho trochu popsala. Švarný hoch byl, to je pravda, a když jsme se dívky někde ve společnosti sešly, kde on také byl, tu ovšem ta i ona po něm pohlížela a povzdychovala. A však ten dobrý mladík o tom ani tušení nemíval — z pouhé skromnosti a nevšímavosti. Vždy jen nějakého koutka se dopíditi hleděl, aby žádnému nepřekážel, a bavil se pouhým pozorováním, kterak se jiní vyráželi. Šťastným se cítil, když některá obstárlá dáma se ho ujala a v hovor se s ním pustila. A tu byste ho byli sotva poznali, když se trochu rozehřál. Bylo s ním mile rozprávěti. Věděltě on více, nežli jiní, leč na tom nám nedospělým děvčatům pranic nezáleželo. Prázdní, jinak elegantní tlachálkové nám stáli mnohem výše. Předkládali nám vždy něco pochvalného a lichotivého, kdežto Polabský pro naše ustrojené hlavy, nové šaty a jiné šperky jakoby očí neměl! Právě proto jej zase mužští velmi náviděli,

poněvadž jim nikde nepřekážel a celé prostranství k záletům jim ponechával. Ale ta tichá vodička měla své skrýše. Ani ve snách bych si byla nepřipustila, že ta skroušená a pokorná očka po mně se otáčejí. Bylo to však jen povrchní as zalíbení, neboť se potom pranic nermoutil, když zvěděl, že marno na mne mysliti.

„Byla jsem tenkráte už zaslíbena se svým nebožtíkem Václavem a čekali jsme jen na jakés postoupení jeho v úřadě. Bylo s námi právě tak, jako nyní s tebou, Stanislave. Polabský, ač byl předobrým přítelem tvého otce, přece v hrozné nevšímavosti a roztržitosti své ničeho o tom nezpozoroval, a že o té věci náhodou mezi nimi se nemluvilo, bylo mu docela neznámo, co ostatní všickni už dávno věděli, že jsem Václavovou nevěstou. Věděl toliko, že Václav od rodičů mých náviděn, často nás navštěvuje a u nás velmi zdomácnělý jest; pravá příčina mu však nenapadla. I sešli jsme se jednou u mé tetky. Byla tam valná společnost shromážděna, a netrvalo dlouho, an

mladí odstranili nářadí z velkého pokoje, a dali jsme se chutě do tance. Nebohá tetička marně odporovala, naše byla většina, neboť kdyby i ti hoši tetku byli uposlechnouti chtěli, my dívky jsme jim nedopustily.

„Polabský, jak obyčejně, vyhledal si bezpečný koutek a tam v tichosti poseděl, až jsme ho chudáka mocí vytáhly, a musil nám celý večer k tanci na piano hráti. Ten dobrý hoch to činil s právě andělskou trpělivostí, odsekávaje polky a valčíky, jak jsme si poroučeli — jako za plat! Konečně tance se nabaživše, dali jsme se do rozličných společenských her. Tu hle, Polabský vyvedl mého Václava na chodbu, jakýmsi tak tajemným a potutelným způsobem, že mi to bylo až nápadné. Což bych zamlčovala, že jsem svého ženicha střežila jako oko v hlavě a na hnutí jeho pozor dávala? Jak jsem byla dětinská! Bála jsem se o něho, domýšlíc se, že všecky ženské po něm pasou a mně ho odlouditi chtějí. Nebylo-li to směšné? Jsme však takové, ne jiné! Obáváme se vždy, že pozbudeme to, co nad jiné nám

milé. Nedůvěřujeme někdy těm, kteří důvěru zasluhují, an zatím od jiných nehodných se snadno klamati necháváme. — Nuže, abych se vám jen vyznala, šla jsem zlehounka za nimi a vyslechla jsem celý jejich hovor. Děti! na to do smrti nezapomenu! Nepochopuji věru, kterak možná, že mne ti hoši nepozorovali, kdežto jsem smích utajiti nemohouc, konečně uteci musila, nechtěla-li jsem se sama vyzraditi.

„Václave, bratře!“ pravil Polabský, „přicházím k tobě s velikou prosbou, a není to pouhý žert, co ti zjevím, alebrž úplná svatá pravda. A však rukou dáním se mi zaruč, ze mě neoslyšíš a že učiníš, oč tě požádám. Pro tebe jest to věc snadná; mně však, ač pro celý život důležitá, přece k provedení nemožná.“ — Můj Václav slíbil a Polabský radostí ho obejmuv mluvil dále: „Můj zlatý Václave, do smrti na to nezapomenu! Poslyš tedy, co mi na srdci leží. Dlouho už pozoruji, že stojíš s Horných rodinou velmi dobře a takořka za

domácího přítele tam považován jsi. Což by ti to udělalo, kdybysi promluvil s Josefinou?“

„S Josefinou?“ tázal se Václav překvapen. „Co pak od ní chceš?“

„Od ní vlastně nic, ale ji samu bych si za ženu přál. Ta se mi líbí nade všecky; ale sám jí to říci nemohu pro celý svět! Buď tedy tak laskav a sprav to tam za mne, a jeli mi jen trošinku nakloněna a mne si vezme, tuť vystrojíme co nevidět svatbu, jakou Praha ještě neviděla, a ty budeš mým družbou, Václave!“ — Dále jsem nic nezaslechla. Když se pak zase do pokoje vrátili, zasednul si Polabský do koutka a velmi se mračil.

„Ach, můj nebohý tchán!“ zvolal Stanislav, „na jakého prostředníka se to obrátil! Ale věru, matinko, ač on již takměř na popraží kmetství stojí, přece na něm posud jakýs zbytek ostýchavosti lpí, a zdá se mi, že slečinky dcerušky v domě vládnou. Jak pak se ale přece oženil? Kdež pak nabral smělosti a odvážlivosti namluviti si ženu tak živou a

ohnivou, jakouž že prý Annina matka byla, každý dosvědčuje?“

„Aj, milí hoši!“ pravila paní Branská, „to zase je kousek podivné historky. Co byste tomu řekli! On si vlastně nenamluvil ji, alebrž ona jeho. Oh ta zlatá Johanka! jak jaré to bylo stvoření! Abyste jen věděli, že Johanka už od dětinství mou nejmilejší přítelkyní bývala. Potom ji babička její na venek kamsi k sobě přivábila, kdežto má milá soudružka několik let strávíc přehrozně se nudila. Za to ale babička brzo na to zemřela a celé své jmění jí zůstavila, což nebylo maličkostí. — Johanka pak do Prahy se vrátivši, v kruzích našich se zase objevila. Byly jsme tomu velmi povděčny. Přinesla svěžesti mezi nás a oživila schůzky naše, kteréžto po nějaký čas již svých půvabností a zajímavostí pozbývaly. Příčinu toho snadno pochopíte. Neodvislých a ještě nezaslíbených mezi námi se čím dále tím více vytrácelo. Zbývaly konečně skoro samé již jen párky, osoby, které se již vzájemně našly, a jen málo jednotlivých, teprv hledají-

cích. Ti a ty se smluvili a bylo samých zasnoubenců a skoro žádných svobodných. Veliký to rozdíl, milí hoši, o kterém by vám dobrý pozorovatel ledacos vypravovati mohl. Panujíť zájmy docela jiné ve společnosti, kde mládež nepoutána ještě záletní svá křídla zkouší. Lidé zasnoubení doplňují sice společenský okres, a však jen málo jej oživují, neboť láska jest hrozně sobecká. Pravý milovník vždy jen na svou milenku hledí a ona zase na něho; druzí pak nech se baví, jak mohou, a nudí, jak chtějí.

„Takž bylo právě u nás, když Johanka do Prahy přišla. Jakmile se ale mezi námi objevila, nastal nám nový a veselejší život. O jak si ti mladí pánové za ní paty div neuběhaly! Ale ona se všemi stejně požertovala a pohovořila, žádnému však přednost nedávala. Jediný Polabský, chudák jako vždy jindy v koutkách posedávaje, nekoře se a nenamáhaje přece chvilkami tak z hluboka povzdychoval a po Johance očima točil, že jsme brzy věděli, co to znamená. Když jsme ale

někdy s Johankou se škádlíce na skroušeného tajného milovníka ji upozornily, tu ona se ku podivu nápadně durdila, což nám bylo velmi podezřelé. A hle, zase se stal můj nebožtíček šťastným důvěrníkem, k němužto Polabský po dlouhém as rozvažování se obrátil. Tento ale neodváživ se Johance s takovou přijíti, zase ke mně se uchýlil. Odbyla jsem ho ale velmi zkrátka, nechtíc v tak nebezpečné prostřednictví se uvázati. Ale Polabský pronásledoval Václava tak horlivě a neodbytně, že tento konečně se přece na to odvážil. Neučinil to však dříve až o naší svatbě, kde Johanka mi byla družičkou a Polabského za družbu jsme zvolili. Tu se ženichovi s družičkou ovšem směleji promluviti dalo; ale potkal se se zlým. Johanka se nesmírně rozhorlila a měla jsem co vymlouvati a vyrovnávati. Konečně však, ejhle, ta přísná Johanka co neučinila? Vidouc ostýchavého družbu, kterak nesměle se okolo ní otáčí, neosměluje se ani k ní promluviti, kterak povzdychuje a z povzdálí skroušeně a zamilovaně po ní hledí

jako po svatém obrázku, došla si sama pro něho a z upejpavého koutka jej vyvedouc k tanci ho pobídnula. Mezi tancem pak se ho přímo tázala, pravda-li, že ženichovi tu a onu obtížnou úlohu na ramena vložil? Ubohý družba chtě nechtě musil s barvou ven, a věru nevím, kterak to as navlíknul, že se z otázek šťastně vypletl.

„Toho jste neměl potřebí," pravila pak Johanka k němu. „Lépe byste byl učinil, kdybyste byl sám přišel a přímo se mne zeptal."

„Obával jsem se vaší nevole a odpovědi."

„Jaké tu obávání?" odvětila Johanka — a Polabský ducha nabyv projeviti se odvážil: „A kdybych se vás nyní tázal, kdybych . . ." Dále pak chuďas opět se neosmělil, začervenal prý se, jakoby se na nějakém zločinu byl dostihnul. Ale Johanka nečekala na celý výklad, alebrž bez váhání pravila: „Nenechám vás na odpověď tak dlouho čekati, jako vy mne na otázku, a řeknu zkrátka a n o!"

„A od té chvíle byl náš družba jak znova

zrozený; i zvěděli jsme všickni, jak se věci mají, a těšili jsme se z toho nemálo. Nedlouho na to jsme zase na jejich svatbě tancovali. Ani však mi vypověděti nelze, kterak Johanka do těch dob ženicha svého ovládala a se ho natrápila, až nám ho chuďasa mnohdy líto bylo. Jak mile však ženou jeho se stala, hle, tu jako beruška se chovala, a nebylo ženy skromnější a poslušnější. Domem svým jak anděl vládla, vůle manželova byla jí svrchovaným zákonem. — A Anna, věřte mi, jest právě odleskem jejím. S ženou, jako ona, sklání se požehnání Boží na mužův život, a nepozná on mrzutostí a trudu ve svém domě!“

„A toho se také úplně naději,“ pravil Stanislav; „pak ale nás, Svatomíre, budeš navštěvovati! Bylo by skoro nejlíp, kdybys se k nám docela přestěhoval; žili bychom jako jedna rodina!“

„Ah, děti! právě mi něco hezkého napadlo!“ zvolala paní Branská s jednoho na druhého se dívajíc; „myšlénka to nevyrovnaná, nepřišla-li totiž příliš pozdě. O tom se ale mži-

kem přesvědčíme. Což pak vy, pane Svatomíre, nás nikdy neseznámíte se svou vyvolenou?“

„Má vyvolená,“ odpověděl Svatomír s úsměvem, „jen co myšlénka žije, pouze v obrazech se vyjevuje. Nemám jiné mimo Uměnu!“

„Proto žes přemrštěný idealista, Svatomíre!“ prohodil Stanislav; „já však myslím, žeby tvá mlhavá milenka nežehrala, kdybysi vedle ní ještě jednu živou, opravdivou si oblíbil. Předobře by se spolu snesly; měl bys dvoje potěšení místo jednoho, a každé jiné.“

„Můj Stanislav by si na vašem místě byl už dávno lépe poradil, aniž by se snad byl hněval, kdyby byly obě živé. Ale bez žertu, pane Svatomíre, nemáte skutečně milenku? Tož k víře nepodobno!“

„A přece pravda!“ odvětil tento.

„Čím to jest? Jste příliš vyběravý aneb docela tak ostýchavý as jako Polabský býval?“

„Tomu nevěř, matinko,“ jal se Stanislav mluviti. „Samotář je a snílek, a čeká, až ho některá sama vybídne.“

„Hleďte," pravila paní Branská, Svatomírovi na rameno poklepávajíc, „bezžencem a omrzelým starým mládencem zůstati nesmíte; to by byl hřích neslýchaný; abyste však dlouhým hledáním času nemařil, sama se o vás postarám. Jaké by to bylo hospodářství na zemi, kdyby se spořádaní mužové neženili? Kam by to nebohé ženské pohlaví přišlo? Zůstali by mu pak jen větroplaši."

„Aha! rozumělš, Svatomíre? Toby se týkalo mne, kdybych byl ten, kdož jsem býval!" zvolal Stanislav.

„To jsou již zastaralé věci, Stanislávku; myslila jsem na jiné. Tomu ale připustíte oba, že my ženské solidárně se zastávati a o to starati se musíme, aby zvedené dívky zvedeným mužům se dostaly; protož také mně na tom záleží, aby i druhá dcera mé nezapomenutelné Johanky šťastně se vdala, a poněvadž jste takový, jakého ona zasluhuje, navrhuji vám Polabských Marii, slibujíc vám zdar a znik doživotní; o ostatní se postarám."

Svatomír se zapýřil; ale Stanislav vysko-

čil jako zděšený a matce své okolo krku padna ústa jí líbal.

„Za ten nápad, matinko, zasluhuješ sto hubiček! — Stal bys se mým švakrem a bylibychom pak skutečně bratří! Jen pak se neupejpej jako panenka! Vždyť uhlídáš, jaké to děvče! Tuším, že ji Pán Bůh právě pro tebe stvořil. Tak hezounká je a jemná a tichá, pokorná, a zamyšlená jako ty, právě druhá tvá polovice. To bude život, bratře! Už to celé naše hospodářství v duchu před sebou vidím. Bude u nás jako v ráji!“

Svatomír neodpovídaje, hleděl před sebe; paní Branská nepřestala mu i dále domlouvati a veškeré příjemnosti toho sňatku mu předkládati, v čemž ji Stanislav živě podporoval.

„Jest to krok osudný,“ pravil pak Svatomír, „a otázka, zdali by mne Marie chtěla?“

„O to se postarám,“ skočila mu paní Branská do řeči. „Jinak to má času dosti a činíme zde jen předběžný návrh. Marie beztoho jest ještě jen výrostek.“

„Ale kdož ví, zdali ten výrostek už jakýs jiný obrázek v srdci nechová?"

„Nebojte se, pane! Marie si sotva ještě mužského všimnula."

„Kdož ví? Co myslíš, Stanislave! není to ta Marie, o níž jsi pravil, že se kamsi v mém sousedstvu tak hluboce zakoukávala?"

Paní Branská s podivením na Stanislava se podívala; tento v rozpacích si vlasy počechrával; Svatomír se o věci, v kterou sám nevěřil, jen proto zmínil, aby prohozenou tou námitkou z předmětu toho se vymknul.

„Je pravda," pravil pak Stanislav, „pozoroval jsem cosi; ale možná, že jsem se tenkráte mýlil. Bylo to ještě za třeštivých dnů!"

„Tys marný mluvka, Stanislave!" pravila matka; „a však se mi to vyjasní, nestarejte se, a pak dostaneš! Kdo v té peci bývá, jiného tam stíhá! To ubohé dítě koukalo as na holuby po střechách, a tys z toho hned vyvedl velblouda — milovníka! Dětino. Nestarejte se, pane Svatomíre, od této chvíle se to stalo mou záležitostí, a budete s horlivostí mou docela

spokojen. — Teď však už jest pozdě, milí hoši. Nejsem tak mladá, jako vy, abych s vámi do hluboké noci poseděti mohla. Vždyť se ráno před rozejitím ještě uhlídáme. Spěte dobře!“

Na to se na odpočinutí odebrala.

„Ale my ještě zůstaneme pospolu,“ pravil Stanislav; „kdož medle ví, kdy se zase takhle sejdeme?“

Svatomír přisvědčil.

„Ani bys neuvěřil,“ mluvil Stanislav dále, „jak mě mrzí, že jsme tu nebohou Marii uvedli v podezření. Ty máš zlou pamět, Svatomíre! Mně by to bylo do smrti více nenapadlo. Patrno, že jsem se tenkráte přenáhlil. Byl to pošetilý nápad.“

„Neškodný to jen žertík, na nějž tvá matinka do rána zapomene,“ prohodil Svatomír.

„Nevěř tomu; co ona si do hlavy vezme, to jí tam na dlouho uvázne. Jinak ale měla klasický nápad, a byl bych dvojnásobně blažen, kdyby se to povedlo. Škoda, žes tak tvrdošíjný! Kdybys mě byl poslechl, když jsem

tě k Polabským vybízel, byl bys Marii už dávno poznal a ji sobě zamiloval.“

„Myslíš, že jsem tak chytlavý, jakos ty býval?“

„Ah, brachu! proti spanilosti ženské rozum se kloní, a ruch milosti moudrost mužskou láme. Pod dívčím hledem ledy roztájejí, a hezké děvče jediným úsměvem celou filosofickou soustavu zboří. Proto lásce marno hradby stavěti! — A byť i toho nebylo, stala by se ti známost s tchánem mým i jinak užitečna. Tam je společnost pro tebe.“

Svatomír ramenama pokrčiv neodpověděl.

„U Polabských není jako jinde; nenajdeš tam škrobených hejsků, ani marných tlachálků, alebrž skromnou a dokonale spořádanou domácnost, život tichý, ale účinlivý a utěšený. Jiný na tvém místě by toho byl dávno použil. Což jsem ti neřekl, jakým milovníkem obrazů můj tchán jest a jak vzácné sbírky u sebe chová? Jen pak se jednou na jeho vinici objev a podivíš se. Milé tam přebývání na té Javůrce. Kterak bys okřál! Pocítil bys se jako doma,

pohovořil bys s tchánem mým o uměních a vyrážel bys se s ním jako s otcem.“

„To je všecko hezké,“ prohodil Svatomír se smíchem; „ale těžko bycha honiti. Proč jsi mě dříve o tom tak důkladně nezpravil, jako nyní, kdež právě jsi na odjezdu? Tu nebylo jiných řečí, než o lásce a o Anně, ale o tchánových obrazech ani zmínky!“

„Ba věru!“ povzdechnul Stanislav. „Když se člověk zamiluje, tu již i všech jiných zdravých myšlenek pozbývá. Což však na tom? Nyní aspoň víš všecko, a nejsi-li ouplný pedant, učiníš, jak jsem ti radil. Jsi mým přítelem, to úplně dostačuje, aby se ti Polabských vinice do kořán otevřela. Ó, vidím tě již v duchu co švakra svého, kterak si hovíš v blaženosti a kterak ti kadeřavý synáček na klín vylézá!“

„Do těch dob as ještě mnoho vody uteče!“ odvětil Svatomír.

„Proč? může to býti dosti brzo, nejsnadnější to věc na světě.“

„Pro tebe ovšem, nikoli však pro mne.

Nestojím v tak jasných okolnostech jako ty, milý hochu.“

„Bloudku! to se snadno vyrovná. Jen počkej, až se toho má matinka ujme. Uvidíš, kterak se překážky, skutečně-li jakých by bylo, jako pavučiny odmetou.“

„Marně se vypínati po nemožném,“ odmlouval Svatomír. „Rozumný člověk se nežení, pokud má jen právě tolik, co sám k výživě potřebuje. Zde přestává idealismus a počíná skutečnost. Samoten, jakž nyní stojím, při skrovnosti své dobře vycházím; ale ženatému nastane jiné hospodářství a jiné oučty.“

„Což nejsi umělec a pilný, přičinlivý člověk? Nejsou ti všecky druhy bohatství a slávy otevřeny? Kdož jiný, nežli ty, osud svůj v moci své drží? Jenom chtěj a stane se. Nedivil bych se, kdybys neměl nadání. Člověk beztalentní ovšem nemá práva očekávati výsledky, ježto jen vyvolencům přináležejí. Ale ty!“

„Nadání, dar ducha, talent a tak dále není ještě poklad, alebrž jen pokladnice,“ odvětil Svatomír. „Pravé nadání vlastně ani na mzdu

nepomýšlí, jen k cílům vyšším umělce pohánějíc a na dokonalost jej odkazujíc. Pilnost a setrvalost jsou jediná vodítka jeho. Kdyby mi nastaly i jiné, mimo ležící povinnosti a starosti, minul bych se zajisté všech hlavních účelů pro pouhý zisk.“

„Hezká to výmluva, ale podstaty nemá, milý Svatomíre! Ohlédni se jen poněkud ve společnosti lidské a uzříš námitky své dávno překonané. Dle tvého návodu by byl celý umělecký svět na poušť odkázán. Nebyloby ženy ni života pro snažného muže, leč pouze pro všedníky. Kdož však se hádati bude o věci, jež na bíledni leží? Otázka jest jen, byla-li to tvá jediná námitka?“

Svatomír se zamlčel.

„On rozmýšlí,“ pomyslil si Stanislav; „má to tedy ještě jakýs jiný háček. — Nuže, ty neodpovídáš?“

„Jest, jak jsem pravil, hlavní to překážka.“

„Hlavní? tedy ne jediná? Slyšíš, Svato·

míre, mám tě v podezření, žes už vázán, což předemnou tajiti věru zbytečno."

„Mýlíš se; nejsem nijakž vázán — leda myšlénkami."

„Hm, tedy si vezmeš Marii. Na tvou námítku ti tchán pak nejlíp odpoví. Jest muž zámožný a výsledky toho jsou patrny. Má jen dvě dcery. Jedna bude mou, druhá tvou, a počneme žíti jak sluší a patří."

„Což jsi nežil posud skoro až příliš?"

„Nežil jsem, Svatomíre; snil jsem jen, blouznil a bloudil."

„Moudré vyznání. A co nyní budeš dělati?"

„Ožením se, toť se rozumí."

„A až budeš ženat?"

„Blázínku! jaká to otázka?"

„Ne tak planá, jak se domníváš. Nemáš-li jiného účelu na zemi, nežli se oženiti, tedy byl život tvůj jen pouhý román, jenž se svatbou skončí."

„Poněkud ano," pravil Stanislav. „Nastane pak život praktický s vážnými přívěsky svými

a mimo to mě úřad, bohužel, dostatečně zapřáhne.“

„Tedy žena a úřad celou tvou budoucnost vyplní?“

„Jakž jinak? Zkušenost mě otužila a třeštivé minulosti se na vždy odříkám.“

„Budeš tedy usedlým člověkem, jako jest jiných na tisíce. Se slamou se sebe otřeseš i nadějné klasy, o nichž jsem se domýšlel, že ve vzácné plody dozrají. Obávání mě tedy neklamalo.“

„Jaké obávání?“

„Že pro nepatrné věci na patrnější zapomeneš, že rozkouskuješ život svůj a v nicotách utoneš. Přemnozí, právě jako ty, s srdcem vřelým a duchem okřídleným do života hledíce, na krásných předsevzetích se ustanovili. Vstoupivše pak do praktického života, docela ovšedněli. Zde však i nebezpečná úskalí se kryjí, neboť člověk se někdy té povšednosti nabaží, a nemá-li vodítka idealního, marným pošetilostem v náruč se vrhne.“

„Chraniž mě Bůh, abych třeba jen oka-

mžení z dráhy ctnosti a povinnosti se vyšinul!“ zvolal Stanislav.

„Z dráhy ctnosti? Nevyjasněné to ještě slovo,“ odvětil Svatomír; „znám osoby, kteréž ctnostnými slují, jsouce jen netečné. Bezčinnost se lecjakýms pláštěm odívá. Varuj se zlého, a budeš prost hříchu, ale k ctnosti to ještě nedostačuje. Člověk hloupý zadost činí, když hloupost svou na uzdě drží; člověku nadanému ale nesluší nadání svých nepoužívati. Kdož jsi chudý, hospodař; kdyby ale boháčové jako žebráci žili, kam by svět došel? Činí-li boháč zadost, když se dobře chová, žádného sice neošidí, ale peněz nahrnuje a žádnému nepřispěje? Možná, že jest poctivým člověkem, k přestupkům nikdy pohnán nebyv zlými okolnostmi; ale ta jeho poctivost není ještě ctností. Takž i s člověkem jest, zvláštním duchem nadaným. Komu duch a srdce jen na úřad a na lásku k ženě dostačuje, od toho žádati nelze, aby více činil. Komu však více dáno, od toho se i více požaduje. Soukromé ctnosti nevyplní celý život jeho; on se k ve-

řejným povznese. Přestaneš-li ustálením svým na idyllické domácnosti, opustiv působiště, na které duch tvůj tě odkazuje, odumřeš-li vlasti a pokroku, necháš-li pro věci malé i věc velkou a všeobecnou mimo ležeti: tu cesty naše na vždy se rozejdou. Lidí povšedních jest na zbyt; mně však nelze jináče, nežli se jim vyhýbati.“

„Co to blouzníš, Svatomíre!“

„Nikoliv; projevuji jen myšlénky, jež v sobě chovám, přesvědčení nezvratná, a poněvadž se snad dlouho zase takto nesejdeme, tedy ti je na rozloučenou zděluji. Vstupuješ nyní do života a tolikeré zájmy tě obklíčí, žebys snadno pro věci, ježto zisk a pohodlí osobní podporují, zapomenouti mohl na to, co jen vyšším názorům se objevuje a vlasti a národu v užším smyslu slouží.“

„Toho se neobávej,“ odpověděl Stanislav; „poklid domácí a pohodlí se nikdy nestanou mým jediným směrem životním ; vímť předobře jak krátká jest cesta od všednosti k sprostotě, Jak stranný a hubený byl by život můj, kdy-

bych duševním zájmům odumřel! Vždyť celý věk mě k činnosti vybízí. Jakž bych se účastniti přestal v živém pohybování času, u vývinu umění, v pokrocích vlasti? Jakž bych svévolně před sebou uzavírati mohl brány světla, ku kterýmž mě ruch neudusitelný táhne?“

„Nuže tedy,“ pravil Svatomír, „staniž se takto a přátelství naše se upevní svazkem vyšších snah a povinností. Ty při domácím svém blaženství pěstovati budeš literaturu vlastenskou co rozšiřovatel blahodatných myšlének, já zase samotnost svou umění zasvětím, a takž se na svých cestách povzbuzovati a potěšovati budeme.“

„Kdybys se jen také jinak ještě potěšil, Svatomíre, na půdě věcné a skutečné!“

„Mně jest takto volněji.“

„Bude-li ale povždy takto? Stálým napnutím se časem přesytíš, jednotvárnost tě unaví.“

„Ach, Stanislave! právě naopak. Jsem mdlý a hledám v umění jen zotavení.“

„Jdi pak, jdi! jsi ještě tak mladý, Svatomíre, a mluvíš, jako bys měl věky za sebou.“

„Neměř život dle let, alebrž dle zkušenosti.“

„Tu právě jsi nejmladší jinoch v Praze. Cos kdy prožil, Svatomíre?“

„Víš, co člověk někdy prožije myslí svou, byť i zevnitř život vedl nejtišší?“ jal se Svatomír hlasem povýšeným mluviti. „I duše má své dobrodružství a zkušenosti někdy bouřlivější nežli rozháraný všední život. Co je zkušenost, nežli řada dojmů na člověka působících? Zjevy zevnější dávno pominuly, dojmy jejich se však v mysli uchovají a soustřeďují. Mnohý mnoho prožil a přece člověkem nezkušeným zůstal; život ho jen přepláchnul, hlubokých stop po sobě nezůstaviv. Vše, co duši nepronikne, z paměti se zase vytratí. A jen málo kdo, bohužel! proniknoti se dává předměty důležitými. Naproti tomu zase jiný co tichý pozorovatel ve všech zjevech velkého života se zúčastňuje. V mysli jeho splývají zkušenosti vlastní i cizí, svět celý se v ní

zrcadlí, přítok i odtok dějstva se v ní opětuje. A na takové zkušenosti jsem se utužil, milý Stanislave, neprotloukaje se sice světem, ale myšlénkami světa se obíraje. Jen pak to sám zkoušej. Ano, duše má své zvláštní mocné zkušenosti, své bouře a své zátiší, jakž právě obraznost tvořící v ní je utvořuje."

„O tom nepochybuji," prohodil Stanislav; „domnívám se však, že jenom mysl skutečným životem nasycená a otužená na tak hluboká pojímání věcí se povznese. Protož také nevěřím, žes vždy žil tak tiše, jako nyní. Zdá se mi naopak, že jiskra v mysli tvé jest pouhým odleskem aneb zbytkem jakéhos mně neznámého opravdivého zanícení."

„Pouhé zdání! Život můj byl vždy tichý a nepatrný."

„Možná, ale kterak mne o tom přesvědčíš?"

„Důvěřuj a budeš přesvědčen."

„Kdybys se jen trochu jasněji projevil!"

„V celém životě mém nebylo nižádné důležité změny, a celá povinnost má se okolo

dvou myšlének otáčela, ježto hlavu i srdce mé docela vyplňovaly.“

„Nuže, teď jsem se něco dověděl,“ pravil Stanislav; „jaké jsou ty myšlénky? Odkud vyšly? Na uhodnutí jedné z nich bych se směle odvážil, budeť ona as — nesmírná ctižádost.“

Svatomír se usmál.

„Dalekos se pravdy neminul,“ pravil po chvilce; „ale celé se jí sotva domyslíš. Ctižádost má rozličné druhy.“

„Znám jenom jediný,“ projevil se Stanislav, — „bažení po slávě osobní.“

„Staré to a ovšednělé stanoviště, milý Stanislave. Znám i jiné. Osobní sláva jest jen pára nad hrncem. Kdo jí dnes dosáhnul, zejtra jí pozbyti může. Osobní oslava jest marnost a útěcha nedospělých. Mínění jiných nejsou mi měřítkem osobní mé ceny, ale zásluha pro oslavu většího celku, přispění ku zdaru a vzniku velikého kruhu, v němž jednotlivec jako skrovný atom se ztrácí: tato jest čest, po jakéž bažím. A kruhem tím jest vlast,

a celek onen jest národ! A bychť i nepoznaným ostal v něm, u lidí v úplné zapomenutí klesnul; povede-li se mi jen jedinou myšlénkou, jen jedinou krůpějí, do moře vývinu a pokroku hozenou, celku tomuto prospěti: budu s sebou spokojen. Tato jest ctižádost má!"

„Jakýs ty podivín, Svatomíre! Celý tvůj směr životní jest tedy ideální? Stojíš zde co protiva věcných snažení časových."

„Mýlíš se, Stanislave! vlast a národ nejsou pouhá ponětí, alebrž skutečné jsoucnosti, činné horlení pro zdar jejich docela praktickou jest myšlénkou."

„Nuže, tedy s jedním bychom byli v jasnu, ale druhé?"

„Druhé se nedá projeviti," odvětil Svatomír.

„Aj? toť by bylo!" zvolal Stanislav zvědavostí hoře; „tedy přece máš nějaké tajemství?"

Oba se pak na chvilku zamlčeli. Svatomír čelo o dlaň opřev, rozjímati se zdál. Stanislav ho pozoruje a na zdílné slovo čekaje netrpělivě sem tam pohlížel. Tu mu bílý jakýs, na

způsob psaníčka složený papír u židle na zemi ležící do očí padl. Zdvihnuv a rozbaliv jej pravil: „Jaké to lupénky? Vyklouzlo ti to bez pochyby z kapsy.“

Svatomír sebou trhnuv, hbitě po lístku sáhnul. Tváře mu zahořely, oči jeho nápadně se zaleskly. Potom ale se zpamatovav, pravil:

„Budiž tedy! nač bych zapíral? Ve zvadlé této květince se má druhá myšlénka chová.“

„Ah, tedy předce!“ zvolal Stanislav. „A její význam?“

„Nedomnívej se,“ jal se Svatomír mluviti, „že mi zde cos znamenitého odhaliti jest. Věc to velmi jednoduchá a jedině pro mne důležitá. Nerad se dotýkám této stránky života svého; leč jsa přesvědčen, jak vřelým soucitem mi nakloněn jsi, nechci sobíkem slouti a uzavíráním-se před tebou nemilá podezření v tobě buditi. Snadno pochopíš, proč jsem se už dávno neprojevil. Každá věc se v každé chvíli vykládati nedá. Někdy člověk k otevření srdce v pravém rozmaru se nenachází, jindy zase pravé chvíle nenajde. Takž se často

stává, že lidé, jižto dlouho spoluobcovali, rozejdou se, aniž se byli v skutku poznali.“

Stanislav nepromluviv, s napnutou pozorností na Svatomíra pohlížel.

„Zdělím ti báchorku ze života svého, skromný jen obrázek, v němž poznáš, že člověku někdy ulohám rozsáhlým snadněji dostáti lze, nežli malým požadavkům rozumu zadost učiniti. Mnohý, jenž veliká nebezpečenství takměř hravě překonal, na nepatrné pak náhodě uváznuv, celým životem se následků jejích nezprostí. Takž se vedlo i mně. Dnové moji posud tiše plynuli. Rodiče moji byli chudí. Chudoba, milý Stanislave, jest zlý host, a koho přímo nenavštívila, ten nikdy nepochopí, co všecko v ní vězí. Bouřilo ve mně, když jsem zpozoroval, jakými prostředky jiní plýtvají a s jakými nedostatky ubohým rodičům mým zápasiti bylo. Dvě cesty přede mnou ležely — jako před každým chudobným, obě trním a bodláčím porostlé: odpor proti osudu i společenským zvykům, neb — odřeknutí. Cesta první vede věčným bojem, druhá věčným utrpením!

— Úmrtím rodičův nastali my časové ještě krutější; naučil jsem se však nespokojenost a zbouřenou mysl v sobě udušovati. Dal jsem se cestou odřeknutí. Jedna však nepatrná příhoda nade mnou rozhodla.

„Přebýval jsem s rodičemi svými v přízemní, velmi sprosté světničce. Bylo v domě dvé dvorců, jeden větší a oživenější, druhý skrovný, zrovna pod naším oknem. Podlouhlé klenutí je spojovalo. Onen malý dvoreček se mi stal v jistém ohledu osudným. Nacházela se tam řada ouzkých výklenků, jeden vedle druhého na způsob klášterních chodeb a kapliček. K čemu as před časy sloužívaly, nevím; za mých dnů se na nich, jako na základních sloupech vznášely novější dosti nevkusné a s těmito podstavky nesouzvučné stavby. Některé ty chodby vedly do tmavých dřevnic, některé zase co pozadní vchody do krámů sloužívaly. Avšak nevcházel tudy skoro žádný, aniž si kdo všímal polozvětralých maleb po stěnách chodeb, aniž kdo pozoroval krásné starobylé řezby, jakýmiž uprášené a starobylé dvéře ozdoben

byly. Na mne však vetché pozůstatky tyto tak mocně působily, že jim hlavně děkovati mám první dojmy zbuzené ve mně náklonnosti ku krásným uměním. Tam jsem strávil nejkrásnější své chvíle a s dětinskou ochotou jsem se v pozorování uměleckých těch plodů zabýval. Ale i jinak to odlehlé tiché místečko roznĕcovalo obraznost mou a nezapomenutelným se mi stalo.

„Co pouhý žák jsem se s knihami svými v chodby utíkával, jako v rodiště a útočiště mladistvých snů. Malý kousek trávy při zdi mi dostačoval ku vmýšlení-se do okouzlených sadů; jindy zase pozoruje staré řezby a malby, jako v zříceninách klášterních jsem se pocifoval. — Dvéře kobky, v které jsem se nejčastěji a nejraději zdržoval, vedly tmavou dlouhou chodbou do čepčářského krámu. Bylať to podivná ženská ta paní šperkovnice. Nazývala se Cecilie a lidé si na ni prsty ukazovali pro zvláštnosti a výstřednosti její, jež ovšem žádný nepochopil. V domě našem byla hrůzou dospělých i nedospělých dětí. Později

teprv se mi vzácná a podivu hodná povaha její objevila, a snad ti časem o ní i více povím. Prozatím jen podotknu, že se mi stala důležitou tím, že se u ní mladé dívčiny vyučovaly.

„Jednou za letního odpolední jsem se v kapličce co nejhlouběji zadumal. Matka mi byla večer před tím některé báchorky vypravovala, v něž jsem se co pravý snílek celý zabral. Poblesk sluneční rozléval se po kapličce, malby jako v čarovném ozáření se mi před očima chvěly, ten kousek nebe, jejž jsem viděti mohl, v nejjasnějším blankytu nade mnou se klenul, obláčkové v oslunění jako stříbrné větroloďky lazurovým se přeháněly modrem. — Ani jsem nezpozoroval, že starobylé dvéře za mnou z lehounka se otevřely, a přede mnou se octnula dívka jako anděl s nebe slétlý. Byl jsem jako u vytržení báječném naproti nadzemskému zjevení. Teprv po chvilce jsem se zpamatoval. Kterak ale dětskou mou duši proniklo vzezření děvčete toho! Jak nevýslovnou, neodolatelnou mocí mne pohled její uchvátil! V očích jejích dřímal bohatý život,

vešken zjev její čarovnými oplýval půvaby. Pousmějíc se přešla na druhý dvorec, kdež vody v studnici nabravši s naplněnou skleničkou se zase navrátila. Hled i úsměv její tak významný se mi zdál! Přicházelo mi, ze mladistvá ta bytost ani půdy se netknouc nad zemí se jenom vznáší. Stál jsem omámen. Slova neschopen a dech v sobě taje, jako ve vidění na dvéře jsem hleděl, ježto se za ní zase uzavřely. Když pak se mysl má zase vyjasnila, tu jako by se mi před očima mhly strhovaly; mraky předemnou se rozstouply a brány nové neznámé jsoucnosti se mi otevřely. Jsou okamžení v životě dětském, v kterýchž ono léta přelítne a mžikami takměř dospívá a dozrává. Nové jedno poznání v nový svět ho uvádí, nová jedna zkušenost srdce novým jest mu narozením.

„Marně bych se popsati snažil, kterak dívka vlastně vypadala. Neníť to zajisté pouhá pravidelnost tváře, neníť to uznaná krása, jež mysl někdy zachvátí. Zdá se mi naopak, že jakýs proud tajemný, jakás nevyskoumaná ještě ji-

skra z duše do duše vlétnouc tuto roznítí a svazkem magnetickým ji k oné připoutá. — Podoba její nyní ovšem již jen co přízrak v duši mé žije, nemožno mi však se ho zprostiti. Marně od sebe zapuzuji přelud — on se vždy zase ke mně navracuje! Předchází mě jako svítící obraz, jenž Izrael pouští vedl, jako zářící hvězda Betlémská. Kam mě až dovede — nevím. Stojím aspoň posud na tom stanovišti, na kterém co chlapec před lety jsem stál, nemoha se vymknouti z dojmu onoho okamžení. Hled její až podnes rozněcuje obraznost mou a v srdce mi pálí. Hlas její až podnes libozvukem čarovných zvonků v uších mi zaznívá, a v šerých snách to dvé duchaplných očí až podnes nademnou zasvitává.

„Přicházela pak denně a promluvila ke mně; nelze mi však bylo odpověděti. Chlapec jen proti chlapci jest odvážlivý a rozpustilý velmi, proti děvčeti poněkud na uzdě se drží; dívka-li ho však zláště zajímá — tu již blbostí se vyznamenává.

„Tenkráte jsem se právě v kreslení kvě-

tin cvičil; a vybrav nejpovedenější svůj obrázek — růži, v dětském svém zanícení jsem ji jej podal.

„Tos ty kreslil? tvůj to podepis? Co je ti, žes tak smutný?“ Takto se tázala, načež rychle zas odběhla. Druhý den u mne se pozastavíc pravila: „Neumím tak hezky kresliti jako ty, vezmi tedy živou tuto růži na památku. Nezahoď ji!“

„A věru, nezahodil jsem ji! Chovám ji až podnes, ač se skoro již na pouhý prášek rozpadla. — Onoho dne jsem však dívku viděl na posledy. Nepřišla více.“

„Aj, tento začátek velmi romantikou zapáchá. A kam se ta panenka poděla?“ tázal se Stanislav.

„Kdybych to věděl! Nikdy jsem se jí více nedopídil. Pochopíš, že se mi tenkráte ani smělosti k dotazováni nedostávalo. Později teprv — dlouho na to jsem toliko zvěděl, že byla otcem již zaslíbena a že budoucí ženich její kdesi daleko v Uhřích zůstával. Bezpo-

chyby se tam už provdala. Nejvíce mě mrzí, že jsem se ani jmena jejího nedopídil.“

„Podivno; ale podivnější mi při tobě, žes již tak časně začal! Nebyl bych to v tobě hledal. Že však neznámému tomu zjevení tak věrným jsi zůstal, není-li zázrakem, aspoň přepjatostí se mi zdá.“

„Láska se nedá přivolati,“ pravil Svatomír; — „ona přijde sama, někdy ovšem příliš časně; někdy také příliš pozdě.“

„Ah, brachu!“ zvolal Stanislav, „zlá to věc, když se chlapec zamiluje; ale mnohem horší, když stařeček láskou zahoří. Chlapec se z první lásky brzo vyběhá; ale obstárlý milovník se pozdním svým plamínkem hrozně směšným činí. Znal jsem několik takových brouků, abych řekl hastrošů na poli lásky. — A však vypravuj jen dále. Tuším aspoň, že dětský tvůj román ještě není ukončen.“

„Ukončen docela, — co do události,“ odpověděl Svatomír; „co potom následuje, jest jen rozjímavý doslov. Zapříti mi nelze, že celá mysl má na mámivém tom přízraku ulpěla.

V nesmírném roztoužení jsem pak na staré dvéře hledíval; leč neotevřely se více. — Málo kdo by uvěřil, že ani s to nejsem, abych mocnost oněch dojmů v sobě umírnil, alebrž že časem a zpomínkami vždy ještě vyrůstají. Povahy sanguinické, lehkokrevné, as jako tvá jest, Stanislave, jsou mnohem šťastnější. Nepodléhají ani tak mocně, ani tak trvanlivě podobnému působení. O netečných flegmatických lidech ani nemluvím. Jináče bylo se mnou. Jako polyp mě obklíčily, jako upírové na jsoucnosti mé ssály. Jedinou jen myšlénkou zachvácen věčným mezisvětlím jsem se potácel. — Uzříš-li kdy člověka nyjícího s ubledlou tváří, s oslněnou zřítelnicí, — pomysli si bývalý můj stav. V takovém bludu obraznosti všechna svoboda ducha jako v bezednu utone a všechna přání a snahy v jediný vír splývají. Zmáhá se v člověku ono samošilenství lásky, jemuž i nejmocnější vůle někdy neodolá; povstane boj tuhý mezi obrazností a rozumem, jenž se mnohdy celým životem potahuje a s ním teprv skončí.“

„Tak daleko to ale s tebou přece nepřišlo?“ prohodil Stanislav.

„Tak daleko ne, ale blízko k tomu,“ odpověděl Svatomír. „Láska má svou vlastní hroznou logiku, a potřebí velkého sebe zapírání, aby člověk ve víru jejím neutonul. Jediný lék proti ní jest práce. Konečně se spatří, že třeštěním nic se nevyvede, a jiné důležitější účely životní nastoupějí svá práva.“

„Svatá pravda!“ doložil Stanislav; „zkusil jsem to sám na sobě! Třeštili jsme tedy oba, jen že každý jináč. Žádný však by v tobě nehledal, žes se kdy v tak prudkém proudu otáčel. Je tomu ovšem již hezky dávno, a div to velký, žes na tu hřičku obraznosti konečně nezapomněl!“

„Nezapoměl a nezapomenu. — Jakkoliv s jinými myšlénkami se obírám, ona jedna úhlavní mě přece podnes neopustila. Jest posud, jakoby v srdci mém pro jinou ani místa nebylo, a zdá se mi někdy, že duše má ze mne vystoupivši za onou jedinou širým světem poletuje. Sen jaronoční jitrem zavátý mě okou-

zlil. Ničeho mi po něm nezbylo, než zvadlé tyto pozůstatky růže a soumračivé naň zpomínání. A tím se ti vyjasní, proč na jinou ženskou mi pomýšleti nelze.“

„Dětino!“ zvolal Stanislav, „což to také byla láska? Sotva jen pokmit její. Pochybuji, žeby se živé, vábné ženě nepovedlo ten tvůj prázdný přízrak z paměti tvé vypuditi. Jen to zkus! Že ti ta výstřední tužba po neznámé nepřekáží v pracích tvých?“

„Právě naopak,“ dí Svatomír; „uznávám ji za svůj podnět a za své požehnání. Nižádná ještě opravdivost tak mocnými půvaby mě neochvěla, jako ona zpomínka. Střeží mě před klesnutím a od nízkosti mě odvracuje. Pocituji-li se osamělým, tu skvělý obraz její ke mně zavítá! V těsnu mě potěšuje a v snahách mě podporuje. V obrazu jejím mi dokonalost září!“

„Kam tě ten tvůj sen zavádí, Svatomíre! Což ti nikdy nenapadne, že ona, žije-li ještě, snad ani dost málo nevypadá tak, jak si ji představuješ? Stala se již bez pochyby ženou

a ovšedněla — jako skoro všecky, když se provdají, kdežto se s nich všecka poesie ztratí jako k polední rosa s květin."

„Což na tom?" pravil Svatomír. „Cena přemnohých osob a věcí nespočívá vždy v nich samých, alebrž v představeních našich o nich. Proniknou-li nás některé jejich vzácnosti, prominem vady. Neceníme předměty, alebrž působení jejich na nás."

„Tys přehrozný snílek, Svatomíre! Nelzeť mi věru všechny důslednosti pobloužení tvého si představiti; jest to však poměr podivný a přemítání mého hodný. Vždyť jsem vždycky tušíval, že máš něco zvláštního za lubem."

V.

Lea.

Mezi vinicemi v okolí Pražském vynikala Javůrka polohou i uspořádáním. Rozsáhlá zahrada, v průčelí bílou zdí obehnaná, v plnu jarní svěžesti nepříkrým návrším se táhla, po obou křídlech samorostlou stěnou hustých křovin od sousedních sadů se dělíc. Přižloutlé pěšiny mezi pestrými záhonky bohaté květnice vinuly se kolem vábného domku, jehož dolejší část baldachýnem pletiv pozastřená v bujném zelenu se kryla. Tu pestré korunky květinové z mladistvého listí vyrážejíce, jako němé zvonky na výsluní se houpaly, tu jemným závanem ranních větrů se schvívalo houští šumem

tajnozvučícím. Nahoře pak řada lesklých oken přezajímavou poskytovala výhlídku až k odlehlým horám. U paty návrší ladná rovina. Tu letohrádky a sady, louky a role, jako v kotlině smíšené kruhem pahorků ověnčeny; tu i řečiště Vltavy jako stříbrotok v ozáření slunečním se lesklo. Hukot vln na výši dorážel, duté zvuky Pražských zvonů v jemném souhlasení se vznášely, modravé výpary za jasných dnů ochvívaly obzor.

Opodál domku táhnul se na pozadí akácový hájek, v dolní sestupuje úžinu, kde hbitý potok mladé jeho kmeny svlažoval.

Vinička tato byla radostí Polabského. Tam byl již dětství své strávil, tam i později nejkrásnější dny své prožil, tam i nyní utíkával, jakmile jaro se otvíralo. Kdo toho muže jen poněkud pozoroval, ten již i snadno v duši jeho nahlídnul. Nebylo při něm dvojatosti; jasné vzezření věrně srovnávalo se s ryzí jeho povahou. Byl muž malé postavy, trochu přitučnělý, ale pružný a neunavený v oblíbených svých zaměstnáních. V mládí

prý si rád byl zadumal a tiché pohodlí mu šlo nade všecko. Ženat pak docela se změnil. Rady lékařův uposlechnuv, čerstvému pohybování zvyknul, zahradnictvím se pilně obíraje. Takž celé dny mezi záhonky trávíval, tu rýčem, tam motykou pracuje, což mu dobře sloužilo. Spokojenost smiřuje protivy života, práce jest útěchou a posilou lidskou. Polabský byl spokojeně živ, pracoval a těšil se ze světa.

Mrzutých výjevů se v domě jeho neznalo. Muž jest sluncem rodiny, podle něho celý dům se řídí. Kde pán se mračí, tam neradno druhým se smáti. Polabský ale se nemračil nikdy, aniž ho kdo smutného viděl, leč když manželka jeho zemřela. Tenkráte ovšem se dlouho nezasmál, neboť ji nesmírně miloval. Tomu bylo už dávno! Odpočívala nebohá na blízkém veském hřbitově a dcery matčin hrob čerstvými květinami ozdobovati nikdy neopominuly.

Jak spanilé to dívky! Polabský si ovšem někdy povzdychnul, že mu osud také syna nedopřál; konečně ale uznal, že se někdy se zdařilými dceruškami také dobře žíti dá, ba lépe,

nežli s nezdárným synem. Uznával, že dívky čím více vyrůstaly, tím pilněji domácí pořádek pěstovaly, čehož opakem prý synáčkové bývají, totiž čím větší, tím nepořádnější.

Dcery Polabského byly vzory ženských. Anna takměř oplývala všemi půvaby, ježto mysl mužskou podmaňují, a nelze by bylo malířovi bývalo, k vypodobnění skvělého anděla si vymysliti stvoření ladnějšího. Z průzračné tvářnosti, z nebejasných očí jejích bezúhonná zářila duše, a nebylo as záhybku v mladistvém tom srdci, kterýžby lesk a ryzost vzezření jejího byl ostíniti mohl. Nevelká postava její se vyznačovala půvabnou plností, vlasy bělavé a hebounké co nejjemnější hedbáví, oči světlomodré co odlesky blankytného nebe, pleť úbělová jako nádchem červánků růžově ovanuta, budily obdiv. Jasné čelo její nikdy se nekabonilo, líbý úsměv milostná ta ústa neustále ochvíval, jará byla jako ranní slunce, jako dennice půvabně zářící. Nebe prý takové ženské časem na zem vysýlá, aby přepych mužský po-

hledem na tak dokonalá stvoření se trochu pokořil.

Vedle ní mladší sestra její, Marie, jako fialka vedle růže stála. Vnady její se skoumavému teprv hledu objevily ve vzácnostech svých. Postava její byla vytáhlá a outlá, pleť poněkud přitemnělá oné aksamitové byla hebkosti, jakouž se brunetky tak půvabně vyznamenávají. Výraz obličeje ukazoval na myslivou a v sobě uzavřenou povahu. Kdo jen poněkud v ženských tvářnostech čítati se naučil, tenby za tichým, snivým, někdy na jedno místo utkvělým hledem, za mírným, vážným se pohybováním byl poznal hluboký cit, zamýšlivost, a snad i plamen tajně v prsou dřímající. Ač Marie vášní ještě neznala, přece obraznost živá a hluboké zanícení v skrovných způsobech jejích se ukrývaly. Kdežto Anna svěžestí oplývajíc, jaré své nápady živým rozmarem projevovala: tam Marie roznícení své za mlčivými ústy přechovávala.

Anna co vzorná hospodynka domem vládla a celé hospodářství obstarávala; v prázdných

pak chvílích byl zpěv a hudba nejmilejším jejím vyražením. Marie zase k duševním pracím se kloníc, domácích záležitostí jen k zotavení mysli si hleděla.

Jakkoliv ale povahy jejich od sebe se lišily, v jednom přece si byly rovny docela, — v neobmezené lásce k otci. Ošetrovaly ho jako zřitelnici oka. Anna všech starostí domácích ho zprosťovala, Marie zase předčítáním ho vyrážela a na zamilované sbírky jeho bedlivě dohlížela.

Sbírky tyto byly největším potěšením Polabského. Snášel a rozmnožoval je od mladictví i povedlo se mu, některých vzácných a drahocenných obrazů a rytin se dopíditi. Marie se v ochotnictví jeho pilně zúčastňovala, co pozorná žačka výklady otcovy poslouchajíc, když jí o školách uměleckých a o velikých mistřích jejich vypravoval.

Od nedávna ale horlivosti její nápadně přibývalo, takže celou myslí svou na študiích těchto lpěla. Otec její to jedině za výsledek svých rozprávek považoval. Při tom mu

však docela ušlo, že Marie sžíravé zádumčivosti se poddávala a v trudném zamyšlení celé hodiny trávila. — Že toho byla láska příčinou, o tom ani tušení neměl. On byl, jako skoro všickni dobráci, příliš důvěřivý člověk a nevšímavý; zraky jeho do hluboka nesestoupaly. A jakož otec, takž i sestra její o tom ani tušení neměla.

S její láskou bylo ovšem jináče! V ní, jakož v každé šťastné nevěstě, celá škála milostných a nadějných pocitů pohrávala; ona milovala a byla milována. Celá duše její lpěla na Stanislavovi, všecky myšlénky její na něho byly obráceny.

Bylo zde však ještě jedné osoby pozorně a ostře hledící, jejíž duch i mimo vůli a účel všecko pronikal, co v oboru jeho se objevilo.

Zvláštní, podivná to osoba ta Lea Efraimovna, jíž na blízku se i povšední život stavěl v jiné, neobvyklé světlo. Otec její, obchodník Efraim, trávíval s rodinou svou pěkná počasí v zahradě, s Javůrkou přímo sousedící.

Mezi Leou a dcerami Polabského se brzo

utvořil poměr přátelský a vřelý. Obzvláště Marie s ouplnou vroucností k Lei přilnula. Zdálo se věru, co s ní se seznámila, že samostatněji a rázněji vyvinovati se počala, jakoby Lea sympathetickou mocí v jemnou bytnost Mariinu zasahovala, ji k sobě poutala a vznešenými rozmysly duši její napájela. Lea brzo poznavši, jaké poklady citu v prsou nedospělého děvčete podřimují, nemálo přispívala k ušlechtění a oživení jejich. Bylot jí to snadné; nebot duševní svou převahou tak rychle podmaňovala smysly, jako zevnějškem svým hledy všecky okouzlovala. Ona také dříve, nežli kdo jiný, zpozorovala, že neznámý jakýs obraz myslí a srdcem Mariiným pohybuje.

„To dítě se pro něco trápí,“ pravila k Anně.

Tato upozorněna bedlivě skoumala a pátrala, avšak marně. Ani jí, ani Lei se nepovedlo zvěděti, co ta dívka vlastně v sobě osnuje.

Jednoho však dne došel Annu dopis od paní Branské, jehož obsah ji nemálo překvapil. Dopídila se vodítka a předsevzala si ho použiti. Svěřila se Lei; ta však jí prozřetelnost

a šetrnost radila. Přemítajíc, kterak tu věc co nejmoudřeji navléci, vyhledávala příležitosti k promluvení se sestrou. Jinak věděla již, co sestře asi schází.

„Ona miluje!“ pravila sama k sobě potutelně se usmívajíc, — „tudy ta zádumčivost a to tajné hoře! Jaký to bloudek! kterak jen možná v lásce se trápiti?“

Šťastná nevěsta všecko kolem sebe v růžovém světle vidí. Anna ovšem neměla posud příčiny k povzdechu. Milovala ženicha svého ohněm první lásky a s pravdou šlechetné povahy. Dařilo se jí dle vůle, neboť Stanislav pilně dopisoval a listy jeho překypovaly vřelostí. Přítomnost její byla bez mraků a budoucnost jen samou blaženost slibovala.

Nebohá Marie ani netušila, jak bedlivě ji sestra pozorovala a kroky její stíhala. Za pěkného odpoledni zahradou se procházejíc, vstoupila do akácového háječku, v jehož nejzazším koutě skryta se nacházela besídka. Paprslky sluneční jako ztracené jiskry loubím prokmitovaly, hrkot blízkého potoku a zpěv ptactva

byly jediné hlasy, kteréžto ticho temných houštin rušily.

Anna šla z povzdálí za sestrou. Okamžení se jí zdálo k promluvení příhodné. Zlehounka k otvoru besídky se blížíc spatřila Marii, an na mechovém sedadle nepohnuta sedíc, zelené listí pozorovala, jež větříkem zbuzené na ratolestech se kolébalo.

Jakýto pocit vyznačoval se v tváři její? Či snivá jen dušenka v stínu si zadumala? Či milostným roztoužením se rozplameňovala tvář její? — V samotnosti se nejtajemnější rozmysly oživují; z hlubokých skrýší svých vystupují city jako z dřímoty probuzeny.

Nejvřelejší z pocitů všech ale jest první láska. Máť ona své výhradní symptomy, zjevy, ježto jen znalcům se odhalují, právě jako první hnutí procitlých smyslů.

Marie ani neznala mocnost pocitu ji zachvacujícího, aniž tušila, jak nebezpečný host jest láska, když v mladém srdci se uhnízdivši, vše jiné zájmy zponenáhla zahrnuje a odstraňuje, až celé bytnosti lidské se zmocní a jí vládne

jako věcí nevelkou. Marie byla zarmoucena velmi, dílem proto, že nelze jí bylo spatřovati toho, jejž si tak vroucně zamilovala, dílem domýšlením, že on snad ani jedinou myšlénkou u ní se nepozastaví.

Vstoupením Anny do besídky uleknuta rychle povstala. Srdce jí hbitěji tlouklo; zachvěla se jako citlivka dotknutím.

Ale Anna se stavíc, jakoby jí to vše bylo ušlo, s nejjasnějším úsměvem na ústech zvolala: „Víš-li pak, Marinko, že nás došlo psaní od paní Branské?“

„Nevím,“ odvětila Marie jemným hlasem; „copak nám píše?“

„Velmi mnoho! Pozdravuje tě a líbá; a Stanislav též. On zvláště se na tebe poptává, jaksi skoro až příliš, že mi to až podezřelé jest. Nevím, proč se tak hrozně o tebe stará; snad mi ho neodloudíš, dušinko?“

„Čtveračko! což se o něj tak hrozně bojíš?“

„A jak, Marinko, jak hrozně! Což mi

strašně nedorůstáš? A Stanislav je nebezpečný hoch.“

„Mně ne, Anninko; za to ti ručím celou svou duší.“

„Teď ne; ale kdož ví, jak časem bude?“ žertovala Anna dále. „Ani bys neuvěřila, jak těžko se ho dohlídati! Každý jeho dopis zbuzuje nové podezření. Právě v tomto listu se mě zase táže po lidech, o nichž ani nevím, že jsou na světě. Kdož ví, co za tím vězí? Je to bída, když člověk nějaký čas jinde trávíc, Prahu si odcizí. Neznám tu nyní ani živou duši — ani nejbližší naše sousedstvo. Ty snad lépe víš, Marinko, jací lidé naproti našemu domu zůstávali. Stanislav jest jaksi hrozně zvědavý, a mám ho v podezření, že mu tam jakás slečinka do očí padla. Co myslíš, Marie? Nebyla tam nějaká panenka, pro kterou by se s ním řádně požehrati a pohádati dalo?“

„To věru nevím,“ odpověděla Marie; „pokud mi ale známo, žádné mladé ženské tam

nepřebývaly. Těžko mi však souditi, neboť jsem nikam nevycházela."

„Ale oknem předce jsi někdy vyhlédla? Nemožno, bys tam pražádného byla neviděla — ani Stanislava, kdežto předce jistotně vím, že tam na blízku k někomu docházel."

„Aj ovšem!" zvolala Marie se smíchem; „ale ženské tam skutečně nebylo, leda staré domovníkové."

„Jdi pak, jdi, marně ho zastáváš! Mám na to věrohodné svědky, že se kdesi přímo naproti nám skoro denně blýskával."

„Jak dětinská jsi, Anno! Chodíval tam ovšem, ale k jakémus malíři, nevšak, jak ty se domýšlíš."

„Byl to jen mužský? Snad měl dcerušky? nebo sestry?"

„Ani pomyšlení!" odvětila Marie ochotně; „znám ho dobře, každodenně jsem ho vídala. Zůstával v ouzkém protějším domku u doktora Hrota, vždyť víš —"

„Ah, ten kurník s podkrovní komůrkou? tuším, že to holubník."

„Co ti napadá, Anninko? holubník! Zdá se býti hezký pokojík, v němž onen malíř přebývá.“

„Tak? malíř tedy? nějaký stařeček, jenž se tak vysoko stěhoval, aby měl blíž do nebe?“

„Nikoliv; mladý to člověk, sotva starší než Stanislav.“

„Jdi pak, jdi, ty se mýlíš; byla to as nějaká švadlenka.“

„Co ti napadá? Nemýlím se. Viděla jsem ho tam ještě ten den, když jsme se stěhovali. Jmenuje se Svatomír.“

„Aj, toť by bylo? — Zajisté ti Stanislav něco nalhal!“

„Vždyť jsem s ním nikdy o Svatomírovi nemluvila!“

„Hm, tedy to přece bude ten,“ pravila Anna. „Jak šťastný člověk ten Svatomír! Kdož by se toho byl nadál!“

„Šťastný?“ tázala se Marie s napnutou zvědavostí; „jaké pak štěstí ho potkalo?“

„Inu, jakás slečinka v sousedstvu se prý do něho až hrůza zamilovala. Paní Branská

se mě táže, kterak to nyní s tou láskou vypadá? Což však já vím o těch lidech!“

Nebohá Marie měnila barvy. Slova Annina ji v srdce bodala. Svatomír tedy měl milenku? Jak zničující to myšlénka!

Anna bedlivě sestru pozorujíc, již všecko uhodla! Snadno jí pak bylo z nezkušené sestry ostatní všecko vylouditi, a než půl hodinky uplynulo, dopídila se úplného vyznání.

„Upokoj se pak, Marie,“ pravila potom sestru objímajíc. „Nazvala jsem Svatomíra šťastným jen proto, poněvadž jsem tušila, že ho miluješ. Kdož ví, nebudeme-li dvojí svatbu slavit?“

Toho samého dne se i Lea dověděla od Anny o výsledku rozmluvy.

„Ponechme ji libým těm snům,“ pravila, „pokud ji mírně ochlazují. Prudkému rozčilení tichá povaha její bez toho nedopustí. Chvíle slasti jsou jen na krátce odměřeny, a netřeba je zapuzovati dříve, než chladná opravdivost sama je zruší.“

Od těch dob se o tom mezi dívkami více

zmínky nečinilo. Jenom Lea horlivěji, nežli před tím, vybízela Marii k činnosti, rozmanitým zaměstnáním přecitnost její umírniti se snažíc.

Nebyla to však obět, jižto Marii, alebrž sama sobě přinášela. Rozplašovala tím i mračna, v její vlastní mysli povstalá.

Tuhý to boj, kde rozum s obrazností, srdce s domyslem zápasí. Dva světy proti sobě stojí, o slabou bytosť se potýkajíce. Spor takový se v Lei často probouzel; nyní však živěji, nežli kdy před tím, v ní se ozýval. Z jedné strany hrdý a skvělý duch její k samostatnosti dozrával, z druhé zase mysl rozohněná po ochranném jilmu toužila. Pozorování přítelkyň boj v ní zbudilo. Hle, jedna blažícími nadějemi, druhá milostným zanícením oplývala! Tam plnost blahoslavenství životního, zde slastiplné tajemství pruhem ranního svitu zářilo.

Jak chudou, jak osamělou se Lea vedle nich poznávala! Žebrák mezi boháči, nešťastný mezi šťastnými protivu a tíži stavu svého mnohem bolestněji pociťuje.

Rázná duše Leina se ovšem žalu nepoddala. Jakož každá v sobě jasná povaha, přestávala Lea na úloze, cit svůj rozmyslům podvrhovati a pohromy srdce rozumem léčiti. Nelze jest však i nejsilnější vůli, úloze této povždy zadost učiniti. Mladá obrazotvornost nerada upouští od práv svých, a jakkoliv potlačována, přece nikdy se perutí svých docela zbaviti nedá. Povylétá chvílemi, a nad obor svůj vysoko se vznesouc, v nadvzduchu nových sil vyhledává k osvěžení ducha, v jarmu povšedních tísní umdlévajícího. V okamženích takového naladění se Lea v nejstinnější houštiny utíkávala.

Zahrada, kterouž otec její v nájmu držel, přímo k Javůrce přiléhajíc, jediný takměř celek s ní činila, jen že zde jináče vypadala, nežli u Polabských. Pralesík to věru lidskou rukou nepěstovaný. Efraimovi ani nenapadlo, na zanedbalý ten kousek země vynaložiti peněz a práce. Stinné loubí a čerstvé povětří zadost mu činily. Což na tom, že cestky travou zarůstaly? Uspokojil se, když po denním obchodním zaměstnání večer pod střechou pletiv

ztráviti a s přítelem pohovořiti mohl. A jaká zahrada, takový byl i domek, v němž přebýval. Nízký a neúhledný v středu houštin se ztrácel, a bylo v něm šero i za nejjasnějších dnů.

To však Lei bylo velmi příjemné. Bujné zeleno zrakům jejím lahodilo, pestrost planých keřů ji vábila nade vše umělé sady. Těšilo ji, že okno komnaty její letorostím pozastřeno bylo, samorostlé plané květiny luční jí byly milejši, než uspořádané záhonky; milejší, nežli zahrada, byla jí poušť! —

Byla právě výstřední povaha a podivné protivy se v ní spojovaly. Kdo však schopen nadobyčejným vnuknutím ducha jejího porozuměti, jen poněkud ji skoumal, ten již i zářící mocný důmysl v ní poznával. Neohrožena jsouc jako muž, přece prostosrdečnou jako dítě se jevila. Žila však posud skoro beze všech zevnějších návodů, sama sobě pozůstavena, jako genialní samoukové vůbec, řídíc se jedině dle ruchu obzvláštních svých nadání.

Jestli se však duše její v plnosti nedosti-

hlé bujnoty své snad někomu posud neobjevila, přece skoro každý, kdožkoliv v okres její vstoupil, brzo i skryté v ní mocnosti poznal, i nadvládající převahu její pociťoval, jakoby v magnetickém kruhu se nacházel.

A jakž duchem ducha, takž i nevyrovnanou krásou smysly opoutala. Vedle ní se sousedky její jako andělé vedle bohyně jevily.

Ne pouze pravidelnost rázu v obličeji a jiní světoznámí znakové krásy, alebrž tajemný jakýs výraz tvářnosti její působily na pozorovatele mocností přitažlivou. Postava její byla vysoká, pevný ráz se jevil v pohybováních jejích; čelo znakem duševenství zdobené hrdě se neslo nad vlhkoskvělýma očima, z jejichž temného modra, jako z hlubin nebes, odlesk věčnosti zářil. Kdo v ty oči pohledl, tomu bylo, jakoby v zřídla vidinstva nahlížel.

Vzácné to stvoření jako exotická květina z neznámých jižních krajin na chladnou půdu severní přenešená, v obmezených okolnostech, pouze mocí výtečné své ústrojnosti tak nevýslovně krásně se vyvinula. Duch její nepo-

chopitelným směrem postoupal. Ruch nepřekonatelný ji na dráhy, všednímu životu odvrácené a odlehlé poháněl. Což divu, že se tam osamělou pociťovala, že se jí časem zastesklo po průvodčím cest jejích zkušeném!

V stínech stromoví se procházejíc přemýšlela o tom, co sobě přála, čeho však osud jí neposkytoval. Oči její jen plály. Někdy ústa k úsměchu se pohnula, někdy zase bylo, jakoby mrak přelétal ideální její vzezření.

Potom k zahradnímu stolku pod větevnatou lípou si sednouc, v jakési psané knížce se probírala, některé články v ní vyhledávajíc a při nich se zastavujíc. Byl to denník její, zápisky, jež si od mnohých let již zaznamenávala. Chovaly se tam dojmy i rozjemy duše vznešené, avšak zápasící s nadšením, jakémuž životní obor její nestačoval. Ano, boj stálý tuhý byl podílem jejím, neboť jakákoliv přání a toužení v sobě přechovávala, — opravdivost na ně odporně odpovídala.

Chopíc se tužky pokračovala v zápiskách:

„... Dnové přicházejí a uplývají, ale žádný

nepřináší uspokojení. Kde jsou ty časy, jež jsem v nadějích trávila, že budoucnost vyplní vše, po čem mladá duše moje práhla? Povstaly ve mně otázky vážné a důležité — kdo mi je zodpovídá? Rozum se táže, táže se i srdce, ale odpovědi se nedopídím. V knihách ji hledám, nepodávají mně ji; v bylinách ji skoumám, jsou mi nevyzpytatelné; ve hvězdách ji čítám — jsou mi nedosáhlé! Zpět-li se vracím k životu dennímu, zapuzuje mě a nepřízní mě šlehá.

Dnešní den vybouřil zase všecky vlny srdce mého. Nepokojné to jezero; marné jsou ukolébávky mé! Uchlácholím je na čas, a co po měsících jsem zkrotila, jediná chvíle to zase rozetřese.

Ráno vstoupil ke mně otec a smutnou tváří mě uvítal.

„Víš-li pak, Leo," pravil, „že dnes své narozeniny slavíš?"

„Jakž bych nevěděla?"

„Neměj mi za zlé, milé dítě, že mi nemožno jest tě dárkem jakýms potěšiti, jakž

jsem posud vždy činíval. Nynější mé okolnosti tomu odporují. Naději se ale, že se v brzku všecko zas napraví. Oučty mé se teď nacházejí v nepořádku, a potřebí, abych domácí vydání svá jen na nejnutnější věci obmezil. Očekávám ale co den pomoc, a mimo to se Nathan zajisté co nevidět dostaví a bude pak konec všem tvým nesnázím. Spořádaný to člověk! — Málo který se mu vyrovná. Staneš se bohatou a šťastnou paní, což mi nejvyšší jest útěchou na světě!“

Vypravoval mi pak ještě více; zapomněla jsem to! — —

Chvíle rozhodná se tedy blíží. Stanu se ženou muže, jehož neznám a o kterém ničeho nevím, nežli že bohatý jest a jak se říká — člověk spořádaný.

Bohatství nenávidím a spořádanosti jeho nerozumím. Což ona také vyznamenává? — Jaká jest mysl jeho, jaké srdce? To nevím. Neznám povahu ni tvářnost jeho, a přece nevěstou jeho sluji. Hrozný to osud, pouhým zbožím býti! Chování jeho posavadní mi ne-

podává rukojemství budoucího blaha. Přestal na vůli otce svého, a uspokojiv se jistotou, že jsem mu určena, dále se o mne nestaral. — —

Buď si on však jakýkoliv, třeba dokonalý — m n ě přece není a nebude ničím, neboť jej nemiluji.

Co mi po cnostech nemilovaného člověka? Jest a zůstane mi cizincem, neboť tuším, že se dráhy naše daleko rozcházejí. — Zdali se neopře proti způsobům mým k úkonům mne zapřáhna, jakýmž jsem se povždy vyhýbala? —

Dvacet tichých, zevně nerušených let dnešním dnem jsem dožila. Daleko za mnou jest dětství mé, a i mladost má se již sklání, neboť jaro ženských jest krátké! —

Co byl posavadní můj život? Řady snův, jimž mrazivé probuzení hrozí. —

Ladné to výlety ze soumraku do jasna, vábné to vystupování z obmezenosti, čarovné povznášení se ku pramenům světla, kde operutěná mysl v životě veškerenstva se zúčastňuje; kde protivy soukromé před návaly svě-

todějství mijí, kde duch poznáním vyšším odpoután v požívání pravoblažící se potápí!

A nyní se odříci mám všeho, co mi posud životem sloulo, mám se obětovati pro člověka, jehož svévole zákonem mým se stane a který snad ani s to není, aby ztrátu mou dobromyslností mi vynahradil.

Spořádaný prý člověk!

Sobectví a netečnost se dobře pojívá se spořádaností, ba někdy i nejsprostší mysl zevnější spořádaností vyniká. Možná ovšem, že Nathan výše stojí; ale byť i tomu bylo, nestojí přece tak vysoko, by dostáti mu lze bylo požádaním, jakáž manželu a pánu svému předkládám. —

Snila jsem o muži, jenž mě vůlí, duchem a snahami svými převyšuje, jenž mocí důmyslu svého k sobě mě připoutá a šero mé osvětlí, jehož životní cesta s mou se srovnává, v jehož lásce plameny nebes se kryjí, v jehož obejmutí blaženství jsoucnosti se splývají. A souzen mi jest nevědomý a netečný člověk, opatrný sice, ale nepatrný muž a chladný manžel, jehož

světem jsou oučty a který v ženě své jen dobrou hospodyni a snad krámskou služku hledá! — —

Takto aspoň si Nathana představuji, nemajíc základu, bych jiné mínění o něm si utvořiti mohla.

Jak šťastná jest Anna! Podala mi ondy celý svazek milostných dopisů k prohlídnutí. Zdá se člověk nadaný a cituplný. — A Marie aspoň snívá o muži milovaném, jejž zná a jehož láska ji bezpochyby nemine.

Proč toliko mně posud dopřáno nebylo seznámiti se s člověkem, s nímž bych souhlasila? Jest to náhodou, okolnostmi či osudem? — Co mi zbývá nežli odřeknutí? Co zbývá člověku, když ho i naděje opustí? Jest dvojnásobně osamotnělý.“ — —

Soumrak překážel jí v dalším psaní; blížící se kroky z rozmýšlení ji vytrhly.

Odebrala se do své komnaty. Efraim se navrátil z města. Vzezření jeho nebylo jasné; zdálo se, že mu něco těžce na srdci leží.

Usadiv se v loubí hluboce se zamyslil,

chvílkami hlavu pozdvihna a pozoruje, zdali se někdo neblíží. Očekával dobrého známého, který, když počasí přálo, skoro denně se u něho dostavoval.

Konečně tento přišel, dávný to přítel Efraimův, doktor Hrot. Bývali spolužáci, zvyk a léta známost jejich otužily. Rozprávky jejich se točívaly okolo všeho, co den pamětného a zajímavého přinášel. Čítávali spolu noviny a časem dosti hluboko se do politiky zabíraly. Oba byli rozumní a pokročilí lidé a po základních opravách ve veřejném životě toužící; leč povahy jejich velmi se od sebe lišily.

Hrot se rád obíral s exaktními vědami, Efraim zase byl docela praktický člověk; onen v theoriích se ztápěl, tento jen v pohyblivé činnosti uspokojení nalézal. Hrot byl povolný všady, kde logika jej překonala; Efraim ale neustupný v tom, co jednou za pravé uznal. Hrot v náhledech svých i obraznosti přístupu dopřál; Efraim ale ji docela zavrhuje, přísného

jen rozumu se držel a chladná vypočítání jeho za neomylná považoval.

A však osud čili náhoda jinými ciframi počítá, nežli člověk, pročež se i nejbystřejší rozum mnohdy přepočítá, jakž se i Efraimovi stalo. Počet ho zklamal, obchodní poměry jeho se hrozně viklati počaly. Několik bankrotů venkovských kupců ho v nebezpečný proud strhnulo. Mysl jeho se kalila a jasné rovnováhy pozbývala.

„Tyť se dnes jaksi přepodivně tváříš," pravil Hrot po krátkém uvítání.

„Mám k tomu příčiny," odvětil Efraim; „dnes jsem tě už netrpělivě očekával; rád bych se s tebou poradil."

„Marná rada, kde se neposlouchá, milý Efraime."

„Dnes je jináče, nežli včera bylo," odpověděl Efraim s úsměchem; „poraď rozumně a uposlechnu. Dnes aspoň jsem docela schopen k tvým náhledům se přidati, ba uvěřil bych skoro v mystická učení o nešťastných dnech, předtuchách a tak dále!"

„Jaký to zázrak! Co tě k tomu pohnulo?“

„Dva dopisy, kteréž mě dnes došly. Jeden je hloupý, druhý zlý — neukazuje-li to na nešťastný den? Zde list hloupý od mé ženy Rachely. Pravá to pokladnice nerozumu. Nedávno tomu, co jsem jí psal, jakž víš, že těch prázdnin na venku už dosti, aby se tedy co nevidět domů navrátila. Zde odpověď! Předstírá bolesti a neduhy, kdož ví jaké, a pojednává z hluboka a z široka o zdravém a nezdravém povětří. Kdybych nevěděl, že se knihám zdaleka jako moru vyhýbá, myslil bych, že se na přírodovědu vrhla a lékařské umění provozovati zamýšlí. Tímto dopisem mě aspoň jako dissertací překvapila. Konečně pak se přímo projevuje, že jí na navrácení pomysliti nelze, pokud prý se úplně neuzdraví. Co tomu říkáš? Ani jsem netušil posud, že by churavěla, a je-li tomu tak, tedy jí patrně venkov nesvědčí; neboť zde aspoň bývala vždy zdráva jako řepa. Není-li to k zlosti? Dělá, jakoby zde bylo všecko v pořádku, jakobych ji v

krámě nepotřeboval, jakoby zde Benjamína nebylo, jakoby Lea celé domácí hospodářství ještě déle sama zastati mohla. Já jí však odpovím, že jí všecka chuť k odporu zajde. — Ale to není ještě nejhorší případnost, která mě dnes potkala. Zde čti, co mi Abraham z Uher píše, a poraď."

Hrot četl:

„Milý Efraime! Člověk míní, Bůh mění! Neštěstí nás potkalo, aniž jsme se ho nadáli; z neznámých stran se vyřítilo a jest se obávati, že nejpěknější záměry naše ze základů vyvrátí. Když jsem list Tvůj obdržel, pousmál jsem se nesnázi Tvé, neboť mi tenkráte bylo maličkostí, z nepříjemných okolností Tě vyvésti. Těch několik tisíc zlatých, o kterés mě požádal, ani za Tvůj strach nestálo, neboť Bůh mi požehnal a co moje bylo — to Tvoje! — Jinak i mně právě tak, jako Tobě, na tom záleželo, aby se postavení Tvé v obchodnickém světě upevnilo. I návrh Tvůj stran syna mého Nathana mi byl příhodný a velmi milý. Nahlížel jsem zajisté, že věc tato, před lety za-

měřená konečně k provedení dozrála. Dávnoť tomu ovšem, co jsme se usnesli, přátelství své vzájemným zasnoubením svých dětí upevniti, a nikdy jsem nepochyboval, že toto přání naše se uskuteční.

O dceři Tvé tolik dobrého jsem zvěděl, že potěšen a uspokojen jsem uvítával dobu, v níž Tvá Lea i mou dcerou se stane. A jakož o Lei, takž i o Nathanovi jen dobré slyšeti bylo. On i ona dozráli, nač tedy váhati? Staniž se! pomyslil jsem sobě, předsevzav si Nathana co nevidět do Prahy poslati. Syn můj už dávno věděl, jaká nevěsta ho tam očekává, i pozoroval jsem, že po ní touží. Nemožno bylo klamu se naditi. Nathanova povaha tomu docela odporovala. Choval se povždy co nejvzorněji. Byl poslušný, pilný a mravný. Celý obchod můj v posledních časech na něm spočíval, a hbitost i obezřelost jeho nejen spokojenost mou zasluhovala, alebrž i obdivu všech známých zbuzovala. Byl člověk domácnosti milovný, ba zdrželivost jeho šla dále, než jsem si

přával, takže jsem ho mocně do společnosti vybízel, aby se mezi lidmi obezřel.

Mnohý otec mi záviděl takového syna, matky mi lichotily a dcery v oustrety mu vycházely. Nemnohoť věru takových mladíků a žádoucích ženichů. Ale Nathan si jen svých prací všímal a neslyšel jsem ho zmínky činiti o jiné ženské nežli o Lei, ač jí ani ještě neviděl. On se důvěřoval v otcovskou mou péči, aniž znal vyšší povinnosti, nežli po mé vůli jednati. Od nějakých časů ale se nápadně zasmušil a pro maličkost rozněcoval, takže krámští i sluhové moji těžce pociťovali nevrlost jeho. To bylo při něm neslýchané. Byl povždy přísný, přímý a poněkud zasmušilý; ale křivdu nečiníval nikomu. Domýšlel jsem se o něm, že dospělá léta nastoupiv, po samostatnosti a po ženě touží. Vždyť se nám všem tak dělo za mladých let! Hodlal jsem mu pomoci. Půjdeš si pro Leu a bude ti volno!

Předsevzal jsem si v několika dnech s ním promluviti a již i dopis Tobě jsem uchystával. Čím však to jest, že člověk někdy s vyvede-

ním důležitých věcí tak dlouho vahá, až mu pod rukama uklouznou? Kdybych byl Nathana bez meškání do Prahy odeslal, stálo by nyní všecko jináče! Takž jsem ale ode dne ke dni odkládal, až mě dopis Tvůj probudil. Přivolav syna zdělil jsem mu obsah listu. Tváření se však jeho při tom mne poněkud překvapilo.

Radostný výbuch očekávaje, potkal jsem se jen s trpkým úsměchem. Význam toho mi však docela ušel, neboť jsem byl zaslepen a předpojat tak dlouho, až se mi záclona před očima násilně strhnula. Minuli pak dva, tři dnové a Nathan se doma ani neukázal. Napadla mě tesklivost a obávání. Rozeslal jsem čeleď i po všech známých jsem se dotazoval; nikde však o něm nebylo památky. Prohledal jsem komnatu jeho, — jaké tu leknutí! — Všecko vyprázdněno; všecky jeho věci ty tam — konečně jsem nalezl list, kterýž mi všecko vysvětlil.

Nešťastný nezkušenec s neznámou jakousi ženskou se zapomenuv — prchnul s ní. Nedopídil jsem se posud, kterak se to všecko

stalo. A však jakož neštěstí jedno vždy ještě druhé za sebou táhne, takž i zde. Nalezl jsem v pokladnici skoro — prázno! Pravda ovšem, že si Nathan ani o halíř více nepřivlastnil, nežli co skutečný podíl jeho po matce obnáší, čím však by se soudu nevymknul, kdybych proti němu práv užívati zamýšlel. Tak daleko to však přijíti nesmí. Tuším, že ho svědomí dostatečně potrestá, že toho hořce pykati bude, zlý krok svůj oželí a opět se navrátí. Snadno ale co obchodník pochopíš, jaká to pro mne rána, když dvacet tisíc zlatých hotových peněz z pokladnice zmizí; pochopíš i nynější mé nesnáze i nemožnost Tobě přispěti.

Na tom však ještě není dosti! Včera večer jsem obdržel balík listů, v kteréžto nahlédnuv jsem se dověděl, s jakou ženskon se spustil. Celou noc jsem čtením těch přepodivných dokumentů shejřilého života strávil, načež jsem ani chvilku nemeškal Tě o tom všem zpraviti.

Jak kleslá, opovržení hodná to povaha!

Jediná jenom ta naděje mě oživuje, že se mi ještě povede Nathana drápům té ochechule vyrvati. Z řádků jeho mi totiž vysvítá, že do Ameriky se odebrati zamýšlí, a zde mi v ochotnost a přátelství tvé velikou důvěru skládati jest, neboť on cestu svou bez pochyby přes Prahu nastoupí, což skoro jisté jest, poněvadž soudružka jeho z Prahy pochází, jakž přiložené listy Tě o tom zevrubněji ponaučí. Přijdeš-li mu tam na stopu, nespusť se ho více a na pravou cestu jej uvésti se vynasnaž. Možná, že tím i Tobě pomoženo bude, neboť se nadíti nelze, aby peníze své už byl všecky utratil. — Zbytečné by však bylo, o poměrech těch ještě šířeji zde vykládati. Přiložený svazek listů Tě nejlépe o všem poučí . . .“

Hrot usmívaje se, odložil papír a pravil: „Už toho mám dosti! — Věru, nedobře jest dlouho žíti, neboť se člověk v stáří takových hloupostí dočká, že ho až život omrzí!“

„Co tomu říkáš, doktore? poraď mi pak!“ pravil Efraim.

„Říkám nyní, co jsem povždy říkával,“

odvětil Hrot; „za jedno: že pokud člověk neumřel, všeho se ještě dopíditi může, co pozbyl, tedy i Abram i ty; a za druhé, že se každý otec přepočítá domýšlením, že ustanovení jeho jsou celým osudem dětí. Dobré vychování a navádění k dobrému jest pravý obor působení jeho; dále pak jen ať radí, ale neustanovuje."

„Aha, ty zase přicházíš do filosofického proudu a narážíš na mé zásady."

„Takž jest. Výsledky leží na bíledni. Napadne vám dcery a syny své ženichy a nevěstami zaopatřovati, jakoby se oni sami o to v čas nepostarali! — Pak stojíte na holičkách, když vám selže!"

„Ale kterak se o to postarají!" rozhorlil se Efraim; „jen pak trochu prohlédni tento přiložený balík dopisů a ustrneš! Ani mi posud ještě možno nebylo tím vším se probrati. Dosti ale už na tom, več jsem nahlédnul. Jest v tom více šílenství, nežli můj zdravý rozum snesl. Némožno mi jen pochopiti, kterak Nathan s uznanou svou povážlivostí a opatrností

v tak nečisté pasti uváznouti mohl! — Řekl bych skoro, že mu ta děvka udělala!“

„A nebo on jí!“ prohodil Hrot se smíchem. „To však jest jisté, že ta velebená povážlivost a usedlost Nathanova právě jako jiných přemnohých jen tak dlouho se udržela, pokud se dobrá příležitost nenahodila a ji nesmetla.“

Efraim neodpověděl. Hrot v listech se přebíraje, zase slova se chopil.

„Nesoudím, že by tomu všady tak bylo. Den dnu se podobá, a přece každý jest jiný. — To však přece mi neupřeš, že jsem ti ne jiný konec prorokoval, než jaký to vzalo. A jak se stalo s Nathanem, tak se i s tvou Leou státi může.“

„To se přece o mé dceři snad nedomýšlíš,“ pravil Efraim, „že by mi s někým uprchla?“

„Bůh chraň! tvá dcera je povaha obzláštní, není jí snad rovno v Praze. Její hrdost by takovému kroku ani nepřipustila. Na to však se nespolehej, že Lea bude tancovat, jak

zahudeš. Zalíbí-li se jí muž, vezme si ho, kdybys jí třeba deset Nathanů byl ustanovil."

„Nyní ovšem s Nathanem bude as konec," pravil Efraim; „jinak nechť si vezme, koho chce, bude-li muž jen po mé chuti."

„Tvá chuť při tom ničeho nerozhodne, milý Efraime!"

„Nač se o tom hádati; poraď mi raději, co mi teď činiti zbývá? Nathana se dopíditi bude as těžko — a dopídím-li se ho, zdali s ním co pořídím? Nejlíp bude, když celou tu věc mimo ležeti nechám a svých nutnějších záležitostí se ujmu. Především jest mi peněz potřebí; ostatní všecko jest vedlejší. Nezbývá mi, nežli jeden jediný ještě krok a to krok velmi trpký. Obrátím se na matku a na bratra Joela."

„Buďsi on nejtrpší, jen když ti jím pomoženo bude!" prohodil Hrot.

„To právě jest nejisté," řekl Efraim; „již při pomýšlení na to jest mi krušno. Vždyť znáš mou matku a Joela též. Považován jsem u nich posud, ne-li právě za boháče, tedy

aspoň za člověka v nejlepších a nejpevnějších okolnostech. Nemile je překvapím, něco od nich žádaje. Člověk zkušený dobře ví, co příbuzenství u nás vyznamenává. Okolo boháče se valné přátelstvo shrnuje, každý by se rád s tebou dělil a po tobě dědil; když ale na některého s potřebou zaklepáš, tu pak není ani bratra více."

„Kdož ví? — Matka tvá se snad přece nezapře, byť i bratr ničeho neučinil."

„Oh, ty ji tedy přece neznáš?" povzdechnul si Efraim. „Nemá ani jiskry lásky a srdečných ohledů!"

Na to se oba zamlčeli. Efraim zamyšlen popocházel. Hrot zatím spisy v balíku přehlížel. Lampa na stole zářila mdlým svitem.

„Z tohoto špinavého labyrintu se mi ani vyplésti nelze," pravil potom Hrot hlavou vrtě. „Čím déle v tom čtu, tím méně tomu rozumím, a tím víc se to zaplítá."

„Není divu!" pravil Efraim; „byloť mně při tom právě tak, a snad každému jinému by se ne jinak vedlo. Celá ta historie se

otáčí okolo samých domácích pletich nezbedné a zhýralé ženské. Vysvítá z toho, že ta slečinka pochází z Prahy, kdež skoro všechny tyto lístky se zrodily. Jsou to dílem plody potřeštěných milovníků, dílem upomínání a výhrůžky netrpělivých věřitelů. Mělať ona co zápasiti s těmi i oněmi, jež konečně všecky ošidila. Zdá se, že nejdéle jakémus pánu Alexandrovi přináležela, který však historického práva k ní pozbyl, jakmile s husarem do Uher uprchla. Ty nešťastné dokumenty ale ji přehrozně pronásledují. Zdá se, že pan Alexander je poslal Istvanovi, a tento zase Nathanovu otci, aby poznal, jakého ježka syn jeho unesl. Kdyby se nám jen poštěstilo ty papírové svědky Nathanovi doručiti — vyléčili by ho as okamžením!“

„Ovšem,“ přisvědčil Hrot; „bude to ale nesnadné. — Kterak učiníš s Leou? Ví ona o tom, co se stalo?“

„Chraniž Bůh!“ zvolal Efraim; „na to je času dosti. Netřeba vůbec, aby se kdy o tom

dověděla, leda by to k nějakému prospěchu bylo; prozatím by to bylo docela zbytečné.“

Hrot pilně prohlížel listy. Z bohatých těch rukopisů vysvítalo, že Nathanova milenka nebyla jiná, nežli výtečná slečinka Heroina. Nebylo tedy potom Efraimovi těžko, dalších stop známé minulosti její se dopíditi. Kam však nyní s novým milovníkem svým zabloudila, o tom nebylo památky.

Konec dílu prvního.

Blouznění.

Román

od

Karla Sabiny.

II.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

VI.

Nový blud.

Svatomír se z tiché své dráhy vyšinul. Žil osaměleji, poněvadž ani Stanislava tu nebylo, který aspoň časem jej poněkud vyrážel. Dostáli však danému slovu, pilně si dopisujíce.

Nedlouho po odjezdu svém psal Stanislav Svatomírovi:

„.... Ač spokojen jsem a přítomnost mi zadost činí, přece jen v nadějích budoucnosti nalezám pravé radosti. Výhlídky do budoucnosti jsou pravé kotvice blahoslavenství. Přítomnost i nejjasnější pomíjí před očima a pod rukou požívajícího se rozdrobuje. Jenom naděje vyrůstá a rozkvétá, vždy ducha okřidlu-

jíc a na dráze pokroku jej udržujíc. Protož komu budoucnost jakás skvělejší za obzorem přítomnosti nezáří, ten co slepý žebrák dny své prochodí, nemaje zejtřka jiného, nežli byl dnešek jeho! Mně, Bohu díky! hezká část budoucnosti zasvítá z dvou přemilostných očí, ještě sice jen z povzdálí, každým dnem však se více přibližuje. Jinak se mi zde velmi dobře daří. Jen se co nevidět seber a na venek ke mně přichvátej. Uhlídáš, jak se zde mile žije.

Napadneš skrovný domek a za ním malou zahrádku. Záze pak louky a role k výšinám se táhnou a stinné lesy se zelenají. I besídka zde jest a květiny, oku lahodící. Snažím se, abych čas svůj užitečně trávil, a mnohé hodiny zpomínkám věnuji. I přátelská napomínání Tvá na mysl mi přicházívají a náhledy Tvé o životě se mi osvětlují. Což bych zapíral, že se za šťastného považuji? Jakž bude teprv, až milovaná Anna mou ženou se stane!

Prozatím mě spolu blaží spokojenost a příjemná tvář mé drahé matky. Jest to přece něco docela jiného, když mladý, do světa

vstupující člověk má po boku svém matku, která ho ošetřujíc okem lásky nad ním bdí, nežli když samoten stojí na šírém světě u prostřed chladných sobíků, jižto sta očí mají pro každou vadu, ni jednoho však pro dobré stránky jeho, sebe samy za dokonalé držíce, kdežto přece po celý snad život z hrubých vad ani nevybřednou!

V skutku, jedině láska činí život snesitelným, sice by zoufati musil jeden pro druhého a málo kdo by z boje všech proti všem šťastně vyváznul. Bez lásky by byl svět planým suchopárem a lidstvo pouhým skupením sobíků. Kde však ona jest, tam i soucit a opatrování, tam účastenství, odpuštění a smíření! —

Zdaliž to nepociťuješ, Svatomíre? Zdali povždy samoten ostati zamýšlíš s bludným svým snem? Život Tvůj bezradostným proudem uplývá jako potok jakýs, jenž šerými rozsedlinami skalními se hrnouc v tmavém lesním jezeru dožije, aniž se v něm byly záře sluneční shlídnuly!

Kéž bys se potkal s ženou, jako jest moje

Anna! Kterak by se osvěžil život Tvůj! Až mne navštíviš, ukážu Ti její dopisy a pochopíš potom, kterak mi láskou a toužením po ní hlava jde kolem. — Jinak ona mě ovšem nemálo pokouší a se mnou se škádlí v roztomilých svých psaníčkách; ale tak půvabně to činí, žebych ten růžový prstíček její vždy jen zulíbal, kdykoliv mi pohrožuje!

Ani bys také nevěřil, kterak se cizí lidé o nás starají a kroky naše stíhají, a lži donášejí a přenášejí až hrůza. Jakmile zvěděli, že Anna mou jest nevěstou, tu již pilnějších věcí na práci neměli, nežli k ní zabíhati a všecky pradávné klepy o mně vykládati, a na všechny bývalé prý milenky mé ji upozorňovati, na osoby, o nichž bys v paměti mé ani nejmenší známky nenašel. Jak dobrou pamět má ta zpozdilá luza pro chyby, jak horlivá jest, když někomu škoditi zamýšlí! Proč nečiní naopak a s dobrým váhá? Takž Anna všechny mé dětinské, dávno zapomenuté romány zvěděla a jeden po druhém mi předkládá — ovšem s pěknými poznamenáními! —

A ledva že z jedněch se vymluvím, tu zase novým lístkem nová řada přitáhne, i jest mi co bojovati proti té armádě dávno zapomenutých děvčat. Avšak Anna předobře ví, co to študentské milování vyznamenává!

Co se ostatních okolností mých týká, oznamuji Ti, že se již ledacos k sňatku chystá, ba už i švadleny se zaměstnávají, z čehož souditi můžeš, jak daleko záležitosti mé pokročily. Rozumí se, že si na mé svatbě poskočíš, neboť ji budeme slaviti hlučně a vesele, a nebude tam, kdožby nám nepřál!.... Nepovažuj mne však za sprosťáka, jenž v proudu ženidla všemu odumřel, co ho jindy osvěžovalo, že mezi filištiny vstoupiv všechny ideální poměry jsem opustil. Jsouť ovšem mnozí, jižto za mládí horujíce, na vydlužených perutěch k rozličným ideálním záměrům se povznášejí; potom ale školy opustivše v hlouposti a sprostotě utonou. K takovýmto nikdy se nepřidám. Jinak ale také se už nedivím těm, jižto na praktické stanoviště postaveni veškerého půvabu básnické povahy se zbavují.

Ležíť zajisté v mladistvém zápalu kouzlo nevýslovné, jež nám později žádný jiný, ani sebe blahoplodnější poměr vynahraditi nemůže. Nadání mnohých ovšem nedostačují k následování dvou vedle sebe ležících drah; u mnohých zas už vychování k umrtvění ducha čelilo, takže ku svobodné duševní práci ani nedozrají. Jsouť však i mnozí nadaní, kteří nic jiného na světě nehledají, nežli pohodlí, aby pak tělesně zaopatřeni jsouce, životní běh svůj v netečnosti při plných jeslích trávili.

Tomu se ovšem nepoddám, ač vyznati mi sluší, že úřední práce ducha valně stěsňuje a unavuje, a že nesnadno dvěma živlům zadost učiniti. — Tys v ohledu tom ovšem šťastnější, nežli já a přemnozí jiní. Zaměstnání umělcovo jest svobodou a blahoslavenstvím. Tobě celá příroda zjevení svá zvěstuje a z každého kousku nebes vábící poesie k Tobě se sklání. Čeho našinec jen ve zvláštním vzácném zanícení se dopídí, to velemysli umělcově povždy jest přítomno. Doufám však, že i já z povše-

dního mechanismu šťastně se vypletu k ladnějším, důstojnějším snažením.

Avšak kam jsem zabloudil? Předsevzav si s Tebou o Tobě promluviti, přece jen sám o sobě jsem se rozhovořil. Kamkoliv se člověk obrátí, všady do všeho hned sám sebe co hlavní předmět vnáší! — Učiň také tak, Svatomíre!....“

Svatomír neopominul odpověděti, a dopisy jejich hezky dlouho se rychle střídaly.

Avšak čas mnoho mění, a Stanislav v dopisování ochábnul. Někdy teprv po měsících obdržel Svatomír od něho několik řádek. Konečně z kratičkého, za celou zimu jediného psaní zvěděl, že Stanislav co nevidět do Prahy přijde ku konečnému sňatku. Na to pak zase dlouho ani slova. Svatomír se tomu nedivil.

„Zamilovaný ženich má docela jiné věci v hlavě,“ pomyslil si, „a chce-li se mu chvílkou do psaní, tedy zajisté milovaná nevěsta první jest osobou, které on čas svůj obětuje.“

Nastalým jarem se Svatomír, jak obyčejně, do krajů podívati hodlal, chtě při tom

i Stanislava navštíviti. Ustanovil si již i den k odchodu. Leč toho dne zrána, když už všecko připraveno bylo a ničeho mu nescházelo, nežli hůl do ruky, vřela mu hlava, mdloba jakás ho napadla a nohy pod tělem mu klesaly. S úžasem pomýšlel, že snad nemoc jakás do něho se vkrádá. Hrozná to myšlénka pro osamotnělce, který nemá, kdoby jej ošetřoval!

Velikou předtuchou puzen odložil cestu svou na příští den. Odloživ vak a odstraniv, co na cestu si byl přichystal, popocházel po komnatě, vzal pak knihu a četl, až se as po hodince zase zotavil. Malou procházkou si ještě víc uleviti doufaje, za město vyšel. Počasí bylo právě rajské. Čím dále docházel, tím více předmětů ho zajímalo, tím více i ranní jeho mdloba jej opouštěla.

Příroda své ladné půvaby před ním rozkládala, stromky a keře po návrších kolem ověnčovaly obzor bujným zelenem, zde onde červené střechy letohrádků z houštin vyzíraly; vše tak vábivé a malebné.

Jak šťastni jsou lidé, jimž v objetí utěšených těch sadů přebývati dopřáno, neruší-li vášeň a mysl nespokojená tiché jejich blaho! Neníť to pouze vzdálenost od hluku světského, ani bohatství, ani bujaré pestro rostlin: jest to duch neodvislosti a samostatnosti, jenž z takovýchto letohrádků dýše.

Nedaleko před ním ležela Javůrka. Napadlo mu návršek tento si okresliti a k sbírce své krajinek jej na památku připojiti.

Když okreslení skoro již končil, vytrhla jej z kreslení osoba, na blízku jeho z houštiny vystoupivší. Ohlídna se, leknutím strnul. Stanislav stál před ním.

Je to Stanislav, či jenom stín jeho?

I tento nemálo byl překvapen.

„Je-li možná? Tys tedy v Praze?“ chopil se Svatomír po chvilce slova s patrným úžasem.

„Ano,“ odpověděl Stanislav s bolestným úsměchem, „jsem v Praze již valný čas. Byl jsem již několikráte u tebe, nikdy však tě

doma nenalezna myslil jsem, že jsi už kdesi na venku.“

Hlas Stanislavův zněl chraplavě a velmi nejasně, i slova se mu z úst takměř s tíží vyvlékala. Celé vzezření jeho zsinalost jevilo. Nebyl k poznání. Oči vpadlé jako závojem obestřeny byly, rty ubledlé; na zasmušilém čele se modré vystouplé žilky přepnutím pohybovaly.

„Byls nemocen, Stanislave?“

„Byl-li jsem nemocen?“ odpověděl Stanislav trhna sebou a čelo šátkem si otíraje; „jaká to otázka? Kdež na mně pozoruješ nemoc, a pozoruješ-li, tedy jsem ještě nemocen, aniž snad se více uzdravím. Leč marná jsou všecka slova, kdežto pro mne léku není na zemi.“

Svatomír s outrpností na Stanislava hledě, pochopil mžikem, že něco neobyčejného mladíkovou myslí zatřásá; nezdálo se mu však na Stanislava dorážeti, pokud on sám nerozváže.

„Náhoda nás dnes podivně svedla,“ pravil

po chvílce; „nebyl bych se nadál, že těsná předtucha, kteráž mne dnes od výletu do kraje zdržela, osudným snad jest vnuknutím; ba i v tato místa mne zvláštní ruch zaháněl, jakobych se zde s tebou sejíti musel. — Co říkáš tomu obrysu, Stanislave? podařil-li pak se mi?“

Stanislav pohlédnul na Svatomírův výkres tak netečně, jakoby nějaký nepatrný kus papíru v ruce držel. Svatomír ho bedlivě pozoroval. Lhostejnost přítelova mu neušla.

„Jaká pak náhoda tebe sem přivedla, Stanislave?“

„Tamto zůsťávají Polabských,“ odslovil tento na pahrbek ukázav.

„Rozmilý to příbytek pro sličnou nevěstu, ba pro mladomanžele vůbec jako zvláště stvořený. Nebudeť už as dlouho do tvého sňatku?“

„Několik dní mělo býti; bude-li ale — kdož ví?“ odpověděl Stanislav hluboce si povzdychna.

„Několik dní, pravíš? a to s tak smutnou tváří mi zjevuješ, jakobys člověka na pohřeb zval? Což ti v tom ještě něco překáží?“

Stanislav oči na Svatomíra upna, hlasem sípavým pravil: „Kdož ví, kdož věděti může, nemám-li již jen několik dní života před sebou? Kdož medle s jistotou udati může, jediný-li den rozhodný šťastně přežije? Jediné okamžení ztroskotá někdy tisícero nadějí! a nelze-liž tisícům okamžení jednu naději zničiti? — Ah, milý Svatomíre! snové moji mladistvi jsou zaváti, i ráj jsoucnosti mé v propast se svalil! Za mnou pustý jen suchopár leží a přede mnou tmavý hrob!“

Při těch slovích se Stanislav celý zachvěl, a nelíčené, hluboké pohnutí jeho i Svatomíra dojalo. Jsa však povahy Stanislavovy dobře povědom, jižjiž zase jakousi novou pošetilost předvídal, kteréž se vrtkavý třeštěnec as dopustil.

„Tyť si hrozně rozervaně počínáš,“ promluvil hlasem něžným; „neslušíť však věru člověku veškeré mocnosti nad sebou pozbývati, a hrozná to slabost, jako děcko se podvrhovati každému dojmu!“

Stanislav pohrdlivě se usmívaje, pravil:

„Což se pan Svatomír naučil propovědím? Nemysli, že mne fráse postraší. — Co člověku sluší či nesluší, o tom se s tebou nebude hádati, komuž všechna theorie slušnosti směšná jest a jalová. Má vůle jest mým zákonem slušnosti. Nic od světa nežádám, nic mu nejsem povinnován, nic mi po něm není. Jest on zajisté plný pěkných naučení a mravních propovídek, jimiž se nedospělci krmí; leč jsme právě jen každý pro sebe na světě, a cokoliv jeden snáší a trpí, druhého to nebolí. Nic snadnějšího na světě, než raditi a poučovati. A pak ta hrozná slabost, kterou mi předhazuješ; — nevím, kterak mi ji předstírati můžeš, kdežto sám jiné mnohem pošetilejší podléháš? Celý tvůj život jest toho důkazem.“

Na to obě ruce rozpřáhnuv, s výrazem pravého vytržení zvolal:

„Tisícero světův kolem jednoho slunce se otáčí, zákonem věčným k němu připoutaných; zákon tento celým veškerenstvem vládne, a zrušení jeho jest zničení. Leč mne náhoda připoutala k straně jedné—k nepravému slunci, jemuž

nepřináležím, které mi souzeno není, ježto zákon přirozenstva jinam mě táhne. A v rozdvojení tom tajemném a neodolatelném — což jiného mi zbývá, nežli přechod k nicotě?"

„Stanislave! Stanislave!" zvolal Svatomír, v němž se poněkud vyjasňovalo, „marně ukrýváš křehkou povahu svou za nadutou kuklí slov. Nejasná a snad nerozumná myšlénka jakás ti zase mysl zakaluje a obraznost rozdmychuje! — Domníval jsem se, že až se s tebou sejdu, člověka nad tisíce šťastnějšího naleznu; a hle, zasmušilý nespokojenec přede mnou stojí! Potkal jsi se zase s některým z bývalých svých bludů? Což se toho třeštění co živ nezbavíš?"

Čelo Stanislavovo se zakabonilo; oči jeho jako šídla na Svatomírovi utkvěly, byl tak popuzen, že se ani nesnažil nevlídnost svou ukryti před bývalým přítelem.

„Každý jen sám sebe v světle a pravdě vidí," promluvil s nápadnou trpkostí, „jiného však ve stínech a bludech. Tys mi stav svůj a blouznění své dobře vyjasnil, můj osud ale

nepochopuješ, ač jistým směrem až na vlas tvému se podobá. Věru, na tvá slova denně zpomínám, a jimi v poznání sebe se cvičím. Potká se někdy duše s duší a pozná v ní o n u, kteréž vlastně přináleží, s níž ve spojení teprv pravý celek působí. Vše jiné rozumování jest zde marné. Prázdný mi jest celý ostatní svět. Nemám paměti pro minulost, přítomnosti si nevšímám, po budoucnosti mi nic není. Povolání naše osudem nám ustanoveno jest. Kdo se ho mine, tomu celý život ujde. Takž aspoň se mnou se děje. S Bohem, Svatomíre! — Kam má cesta vede, tam mne sledovati nemůžeš! Mezi mnou a světem otevřený už leží hrob.. Není to žert, ni pošetilost, ni křehkost, jakž jsi pravil, alebrž hlas osudu. Buď s Bohem a vyhlaď všecky zpomínky na mne z paměti své. Rozejdeme se bez urážky. Ty samoten do světa, já samoten — do hrobu! Bude nám tak nejlíp, neboť sobě nikdy více neporozumíme!“

„Tedy mi výhost dáváš, a to beze vší příčiny?“ pravil Svatomír. „Což jsem se ti v něčem zpronevěřil? Že sobě nerozumíme, dokládáš?

Ano, ty sobě nikdy neporozumíš. Dosti slzí jsi marně vynutil z očí matky nevyrovnané, dosti směšným jsi se učinil před lidmi. Netřeba mi dlouho se rozmýšleti, co tě nyní znova pobouřilo. Jsi zasnouben s andělskou dívkou, jakž jsi se projevil, s nevěstou, na kteréž ti ani stínu nalezti nelze, a nestálá mysl tvá se zase jinam obrátila, a nyní nevíš, kterak se z nesnází vyplésti. S jednou zamluven po druhé toužíš. Přelžeš snad i Boha před oltářem a lidstvo před zákony. Nešťastnou činíš ženu, jakéž nyní ani hoden nejsi, a uznávaje to, sám s sebou jsi nespokojen. Čiň, co chceš. O, líto mi jen předobré tvé matky a oné dívky, kteráž obětí se stává křehké tvé povahy! A nyní s Bohem, Stanislave! O kéž ti nikdy nenastane chvíle, v nížto věrného přítele pohřešíš!“

Stanislav pohlížel na Svatomíra jako smyslů zbavený. Slova přítelova se mu jako krupobití v uši sypala.

Zponenáhle teprv v něm svítati počalo, i strnul, když Svatomír hluboce pohnut na rozloučenou ruku mu podav se projevil:

„S Bohem, Stanislave! Rozcházíme se snad navždy. Cesty naše daleko od sebe vedou; buď však ubezpečen, že srdce mé se od tebe neodchýlí — třeba chvílí touto jsem se byl přenáhlil!“

Když pak Svatomír pomalu odcházel, tu teprv Stanislav, jakoby z těžkého sna procitoval, ruky jeho se uchopil a takměř násilně ze sebe vyrazil slova:

„O, Svatomíre, Svatomíre! neopouštěj mne! Přehrozný mě potkal osud, tak smutný, že se mi slov nedostává k vyřknutí jeho.“

Svatomír se pozastavil. Stanislav oběma rukama tvář si zakryv, čelo své na rameno jeho položil.

Mžikem překonán obejmul jej Svatomír a pravil hlasem mírným a srdečným:

„Což tak hrozně trpíš, Stanislave, že veškeré mocnosti nad sebou pozbýváš? — Zpamatuj se pak a učiň mě účastníkem zármutku aneb poblouzení svého, jakos mi naděje a radosti své zdílel. Nenajdeš zajisté, mimo nevy-

rovnanou matku, na šírém světě člověka, jenžby věrněji s tebou smýšlel, nežli já!“

„Odpusť, Svatomíre, v trudném-li zaslepení svém jsem tě urazil; ale věř také, že mi pomoci není na zemi.“

„Není nemoci, proti níž by také léku nebylo,“ pravil Svatomír; „potřebí jen onu znáti, a tohoto použiti.“

„Však jsi to sám na sobě zkusil,“ pravil Stanislav, „že člověk si v některých případnostech pomoci nemůže!“

Tu hlučný štěkot a dětský smích pozornost obou obrátily na pahorek. Z houštin zahrady Efraimovy přímo přes plot vyskočil pes na louku, jakoby vylítnul. Pudlík to černý, velký a hrozně huňatý. Vesele pak poskakoval a na zelený otvor plotu štěkal, jímž dětská, bohaté okadeřená hlava vyzírala.

Na to vylezl chlapeček pln smíchu, svěží a jarý jak májová růže. Pes brzo před níms ubíhal, brzo zase k němu se hnal, naň vykakoval a podivné kotrmelce provozoval, až pak

chlapec za uši ho uchytiv, na hřbet se mu posadil.

„Běž, Turku! dostaneš maso a mléko s makovým rohlíkem; skákej, Turku, sice ti vypráskám!“

Ale Turek nedal ani na sliby ani na výhrůžky, neběžel ani neskákal, alebrž několik kroků popolezl, pak sebou potřásal a zadkem vyhazuje, chlapce shazoval; že se mu to však nepovedlo, celý do trávy se svalil a hošík s ním. Váleli se tu brzo ten navrch brzo onen, i bylo patrno, že se spolu dobře znají, a jen z hrozného přátelství se škádlejí.

Když chlapec pak smíchem a povalováním unavený psa na pokoji nechal, posadil se tento vedle něho, poškraboval jej a pracnu na rameno mu položiv, očenichával jej a hlavou doň poštuchoval tak dlouho, až se mu povedlo hošíka poraziti, načež opět se váleli.

„Ale, Benjamine! Benjamine! vždyť pak všecko na sobě rozerveš!“ ozval se hlas v zahradě a vystoupila Lea.

Knihou, již v ruce držela, Turka přes uši

klepnouc, chlapce do zahrady odvedla. Turek zlehounka za nimi se ubíraje, křovím zase do vnitř se vkradl.

Stanislav jako zkamenělý napnutými zraky k Efraimově zahradě hledě, celý se chvěl, a jako zděšený zvolal:

„Viz tamto! tamto jest ono kouzlo, jehož se zbaviti nemohu."

Něco takového Svatomír bez toho předvídal; nepozbyl však naděje, že se zase všecko vyrovná; vrtkavost ho svedla, i doufal, že vrtkavost opět ho napraví.

Stanislav z úplna obměkčen nyní zase jako dítě se choval. Zpurný výraz tváře jeho se rozplýval, oči mu zavlhly, i stál před Svatomírem jako vinník před soudcem.

„Pojď pak, Svatomíre!" chopil se po krátkém mlčení slova; „tamo níže v stínu mi snad možná bude se ti projeviti. Zde mi to učiniti nelze při pohledu na ty domky, kteréžto pro radost stvořeny, předce pro mne všecku bídu chovají, s jakouž se mysl a srdce lidské na světě jen potkati mohou!"

Posadili se pak na zelený drn v objemu stinných křoví. Čerstvý větřík listnatým houštím pohrával, libé zápachy naplňovaly vzduch. Po polích a lučinách štěbetalo ptactvo, ze všech keřů a letorostí vyzpěvujíc.

„Ukaž mi, Svatomíre, ještě jednou onen nákres, jenž mi prv docela ušel. Byl jsem stísněn a zaslepen.“

Svatomír vytáhnuv nedokreslený obrázek, Stanislavovi jej podal.

Tento dlouho na nákres pohlížeje, jakoby do všech částek jeho se vmýšlel, pravil:

„Ano, jsou to ty domky a ty zahrádky, vše, jak to živé zde před námi leží! — Jak šťastný jsi, Svatomíre, nalézaje přístavu pro všecky dojmy i pocity! Umění tvé jest zálivem, v němž se splynouti a spojiti mohou všechny toky myšlénkové, mírné i nesmírné, bouřlivé i ukonejšující. Ale našinec, potká-li se s dojmem mocným, pod tíží jeho vzdychá. Tobě v jasnu, mně v nejistém, ale žhavém mezisvětlí celé okolí toto se jeví, a kdež ty nadějnou zelenost spatřuješ vedle růžových nádechů života,

tu se mně i ty nepatrné stromky kolem v rudých a palčivých požárech objevují . . . Tyto dva domky, jež tak utěšeně co bezpečná hnízdečka k poklidu a tichému požívání zvou, dosvědčují, že všechny věci vypůjčují si světlo i barvy, v jakýchž se nám ukazují, od naladění našeho. Člověk i v ráji nalezá mučírnu, když duševní jeho stav nesouhlasí s okolím zevnitřním . . . Podivná to hra osudu! Blaženost i zoufalost, rozum a šílenství jako ty dva letohrádky vedle sebe leží . . . Potkal jsem se s neštěstím tak kvapně, tak neočekávaně, že jsem se nezpamatoval dříve, až mě docela zachvátilo. Jako polyp obrovskými rameny mě stiskuje a k bezdnu mě táhne. Duše má zmalomocněla marným zápasem. Nyní teprv rozumím tomu, co dlouho jsem pochopiti nemohl, pomýšleje na to od těch dob, kdež jsi o své fantastičné lásce mi vypravoval. Poznávámť i já nyní onen ruch nepřekonatelný, ono kouzlo magnetismu, jemuž člověk některý propadne na vzdor vůli, rozumu i všem životním poměrům. Zkušenost vlastní mě poučila. Povědomoť

tobě, jakými nadějemi jsem se kojil, jaké štěstí doživotní jsem předvídal. Poznáš-li kdy Annu osobně, tu i mou náklonnost k ní pochopíš. — Nastal konečně čas toužebně očekávaný, den sňatku se ustanovil, i odebral jsem se do Prahy. Osudná ruka mě vedla, i nelze mi bylo se vyhnouti tomu, co mě potom potkalo. Proč jsem tě tolik dní, Svatomíre, marně vyhledával a nikdy doma nenalezl? Snad by se bylo všecko jináče obrátilo! — Pochopíš, že jsem, přijda sem, nikde jinde čas netrávil, nežli na blízku milované nevěsty, a každé okamžení mimo okres její prožité za zmařené jsem považoval. Život svůj za oněch dnů ti ani popsati nemohu. Bylyť to chvíle blaženstvím přeplněné! Kdož by mi byl prorokoval, že se mračno nade mnou stahuje, ze sousedního domku vycházející? — Přebývá tam židovská rodina, obchodník Efraim se svými dětmi. Jest muž trochu podivný a mně docela neprohlédný, ač si dosti otevřeně a přímě počíná. Má chlapce Benjamina s manželkou druhou; po první mu pozůstala dcera Lea.“

Tu Stanislav z hluboka si povzdychnuv,

na několik okamžení se zamyslil. Pak opět čelo pozdvihnuv vypravovati počal:

„Netřeba dosvědčovati, že Lea se mi stala osudnou. — Nevímť věru, čím to jest, že když od nepochopitelné té osoby se vzdálím, takořka mimo obzor její, s nižádným smyslem s ní spojen, vešken stav můj poněkud se mění. Tu mi bývá, jakobych z čarovného kruhu vystoupil, a v takových okamženích mi ulehčeno bývá; jsouť však vzácná, neboť ruch neodolatelný mě vždy zase k ní táhne. Sotva ale že ji uzřím, a byť to byl jenom stín její, jenom ten domek, v němž přebývá, ba byť jen z povzdálí vítr hlas její ke mně donášel: tu celá bytost má se roznítí, hlava mi hoří, krev se ve mně rozbouří, oči se mi zakalí, a nevidím ničeho mimo ni — a vedle ní hrob svůj tmavý, v nějž klesnouti musím, neznaje východu z luzného labyrintu rozčilení svého. — Slýchával jsem mnohdy i v báchorkách jsem se dočítával, že lidé prý si udělali. Člověk chladného rozumu se tomu posmívá — nevím však, s dobrým-li právem. Mnohdy se úsměch na nevě-

domosti zakládá. Jsouť zajisté v přirozenstvu poměry nyní ještě nerozluštěné, jež poznati lze bude teprv domyslnému budoucímu nahlédání v prasíly tvorstva. Lea zajisté nevinnou jest příčinou podivného na mne působení. Ani si mě skoro nevšímá, aniž má té nejmenší sympatie pro mne. Jsem jí cizincem, a pochybuji vůbec, že by k citům a myšlénkám jejím bylo přístupu. Jeť ona osoba docela zláštní a povahy nevyskoumatelné. Jisté jest, že ani tušení nemá o přitažlivé mocnosti své, a přece — kdyby jen mžiknutím žádost oka jejího to jevila, následoval bych ji širým světem, odvislý od pohnutí jejího, ba jediným jen hledem svým by rozhodnouti mohla nad životem mým a nad mou smrtí. — Nemysli, Svatomíre, že to jen tak pouhé domnění a sebe klamání; ani okamžité, pomíjející zalíbení to není a smyslů zaslepenost. Zdá se mi, že hlavní půvaby její méně na zevnějšku nežli v duši její leží. Leč v očích jejích zajisté ono kouzlo spočívá, jež tak mocně a tajemně na mne působí. Setká-li se pohled její maně s

pohledem mým, pronikne mě mocí žhavého šípu, přímo v srdce mne bodna. Ach, ona mi jako hvězda z povzdálí září, svět bohatý a nesmírný, ale nepřístupný. Ponejprv ji spatřiv, ničeho jsem o ní nevěděl, nežli že Efraimova dcera jest, tedy židovka; a již při jejím přiblížení jala mě tesklivost a předtucha vnitřního pobouření, kteréž rychle na to následovalo. Býváť člověku v takových případnostech, jakoby předvídání osudné jakés změny v povětří leželo. A když pak Lea promluvila, tu zase jakoby blesk z modra nebes oči mé byl oslepil, jakoby se ty stromy a květiny zahradní kolem mne byly rozzvučely, jakoby srdce mé na dví se bylo rozpadlo a duše má soumrakem se obestřela. Od této chvíle jsem přestal žíti. Dnové v zimničních viděních mi uplývají, noci bezesné probdívám. Jako v dřímotách se potácím, co pouhý stroj beze všeho sebevědomí se pohybuji . . . . Ach, Svatomíre! kterak se vymknu z toho okouzlení? . . . Jedinou mi útěchou jest, že žádnému ze svých jsem se nevyzradil, a oni ani tušení nemají o tom, co mě sžírá. Za to mě

ovšem lékami mučí, domnívajíce se, že tělo stůně, kdežto zatím duše churaví! — Ale hrozná jest mi dvojatost utrpení mého. Vidím oči matčiny i nevěstiny v slzách! Uznávám obětavost a zarmoucenost všech kolem sebe, a nehodným se toho pociťuji, a s nevděkem to přijímám. O matce své se ti ani neprojevím, vždyť ji sám dobře znáš; ale Anna, ten anděl dobroty a míru, kterak trpí, vidím a pochopuji, a přece ni jí, ni sobě pomoci nemohu! Jest to obrovský boj, jenž všecky síly moje přesahuje. V osmi dnech má býti sňatek — a bude bez pochyby pohřeb. K oltáři s Annou přistoupiti nemohu. Vážím si jí a všechny výtečnosti její uznávám; ale osud — láska — náruživost mě jinam táhne. Nelze mi přilnouti k jiné s celou bytostí svou — nežli k Lei. Ona jest duší mé duše — mimo ni jest pro mne jenom hrob!“

Když Stanislav domluvil, oba zamyšleni vedle sebe sedíce, chvilku mlčeli. Potom Svatomír hbitě povstana, zvolal:

„Zabřesklo se mi, i spatřuji východ

z bludiště tvého! Navzdor klamným tvým domněním přece všecko jen od tebe, od pevné tvé vůle závisí. Kdybys, bratře, i na své vlastní jsoucnosti sobě nic nezakládal, přece ti na tom záležeti musí, aby tolik dobrých srdcí tebou ku zkáze nepřišlo. Rozhodneť zde jedině tvé: chci aneb nechci. Protož chtěj to, co dobré jest, a šílenství zanech! Svědomí-li tvé ještě docela nezmrtvělo, v srdci-li tvém ještě jen jediná jiskra citu a poctivostti se uchovala, nebudeš váhati s odpoutáním svým. Klamný tuhý omam se tě zmocnil a obraznost tvou neustále rozněcuje. Zaměstnávej se důstojně, vyhýbej se pohledu osoby tě ovládající, přituluj se srdečněji k Anně, a myšlénky na onu ženskou, která nepovolaně se mezi srdce vaše vtírá, ze sebe vypuzuj a — brzy zvítězíš. Nepůjde to dnem, ale týdnem."

„Marná tam výmluvnost," odpověděl Stanislav s patrnou trpkostí, „kde příroda sama své všemohoucí *veto* vyřkla. Kdybys srdce z těla mi vyrvati a nové vsaditi mohl, kdybych s to byl, abych krev svou vycedil a ji-

nou ji nahradil, kdybych mysl svou zničiti a jinou, snad zmužilejší do sebe vssáti mohl a z paměti své vyhladiti obraz Lein: pak by mi snad možná bylo, přemoci se. — Neměř pocity mé měřítkem obyčejným. Neníť to láska, jakéž svět je plný; jest to plamen, jakémuž rovného není na zemi. Pomýšlení na Leu s celou bytostí mou již srostlo, a není ve mně krůpěje krve, kteráby blízkostí její se nerozohnila."

„A přece mě naděje neopouští," chopil se Svatomír opět slova. „Vždyť pak celé přirozenstvo jest jen směsice sil a protisil. Kde síla jakás dolů nás tlačí, tam nás mocnější protisíla zase vzhůru povznésti může. Lék zde na bíledni leží. Vždyť pak jsi se sám projevil, že v nepřítomnosti té podivné osoby i přítažné moci nad tebou ubývá. Zmuž se tedy a vyhni se jí docela. Zůstav Prahu na nějaký čas, a kouzlo samo sebou pomine. Nová místa, nové okolnosti, noví lidé tě zase k sobě samému přivedou. Pojď se mnou na venek a čerství vzduchové zálesní tě v krátkém čase

vyhojí. Odvykneš a bude ti pomoženo. Nejmocnější pouta naše leží ve zvyku. S matkou a s Annou sám promluvím. Pod záminkou tělesného neduhu tvého všecko snadno provedeme, a až se duchem pozdraven navrátíš, pojmeš Annu za manželku. Tak se, tuším, bez žalostné katastrofy celý ten zmatek zase napraví!“

„Tys dobrý člověk,“ pravil Stanislav Svatomírovi ruku podávaje. „Vím, že se mne bratrsky ujímáš, a byl by nevděk, návrhu tvého nepoužiti. Zkusiti se může to i ono; bohužel jen, že o dobrém výsledku pochybuji.“

Ale Svatomír nepochyboval. Byloť mu na tom dosti, když přítele k výletu přiměl; vše ostatní snadno času ponechati mohl. Stanislav mu déle neodporoval, v mysli jeho zajisté svítati počalo. Vytrženost postupovala místa míru, přechod z choroby k zotavení se ujímal.

Tu z povzdálí zaštěkal Efraimův pes, velikými skoky v polní křoviny pádě. Za ním pak vyběhl Benjamín, marně naň pokřikuje,

po chvilce i hlas ženský se ozval a Lea na kopci se objevila.

Stanislavem to trhlo, jakoby blesk ho byl zasáhnul. Vzchopiv se, spatřil dívku, kterážto na výši stála v plném ozáření slunce.

Tvář její byla k nížinám obrácena, hledy v dalekostech se ztrácely. Veliký půvab, jenž v myslivé té postavě v okamžení tomto spočíval, neminul se mocného působení.

Stanislav se mžikem celý proměnil. Zevnějšek jeho nabyl rázu šílence. Oči mu vzplanuly, a na Leu upřené zase utuhly. Ústa se mu chvěla, tvář mrtvou bělostí se pokryla. Ruce rozpjav, hlasem rozjitřeným a třesoucím se zvolal:

„Od ní se mám odloučiti? Odebrati se v kraje, kde ona není? Opustit ji v posledních okamženích svého žití? Vyhnouti se mám jedinému zřídlu blaženství svého? — Víš-li pak, cos vyřknul, chladný muži? — Kdybys mi radil, abych si oči vyloupl, snadnější to oběť! Zaslechnul bych přece hlas její, ssál bych do sebe povětří, kteréž i ji ochvívá. Jdi, člověče,

jdi! Vůle tvá jest dobrá; síla však tvá nedostačuje. V poznání srdcí jsi pouhým žákem — i cizincem jsi v říši vášní, kdež ti proniknouti nelze ni onu jiskru, z níž život červa vychází.“

A domluviv jako zděšený mezi zahrady odkvapil.

VII.

Shledání.

Co Svatomírovi činiti zbývalo? Buď třeštěnce osudu ponechati, buď o napravení zlého a zachránění Stanislava před většími ještě nehodami se postarati.

Podvrhnuv se péči o přítele zaměřil kroky své na Javůrku.

Napadnul paní Branskou v zahradě. Vzezření její ho prvním okamžením překvapilo, neboť nespatřil ztrápenou matku, nýbrž přísnou a rozvažující ženu.

„Jsem již na všechno připravena,“ pravila k němu, když chvíli spolu byli pohovořili. „Dobré ani zlé mě více nepřekvapí. Trpký osud

nejtěžší břímě na mne uložil, aniž vím, kterak je svrhnouti. Neznám zde ni rady ni pomoci. Nevím, skutečně-li nemoc aneb pošetilost jakás Stanislavem pohrává, a jedině nejistota mě trápí. Nedůvěřujíc se, přece mu ukřivditi nechci. Nebe vás ke mně poslalo, pane Svatomíre, byste mi ulehčil. Mnoho na vás stavím. Jste bystrozraký a doufám, že mi podáte vysvětlení, neboť obávání má jsou velká a hrozná!"

„Nedopřeji si oddechu," odpověděl Svatomír, „pokud vykonáno nebude, co si přejeme."

„Jestli se vám, pane, nepovede mrak ten proniknouti, nepovede se to žádnému! Kdybyste se jen už dříve u nás byl objevil, vypadalo by vše jináče! Vyť jste ho mocen jako žádný jiný, na vás dá mnoho, na mne docela nic. Jako nyní, tak se mnou nikdy před tím nezacházel. Prominula bych mu všecko; že ale to ubohé děvče musí surovosti jeho snášeti, to mne bolí. Až Annu poznáte, porozumíte mi. Obávám se, že ubohá onemocní, a pak bych věru déle ani žíti nechtěla. Ani vám vysloviti

nemohu, kterak se v srdci mém ukotvila a jak nesmírně ji miluji! Stanislav se ode mne vzdaluje, ale osud mi sladké náhrady dopřál tím andělem cnosti a dobroty. Jedině na ni myslím, nikoliv na Stanislava; co však já nebohá jiného činiti mohu pro ni, nežli s ní hořekovati?“

„Jest to žalostné,“ prohodil Svatomír; „nevidím však žádné nebezpečenství. Vždyť posud nic není ztraceno. Okamžitá, brzy pomíjející nemoc — snad krevní, Stanislava jala, sňatek na několik týdnů se odloží a vše se dobře skončí. Což jste se neporadila s lékaři?“

„S lékaři? Hm,“ odpověděla paní Branská ramenama pokrčíc, „ti přicházejí a odcházejí, radí a léky předpisují, leč pomoci přec nemohou. Jeden hádá tu, druhý onu nemoc, a tuším, že pravou žádný nezná. Vám se zajisté dříve, než jim všem, poštěstí jakés nitky v bludišti tom se dopíditi, neboť bludištěm jest mysl Stanislavova. Čas ukáže, zdali matčiny oči se klamaly, vidouce, co lékařům ušlo . . . .

Jediný jen starý doktor Hrot, zdá se, že v neduh ten hlouběji nahlíží. Projevil se, že to nemoc duše a že Stanislava dříve dlouho a pilně pozorovati musí, nežli k lékům přikročí. Kdož prý pak by zde lékárny potřeboval, ten by byl hotový blázen — projevil se Hrot, a tuším, že má pravdu.“

V Svatomírovi zabřesklo. Zdali Hrot Stanislava neprohlédnul? Snad se mu jen pravého klíče nedostává k rozluštění pohádky této, jejž mu Svatomír poskytnouti a s ním se dále poraditi by mohl? Snad se oběma ve spojení podaří, co by jednotlivci se nepovedlo?

Předsevzal si s Hrotem promluviti.

„Jen pak pojďte, pane Svatomíre,“ pravila paní Branská, „a dovolte, bych vás ostatním představila. Jste útěchou nás všech.“

Vystoupili pak ze stínu, a spatřili z povzdálí Annu, jež zamyšlena mezi květinami stála, krásnější nad ně nad všecky a významnější.

Přibliživ se pak Svatomír a pohovořiv s ní přesvědčil se, že Anna daleko přesahuje vše, cokoli Stanislav dobrého o ní projevil.

Byl zaujat spanilomyslností i krásou její. I ten nádech zármutku, jenž přirozené jasnosti a svěžcsti její nedal vzejíti, jen jako průzračná záslona se jevil, za jejímž ostíněním nevyčerpatelné poklady milostnosti spočívají.

„Nemožno pochopiti,“ pomyslil si Svatomír, „kterak Stanislav od toho anděla neviny se odvrátiti a demonickému působení neznámé jakés koketky propadnouti mohl!“

Nezbývalo mu však mnoho času k rozmýšlení, neboť se brzo mezi nimi vyskytnul Annin otec, bodrý Polabský.

Nedlouho ještě se Svatomírem hovořil a již si ho velmi oblíbil.

Dobří lidé se snadno poznají, bodrá mysl snadno přilne k příbuzné. Hlavním spojidlem mezi nimi ovšem bylo umění malířské. Mladý umělec některou výpovědí znalectví své osvědčiv, horlivého ochotníka nesmírně zaujal, a ochotníkem, jakých málo, byl zajisté Polabský. Ku vlastnímu tvoření ovšem nedospěl, leč krásné umění vřele miloval a snažně podporoval, nalézaje v něm nejladnější zábavy a

nejšlechetnějšího zaměstnání. Jinak z rozmluvy jeho vysvítalo, že zraky jeho pro život všední příliš zostřeny nebyly. Mnohem zdomácnělejší byl v říši vědomostí vyšších i abstraktních.

Nápadné však bylo, že si uplakaných očí paní Branské a zármutku Annina ani nepovšimnul a tak vesele si počínal, jakoby v domě jeho vše v nejlepším pořádku se nacházelo a zármutek nižádný o rodinu jeho byl nezavadil.

Uvedl pak Svatomíra do svých pokojíků, kdež valná sbírka obrazů původních i kopií umělce překvapila.

„Zde útěcha má i radost života mého!“ pravil k Svatomírovi. „Tu se to tak pohodlně prochází mezi těmi obrazy, jako v zahradě mezi stromy a květinami. Ani déšť mi nepřekáží, aniž v sněhu nohy si zastudím. Zde na trampoty života zapomínám a ničemné zjevy jeho přede mnou míjí. Zde svět a lidé jen v zajímavém se mi představují světle. Jediným pohledem v nejvzdálenějších od sebe zemích a časech se octnu. Zde živé činy a nesmr-

telné osoby na doby světodějné mě pamatují. — Hle tu klidné zátiší pocitem skromné domácnosti mě uspokojuje, tamo zase ladná krajina k požívání půvabů mě zve, kteréž co pestré živé myšlénky bujně z barev vystupují.“

„Vy jste tedy krajinomalířem?“ doložil na to. „Blahoslavené to povolání! Krajiny jsou mým nejvyšším zalíbením; osobní to pochoutka, o které se rozumovati nedá, neboť se shoduji s těmi, již historickou malbu výše staví. Mámeť své soukromé chuti, kdož se bude o tom hádati? Známť kohos, jemuž povedený obrys květinky milejší jest, nežli podobizny všech generálů . . . Co vy soudíte o podobiznách? Já si jich vážím toliko co památek, leží-li totiž v nich kus důstojné historie. Byl jste v Italii, pane?“

Svatomír poznav, že má horlivého mluvce před sebou, neuchopil se slova dříve, až Polabský se na otázce pozastaviv odpověď očekával.

„Nebyl jsem tam ještě,“ odpověděl, „leč neopominu se tam obezříti, jakmile Čechy pro-

cestuji. Vlast mi jde napřed a nade vše. Domácí krajiny jsou mým pravým působištěm; za studiemi se pak ovšem do Italie odeberu.“

„To se mi líbí!“ zvolal Polabský ruce si mna; „jste celý můj, mluvíte mi ze srdce. Ovšem že teprv v Italii poznáte, co modrá obloha a libý vzduch vyznamenává; ale i jinde jsou krásy, a nám Čechům zláště netřeba do dálky pro ně zabíhati. Jakých zde látek! Jeden život nestačí k jejich spracování! Jakých vzorů na Šumavě a v Středohoří, na Sazavě a Jizeře! jinde! O! těch krajin! Zpomínka na ně zajisté druhou ladnější polovicí zivota mého se stala. A krajinomalba nejladnější mou jest zábavou. Mám ji za lyriku malby vůbec. Celý ráz krajinářství jest lyrický. Není-li tamhle *Claude-Lorrainovo* „Ráno“ pravá hymna na jitro? A nepůsobí na vás ony tmavé lesy *Ruysdaelovy* a slétlé nad nimi mraky dojmem elegickým? A zde hle mistr *Tizian*, jenž přírodu tak svobodrě a velkolepě pojal, nemluví-li k vám z mohutných loubí stromových, z modrých hor

v povzdalí, z postupního vskutku čarovného osvětlení? nemluví-li k vám duchem vznešených písní? ba řekl bych písní v hudbu uvedených! Jest věru, jakoby tyto barvami naznačené tony mžikem se rozvučeti měly k souhlasným nápěvům. Nedáť se zde říci, že to pouhé popisné básnictví. Důmysl dále pokročil. Popisná pouze část již v druhé řadě stojí, nadšení a naladění umělcovo, tedy duch přírody, ne pouhá forma její mysl ovládá."

A takto šveholil ten dobrý muž čím dále, tím živěji, se svými obrazy takořka splývaje.

„A co soudíte o sestavení těch maleb?" tázal se Polabský dále. — „Zdaliž i znalce neuspokojí? Pozorujte ta skupení dle škol a věků s mistry v čele jak sluší a patří. Není to však mou zásluhou, pane Svatomíre, aniž by vám kdy napadlo, že to všecko dvě nepatrné dívky v tento pořádek uvedly. Pokud jsem to sám sestavoval, řadil jsem jedno vedle druhého, jak se mi právě hodilo. Byla to směsice bez soustavy a smyslu. Jsem příliš pohodlný, pane. Tu se to zde jen hemžilo, jak

stádo nesřaděné. Tu vedle Van-Eyka se nacházel Tintoretto a Brandl, tamo Carlo Dolce sousedil s Mengsem a Salvatorem Rosou, tenhle Quido Reni po boku měl Albrechta Dürera a Julia Romana, a tak to šlo veskrz. Ani milým našim krajanům jsem zláštního místa nezachoval, což přece slušno; neboť domácích umění si poctivý Čech povždy nad jiné vážiti musí. Ale ty holky se toho chopily, neupustíce dříve, až vše bylo jakž nyní jest. To jsou děti, pane! — Závidím vaší mladosti,“ doložil, povzdechnuv si; „máte nový věk a nové lidstvo před sebou! To nynější mladé pokolení jest přece docela jiné, nežli jsme my bývali. Tu je svěžest, o jaké se nám ani nezdávalo. Tu pohybování a postupování, jež bychom za nemožné byli drželi. I ta děvčata jsou jiná, i zdá se, že konečně uvyklou dráhu ženské nevědomosti opustí. Byloťby záhodno, aby se zřídily akademie pro ženské; jaké povahy by se mezi nimi vyvinuly!“

„Zde zajisté myslíte ná své slečny dcery?“ prohodil Svatomír.

„Na své dcery? O, pane, dobré to dívky, ale jen Marie by se k tomu hodila, o čem jsme právě mluvili. Jest však příliš mladá! Ale bude z ní žena! Tušim, že buď dobré knihy spíše aneb ladné obrazy světu podá. Velký to talent! Moje Anna zase jest domácím strážcem a výborná hospodynka. Na učenosti si právě nezakládá, ale vařit umí a šít, a všecko, co ženě sluší, od ruky jí jde, jakoby to pára hnala. Tuto zdejší práci ale vykonala vlastně Efraimova Lea a Marie jen co neunavený famulus jí při tom pomáhala.“

Jmeno Lea napnulo pozornost Svatomírovu.

„Znáte Leu?“ hovořil Polabský dále. — „Pane, té se podivíte! pravý to ženský Šalomoun. Nevímť věru, v čem by se neznala, čemu by nerozuměla. Je v ní moudrost a důmysl! Přisám Bůh! to by byla žena pro umělce, pane! Hm, škoda, že si člověk nesmí vzíti židovku!“

Po tom hlasitě se rozesmál a ukázal na okno, kdež bylo viděti Annu, mezi záhonky se procházející.

„Ejhle moje Anna! Co říkáte tomu nyjí-

címu výrazu? tomu živému žalozpěvu před svatbou?“ tázal se Polabský, nepřestana se smáti, jakoby kdož ví jak utěšenou zprávu zvěstoval. — „Jeť to k puknutí, pane. Kdo to děvče před nedávnem viděl, ten by ji dnes sotva poznal. Jako srnka běhávala, a nebylo po domě slyšeti nežli ji. A teď nebožátko se životem jen plouží. A což teprv ten chuďas Stanislav! Chodí jako ztrápený koželuh, jemuž kůže uplavaly, hledí do světa jako sova na slunce, hlavou klátí, jakoby byl neustále podnapilý! Vysloviti mi nelze, kterak mě to vyráží, a co se při tom nasměji! Ale mám z nich rozum za všecky v domě! Ti pokřikují, že prý jakás nemoc v těch dvou zamilovaných vězí, a přivolávají lékaře ze všech Pražských měst. Když se jim pak posmívám, nepochopují mne a mračí se. Jakobych těm věcem nerozuměl! Jsem starý kos, Svatomíre, mám oči otevřené a vím, co vidím. Vždyť jsem to i sám na sobě zkoušíval. — Stanislav nemocen, Anna nemocna! Totě k smíchu!“

Tvář Polabského se při tom co nejjasněji

rozveselila; ale Svatomír nevěděl, co o tom mysliti. Neznalť ovšem dobrého toho muže, který jen mezi svými obrazy zdomácnělý byl, v jiných však mnohých poměrech jako nevědomé děcko si počínal. V příjemných okolnostech bezstarostně dny své trávě v okresu dítek zvedených a nade vše ho milujících, tak šťastným se pociťoval, že mu vešken svět i život v růžovém jen světle se jevil.

Jak daleko od skutečnosti a pravdy i nyní vzdálen byl, to Svatomír s nemalým překvapením seznal, když Polabský dále rozkládal:

„A však já nejlépe vím, co to všecko znamená a co v tom vězí; nechávám však ženské s doktory se raditi a hádati, a stranou se jim všem vysmívám. — Já jediný tomu rozumím a vám se s tím svěřím, proto že jste usedlý člověk. Těm dvěma potřeštěným dětem nic jiného v hlavě nevězí nežli ženidlo. To jediné jest jejich nemoc a trápení a vzdychání. Známť ty mladé lidi a prohlédnul jsem je jako pavučinu. Když Stanislav z venkova přišel, byl zdráv a pln života. Kdybyste v prv-

ních dnech to hospodářství zamilovaných byl viděl, nebyl byste se smíchu zbavil od rána do večera. Ten mladý panáček obskakoval mou Annu jako mlsná kočka. Kde ona, tam on. Dopoledne jste ho jinde nenašel, než u ní v kuchyni. Horlivějšího kuchtíka a slečně kuchařce poslušnějšího jsem co živ neviděl. Ale již po několika dnech mi začal povzdychovati. A má Anna po něm, jako kanárek po flašinetsku. Víte proč? — Povím vám! Vídali se neustále, mluvili spolu, hašteřili se, pohrávali si, a kde jen trochu možná, tu mlaskaly hubičky. Pod jednou střechou spali, ale — dále nedošli. Hlídám je jako oči v hlavě, a když se sběhnou, jsem jim v patách, neb Marii neb kohos jiného na krk jim pošlu. To je mrzí, holenku, a tudy ta mračna! Večer pak, když všecko ulehne, hezky z tichounka uzavru Annu a klíč uschovám. Takž jim překážím, kde jen mohu, což mne tím více baví, čím více ty hrdličky hekají a stenají! Co tomn říkáte?“

Kdož ví, jak dlouho by se Polabský ještě tímto proudem byl vlékl, kdyby Marie nebyla

do pokoje vstoupila. Přítomnost Svatomírova ji nesmírně polekala. Oči sklopíc a v tvářích zahoříc, prvním okamžením slova neschopná, u dveří se pozastavila.

I Svatomírem to trhlo. Bystřejší pozorovatel, nežli Polabský byl by mžikem poznal, že mezi dívkou a mladíkem nějaká tajná myšlénka se povznesla, eletrickým proudem je spojujíc.

Přišla ohlásit, že doktor Hrot právě se dostavil.

„Hrot je zde?“ zvolal Polabský. „Přišel nám právě vhod. Poznáte muže, pane Svatomíre, jakých málo! Bystrý rozum a zlaté srdce. Pojďme, abychom se ho zmocnili, nežli ho ženské zatknou, bylo by pak po hovoru. Ty mu rozkládavají bolesti své i cizí tak zevrubně, až člověka mráz obchází.“

Odešli do zahrady; Marie zůstala nahoře. Rozpálenou hlavu oprouc o chladnou zeď, měla co utišovati zbouřené srdce a mysl svou. On na ni pohledl tak vřele, tak významně, právě z pl-

ného srdce soucitného! Ani lehký ruměn jí neušel, jenž Svatomírovu tvář přelítnul, když ji spatřil.

Tak si Marie vykládala překvapení Svatomíra, jemuž při vstoupení jejím nic jiného nenapadlo, nežli dávno již zapomenutý návrh paní Branské a Stanislavova domněnka. —

„Hle, léta tomu, co pod jednou střechou bydlíme," pravil Hrot k Svatomírovi, „a v cizím domě teprv se scházíme. Nu, což škodí, jen když jsme se konečně sešli! Získáme tím zajisté, že si nejednu dlouhou chvíli doma ukrátíme!"

Polabský mezi tím, co Svatomír s Hrotem mluvil, nepokojně sem tam se ohlížel, a pak najednou sebou trhna, pravil:

„Odpusťte, pánové — ale není vidět ty hrdličky, — musím se tedy po nich ohlédnouti, aby mě snad přece před časem neošidili."

Po těch slovích odkvapiv, nechal Hrota a Svatomíra samotny.

Rozmluva jejich se v brzku na Stanislava

obrátila. Hrot nevystupoval se svým míněním, raději pozoruje a poslouchaje, nežli se projevuje.

„Domněnky lidí o neduzích jsou tak nejasné a někdy vší pravdě a zkušenosti a rozumu odporující," pravil Hrot, „jako náhledy jejich o všem, co mimo nejvšednější poměry leží. Jak směšné jest míněni dobrého toho otce o nastávajícím zeti!"

„A přece tuším," řekl Svatomír, „že se ouplného omylu nedopouští, když myslí, že smyslní ruch jest nemocí Stanislavovou. Mýlí se snad v osobách a v okolnostech; pravda ale jest předce, že nic jiného Stanislava nepodžírá, nežli náruživost."

Hrot skoumavě na mladíka hledě, hlavou pokynul. Projevení Svatomírovo se mu líbilo. Zponenáhla se jazyk jeho odpoutával, mínění, otázky a odpovědi se křížily, až posléze Svatomír vše projevil, co o Stanislavově pošetilosti mu známo; utajiv pouze okolnosti, ježto by přímo na Leu byly ukazovaly.

Hrot zamysliv se na chvíli, potom ruky Svatomírovy se chopil a vřele ji tiskna pravil:

„Vy jste těm lidem prokázal službu, již vám ničím splatiti nemohou, a sice proto, že jste před nimi opatrně zamlčel, co víte, a pak že jste ve mne důvěru složil. Dosvědčil jste mi věc, která mi z polovice již známa byla. Pozoruji po nějaký čas toho nešťastníka. Poznal jsem sice stav jeho, ale nedůvěřoval jsem si docela, pokud se mi jasnějších známek nepodalo. Člověk se snadno mýlí, neboť neduhy mysli se někdy tuze podobají tělesným. Nyní však docela v jasnu stojím; ba vím i to, co jste mi neprojevil, znám i předmět roznícení i žádosti jeho. Netřeba před vámi tajiti, že to Lea, dcera sousedova."

„Ano, takž jest!" zvolal Svatomír horlivě; „kterak ale jste přímo na ni dopadl?"

„Toť snadné! Jsem v celém domě dobře povědom, a jak mile jsem se první nitky dopídil, bylo mi vše vyjasněno! Zbývá tedy jen ještě odpověd na hlavní otázku: kterak pomoci? Co lékař zde práce nenalézám. Co myslící člověk jiné rady nevím, nežli aby se Sta-

nislav na čas odstranil. Lidé jeho povahy podléhají zvyku, ale snadno také odvyknou.“

„O to, aby na čas odešel, jsem se i já již pokusil, avšak marně!“ odpověděl Svatomír, a vypravoval lékaři celý svůj výstup se Stanislavem.

„Myšlénku jste měl výbornou,“ chopil se pak Hrot opět slova; „leč u provedení velmi jste pochybyl. Obávám se, že nyní vše jest pokaženo. Věc ta se měla zavésti způsobem nikoliv nápadným. Takž ale jste ho upozornil na lék trpký, ač snad jediný, a zamezil jste jeho užívání. Kterak to zase napraviti?“

Svatomír uznávaje pravdu slov těch, zamyšlen vedle lékaře kráčel. Kamkoli pohlédl, všady s nejistotou a nejasnotou se potkával.

„Podivno věru!“ pravil po chvíli, „že neduh tělesný, třeba dosti nebezpečný, snadněji se léčiti, nežli pošetilost uchlácholiti dá!“

„Pošetilost, pravíte?“ řekl Hrot. „Věřte, že ona i skutečnou bývá nemocí, a některým člověkem mocněji zatřásá, nežli denní zimnice. Není však ona nemoc posud docela vyskou-

mána, aniž dostatečných léků známe proti ní. Jedinému domyslu hojitelovu se někdy šťastný výsledek povede. Marnomudráci mnozí a mnozí také nedoukové tomu ovšem docela odporují, že bytost naše nepochopitelným někdy dojmům neznámých sil i proti vůli naší podléhá. Nejeden člověk se zdravými smysly a s ústrojností docela neporušenou za nepatrným jakýms bludem jako šílenec pádí a tak dlouho za přízrakem se žene, až skutečně se zblázní. Stalof se to zajisté mimo vůli jeho; bojoval s sebou, a přece podléhnul. Čím to jest, že skoro každý člověk přečasto činívá, co činiti nechce, a co skutečně chce, toho opomíjí? Slabá prý vůle, nepevná povaha, jsou toho příčinou. Na čem se konečně vůle a povaha zakládá? Vysvítá toliko, že z dvou sil sobě odporujících jedna zvítězila, a sice ona, která byla mocnější! A vítězná tato síla někdy v nás, někdy mimo nás leží, a čím hloub nahlédáme v zákony přirozenstva, tím patrněji nám vysvítá, že nejmocnějši ze všech sil jest mocnost ma-

gnetismu. Nejráznější povaha, nejstatečnější vůle podléhá jeho proudu.“

Svatomír se jen pousmál. Učení toto mu nebylo nepovědomo, víra jeho v ně nebyla však silná, ani výhradní. Poznával však v Hrotovi horlivého přívržence soustavy, kteréž posud nerozumějí ti, již v ni věří, a o kteréž ti, již v ni nevěří, ani ponětí nemají.

„Mocnost tohoto celým veškerenstvem rozplynulého proudu všechny ústrojnosti proniká, jimi pohybuje, jednu k druhé přitahuje a je od sebe odlučuje. Kde však přitažlivost taková se jeví, tam těžko odolati. Marný vešken odpor proti ní. Láska i soucit, vešken proticit i nenávist, celá říše souzvuků i protiv z tohoto proudu vychází. . . Když proud tento neodolatelný člověka za sebou strhne a k ústrojnosti jiné přemocí svou jej poutá, kterakž nám možno přetrhnouti pásmo, jež příroda sama upevnila? Nezbývá, leč umírniti přitažlivosti obmezením samého proudu. Neodsuzujme tedy mladíka příliš přísně. Nikoliv on, alebrž Lea jest toho příčinou, ač nevinnou! Jestiť

to zláštní, nepochopitelná ženská. Sama o tom ani nevědouc, chová v sobě nesmírnou mocnost přitažlivou. Jsem dávný navštěvovatel domu Efraimova, a znám ji od dětství jejího. Kolik mladých mužských ji uzřelo, třeba jen z pozdálí — neboť na blízku se s žádným posud nesešla — tolik tajných a nešťastných měla milovníků, nemajíc o tom ani tušení a jsouc chladná, povážlivá, ba i soběhrdá! — Jinak jest při tom velmi nešťastná. Trpí na srdci a neduh její jest organický a nevyléčitelný. Mohla by při něm dosti dlouho žíti, však nepatrná náhoda ji usmrtiti může. Jedno kvapné rozčilení, neočekávaný žal, zlost, a třeba i radost přetrhne vzácnou životní žilku její. Protož ji také Efraim střeže přede vším, co cit probouzí a krev rozpaluje."

Jakkoliv by Svatomír ledacos byl namítati mohl proti náhledům Hrotovým, zdržoval se přece odporu, který mimo účel jeho ležel. V celku ale předce mu nebylo možno v mysli odpírati, že on sám podobnému dojmu propadnul, jejž si posud marně vysvětloval.

Hovor jejich brzo pak zase na jiné předměty došel, i radili se o rozličných prostředcích k odstranění Stanislava, o nichž však o všech se pochybovati dalo, že se povedou.

Tu Hrot najednou se pozastaviv a pravicí na čelo položiv zvolal:

„Eureka! Našel jsem! Dobrá to myšlénka, a provedení ač nejisté, přece méně obtížné! Nedá se ovšem žádati, aby cizí člověk se obětoval. — Jinak zase nebezpečenství, jemuž se Efraim jako ohni vyhýbá, připouští naději. Půjde to snad; ale potřebí se velmi přičiniti. Vy, pane, mi při tom pomůžete.“

„Jak? S radostí!“

„Ježto se Stanislav odsud hnouti nechce, víte, co učiníme? — Odstraníme Leu, a sice tak, aby on nevěděl, kam se poděla. Efraim k tomu zajisté přivolí, jakmile uzná, že nepokoj hrozí jeho domu. Potom, tuším, že ovšem lékařská má úloha začne, neboť bych se tomu velice podivil, kdyby mladý muž takovou katastrofu bez skutečného onemocnění přestál.“

To byl dobrý nápad. K dalšímu stopo-

vání jeho zašli hloub mezi akacie a usnesli se, že Svatomír příštího večera také Efraima navštíví, aby podivnou Leu — jakž Hrot ji nazýval — poznal a Hrotův návrh u Efraima podporoval.—

Nastal překrásný večer. Luna vystoupala, hvězdy procitovaly, vonný větřík větve províval, veškeré listí se pohybovalo a tajemným šumem a šepotáním se stíny oživovaly.

Svatomír se blížil k Efraimově zahradě. Ouzkostlivost jakás ho napadla; bylo mu teskno a nevolno. Nelibá jakás předtucha se ho zmocňovala, i napadlo mu, že to tentýž pocit, jakýž ho už ráno byl přepadnul.

Huňatý černý pes přiběhl a hlučným štěkáním příchod jeho oznámil.

Na to se objevil Hrot.

„Pozorujte mé žilobití," pravil Svatomír, „a suďte, kterak mi jest."

„Jste velmi rozčilen," odvětil lékař puls Svatomírův skoumaje. — „Čím to jest?"

„Nepochopuji; již to podruhé dnešním dnem. Nikdy před tím jsem toho nepoznal."

Hrot položiv plochou levici Svatomírovi na čelo pravil:

„Leží to as v počasí a brzy to opět přejde, jen pojďte. Máme naději, že se nám to povede. Promluvil jsem s Efraimem a on přivolil. Zejtra přede dnem odjede.“

I skutečně bylo Svatomírovi, jako by z ruky Hrotovy ulehčující lék v hlavu a prsa mu vtékal.

V několika okamženích se puls jeho utišil a bylo mu zase docela volno.

„Zde není jako u Polabských,“ pravil Hrot, když hloub do zahrady vstoupali. „Tamo skutečný park, zde kus nepěstovaného pralesíka.“

Hustým stromovím a křovinami proplétaly se uzounké pěšiny. Všady stinno a ouzko. Sotva že která zář lunina se listím probrala, a málo kdy prokmitla hvězdička jako ztracená jiskra mezi větvemi.

Květin a záhonků tam nebylo, samé jen houští, v jehož nejhlubších stínech veliké loubí,

jako chrám jakýs podivný, pletivem co neprozračnou stěnou obehnaný, přichozího překvapilo.

Za kulatým stolem, na němž ohromná lampa stála, seděl Efraim.

Když jej Svatomír spatřil, bylo mu, jakoby ho mráz obešel. Nelibý dojem tento se ovšem brzo ztratil, neboť mladík čím dále tím více uznával, že má velmi ostrovtipného a zkušeného muže před sebou.

„Těšil jsem se už na vás, pane,“ pravil Efraim hosta uvítav, „můj přítel Hrot mi o vás vypravoval co o důkladném a povážlivém člověku. Odpustíte, že se o výtečných nadáních vašich nezmiňuji. Držím pouze na povahu. Nadaných lidí se za našich dnů nalézá více, nežli statečných a rázných, a takových, jichž si obzláště vážím.“

Dále pak Efraim každým svým projevením osvědčil vědomost, zkušenost a ostrohled nevšední, přitom ale některým okamžením podivný jakýs úsměch kolem úst mu pohrával, jenž důvěře a přilnutí k němu překážel.

„Je mi velice líto, že tak zlá věc nás

svedla,“ pravil mezi jiným. „Všecko-li je na světě pochopuji, i mnohý tak nazvaný zázrak, přece jedna věc mi povždy tajnou zůstává — ona, jižto lidé láskou nazývají!“

„Nepochopuješ-li lásku,“ chopil se Hrot slova, „tedy také moudrost nikdy nepochopíš!“

„Bláznovství!“ zvolal Efraim; „kterak to jen porovnati můžeš? — I slovo láska nerad slyším! Má tolikerých smyslů, že člověka splete a svede. Měliť byste je vy, páni učencové, ze slovníku rozumu vymazati a pouze romanopiscům a skladatelům prázdných smyšlenek žanechati. Máme toho živý příklad před sebou, jaké nestvůry a nepokoje láska stvořuje. — Láska jest pouze osobní a podmětní představeni si věci všeobecné a velké; privátní modla myslí přemrštěných aneb nedozralých. Lidskost, snášelivost, náklonnost, rozum — ale jen žádnou lásku nevzývejte!“

„Jest to dávný spor mezi mnou a Efraimem,“ pravil Hrot k Svatomírovi obrácen. — „On jest veliký svéhlavec, který nižádný idealní poměr v životě neuznává, ba ani soucitům

mladých srdcí nepřeje, dokládaje, že to všecko nepraktické a škodné jsou navyklosti. On k starodávnému způsobu se přiznává, kde rodiče pro své děti ženicha a nevěstu volívali, bez ohledu na soukromé přání a obliby synů i dcer svých. Ba on ani nevěří v opravdivost soucitu, o jakémž nám přece všechny zjevy života vypravují. Považuje to vše za pouhý sebeklam a za přemrštěnou obraznost."

„Takž jest!" doložil Efraim; „jsem nepřítel všeho, co není věcné a praktické. Přízraky a výstupy romantické sotva na divadle trpím. Proto také jsem tak rychle přisvědčil k Hrotovu návrhu stran — — vždyť víte! . . . Ne snad, jakobych se úrazu jakéhos obával. Ona zajisté netoliko vychováním, alebrž více vlastním pudem svým k oné výši rozumové dospěla, která žádných obávání nepřipouští. Leč výstřednosti se mi zprotivují, a zamezím jim přístup do domu. Ten člověk — jmenovati ho nechci — jest blázen, pokárání, ba povržení hodný. Tuším, že přináleží k těm, kteří rozličnych vědomostí okoušejíce,

nižádnou přece podstatnou myšlénkou se tak proniknouti nedají, aby povahu jejích ušlechtila. Co přemrštěnec ze zvyku, svéhlavosti a konečně snad pouze z ochoty neuznává ohledů jiných mimo ony, jež rozladěnou duši jeho krmí. Nebudeť to as první ani poslední jeho šílenství."

„Tomu neodpírám," prohodil Hrot; „pro jednoho však přemrštěnce netřeba veškerou vřelostí soucitů povrhovati. Jednotlivá případnost neustanovuje zákony přirozenstva. Mluv, co chceš, milý Efraime, láska jest a zůstane přece po věky základem veškeré jsoucnosti."

Efraim se usmál, a Hrotovi na rameno poklepávaje, pravil:

„Žeť pak vy, páni idealisté, někdy jste tak zženštilí! Ženské věru všecko na lásku vztahují, vše dle ní vyměřují a celý svět se jim podle té jediné osy otáčí. Není-li rozum, praktické působení, průmysl, věda, obchod a jiný kterýkoliv zájem životní podstatnější a důstojnější nám úlohou? Těmito všemi se člo-

věk povznésti, ale jalovým citlivůstkářstvím zajisté jenom snížiti může. — Co říkáte vy, mladý pane? Zdali jste se kdy dočkal příkladu, žeby z idealismu něco jiného bylo vyšlo, nežli prázdné výbuchy? Zdali jste kdy poznal někoho, jemuž láska skutkem i jinak prospěla, nežli právě smyslným požíváním, což přece jakožto pokročilý člověk nijakým prospěchem nenazvete?“

„Nejsem těch věcí zkušen,“ odpověděl Svatomír; „ale odejměte nám idealnost a bude z lidstva hejno hrubých sprosťáků. Co však se lásky dotýče, znám příklady, kde se z lásky nejkrásnější poměry životní a nejvznešenější vyvinuly.“

„Ale na jak dlouho?“ vskočil mu Efraim do řeči. „Čas i rozumu užírá, neposiluje-li se tento neustálou novou potravou vědomostí a poznání; kterakž by lásky neubíral, kdežto ona, jak už dávno se dokázalo, sama sebe sžírává? Cit má jen krátký život. Nezbude pak ničeho v manželském životě, nežli zvyk a povinnost. Nač tedy ta romantika, jejíž oheň

slamou hasne? Žeňte se rozumem, šetříce obapolných prospěchů a rodinných ohledů. Po několika dnech poznáte, že jste ničeho neztratili! Ty vaše soucity ale jsou zvonky, kteréžto před svatbou náramně cinkají, ale brzo po svatbě buď oněmí, buď jako skořepiny pořehtávají. Mluvím z vlastní zkušenosti. Dvakráte jsem se oženil, pokaždé bez toho, co láskou nazýváte. Dcera moje Lea pochází z první ženy mé Estherky. Neznali jsme se ani před sňatkem, a žili jsme pak spolu přešťastně. Matka mi ji co nevěstu do domu přivedla, uposlechl jsem a bylo dobře. Druhou, nynější ženu mou Rachelu, mi dohodili lidé docela cizí. Až ji uhlídáte, mžikem poznáte, že to žádná citlivka. Sešli jsme se jen as třikráte, nežli jsme se vzali. Povinnost a poctivost nás k sobě poutá, a jsme i šťastni spolu beze vší romantiky.“

„Podal jste nám příklad nejbližší,“ pravil Svatomír, „ale dostatečný jen k dokázání, že se člověk bez lásky oženiti může, aniž se proto nešťastným státi musí. Jinak jsem znal zase

osoby, ježto teprv láska z nicoty povznesla k jsoucnosti důstojné a přeladné. Znal jsem ženu, jižto svět sice třeštivou nazýval, kteráž ale láskou svou nad povšedním životem zářila jako hvězda nad suchopárem!“

„Nedivím se vám, pane,“ pravil Efraim s úsměchem, „jste umělec a v očích vašich jest život pouhá poesie; v očich mých ale má ona jen život baviti, nikde však v něj opravdivě zasahovati. Nejsem přítel klamu.“

Žádný z přítomných nepozoroval, že se Lea mezi tím k loubí přiblížila, a z povzdálí v stínu hovor jejich poslouchala.

Svatomír mezi tím horlivě zastávaje mínění své, patrně se rozehřál.—

„O té poesie života!“ zvolal konečně, „kdož jí může nepřáti krátkého pobytu mezi námi? Odejměte nám ji a pochováte nejladnější polovici naší jsoucnosti. Prospěch a zisk — zdali to náhrada za pozbyté života blahoslavenství? Což byste tomu řekl, kdyby někdo všecky růže a ozdobné květiny vyplenil a na jejich místo výnosnější hrách a brambory na-

sázel? Kdyby jiný vše zpěvné ptactvo schytal a povraždil a jen na vychování slepic a tučných krocanů dorážel? Zavrhujme marnosti, překážejme pošetilostem, a netrpme zhejralost; ale nezašlapávejme poesii, tu rajskou perlu, byť nám i k ničemu jinému nesloužila, nežli k ozdobení hrobův, v nichž naše pochované naděje odpočívají. — Bez ní by život náš byl mrtvou pouští! Kdo ji násilně v sobě udušuje, ten jakoby sám sebe z rajského jihu v pustý sever vyháněl! Vy však, pane, jste praktický člověk, a vyhledáváte všady důkazy a příklady. Buďsi, podám vám tedy jeden jediný; snad se vám bude zdáti nepatrným, mně však jest důležitým, poněvadž se jím osvědčuje, že cit nemá povždy jen krátký život, a že láska více, nežli který koliv jiný poměr, člověka ušlechtuje a povznáší. Znal jsem za chlapeckých svých let šperkovnici, kterážto v jednom domě se mnou přebývala. Jmeno její bylo Cecilie Žulová. . . .“

Tu se zamlčel a zachvěl se jako bleskem raněný.

„Aj Lea!“ zvolal Efraim. „Kterak jste se ulekl, pane Svatomíre! — Tyť jsi právě jako duch přišla, tak potichounku a z nenadání, že jsem až sám překvapen.“

Leu zajisté rozprávka Svatomírova zajímala, neboť zlehounka krok za krokem se přibližovala, až konečně u otvoru loubí se zastavíc mírným hledem na Svatomírovi utkvěla.

Ostré ojasnění kolem stolu a stinné pozadí besídky, kde světlo lampy v tmavém zelenu houštin se ztrácelo, dodávalo jí podoby vážné sochy. Bylo něco vznešeného v té vysoké, rázem duševenství naznačené postavě.

„Jak jste zblednul!“ pravil Hrot; „což jest vám? nalejte si pak vína a vypravujte!“

Svatomír v nesnázi sklenky se chopiv, až na dno ji vyprázdnil.

„Jak se vám ruka třese!“ řekl opět Hrot, pilně ho pozoruje. „Trpíte-li na to častěji, tedy nevím, kterak vám kresliti možno!“

„Nikdy — nikdy jsem to na sobě nepocítil, až dnes — už po třetí!“

„Což divu!“ pravil Efraim se smíchem.

„Pan Svatomír se nacházel v tak vřelém proudu a Lea přikradouc se, zajímavou tu historku přetrhla. Jen pak vypravujte dále, pane; moje dcera může všecko slyšeti, o čem se tu mluví. Čítáť beztoho v knihách, až mi ouzko. — Máš zde před sebou umělce, Leo, pana Svatomíra, a spolu kus živé romantiky. Můžes se něčemu přiučiti, dušinko. Náš pan host mluví jako kniha, a mladé roznícení mě těší, kde pěkné myšlénky vyvozuje, a opravdivý život výbuchem neruší. Pokračujte, prosím, ve svém vypravování," požádal pak Svatomíra. „Příběhům skutečným přeji velmi. Jest to něco docela jiného, nežli pohádky vymyšlené; život jen životem se obohacuje. Nuže, pane, kterak bylo s tou Cecilií?"

Nesnadno se Svatomír zase zotavoval, i bylo mu se přemáhati všemožně, aby se aspoň v jakési rovnováze udržel.

„Ona Cecilie," vypravoval Svatomír, „před lety co chudá venkovská dívka do Prahy přišla, sprostá a duchem slepá. Tu i tam sloužíc dosti bídně životem se protloukala. Hezká

prý bývala, ale hrubá a nesnášelivá, ba i mnohých necností bylo při ní, samé to vady, ježto z nevědomosti a z nedostatku všeho vychování vyplývají. Mnohými trudnými zkušenostmi ničeho nevyzískala; mnoho kárána jsouc, nikdy přece o lepším nepoučena. Bylo to pravé kočování, jež provozovala. Z jedné služby před časem vyhnána druhou nastoupila, z které brzo zase co nevidět uběhla, a tak to chodilo od roku k roku. Konečně nastoupila službu v domě, v němž také jakýs studující lékařství přebýval, jmenem Žula. Člověk to prý tak způsobný a vzdělaný, že domácí paní, matka několika hezkých dcer, si ho za zetě přála. Leč vážný mladík nepohrával s děvčaty, ba od nich kde jen možná se vzdaloval. Avšak hle! podivnou hrou osudu si zamiloval sprostou Cecilii! Sprostoty její hluboce žele, s bedlivou pozorností povahu její skoumal, a co všechny jiné oči neviděly, to vidělo oko lásky. Přesvědčil se, že odporná její povaha jenom zevnitřní jest osutinou, za níž se jádro pěkných schopností duše i srdce chová.

Poznav, že co zde zanedbáno, opět napraviti se dá, rozhodnul nad osudem svým i jejím. Bylo by od místa vykládati, kterak si zponenáhla důvěru, náklonnost a posléze i lásku její získal; to však zde opominouti nelze, že pro Cecilii učinil, co snad jen z tisícův jeden by byl dovedl. Z tmavých, bludných snů probouzel duši její, na dráhu ji uváděje, na jakouž ne každé, jinak třeba dobře vychované děvče se povznese. Bylať to snaha obtížná, ale vděčná, neboť asi tříletím dozrála sprostá Cecilie v tak vzdělanou, způsobnou a pokročilou ženskou, že by v ní žádný byl nepoznal bývalou hrubou děvečku. Mezi tím i samostatnost si způsobila, neboť milovník její mimo duševní podporu nemnoho jí poskytnouti mohl. Přiučila se sama vedle vyššího vzdělání věcem výživu poskytujícím a stala se šperkovnicí. Vkus její našel obliby mezi damami. Klobouky její se staly modou, a jmeno její v ženských okresích obíhalo."

Efraim mezi tím se usmívaje a hlavou kývaje očima podivně pomžourával, při čemž

někdy na Leu významně pohlédnul, a někdy slovíčko prohodil.

„Jakéhokoliv prospěchu a postavení došla," vypravoval Svatomír dále, „žádný přece upírati nemůže, že pravý a jediný původ toho byla láska, ba ona sama nikdy netajila, že jediná láska Dobroslavova ji ušlechtila a z nicoty a zkázy vyvedla."

„Dobroslav, pravíte, že se ten dobrý člověk jmenoval? Dobroslav Žula?" skočil mu Efraim do řeči.

„Ano," přisvědčil Svatomír.

Efraim na Leu pohlédnul, ona mlčíc hlavou pokynula.

„Jen dále, pane Svatomíre, jen dále!" prohodil Hrot; „mne ta historka poněkud zajímá, neboť mi při ní napadá,kterak vešken lid, právě jako Cecilie, by se povznesl, kdyby pro všechny zanedbalé právě takých Dobroslavů bylo."

„Ejhle světa opravitel!" zvolal Efraim.— „Snad bys nepostavil Cecilii za vzor ženským a Dobroslava mužským? Byl by to hezký

pořádek, kdyby se všickni študentíkové do služebných děveček zamilovali a z pouhé lásky k vaší nové společenské theorii naše dobře vychované a vzdělané slečinky seděti nechaly!“

„Nastala konečně doba,“ jal se Svatomír vypravovati dále, „kde Dobroslav cíle svého došel a den sňatku byl ustanoven. Tu ženich se nebezpečně roznemohl. Cecilie se s umírajícím zasnoubiti dala, střežíc a opatrujíc jej, až skonal. Zoufalost její byla nevýslovná, vděčnost však a láska její se nyní ještě více roznítila. Jakž on sám poslední vůlí svou byl ustanovil, podržela si lebku jeho a dala si na ni udělati skřínku, již pak všady s sebou nosila, posměchu lidí si nevšímajíc. Skřínka tato jí byla svatou, byla nejdražším jejím pokladem. Vždyť v ní hlava manželova spočívala! Od té doby také docela jiným způsobem žíti počala. Pocit vznešený a hluboký pronikal bytost její a mysl její až k výstřednosti se rozněcovala. Jsem přesvědčen, kdyby Cecilie byla jakého tvořícího nadání měla, žeby snad znamenitou umělkyní se byla stala. Povaha

její aspoň byla básnická, celá životní snaha k vidinné dokonalosti čelila; nebylo jí však dáno sil k utváření myšlének a k projevení toho, co v ní žilo. Zabloudila v náruč zbožného rozčilení, v mystických záletech uspokojení duše své hledajíc. Brzo i posavadní své zaměstnání, jakožto marnost, zanechala, s truhličkou svou pod paždím na daleké pouti v zaslíbená místa se odebrala. — Jednání takové s rozličným se potkává posouzením; avšak tomu přece nijakž odepříti nelze, že jenom mysl operutěná schopna jest všeho pohodlí se odříci a myšlénku nesobeckou celým pozdějším životem svým následovati. Obyčejní lidé na sobeckých snahách přestávají. Ona z oboru obyčejného vystoupila a o vyšší věci se starala, nežli všední dnové poskytují. — Není tomu dávno, co jsem se s ní náhodou sešel. Navštívila rodiště své a pak i Prahu, vrátivši se právě z Jerusalema a na pouť do Říma se chystajíc. Skřínku s lebkou svého manžela pochovala pod Libanonem. Málo s ní pohovořiti. Duchem vyšším nadšena jsouc, mysl poslucha-

čovu za sebou táhne a k názorům svým ideálním ji povzbuzuje. — Zevnějšek její pozornost budí. Široký poutnický klobouk hlavu kryje, na těle má dlouhý černý řeholnický oděv, v pravici poutnickou nosí hůl. Po boku, bílým provazem opásaném, veliký růženec visel. Postava to právě středověká. Již valně obstárlá jsouc, přece zdráva jest a jasné mysli. Ztrávil jsem s ní několik hodin v příjemném a poučlivém hovoru, ježto mi co chvilky uběhly. Odcházejíc pak na rozloučenou pravila:

„Nech se lidstvo tím neb oním způsobem uspořádá, nech na základech rozumu neb obraznosti budovy své staví, konečně povždy a všemi cestami ku poznání dojde, že láska nejvyšší jest moudrostí."

„Ta výstřední žena," pravil Efraim „by byla tak i jinak v tmavý přístav pobožnůstkářství se doplavila. Zárodek toho ležel v celé nedozralé a nevyvinuté povaze. Těší mě však, že jí ty pouti jdou k duhu. Jest to velmi dobrý a laciný způsob, světem se obezříti, když se člověku doma nelíbí. Což pak ty, Leo, o

paní Cecilii soudíš? vždyť pak jsi ji lépe, než kdo jiný, znala!“

Lea s napnutou pozorností vyslechla Svatomíra. Její velké, okrouhlé, významu plné oči chvilkami s vřelým účastenstvím na něm spočívaly.

Bylo patrno, že úsudek jeho o Cecilii zadost jí činil; náhledy jeho do duše a srdce nadšené oné ženy ji těšil.

„Nesouhlasím s tebou, tatínku,“ projevila se mírným, srdcejemným hlasem; „Cecilie jest skutečně obzláštní, ba vznešená povaha, jíž se obdivuji a zápal její velebím. Minulost její byla jiskrou v popeli pochovanou. Neznaly jsme ji žádná, cokoliv nás okolo ní bylo, ba snad ona sama sebe tenkráte neznala. Měly jsme ji za šílenou! Byliť jsme děti, nerozumné a nezkušené dívky! Kdož také věděti může, jaká tajemství v srdci lidském spočívají, pokud ono samo hlasu svého nepozdvihne? Kdož prohlídne i nejbližší duši? Někdy ona dlouho podřimuje a procitne-li konečně, potřebí jí ještě dlouho vodítek, aby nezabloudila

na cestách neznámých! Cecilie toho vodítka záhy pozbyvši, neplodnou sice dráhou se pustila, leč štěstí pro ni přece nesmírné, že byl někdo, kdož duši její povzbudil a na skvělejší účely ji poukázal. Bylať by zajisté zanikla!"

„Kampak to zabluzuješ, Leo?" zvolal Efraim se smíchem. „Zdali by se někdo nedomýšlel, že dorážíš na jakés vyšší povolání ženských, o jakémž ony samy ani slyšeti nechtí? Jen se jich poptej! Vdavky a domácí hospodářství, chování dítek a — šperky, to váš jest svět."

„Bohužel!" odvětila Lea horlivě. — „Osud Ceciliin byl osud celého našeho pohlaví! Bylať to vzácná a obzláštní jen výhoda, že jiskry v ní vzňaté vzrostly v mohutné plameny. Kam se vrhnouti má duše citem rozechvěněná, stojíc v středu společenské nicoty? Nenajde místa a do výstředností se vrhne! Láska jedinou jest náhradou za věci pohlaví našemu nepřístupné. Všechny vyšší zájmy života se před ním uzavírají. K jediné lásce má přístupu. V ní jediná jiskra svobody leží, kteréž nám lidstvo přeje a zákon neodpírá. Svoboda ale

jest života čest a blahoslavenství! — Mimo ni leží jen sebesnížení. — V jediné tedy lásce se duše ženská zotaví. Odepři jí tuto a uzavřeš před ní poslední zář bohupodobnosti. S pocity Ceciliinými se srozumívám, ne však s putováním jejím. Leč, ačkoliv nevím, je-li láska právě jedinou moudrostí, přece nejinak smýšleti mi jest, než že všecka pravá moudrost k lásce vede.“

„Tu máte, pánové, ženskou filosofii s valným aparátem nejasných frásí!“ zvolal Efraim. „Moje dcera, pane Svatomíre, hrozně ráda čítá a mnoho, čímž ovšem přepodivné náhledy v mysli shrnuje. Přeji těm neškodným literárním zábavám. Jest však rozdíl mezi slovy a skutky, mezi knihami a životem. Člověk ledacos v theorii zažije, čemuž přece v opravdivosti nikdy by nepřipustil. Přesvědčen jsem, že dceři mé nikdy nenapadne život svůj dle oněch frásí uspořádati. Že Cecilii vymlouvá, tomu se nedivím. Jest to část vděčnosti k bývalé učitelce. Když totiž paní Žulová začala

čepčářstvím se obírati, posýlal jsem tam Leu, by také kousek toho umění pochytila.“

Svatomír však z toho všeho jen málo zaslechnul. Když Lea mluviti začala, tu každé slovo její mocným vlnobitím na prsa jeho dorážělo. Blesky ho prolétaly. Vše se kolem něho chvělo, vše v luzných barvách před očima jeho se hemžilo.

Závoj byl strhnut; nalezl i poznal onu jedinou, kteráž celý život jeho posavadní naplňovala.

Nová zjevení mu v mysli vyvstávala, Lea co věštkyně nesmrtelná se mu jevila.

Když v tvář její pohledl, tu již i neodolatelné tajemné přitažlivosti podléhal, o níž Hrot se byl zmínil. Slova její zvukem dávno známým dlouho, dlouho neslýchaným mu zněla.

Hleděl na ni co na kněžku ducha, jejíž čelo důmyslu jest zasvěceno, jejíž srdce od světa odvráceno! Zdálo se mu, že anděl milosti z tvářnosti té vyhlédá jako z liliového kalíšku, mžikem za křišťálové myšlénky se skrývaje, mžikem zase citlivým roznícením se

zaleskna. Bylo mu, jakoby celé to okamžení již jednou před dávným časem kdys byl prožil.

Smyslové jej míjeli, duše v blouzněních se stápěla. Slova mluvících jen jako z povzdálí ho zasahovala, jako ohlas s nebe, na křídlech vichru k zemi se snášející.

I ta lampa na stole jak podivně mu plála, žhoucí co rubín, jenž proudy temnorudých požárů besídkou rozlévá. Pociťoval se jako v luzné báchorce, jako v středu mámivého snu!

VIII.

Uzdravení.

Byla již pozdní noc, když se rozešli.

„Blesk vás oblétnul; chraňte se, by vás neroznítil!“ pravil Hrot ku Praze se ubíraje.

Svatomír samoten na pahorku zůstav v širou dalekost hleděl jako omámený, jenž neví, co se s ním dělo a kterak v ta místa přišel. Noc ho obklopovala, snové luzní ochvívali jej.

A když kolem se ohlížel — ejhle! celá příroda v souzvuku s myslí jeho! — všecky zjevy její pouhé jen odlesky jeho pocitu!

V hlubokém tichu podřimovaly nivy, z povzdálí Vltava ukolébavkou jím pěla. Doliny ve tmách se kryly, ale ve Svatomírovi svět

nový a jasný vyvstával. Říše nadšení se mu otevřela, skvělé názory vdechajíc duši jeho. Obraznost jeho čerstvými prýštíc prameny na perutěch zápalu veškerenstvo prolétala.

Jak významný kolem život a jinotajitelný! Větřík z neznámých krajin tajné zvěsti přinášel; kde v haluzích zašumělo, tam jakoby stromové si šeptali o dávných, dávných časech!

Šírá, hle, obloha jiskrami se rozechvěla! V každém kmitu zářivém viz mžik života světů nedosáhlých! Ve vzdáleném obzoru jako by ty hvězdy sestupovaly s výší svých, jako by v plavém nadvzduchu země a nebe splývaly.

Svatomír ve viděních se octnuv, v tajemství přírody nahlížel.

Co byla celá minulost jeho?

Sen jediným večerem zavátý! V dřímotách duše jeho nyla, okamžik ji probudil! Mrákotami bloudil, tu vzešlo slunce jeho, Lea, a nastalo jitro v srdci mladistvém!

Kterak se i umění v jiném mu zjevilo světle! Poznal je co čarovnou květinu, jejíž kořeny hluboko v pravdách životních se kotví,

jejíž ratolesti se vysoko nad povšedností rozkládají. Pestré květy její duchem nadšeny, veškeren život její zápalem proniknut!

I novou činůplnou budoucnost si předkládal. Pociťoval v sobě síly před tím netušené, vzýval účely, na jakéž jindy ani nepomyslil, neboť tento jest svrchovaný zázrak lásky, že ona poklady v hlubinách mysli a srdce pochované vyvozuje a k vědomí uvádí; že mysl operutí a dřímající v člověku síly probudí.

Kdož však následovati může všechny myšlénky milujícího v prvním opravdivém zanícení?! Snadněji bylo by sčítati vlny rozechvělého jezera.

Zponenáhla Svatomír zase k sobě přicházel. Kouzlo míjelo, opravdivost nastupovala své právo. Neleželoť v ní právě útěchy pro něho.

Na domek Efraimův se ohlédnuv, ve tmě jej nalezl. Opodál však z letobytu Polabských světýlko stromovím prokmitalo. Stanislavova tam komnata.

I tento tedy nespal.

Jaký ale rozdíl mezi bděním obou! Jeden

plamen oba pronikl; Svatomíra oživil jako tropickou květinu jednou nocí vyrostlou a rozvitou, a Stanislava sžíral, že chřadnul jako strom uschlý, s něhož list za listem padá, až zmrtvělý první vichřice zláme. — I poměry jejich byly docela jiné.

Rozednívalo se.

Prvním již úsvitem se příbytek Efraimův oživoval. Potom vrata se otevřela, polokrytý kočár se vyřítil.

Svatomír v něm uzřel Leu; vedle ní nevyspalý Benjamin v koutek se tlačil.

Vrata se uzavřela; kočár s kopce ujížděl. „Osudem-li to či náhodou,“ pomyslil si Svatomír, „že ledva se mi zjevivši, už zase přede mnou ubíhá? Bude-li takto vždycky?“

Rostoucím dnem i jasno v mysli jeho rostlo. Zděsil se své vlastní rozčilenosti. Rázná povaha jeho posud žádných výstředností se nedopustila; ale tentokráte byl příliš silně raněn, aby to jím bylo mocně nezatřáslo.

Rozkvašenost zponenáhla postoupila místa

rozvahám. Pomyslil na to, co nyní mu činiti jest, a dosti rychle se ustanovil.

Ku Praze zaměřiv z povzdálí spatřil Stanislava, an právě ze zahrady vystoupil.

Tvář se mu krví podlila, ponejprv v životě svém pociťoval *žárlivost*. Viděl v příteli nyní i soka. Přemáhaje se však, Stanislavovi šel v oustrety.

„Přicházím se s tebou loučit, Stanislave,“ pravil ruku mu podávaje. „Bez toho jsem se letos již příliš dlouho v městě pozdržel. Čas jest drahý, rychle ubíhá, mnohé práce na mne čekají.“

Stanislav ruky Svatomírovy se uchytiv, s bolestným výrazem naň pohlédnul. Vzezření jeho bylo velmi smutné, celé tváření velmi zádumčivé! Probděné noci — ba snad i proplakané — silně se vyznačovaly na tváři jeho!

„Tedy mne opouštíš, Svatomíre? a snad s hněvem? — Odpusť mi přenáhlení mé a zpomínej na mne bez hněvu!“

Svatomír mírným chováním Stanislavovým překonán, obejmul jej a k prsoum přitisknul.

Stanislav úplně se podal dojmu přátelského přilnutí, leč Svatomír zápasil v mysli své s protivami podivnými. Tušilť on zajisté, kterak se loučením tímto země mezi nimi rozstoupá a vždy dál a dále od sebe je odlučuje. Ideální jeho láska v této chvíli na povšední sklesnula.

Procitla v něm touha po ženě, vidinní obraz Lein v živou bytost se proměnil. Pociťoval, že dvěma mužům v přátelství k sobě obstáti nelze, pokud oba jednu ženu milují! — Pociťoval ale také, že oni oba příbuzni jsouce citem, snad i osudem podobati se budou, neboť kdož medle věděti může, čeho si na své lásce dochová?

Z vřelého objetí Stanislavova se pak vymknuv, v čelo jej políbil a ku Praze se ubíral.

Stanislav o strom se podepřev a ruce přes prsa složiv smutně za ním pohlížel. Byl mdlý tělem i duší, noc bezesnou a velmi krutou stráviv. Jaká to byla noc pro něho! kterak jináče on ji byl probděl, nežli Svatomír! Kdežto v tomto všecky blahosny milosti z dávného uzavření

vyloudila, nadýmala prsa Stanislavova žhavými popudy a bolným zoufalstvím!

Příroda zajisté nás dojímá netoliko mocností zjevů svých, alebrž i způsobem naladění našeho. Radost nám vše kolem objasňuje, žal však i nejjasnější nebe kalí.

Zničení sebe bylo stálou myšlénkou Stanislavovou. Rozvažoval jen, zdali zmizeti má, by žádný nezvěděl, kam se poděl, anebo se aspoň *oné* projeviti, kterážto bezvinnou příčinou zkázy jeho byla.

Lahodilo mu aspoň jednou k Lei promluviti a rozervané své srdce před ní odhaliti. Byl se tedy v komnatě své uzavřel a napsal list dlouhý a plný výbuchů a rozkvašenosti!

Náruživost vůbec bývá nesmírně výmluvná a to tím více tam, kde mezí a ohledů neuznává, kde žhavý proud její plnou silou se vyřinuje jako láva, ježto překypuje horu plamenem soptící.

Když se byl pak ze všeho vypsal, co na srdci mu leželo a co vytržená mysl do péra

mu vložila, bylo mu poněkud ulehčeno. — Usnul na chvíli, až úsvit ho probudil.

Vyběhnuv pak do prostory, se Svatomírem se potkal.

Setkání toto ho velmi ukonejšilo, jakož i svěžest ranní se neminula působení na rozjitřenou mysl.

Na vlhký drn se usadiv, zamyšlen v doliny pozíral, z nichž šedé výpary se pozdvihovaly a život jarý a pohyblivý z rozehnaných mráčků vystoupal.

V Efraimově zahradě bylo jako po vymření. Jindy v těch dobách pes křoviny probíhaje poštěkával; někdy i Benjamin, ještě neustrojený, s vlajícími vlasy za ním běhal.

Tohoto však jitra zde ani známky života. As po hodině teprv Efraim samoten vystoupiv, vrátka klíčem uzavřel a visací zámek k nim přidal, což jindy nečiníval, a cosi na nich uspořádav, ku Praze se bral.

Pozornost Stanislavova byla poznovu napnuta. Rychle vstana obíhal zahradu. Nebylo tam živé duše. Přelezl zadní plaňky,

všady ticho a mrtvo; i domek byl uzavřen a na dveřích visací zámek.

Vyskočiv ze zahrady opět u vrat se octnul; tu mu v oči padla cedulička tam přilepená: *Zahrada a příbytek na nájem.* „Co to znamená? Kde jest Lea?“ zvolal Stanislav jako zděšený kolem se ohlížeje.

Vzezření jeho značilo šílence; oči vyvalené, tvář zsinalá, ústa se chvějící — to vše zimničný jevilo stav.

Vášeň dostoupla nejvyššího stupně. Jako letem mu přišly myšlénky nedůvěry. Mžikem mu napadlo, že Svatomír ho vyvábiti chtěl odsud a že bezpochyby zlá hra se s ním vyvedla.

Běhal sem a tam, ale nebylo zde, koho se poptati.

Takž myslí svou několik hodin probouřil, sám sebe rozněcuje, obraznost napínaje a hněv zuřivý v sobě probouzeje.

Tu z povzdálí zočil Hrota, jenž pěšinami k Javůrce se blížil. Jako střela k němu do-

běhnul a za ramena ho uchytiv, s trpkým, hořkosti plným úsměchem zasípal:

„Povedlo se vám mne obelstiti? Odvedli jste *ji*, když *mne* odstraniti se vám nepovedlo? Prohlídnul jsem vaše ouskoky, a najdu ji, za to vám ručím, najdu ji, i kdybyste ji v kraj světa byli skryli!“

A po těchto slovích v houštiny odkvapil.

Lékař s outrpností za ním hledě chvilku postál a rozmýšlel, načež hlavou pokynuv, jakoby na něčem se byl ustanovil, k zahradě se ubíral.

Paní Branská seděla před domem. Vzezření její jevilo hluboký zármutek. Srdce její překypovalo hořem, oči měla zaslzené.

I ona měla noc nepokojnou a bezesnou! Zpozorovalať, že Stanislav si velmi nepokojně počíná, že v komnatě jeho, přímo nad odpočívadlem jejím ležící, světlo až do rána hořelo. Bylo jí to znamením, že rozčilenost jeho, jejíž pravá příčina jí už dávno tajna nebyla, novými popudy se oživila, že tedy výhlídky a pomoci žádné nezbývá.

Předsevzala si hned ráno promluviti se synem slovo vážné a rozhodující, a potom zase do města se odstěhovati. Nemožno jí bylo déle přebývati v domě, jehož mír snad navždy byl zrušen, v němž budoucí domov předvídala, z něhož však přetrpká případnost ji vypuzovala.

Ustanovila se také na tom, že rozmluva tato posledním bude krokem, jímž se k Stanislavovi přiblíží.

Ráno pak do komnaty jeho vstoupíc syna nenapadla, na stolku však uzřela list na Leu, jejž v prchlivosti své nezapečetěný tam ležeti nechal.

Přečtla jej, a přemrštěné výbuchy nevázané náruživosti nelíbý cit v ní zbudily. Zmatenost mysli ze všech slov jeho vyzírala, dojem trpkosti a omrzelosti působíc.

Před domem se usadivši, v bolestné přemítání klesla. Tu jí před oči vstoupala minulost dítěte jejího, zpomínala, jak měkké bývalo srdce, jak půvabná jarost jeho, o nichž na něm nyní ani známky nebylo.

Poblesky dohořující lásky v matčině srdci

déle se udržují, nežli v srdcích cizích, aniž převrat násilný bez krvavých stop ostává.

Hyne-li v nás nějaký s námi srostlý pocit, tu s ním i částka jsoucnosti naší umírá, a pochováváme-li lásku opravdivou, tu spolu s ní do hrobu klademe kus vlastního srdce svého.

Tu přišel Hrot a vedle paní se usadiv, potichu s ní hovořiti počal.

Bylo to as překvapující, co jí zdílel, neboť to na ni nesmírně působilo. Zbledla jako stín a oči i ruce k nebi pozdvihnouc, dlouho ni slova mocna nebyla.

Napotom vřelý tok slzí hoři jejímu ulehčil.

„Jeli možná, pane doktore!“ zvolala plačíc, „tak daleko to s tím člověkem došlo? Jestli se snad jen přece neklamete? Jestli jen dle domněnky nesoudíte?“

„Nikoli,“ odpověděl Hrot; „uvěřte zkušenému lékaři, kdybyste i příteli neuvěřila. Potřebí jest jednati, jak jsem pravil, byste snad ještě většího neštěstí se nedočkala.“

„A co činiti? Kterak začíti?“

„Není to tak obtížné,“ pravil Hrot; „ne-

radno však, zde o tom mluviti; lidé zaslechnou něco, ač nedoslechnou, a pak domněnky své jakožto pravdy po světě roznášejí.“

Zašli tedy do domu, kdežto lékař věc tuto paní Branské dovysvětlil. —

Mezi tím Stanislav co pravý šílenec bez účelu a zámyslu sem tam běhal, někdy jako posedlý laje, někdy jako zoufanlivec hořekuje. Napadlo mu konečně, že marné jest vše počínání jeho, pokud nezví, kde Lea se nachází. Ale kterak se toho dopíditi? Doma se po ní ptáti nemohl, a v zahradě Efraimově ani živé duše!

Zaběhl tedy do města a obíhal sklad Efraimův. Lidé potkávající ho se mu vyhýbali a se zastavovali, neboť vzezření jeho bylo velmi divoké; on však si žádného nevšímal, ani známých svých, jižto za ním se dívajíce, nemálo se divili nepochopitelnému chování jeho. Efraim nebyl ve skladě, nýbrž pouze jediný krámský. Stanislav rozhodnuv se ke kroku, jejž učiniti zamýšlel, jako štvaný tam vběhnul.

„Nevíte, kam odjela Lea, dcera Efraimova?“ tázal se hbitě.

Krámský se naň chvilku podezřele díval, načež chladně odpověděl:

„Nevím, ale tamhle právě přichází pan Efraim sám, zeptejte se jeho.“

Stanislav sebou trhnuv odběhnul, jak přiběhl.

Vše to jeho rozkvašení mu přece nedodalo síly, s Efraimem se sejíti a přímo s ním promluviti! Znal jej co muže rázného, jemuž imponovati nelze, a vědomí toto jej ani v nerozumném vytržení jeho neopustilo. Pud mocný jej poháněl, by se silnějšímu vyhnul.

Avšak duševní stav jeho v těchto chvílech již onoho stupně dosáhnul, za kterýmž jen násilné padnutí nastává a na kterém struna rozumu, když byla v podobném přepnutí dlouho setrvala, konečně prasknouti musí.

Hodina po hodině míjela, aniž rozbouření jeho se umírnilo. Byl se potkal s protivou, kteráž ho vždy hlouběji do víru strhovala. Předkládal si urážlivý ousměšek těch, jižto ho

obelstili, a vytýkal jim, že mu na cti i na citu ublížili.

Řada myšlének vytržence bývá neobyčejná a tak podivná, že povážlivému člověku těžko se do nich vpraviti.

Odpoledne teprv se zase na blízku domova octnul.

Ejhle! Efraimova zahrada otevřena, před vraty stál řebřinový vůz, na nějž podomek Efraimův nábytek nakládal.

Stanislav přímo k němu pospíchal.

„Stůjte! Vy jste zde podomek; musíte tedy věděti, kam se poděla dcera Efraimova? Kde jest Lea?“

Přistárlý podomek, bývalý voják, člověk váhavý sice, ale pevný jako skála, v práci se pozastaviv, k Stanislavovi se obrátil a od hlavy k patě ho změřiv, z kapsy vytáhnul pikslu, váhavě ji otevřel a Stanislavovi ji podávaje, pravil:

„Nezoufejte si, pane; avšak mi pan Efraim řekl, kdyby se mne někdo po něčem ptal, co se domu mého pána týká, buďsi to vím aneb

nevím, abych jej zkrátka odbyl a na pána odkázal. Ten vám poví. Šňupněte si.“

„Jakže? ty pacholku se mi posmíváš!“ zvolal Stanislav ruce napřáhnuv.

„Hoj, panáčku, s takovou mi nepřicházejte!“ odpověděl podomek rukáv si vyhrnuje; „sice vás chytím za pedály a z hnátů vašich nadělám draček, jimiž si pak na svůj rozum posvítiti můžete.“

„Bídníče!“ zkřikl Stanislav, chtěje se ho chopiti; ale kdosi mu ze zadu obě ruce zadržel, že jako v kleštích vězely.

Ohlídnuv se Stanislav, spatřil Efraima. Ruce mu klesly, síla jeho byla zlomena.

Efraimovy oči se jiskřily, tvář se mu křečovitě stahovala. Bylo patrno, že s sebou zápasí; leč povážlivost zvítězila.

„Upokojte se, mladý pane!“ pravil třesoucím se hlasem a odvedl Stanislava stranou.

Tento sebou vládnouti nechal jako dítě.

„Nejsem ni soudcem, ni mistrem vaším,“ pravil Efraim přísně, „abych chování vaše vám představíral. Zodpovídejte se z něho před svě-

tem a svědomím svým jak chcete a můžete. Jsem však pánem domu svého a rodiny své, a otcem Leiným. Znám vaše záměry, a pošetilost vaše mě na nejvýš popudila. Nebyl bych se však nikdy nadál, že se tak nápadně zapomenete. Pravím vám, chraňte se mne, a neopovažte se k dceři mé se přiblížiti. Kdy a kdekoliv se o to pokusíte, vždy a všady vám nelibě cestu zatarasím. Kroky vaše jsou zde marné. Zbudil byste dalším snažením jen protivy, jimž se vyhnouti, snažně vám radím. Mluvil jsem s vámi ponejprv o té věci, hleďte, aby to bylo naposled. Byl bych s vámi již i nyní jináče mluvil, kdybych nešetřil sousedního domu a výtečné paní matky vaší. Co jsem vám však řekl, to zůstane mezi námi.“

Takto pověděv, zase k vozu se vrátil.

Stanislav stál jako omráčený; krev v něm stydla, zahanbením div že neomdlel.

Chvějícími se kroky po chvilce mezi zahrady odcházel. Proud myšlének jeho se zastavil; prudkost, rozčilenost byly ty tam. Jako ve snách ubíral se k nejzadnějšímu konci Ja-

vůrky k tichému pomezí sadů, kde pouze houština křovin od akacové besídky jej odlučovala. Vůkolní ticho mu lahodilo.

Pozastaviv se zponenáhla zase k sobě přicházel. Větřík sílícím nádechem spánky jeho ochvíval; země a nebe mírnými půvaby oplývaly. V celém okolí posvátné panovalo ticho, loudíc se i v prsa vytržencova.

Bylo mu v té chvíli, jako když zmítané vlny po bouři si uléhají, jako když praskot stromů vichřicí lámaných v lehounký šumot ratolestí přechází.

Stíny obklopen na drn usednul. Bylo mu teskno — až k pláči.

Zamyslil se tak, že ani matku nezpozoroval, kteráž mezi tím v loubí stoupivši tam se usadila tak blízko k němu, že jen prozračné listí je oddělovalo. Teprv když tam po chvíli ještě druhá osoba přibyla, procitnul Stanislav.

Hle, byla to Anna!

Slunce právě zacházelo. Rudá zář jeho větvemi prokmitajíc stinnou besídku zlomeným

ojasňovala světlem. Jeden z těch paprsků co skvoucí diadem kolem čela Annina se kroužil.

Stanislav pozdvihna hlavu, trnul při pohledu na tyto dvě osoby, ježto mu před nedávnem nejmilejší na světě byly a srdci jeho nejblíže stály. Nikdy před tím je tak skoumavě nepozoroval, jako v této chvíli.

Jak sestárnula matka jeho, jak zasmušilý se stal hled, jak přísné se jevily tahy tvářnosti její!

Anna zase výrazem hlubokého zármutku doplňovala smutný obraz. Leč čím déle Stanislav na ni pohlížel, tím pevněji a žádostivěji utkvívaly zraky jeho na slíčné té bytosti.

Liliové čelo poněkud ku předu se klonilo, navlhlé oči v tichém jasnočistém odlesku plály, bělavé husté kadeře kol ubledlých tváří splývaly, celý obličej půvabem nevýslovné jemnosti se značil. Lehounký florový svrchní oděv, z jehož širokých průhledných rukávů dvé alabastrových ramen vyzíralo, líbeznou postavu Anninu jen jako skvělý obláček ochvíval. Vypadala jako anděl, i bylo se takměř nadíti, že spanilá

tato bytost v tu chvíli jasné peruti rozvinouc k nadvzduchu se povznese, s něhož právě že slétnula se zdálo!

Stanislava to proniklo plamenem. Nikdy před tím se mu Anna v tak úchvacující kráse nezjevila. Znal jí co šťastnou, s životem jen pohrávající dívku povahy vždy jasné a průhledné. Nyní však nálet smutku znakem vyššího duševenství ji přiodil a vešken ráz a povaha její v nadšení se jevily. V zármutku svém blíže mu nyní stála, nežli jindy s bezstarostnou veselostí.

„Tys mne sem obeslala, matinko," pravila hlasem tak něžným a libozvučným, že slova její jako struny harfy na prsa Stanislavova zatloukala. „Dříve však, nežli promluvíš, dovol, bych se ti s něčím projevila, co mi už dlouho na srdci leží."

„Mluv, milé dítě," odvětila paní Branská; „tuším však, že nás ta sama příčina svedla, a obávám se, že si jedna druhé málo útěchy poskytneme."

„Snad přece, matinko, snad přece! — Zá-

leží jen na tom, aby se jednou rozhodný začátek učinil, a pak aspoň *jeden* z našeho okresu k jasnému konci prohlédne. — Ó matinko! tys jediná, s nížto promluviti mi lze jest o hoři mém. Nemám na světě, kdožby mě vyslechnul a mně porozuměl. Matka má jest v Pánu a předobrý otec můj trápení mé nepochopuje. Tobě tedy se svěřuji. Jdi pak, drahá, druhá matinko má, a oznam Stanislavovi, aby se marně netrápil a nermoutil, neboť jej ze všech slibů jeho — propouštím."

Dále mluviti nemohouc, s usedavým pláčem v náruč paní Branské se vrhla.

Matka Stanislavova také nemohla mluviti; i ona se rozplývala v slzách. Hlavu sklonivši, ústa svá k čelu Anninu tiskla, načež hlavu plačící dívky k srdci přivinouc, kadeře s čela jí stírala.

Takž v tichém obejmutí setrvaly chvíli, až Anna zotavivši se, slova opět se chopila.

„Ano, odříkám se ho a ze všech slibů jej propouštím. Činím to po bojích nevýslovných, neboť snadněji by mi bylo rozloučiti se se ži-

votem, nežli — s ním! — Ale osud tomu jináče nechce!“

„Ty jsi jej tedy tak vroucně milovala, Anninko, a předce se ho sama odříkáváš?“

„Vroucně, pravíš? — ó nesmírně, nevýslovně!“ zvolala Anna. „Milovala jsem ho a milovati ho budu celým životem, neboť mi nelze myšlénky své v sobě vyhladiti a srdce z těla si vyrvati. Odříkám se ho jenom proto, abych ho zprostila pout, jež ho tíží, a svazku, který ho obmezuje a jemu překáží. Nechci rušiti blahostí jeho, nechci mu déle v cestě státi. Nehledím při tom na sebe, jedině na *jeho* spokojenosti mi záleží. Budiž jenom *on* šťastný; já — nechť třeba umru! . . . A zde, matinko, jsou jeho dopisy, všechny — všechny!“

Usedavý pláč jí dále mluviti nedal.

Balíček listů paní Branské na klín položivši, tvář rukama si zakryla. Bylyť to všechny dopisy, jež Stanislav od počátku zkvetající své lásky až ku chvíli odjetí jeho do Prahy

jí byl poslal. Ozývalo se v nich srdce citem nejvřelejším rozechvělé, mysl ušlechtilá, vroucnost nelíčená! Byly živý opak toho, čeho Stanislav se později dopustil, byly přísnými žalobníky jeho před soudem rozumu, poctivosti a věrnosti.

„Vracejíc tyto listy s bolestí nesmírnou,“ chopila se po chvilce Anna zase slova, „loučím se s nimi se srdcem puklým. — Vše, co všední a nepatrný život můj povzneslo, co srdce mé ušlechtilo, co přítomnost mou svlažovalo a čím budoucnost nebeská se mi zjevovala — to všecko v lístečkách těch se chová. Vracím mu je a s nimi celé své životní blahoslavenství. Kdyby nebylo ohledu na přemilého otce mého, kdož ví, až kam by mě bylo zoufalství dovedlo. Takž ale mi nezbývá, než číši hořkosti trpělivě vyprázdniti kapku za kapkou a trápení své mlčky snášeti, abych nezarmoutila i otce, kterýž zasluhuje, abych na kolenou mu sloužila. O matinko! proč mi Stanislav takto učinil? Proč mnou tak nápadně povrhuje nyní, kdežto si povědoma nejsem nižádného zavinění,

kdežto mne jindy miloval tak vroucně, až jsem zhrdla láskou jeho? Co se mu znelíbilo, že tak nemilosrdně se ode mne odvrátil? — Avšak láska v hlubiny srdcí nahlíží a vidí tam, vidí mnoho — co jiným tajností zůstává! — Mne zajisté neklame předsudek nižádný, když se domýšlím, že Stanislav — miluje jinou!"

„Což ty něco víš, milé dítě? Jaké toho máš známky a přesvědčení?" tázala se paní Branská.

„Nevím ničeho," odvětila Anna; „ale celé chování jeho dosti zřejmě mluví. Klamala jsem se dosti dlouho; konečně však i *mně* vysvítá, že mu marnè nemoc vnucujeme, že ho netrápí a nebolí nic jiného, nežli slovo, jímžto se na mne upoutal. Pozorovala jsem jej příliš často a se srdcem nad míru dychtivým. Nečiním mu však žádné výčitky. Jsem jen obyčejné, málo pokročilé děvče; prostý duch můj nedostačuje výletům jeho. Budiž on tedy šťastným s tou, která mu lépe rozumí a vyšší snahy jeho pochopuje!"

Stanislav to vše poslouchaje, v útrobách

svých se zachvíval. Pociťoval nesmírnou ztrátu svou, neboť člověk poznává cenu věcí tenkráte nejživěji, když jich pozbyl. I svědomí mu činilo výčitky. Vysvitlo mu nyní, jakou perlu od sebe vzdálil, jaké srdce marně zarmoutil. Pociťoval, že od té chvíle, co ona se ho na vždy odřekla, všeho byl zbaven, co život jeho blažiti mohlo.

To vše ale zakládalo se na dojmu, jakýž Anna vyznáním svým a zachvacující krásou ve chvíli roznícení naň učinila.

„Anninko, má drahá dceruško,“ jala se potom paní Branská mluviti, „pochopuji zármutek tvůj a šlechetnost jednání tvého uznávám; leč, má milá, ty nevíš, kterak se zde dneškem všecko proměnilo. Vždyť jsem toho ani sama povědoma nebyla, pokud mne doktor Hrot o tom nezpravil. Potřebí ti to zděliti, milá, aby v srdci tvém se neudržela tajná snad hořkost proti nešťastnému. Netušilť nikdo, co Stanislavovi vlastně schází; a křivě jsme ho posuzovali. Jediný Hrot o tom již dávno věděl, nechtěl prý nás ale zarmucovati, pokud bylo vý-

hlídky k napravení. Nyní ale nastala doba beznadějná pro Stanislava, a protož lékař se projevil. Což nemáš ani stopy o pravém stavu jeho? Nepozoruješ, že nemoc přehrozná s ním pohrává, na kterouž jsem podnes ani ve snách nepomyslila?“

Anna bolestně se usmějíc odpověděla:

„Cokoliv o nemoci se zde mluvilo, to vše právě jen z počátku naší domněnkou bylo beze vší podstaty. Člověk se tím utěšoval, pokud mu jen možná. Nyní ale již vím, že tělo jeho jest zdravé a nemoc jen v srdci leží. Má nemocné srdce — vždyť pak sama nejlépe víš, co se tím vyrozumívá!“

„Tělo je zdravé, pravíš, Anninko? Nuže, tedy poslyš přehroznou onu zprávu, jejíž pravdivost se déle zapírati nedá. Nejen Hrot se mi dnes s tím svěřil a druzí lékařové přisvědčili, alebrž i cizí lidé z města i z vůkolí mě na to upozornili, zřejmě se projevujíce, že Stanislav — *se zbláznil!* — Ano, zlaté dítě, on jest skutečně šílený! — A jsou prý při tom i jiná ještě nebezpečenství, a jenom neustálé takořka prý

odměřené péči lékařské se povésti může vyléčení jeho. Protož o navrácení mu těchto listů a o promluvení s ním ani řeči býti nemůže. Uškodili bychom tím více, nežli umění lékařův lze by bylo zase napraviti. Prozatím ho docela jen lékařům ponechati musíme. Nařízením jejich se také již dnes odpoledne po vůkolí rozestavili hlídači, aby jej pozorovali a se ho zmocnili. Vše již uchystáno jest k dovežení ho do blázince, což se zejtra časně ráno stane. Doma bychom se ho nijakž nedohlídali; tam však se mužové zkušení a umělí o to postarají. Nám nezbývá, nežli trpělivě na výsledky čekati, a doufati, že se mu světlo duše opět navrátí.“

Anna vyslechla slova tato s napnutím nevýslovným. Tvář její ruměncem se polila, z očí jí plamenný lesk zářil, ruce na prsou složíc dech v sobě tajila, a když paní Branská domluvila, tu jako u vytržení zvolala:

„Jakže, matinko? Stanislav na mysli jest raněn? Jest skutečně nemocen? Není to tedy svévolné mnou povrhování, co jej tak k nevlíd-

nému ke mně se chování pohnulo? O, matinko, ubezpeč mě o tom, že se neklameš, že to není pouhá domněnka!“

„Co ti napadá, dítě? domněnka! — Pro domněnku by ho předce do blázince neodvezli!“

„Do blázince? můj Stanislav do blázince?“ zvolala Anna celá uděšená a dopisů se zase chopíc a pevně v rukou je držíc. — „Stanislav by nebyl jinak k dohlídání? O, tam nepřijde, pokud já žiji! Nikdy! nikdy! Já — já sama se ho dohlídám, zde v našem domě, a kdyby jej celý svět opustil, nehnu se od něho, aniž od sebe ho pustím! Toho se žádný nedočká, by mého Stanislava mezi blázny uzavřeli a tam ho mučili! Ať ho zde léčí, mně na blízku, před očima mýma! — Nyní jest a zůstane mým, a žádný mi ho nevyrve, pokud se neuzdraví a sám nad sebou a nade mnou nerozhodne. V neštěstí svém jest mým! Pokud temno jej obestírati bude, budu jeho světlem, jeho vodítkem! Jakž medle bych jej svěřiti mohla cizím, hrubým rukoum? — A kde

jest nyní? Což připouštíte, by ho cizí lidé jako divou zvěř hlídali? Kdož ho lépe ošetřovati může, nežli já? Které oči se ho nejvěrněji dohlídají, nežli moje? — Ale kde jest, kde jest nyní? Půjdu ho hledati a najdu si ho a přivedu!“

Nečekajíc na odpověď paní Branské vzchopila se a pospíchala nešťastného milence hledati. Cit všemohoucí k blahočinu ji povzbudil a novým životem ji nadchnul. Z nyjící dívky stala se odhodlaná žena!

Kdyby nebylo lásky, kdež by bylo jiskry nebeské v člověku? Ona jediná od nešťastného se neodvrátí ani tam, kde povážlivost a chladný odměřující rozum se naň více neohlížejí. Poklesni a přátelé tě opustí, a zůstaneš osamělý, co větev od stromu odtržená a na poušť vyhozená. Hle, celý svět již prostředku nezná ku přispění tobě, jediná jen láska se tě ujme a pro tebe se obětuje! —

Paní Branská s podivením vstavši za Annou vyšla, marně na ni volajíc.

Dívka jako letem zahradou spěchala a po Stanislavovi se sháněla.

Tu napadla otce svého.

„Anninko! Anninko!“ zvolal tento, „pro Bůh tě prosím, mé dítě, pověz mi pak, co na tom jest, co si zde všickni lidé vypravují, že prý se Stanislav zbláznil? — O, milé dítě! kterak jsem polekán! Jaké výčitky si činím, to mi ani vysloviti nelze! Prosím tě, děvče, vyhledej ho pak, vyhledej, a přiveď si ho domů a nechoď od něho. Nebudu vás více stíhati, nechám vás, dělejte, co chcete; neopusť ho, zůstaňte spolu, ošetřuj ho, miluj ho — ach — vždyť já vím, z čeho to pošlo — je to hrozné! hrozné!“

Anna v pobídnutí tom nalézala jen ohlas svých vlastních pocitů a povinností, nerozumíc ovšem, kam ten dobrý člověk vlastně zaměřoval.

Odkvapíc pak, po marném hledání a dotazování napadla zahradníka.

„Neviděl jste mladého pána?“

„Ba viděl, před hodnou chvílí zášel do houští, bezpochyby tam někde usnul.“

Anna v houštiny se dala a s dychtivostí právě zimničnou Stanislava hledala.

Stanislav ale mezi tím se nacházel v stavu hrozném a politování hodném. Srdce se rozbouřilo, mysl zápasila, svědomí se ozývalo, obraznost se rozněcovala. Při tom byl tak zemdlen na těle i na duši, se ho sotva nohy udržovaly.

Když pak ale zaslechl projevení matčino, tu všecka síla ho opustila. Jak hrozné to pro něho okamžení!

„Jest to pravda? Jest to jen domněnka? Jsem skutečně šílenec — či jen potřeštěný slaboch? Jsem blázen, na nějž lidé prsty ukazují? jejž hlídači stíhají? na nějžto již i blázinec čeká?“

A čím dále, tím hrozněji se myšlénka tato v něm rozvinovala.

Popadl se za hlavu, omakával si lebku, položil ruce na čelo, jež mu jen hořelo. Zpozoroval, kterak celé tělo jeho zimničně se chvěje.

Tu mu napadlo vše, co kdy o šílenství čítával a slýchával. Napadlo mu tuhé léčení a hrozný život v blázinci.

„Přehrozný to stav, nemoci sobě odpověděti: Jsem blázen? nejsem? Který šílenec uznal své šílenství? Který se za rozumného nedržel? Takž snad jest i se mnou? Kdož ví, co jsem mluvil a činil, čehož si ani povědom nejsem? — Kdož mi vyjasní noc duše mé?“

Takto sám k sobě mluvil.

Některou chvíli v to nevěřil, jinou zase až k pláči trpěl myšlénkou, že snad přece jest šílený.

Myšlénky jeho se počaly splítati, mrákoty jej obklíčily, chvilkami bylo mu jako nad ohněm, chvilkami zas, jakoby ledoví větrové ze všech stran na něho doráželi.

Nelze mu bylo déle na holé zemi obstáti; pozdvihnul se — nohy pod tělem mu klesaly. Ledva že síla mu stačila k odstranění listí, a z těžka pak se do besídky dovlékl, kde na širokém drnovém odpočívadle před vichřicí chráněn pohodlně ulehnouti mohl.

Slunce zapadlo. Nitro loubí v šeru se krylo. Hluboké kolem mlčení. Někdy v křovinách spadlá suchá větev pod lehounkým krokem zachrastila.

Anna se blížila, tiše, tichounce, jako přízrak podvečerní, jako hvězdní kmit v houštinách se tratící. Zde zraky své napínala, tam zase hlavu kloníc, sluchem pozorovala. Stanislava nikde nebylo.

Došla až k besídce.

Tu těžké dýchání pozornost její zbudilo. Zlehounka větve odstranivši dovnitř vstoupila.

Stanislav zde. V těžké spaní klesnuv, nepokojným snem se trápil.

Luna právě nad besídku se vznesla. Haluzemi se vkrádajíc, zvědavě nahlížela v stinný ten koutek.

Spatřila dívku, ježto ubledlou tvář milencovu slzícíma očima stíhala; spatřila, jak potom si sedla a hlavu jeho zlehounka na klín svůj kladla, a níž a níže se skláněijíc, měkkými kadeřemi svými spánky jeho osypala, a vřelými ústy čela jeho se dotknula, a jak několik slzí,

skvoucích to perlí milosti a outrpnosti, na tváři jeho se zalesklo!

Stanislav pozdním večerem oči otevřel a pocítil se jako v novém luzném snu, v objetí anděla.

V blízkých houštinách zaklokotal slavík nejladnější svou píseň milostnou!

IX.

Jaro lásky.

V západní části Čech v nepatrné vesničce žila stará matka Efraimova a bratr jeho s četnou rodinou. Tamtéž se po nějaký čas zdržovala Rachel, Leina macecha, matka Benjaminova.

Domácnost Efraimova nemálo tím trpěla, že se Racheli do Prahy nechtělo. Lea ovšem ani nejvšednější věci nezanedbávala, leč domácího hospodářství příliš zkušena nejsouc, velmi se při něm nudila. Bylať se od dětství svého v oborech docela jiných obezřívala, takže se nerada od prací jí příhodnějších a ústrojnosti její přiměřenějších odlučovala. Efraim

jí v zalíbeních jejích podporoval jak mohl. Nikdy se jí nedostávalo žádoucích kněh, hudebních skladeb a písní nejnovějších. Efraim znal tělesný neduh její a věděl, že jí na nejvýš šetřiti potřebí.

Hrotovo upozornění na Stanislava jej nesmírně popudilo.

Ačkoli v mnohých ohledech jevil smýšlení velmi svobodné, přece ohledem na její známosti byl velmi přísný. Protož, aby všemu učinil konec, co výtržností a nepokojem hrozilo domu jeho, rychle se chopil návrhu Hrotova a hned příštím jitrem Lei s Benjaminem na venek vyslal k své matce.

Neočekávaný příkaz otcův ji nemálo překvapil. Neznajíc však pravé příčiny rychlého odjezdu, byla tomu povděčna, že s novou krajinou a snad i s novými lidmi se seznámí. Venkov seznati, bylo dávným jejím přáním. Neznala než Prahu a nejbližší okolí, a vyobrazovala si život venkovský nejkrásnějšími barvami, jakž se jí v ideálních selánkách představoval.

Benjamín na klíně jejím větší část cesty prospal, což jí bylo velmi milé, poněvadž neustálými dotazy nerušil myšlénky její.

Večerem teprv k místu dojela.

První dojmy, s kterýmiž se tam potkala, nebyly právě příjemné. Chatrný domek, v němž příbuzní její přebývali, jako vyvržený, v nejzadnějším koutě vesničky ze špinavých stájů a chlévů vyzíral. — I domácí poměry babiččiny vyvedly Lei z mnohého klamu.

Vládnoucí paní v domě byla Rebeka, matka Efraimova, stařena hluchá jak pařez, ale čilého ducha a podivuhodné obezřelosti. Mohlo se říci o ní, čeho uši její pozbyly, to že oči hojně nahrazovaly, a co doslechnouti jí nemožno, toho se dohlídnula na ústech a na čele mluvícího.

Byly to oči malé, sivé a hlukoko vpadlé, ale ostré a pronikavé jako šípy. Nemožno dlouho do nich hleděti; ona však je upírala brzo na toho, brzo na onoho, vždy něco k pokárání a opravování nacházejíc, ani zkabonilé vráskovité čelo její se nikdy nevyjasnilo.

Na staré patriarchální způsoby mnoho držela, všady je přísně zachovávajíc. Odporu žádného netrpěla, ba ani nejmenší odmluvy nesnesla. Celý dům se kořil vládomocnosti její. Bohatě pozlacený čepec kryl bezvlasou lebku její; na vyschlém, dlouhém, velmi hnědém hrdle se několik řad perlí bělalo.

Byl tam také Joel, syn její, mladší bratr Efraimův. Člověk to nevyrovnaný ve všem, co peněžného zisku se týkalo; jinak docela nevědomý, netečný a Rebece slepě oddaný. Hospodářství co nejbedlivěji obstarával, vinopalnu s velikým prospěchem řídil, a i jinak, kde jen možná, peníze těžil a shraboval. Ničeho se však netknul, pokud s matkou se neporadil, ani nejnepatrnější maličkost bez přivolení jejího nepodnikaje.

Otrocká odvislost jeho byla příčinou, že i všickni ostatní v domě takto činiti museli. Vyšinutí z koleje bezohledného poslušenství sloulo zločinem v rodině.

Pro jiné jakékoliv věci na světě neměl Joel ani smyslu. Těžení bylo jediným jeho

povoláním a vyražením. Večer si uléhal jen proto, aby síly nabyl ku pracím příštího dne.

Jediná sobota činila výminku. Jinak se o něm nedalo říci, ani že dobrým ani zlým jest člověkem. Nikomu vlastně neublížil; ale nikomu také nepřispěl. Pravý to vzor netečných sobíků.

Čeleď pracovitá dobře s ním vycházela; musela se však v potu tváři vynasnažovati. Váhavou a v práci chladnou nevytrpěl. Mimo čas pracovní však pacholci i děvečky velkých svobod u něho požívali, toulati se mohouce a třeba noci tráviti, kde a jak jen chtěli.

Žena jeho Noemi pilností se mu skoro vyrovnala. Outlá a slabounká na pohled, přece neunaveně z práce do práce přecházela, odvislá jsouc od muže, jako on od matky. Každým rokem mu šťastně porodila dítě, čímž ovšem rodina se množila, a nelze bylo se diviti, že Joel po penězích dychtil.

Mimo polní a jiná hospodářství domácí se v domě tom také rozsáhlý obchod všeho druhu provozoval, jímž se zanášel Jakub, bratr

Noemin. Ten, jakož správce zevnitřních záležitostí, málo doma se zdržoval, navštěvuje trhy a po krajích jezdívaje, do Prahy, do Vídně i třeba dále.

Toho právě večera, když Lea přijela, nebyl Jakub doma.

Společnost tuto na čas doplňovala Rachel, žena vysokého vzrůstu, plná, svalovitá, tváří květoucích skoro až příliš a velmi jasného vzezření. Žádný by na ní byl nepozoroval nemoc, na jakou si neustále stěžovala. Bezpochyby jí venkov nad míru svědčil, sice by se zajisté poměrů tamějších brzo byla nabažila, neboť byla osoba jasné mysli ba i přívětivá poněkud, aniž k sobě zármutku a starostí připouštěla.

Toho však večera byla velmi smutná, neustále se mračila a vzdychala, jakoby byla Lea všecky neduhy z Prahy s sebou přivezla a je na ni uvrhnula.

Ještě jedna osoba tam byla, kteráž ale při stole na posledním místě sedala. Osoba to tak nepatrná, že se mezi ostatními docela

ztrácela. Ariel, malý hrbatý židáček s převe-likou hlavou, ježto se mu na krátkém hrdle mezi vysokými rameny jako zvonek neustále klátila. Zevnějšek jeho byl hrozně zanedbaný, oděv chatrný, brada neholená, oči mdlé a mžouravé.

Mezi soukmenovci sloul *dobrým židem*, načemž se i vážnost jakás zakládala, jíž mezi Israelity ve vůkolí požíval. On také byl jediný v domě, jejž Rebeka nestíhala, nekárala, tal-mudskou jeho moudrost vysoce ceníc.

Jinak postavení jeho v domě, ač mnoho-stranné, bylo přece jen nízké a podvržené, poněvadž práce jeho, třeba sebe nutnější, předce k rozmnožení peněz nic přímo nepřispívala. Byl domácím košerákem, učitelem dítek Joe-lových, knihvedoucím staré Rebeky, tajemní-kem Jakubovým, a při obřadech předříkával hebrejské modlitby a předzpěvoval hebrejské písně, což bylo hrozno poslouchati. Na sobotu neopominul šabesovou lampu rozsvítiti, a nikdy k stolu nezasednul bez ohromného třírohého

klobouku, jenž se mu na hlavě neustále jako loďka na vodě kolíbal.

Večeře přišla na stůl. Ustrojeno bylo velmi chudě a velmi spoře odděleno.

Krátký nepatrný hovor brzo uváznul. Benjamin při skrovném jídle brzy usnul; Joelovy děti mlčíce s lavic se šoupaly, Lea vypravila nektéré oustní zkázky otcovy, Joel několik slov o pracích budoucího dne prohodil a tím byly látky vyčerpány.

U přítomnosti Rebeky se nikdo neosmělil promluviti, leda když zláště povzbuzen byl. Vědělo se, že ona hovor nenávidí, jako hluší vůbec.

Rachel žalostivě před sebe hleděla, Ariel hlavou klátě cosi pro sebe mumlal — snad si předříkával hebrejské žalmy; Rebeka mlčíc pichlavé své oči s jednoho na druhého upírala.

Lea pocitovala celou tíži nudných těch okamžení a nevábnou tu společnost brzo prohlédla. Uznala, jak hrozné pobývání mezi takovými lidmi. Celá povaha její způsobům zdejšim odporovala. Zvyklá jsouc vždy přímě

se chovati, vše duchem pojímati a bez ohledů se projevovati, jiné vlády nad sebou neuznávala, nežli vyššího rozumu a důmyslu. Nelze jí tedy bylo poměrům se podrobovati, ježto za nízké považovala.

Na otázky své dostávala zvrácené odpovědi, někdy i žádné, i bylo patrno, že se přítomní zhrožovali živého projevování bezohledných mínění jejich.

Přímé chování a neohroženost Leina obzláště na Rebeku nelibě působily. Protivilo se jí, že Lea právě tak se k ní měla, jako k ostatním, aniž jí ušel úsměch dívky, když něco zpozdilého projevila. Marně na Lei oči upírala; tato jediná mezi všemi hledy její bez úžasu snesla, ano tak jasně na ni hleděla, že stařena zlostí se chvějíc oči sklopila.

Joel se nacházel v největši nesnázi. Matky se bál a na Lei se nechtěl odvážiti. Skličovala ho myšlénka, že domácímu pořádku jeho nebezpečenství hrozí přítomností tak vzdělané, ostrovtipné a bezohledné osoby. Neustále prsty pohyboval a podobnými známkami s Rebekou

hovořil, neboť si mezi sebou obzláštní takovou mluvu utvořili, které žádný mimo ně nerozuměl.

Ariel kýval hlavou a mlčel, jakž vždy jeho zvykem bývalo nemluviti, pokud zláštní pohnútky k tomu nebylo. Jen když Lea se rozhovořovala, přestal mumlati, naslouchal a někdy podivně na ni zašilhával.

„A čím se zde bavíte?“ tázala se Lea k Racheli obrácena. „Což zde mezi vámi vždy tak mrtvo bývá, jako dnes? U nás jest živěji a vždy jakés zajímavé látky k pojednání. Život jest tak bohatý! zjevy dvou světů jej naplňují — dějinstvo a umění; neníť tedy třeba na něm se nuditi. Máte zde nějaké nové knihy?“

Na takové otázky se u Rebeky neodpovídalo. Úplné mlčení panovalo a jeden na druhého pohlížel s patrným úžasem.

Joel ještě hbitěji než dříve mluvil prsty, a Rebeka naň mžourala očima nevrle, někdy hlavou potřásajíc.

Konečně Rachel pošeptala Lei:

„O takových věcech zde nemluv, Leo; mámeť tu jiných záležitostí a díla nazbyt.“

„Což není všady díla?“ prohodila Lea. „A jsou ty vaše práce již v sobě tak rozsáhlé, anebo je sami tak prodlužujete, tak že vám ani chvilky nezbývá k zotavení ducha? Jaký to život! Neníť zajisté nic nudnějšího na světě, nežli duše bez myšlének!“

Opět nastalo ticho.

Kdyby byla Lea jen poněkud zkušenější bývala tvářností lidských, byla by zpozorovala, že jí kolem žádný ani nerozumí, jakoby cizím jazykem mluvila.

Po chvilce Joel na zad se obrátiv, zvolal: „Martine, jsou chlívy dobře uzavřeny?“

Za pecí pak se ozval chraplivý hlas: „Jsou; klíče visejí na polici.“

Hned na to Rebeka od stolu vstala, což bylo znamením, by se každý na své lože odebral.

Bylo všem ulehčeno, neboť přítomností Leinou byli všickni jaksi skličeni.

Joel pak doprovodil matku do její komnaty; ona k němu promluvila:

„Poslyš, Joele, ta Lea se mi dokonce protiví. Efraim se prohřešil proti zákonům israelským, že ji vychoval jako nějakou dceru Gojim, a ne jak na pravou židovku sluší. Jest však už dospělá a těžko ji překonávati. Protož jest vůle má, aby se co nejdříve provdala a poslouchati naučila. Zasnoubíte ji s Jakubem. Už jsem na to dříve myslila, a nyní vidím, že to oběma prospěje. Starej se, Joele, aby se stalo, jak jsem vyřknula.“

Joel mlčky se poklonil. Cokoliv matka řekla, bylo mu zákonem. Slíbil, že tak učiní, načež ho Rebeka propustila.

Mezi tím zase Rachel uvedla Leu do komory.

„Budeš zde mít zlé postavení, milá Leo; pozorovala jsem, žes se babičce i Joelovi docela znelíbila, čímžto si's velmi uškodila.“

„Kterak to možná? vždyť jsem se žádné nepravosti nedopustila!“ podivila se Lea.

„Ale neslušnosti, milá Leo! — Holenku,

zde jest docela jináče, nežli u nás doma. Co babička chce, to jest svatý zákon. Když ona mlčí, nesmí nikdo mluviti; dívá-li se na tebe, nesmíš jí do očí hleděť, což za nepokoru si vykládá, alebrž oči sklop, jako ostatní všickni. Ty se sem vůbec nehodíš, dušinko, a bylo by lépe bývalo, kdyby tě byl Efraim v Praze ponechal a mne tady. Co pak mu napadlo, že tě sem tak kvapně vyslal jako déšť z čista jasna, ani mne o tom dříve nezpraviv?"

Lea pokrčíc rameny neodpověděla.

„Já jsem těm zdejším způsobům již zvykla," mluvila Rachel dále, „a vůbec snadněji se do zdejšího života vpraviti mohu, nežli ty. Bylo by ti zde hrozně krušno, dceruško, aniž bys to časem snésti mohla. Radila bych ti, abys se aspoň pozejtří zase domů vrátila. Benjamina zde třeba podržím na nějaký čas. On zde nic nezanedbá. Ariel ho vezme do cviku, a dětí jest zde plný dům, s nimiž se baviti může. Učiň tak, děvčátko, a věř, dobře pochodíš."

„Kterak to možná?" odpověděla Lea.

„Což se ti zde tak líbí? Kdyby po mé vůli šlo, vrátila bych se v tu chvíli do Prahy; ale tatínek jednou rozkázal a odmluva neplatí. On zajisté málo kdy přikazuje; co však jednou řekne, při tom zůstane. Ale psáti mu budu hned zejtra, a ty mu doma též domlouvati budeš!“

„Tedy musím odtud?“ povzdechla si Rachel. „Oh, Leinko! ty máš tak bystrý rozum; což pak ti nic nenapadne, čím bych se vymluviti mohla? Považ jen pak, dítě, že se mi zde o zdraví jedná!“

„Ale, matinko, já bych v skutku myslila, že je u nás zdravější povětří, nežli zde.“

Rachel zamyšlená jen povzdechla, nevědouc co odpověděti.

„Prozatím se tatínkova vyřknutí přidržeti musíme,“ pravila opět Lea. „Snad se zase jináče rozmyslí, až jen nějaký čas doma pobudeš a s ním sama promluvíš.“

„Nevidím jiné pomoci!“ vzdychla Rachel; „jest to hrozné!“

Když pak Rachel odešla, zmocnil se Lei

velký nepokoj. První dojmy, povždy nejmocnější, jí ledacos k pomýšlení dávaly.

Zhasila světlo a otevrouc okno, do zahrady hleděla.

Byl to kus zanedbalé země za stavením, úryvek louky s několika polosuchými jabloněmi a jinými stromky.

Hvězdojasná noc vyzývala zrak její do dálky; kam však jen oči stačily, ničeho nespatřily, než holé role a několik planých hrušek, jež zde onde po mezích rozestavené v v šíre planině se nudily.

Jaký rozdíl mezi tím, co si Lea o venkově představovala, a co skutečně našla!

„Zdaliž opravdivost povždy tak daleko za domněnkami našimi zůstává?“ pomyslila si; ale hned zase jí napadlo, že mnohý začátek dosti nudný, časem živě se rozvine.

Zatím noc valně pokročila; v domě zajisté všickni již tvrdě spali. Celé okolí jakoby ve snách bylo utonulo. Nebylo myšlénky v něm, aniž možno nějaký obraz z něho vy-

louditi. Jen vesní psové někdy zaštěkali a jiní z povzdálí jim odpovídali.

Tu za plaňkami cosi zašustělo.

Lea na krok od okna odstoupíc, pozornost napnula. Zaslechla blížící se kroky a brzo spatřila člověka, jenž zlehounka stromovím se proplétaje, k domu se přikrádal.

Muž prostředního zrostu přímo pod okna došed zakašlal. Patrno, že to byl člověk známý, neboť domácí pes nezaštěknuv, velkými skoky k němu přikvapil, a vesele naň poskakoval.

„Tys to, Jakube?“ zašeptal hlas ženský s hora. „Proč tak pozdě přicházíš? Nezdržuj se zde a jdi do své komory; je nebezpečno mluviti — jest zde Lea, mohla by nás zastihnouti.“

„Jaká Lea?“

„Což zde mohu rozkládati? Ráno se dovíš, dobrou noc! Jen nezaspi, než odjedu. Jdi jen, jdi!“

„Rachel, slyšíš? — co to znamená? jaké to bláznivé pohádky? Slyš pak! mám s tebou co důležitého mluviti.“

Ale Rachel se neozvala.

„Kýho ďábla! Nezavírej okno. Mám zde řebřík uchystaný. Což jsem nadarmo tři míle běžel?“

Tvář Leina zahořela, srdce v těle jí nepokojně tlouklo. Zanevřela v okamžení tomto na celý svět. — Vyjasnilo se jí, proč se Rachelce domů nechtělo!

* *
*

Zápisky Leiny.

Tři dny již neustále prší. Jest, jakoby se dlouhá chvíle s oblak řítila. Co počíti v tak bídných časech? Nikde útěchy — ani na nebi, ani na zemi. Obloha bez slunce ve dne, beze hvězd v noci. Země na bařiniště zvlhlá. V domě spousta a přes práh vykročiti nemožno. V celém okolí ni jasné duše, ni jasné tváře. Babička jako mračno kolem myslí — nedá jím proniknouti. A byť i jí nebylo, byla by přece tma v oboru zdejším, kde není za jiskry

světla! V živých tělesích mrtvé zde duše nyjí — jako v pohyblivých rakvích! —

Co počíti v hladových časech, kde se duši potravy nedostává? — Marně ona práhne a vysychá, jilm na poušť vyhozený! . . . Myšlénky váznou a hynou. Člověk jako lampa hasne, když olej dochází.

Napadá mi právě, že ve všem a všady jedny a též základní zákony panují. Jedno jak druhé vznikne, trvá a zachází stejnými poměry. *Jedna* životní síla veškerenstvo proniká. Kde jí ubývá, tam potřebí ji nahraditi. Ale tělo jen tělem se sílí a duch duchem.

Mísa koláčů přede mnou leží, mysl však se na nich nevypase. Jest právě tak, jako kdybych zde co jíst neměla, ale hojnost knih. Dvojí život náš dvojí potřebuje potravy. Co se zanedbává, to se umořuje. A mořením jest život zdejší, mořením těla na hrobkách duší zavražděných! —

Kterak se ti lidé unavují a i naklopotí tam, kde toho potřebí není! Kterak pokřikují celý den a vadí se beze všech příčin, jen tak ze zvyku! A přece to vše, co za celý den udělají, půl dnem by se vykonati dalo, kdyby se toho rozumem chopili. — Takž lepší polovice života v marném potu se utopuje. Ta ztracená polovice by dostačila ku vzdělání ducha . . . Byl by čas, aby stroje vešly do všeho hospodářství. Není-li hříchem, že předrahé síly lidské se vynakládají na práce, jež dřevěná a železná kolečka mnohem líp a rychleji vykonají? . . .

Včera mě Noemi upozornila, že bych mohla punčochy plésti, jako jiní. Jest to práce, která dlouhou chvíli *dělá*, nevšak ji zahání. Zaměstnání takové jen prázdným duším lahodí. Je to časem důležité a nutné; ale celý život tím tráviti hrozno! Kde to zhlídnu, tu to na mne působí, jako když celý den na lavici kočka přede! . . .

Lidé již ledacos na světě z dlouhé chvíle podnikli. Kdož ví, zdali by vůbec něco dě-

lali, kdyby je ona k tomu nepohnala? O boháčích aspoň bych to směle soudila. Chudého ovšem potřeby ku práci nutí. Jenom šlechetní, — a těch jest málo! — pracují pro všeobecnost, pro nynější i budoucí časy, na sebe při tom jen tak vedle pamatujíce. Nebozí, pro jiné žijíce na sebe zapomněli a nemají pak, kde hlavy uložiti!

Protož platiž zásada: Žij pro svět, a na sebe při tom nezapomeň.

Ale praktičtí lidé prý jen pro sebe žijí! V mrtvých časích dobře při tom obstojí, ale jen v mrtvých! Když se však zablýskne na obzoru, otřesou se a do sklepů zalézají. —

Macecha šťastně odjela. — Při tom mi mnoho napadá; nechci však déle na to mysliti . . .

O Jakubovi ani stopy. Byl-li to zdejší Jakub? Praví se, že jel na Plzenský trh. Tuším, že se jak přikradl tak odkradl, a Rachel

kdesi očekával; sice bych nepochopila horlivost a spěch, s jakým se ráno odebrala. Srdce mě při tom bolí . . . můj nebohý otec! . . .

Babička sedí v komoře a počítá dvacetníky, by jimi sklepy naplnila; život její přece jen prázdný ostane. . . .

Noemi mně dnes pošeptala, kdybych babičce po vůli byla, že bych mnoho prý dědila. Děkuji uctivě. Nejsem žádostiva. A Jakub prý má několik tisíc uschovaných. Těší mne, odvětila jsem, ale pranic mi na tom nezáleží. Noemi zavrtěla hlavou a pravila: „Ty své štěstí sama nohama šlapeš!“ — Jak zpozdilí, směšní to lidé! —

Nic se mi zde tak neprotiví, jako neustálé chválení Jakuba, to nespravedlivé vynášení člověka, jejž jsem prvním večerem na hanebnosti dopadla. Slepí lidé chválí, co neznají. Má prý peníze. Jest to také přednost jakás a zásluha? Dobře pro něho, ale kdo má co

z toho? Zdaliž tím co způsobeno pro vlast, národ a člověčenstvo vůbec, když sobík pro sebe shrabuje, truhlice uzavírá a nic nepodniká ku prospěchu obecnému? Nechť mu shnijí ty peníze jeho, jako on časem shníti musí v černé zemi! — Nahrne peněz, syn je po něm zdědí a k hromadě první ještě druhou připojí. Přijde pak vnuk, jenž je oboje promarní. A tento zajisté z nich bude nejmoudřejší, neboť jím zase přijdou peníze do světa, jemuž přináležejí! . . .

Kde však jsem se octnula? Chtěla jsem denník psáti a do rozjímání zabíhám!

Buďsi! Nejen to, co vidíme a slyšíme, jest život, alebrž i to, co sami myslíme. Rozjímání jest zrcadlo, v němž se duše zhlíží. Kdybychom častěji do toho zrcadla pravdy a sebe skoumání nahlíželi, prospělo by nám to více, nežli dívání se do skla, před nímž se líčíme!

Babička se mnou ještě vlastně ani nepromluvila, již však se na mne tak nemračí, jako prvním večerem; i ostatní se jaksi vlídněji a přítulněji chovají, ač na mne ta jejich přívětivost jako podzimní mrazík působí! —

Jest mi dnes zajisté jako zbloudilému na moři plavci, když z daleka první známky pevné země spatří. Jitrem se konečně vyjasnilo. Jaké to blaho v sluneční záři! Mocně mnou pohnulo, když procitnuvši komnatku svou ranními paprsky skropenou jsem spatřila. Rozervané mraky se rozptylovaly, co poplašené voje před vítězným sluncem ubíhajíce. Obloha promodrává a země okřívá. I to zahradiště pod mým oknem se zotavuje a jakéhos skrovného půvabu nabývá. Kde jen kmit záře dotkne se chudé jeho půdy, tam jakoby čarovným prutem nový život mžikem se vyproudil. Krůpěje se třpytí barvami všech drahých kamení, jakoby ruka všemocná to vodami nasycené pastviště byla smaragdy, amethysty a rubíny posázela. Tráva jako jezerní hladina se leskne, a roztroušené zde onde květiny luční pozdvihují na výsluní kleslé korunky své.—

Našla jsem práci. Vzdělám kus těch lad a uzpůsobím si hezkou květnici.

Miluji květiny. Zdali ony duchem něžných básniček k nám nemluví? — Škoda,

že lid tuto částku poesie života zanedbává, kdežto se v ní při skrovné práci tolik půvabů chová, že se jimi i nejchudší duše obohatiti a navnaditi může! . . .

Zejtra prý nastane v domě veliký šramot. Bude se na sobotu uklízet. — Zpravím si svou komůrku, aby byla bytelnější . . . V sobotu se všickni odeberou kamsi do sousední vesničky na veselku. Přemlouvají mě, abych šla s nimi, že tam bude živo a veselo, neboť prý se tam sejdou našinci z celého vůkolí. Nebažím však po rozsáhlých známostech — zláště mezi *našinci!* Jakub se zejtra domů navrátí, a půjde pak s nimi! Uvidím, zdali to přec Noemin bratr byl, nebo někdo jiný. On-li to, zůstanu doma! Neumím se přetvařovati tak, abych povržení své zahaliti mohla přívětivou tváří . . . .

Mám živou předtuchu, že se na té svatbě nespatřím.

Konečně mi oddechnouti možná! V domě se utišilo; venku noc nad míru příjemná. Byl

zde den hlučný a plno lomozu. Chramostilo se ve všech koutech, až mi v uších brnělo. Malíř nízozemské školy by hezký obraz z toho utvořiti mohl, kterak se v nečistém domě před svátkem uklízí. Jakého harampátí se na dvůr vyneslo k umytí! Nepochopuji ani, kterak se to všecko do té vetché boudy vejde. Děvečky dnes jen lítaly. Tušilyť zajisté, že budou míti zejtra hody svobody — neboť všecko půjde— jenom já doma zůstanu.

Vzbudila jsem tím v celku nevoli proti sobě u babičky i u všech ostatních. Doráželi na mne i domlouvali mi jako nějaké hříšnici! Marné pobízení! — Slyšela jsem, jak Joel k Noemi na chodbě pravil: „Nech ji, nech! Ona nepatří mezi nás!“ Svatá pravda! — Kdyby však věděl, co já vím, bylo by po procházce a veselí. Tuším, žeby Jakuba okamžením z domu vyhnali. Jest to bohužel on! —

Před večerem přijel, i zdá se, že se mu úkony dobře dařily a že vydělal peněz nad očekávání, neboť chvála o něm zní bez konce. I babička se při večeři na něj jaksi usmála,

a Joel mu každou chvíli na ramena poklepával. Noemi div že ho láskou a uctivostí nespolkne. Spatřila jsem ho z povzdálí, hned jak přijel, a poznala jsem ho. U večeře teprv jsme se sešli. Škoda toho člověka! Kdybych mu neviděla Kainovo znamení hříchu na čele, řekla bych, že jest člověk k vystání. Není také právě nevědomý; při tom přičinlivý a pružný. Zdá se mi všecko, že také lstivý jest a úskočný.

Spatřiv mne, zarazil se patrně a oči sklopil. Tušil snad tajemným ruchem svědomí svého, že znám jeho vinu! Pozdravila jsem ho co nejchladněji, číníc napotom, jakoby ho zde nebylo. On se však ke mně s obzvláštní úctou, abych řekla — s pokorou choval. Bojí se mne as! Rachel mu zajisté řekla, že mám lehounké spaní a že mi nic v domě neujde.

Osvětě navzdor se člověk přece někdy se zázrakem potká. Lidé jsou krátkozrací.

Důležité věci na světě se dějí a jen vyvolení pozorovatelé o nich zvědí a všímají si jich; osoby vzácné nás obíhají, aniž si jich vážíme. Tu se nám něco neobyčejného přihodí, a divíme se, kterak to možná. Kdybychom stopovali pásmo dějin a obor svůj proskoumali — málo co by nás překvapilo.

Dnešním dnem jsem neočekávaně a valně pokročila v poznáních svých. — Našla jsem člověka bohatého pod kuklou bídy, drahocennou perlu v blátě chovanou. Totoť jest zázrak.

Šťastný a důležitý mně den! — Bylo as o deváté hodině ráno. Všickni k odchodu se chystali na dvoře shromážděni. Babička měla na sobě zlata, žeby jím patero chudých rodin oblažiti se dalo; za Noeminy náušnice bych si as hezkou domácí knihovnu zřídila, i za Joelovy prsteny a hodinky s ohromným zlatým řetězem bych si mohla pěkného Tiziana zaopatřiti. Jakub v tom ohledu projevuje dobrý takt a titěrnými šperky se neověšuje. Škoda ho!

Joelovy děti se mi dnes ponejprv líbily. Byly jednou za čas umyty a ustrojeny, i po-

skakovaly v očekávání velikých radostí. Miluji veselou, zdravou mládež, a ty zdejší knikavé děti, jakoby se znova byly narodily. Měla jsem je v podezření, že to veselé vykřikování nejvíce Ariela a jeho hebrejských slabikářů se týkalo, jichž se děti na den zprostily. Věru, dětský náš ráj se prvním abecedním lístkem uzavře! A ten Ariel k tomu! Když mi napadlo, že to as učitel omrzelý, vadivý, bručivý, pedantický, bezcitný a kdož ví jaký, tu mi těch dětí bylo srdečně líto!

Ostatní byli již ze vrat, když jsem se do komnaty své vrátila; jenom Ariel opozdiv se ještě, nebyl z domu. Tu někdo zlehounka na mé dvéře zaklepal, otevřelo se a Ariel zde!

Jiný to však člověk, slušně oděný a uhlazeně se chovající, k nepoznání!

„Leo!“ — pravil ke mně — „budeš-li dlouhou chvíli míti, zajdi jen do mé komory, hledej v truhlici a najdeš tam knihy, které tě snad potěší. Vyber si z nich, které chceš, jen před domácími je ukrývej!“ — Takto promluviv, rychle odešel.

Co to znamená? pomyslila jsem si. — Jaký to člověk ten Ariel? Oblekl sváteční duši, či ta nezpůsobna jest jen škraboškou? Buďsi jakkoli — jsem spokojenější, než dříve, neboť jsou zde knihy. Nejsem na poušti ztracena. Arielova komůrka je hrozně uzounká. Stará truhlice mi tam nejvíce do očí padlá. Hle, jaký to nález! Kniha na knize, staré i nové! Kde toho ten člověk nabral? Půl dne jako voda mi uběhlo přebíráním se v těch pokladech. Osvěžila jsem se a v mysli se mi vyjasnilo . . . . Den poctivě zplnil, co jitro slibovalo. Nebe jako chrpa modré, slunce v plném záření.

Ráno jsem se chvilku za našemi dívala, když odcházeli, přestoupajíce pahorek obzorní, na jehož vrcholku bujnými houštinami se proplétajíce zacházeli. Hezký to obrázek! Zajisté tam kus ladnější krajinky, nežli zde v té bídné vesničce. Hned po poledni jsem se tam odebrala.

Martin je dnes jediným pánem v domě. Jaký to originál ten Martin! Poslušný a brů-

čivý jako starý domácí pes; kratičkou dýmku celý den z úst nevyndá. Jinak dobrá duše. Když se nesměje, což zřídka se stává, tu vypadá, jakoby se rozplakával. Vážím si ho již proto, že nikdy kořalku nepije. Při některých lidech se ptáti nelze, jaké jsou cnosti jejich, alebrž pouze, jakých necností prosti jsou.

Běžela jsem na pahorek. Bylo mi tak volno, tak příjemno, jako v očekávání neznámé radosti. Když jsem na návrší vystoupila, překvapily mě stíny mladých boučků a osyk, i křovin jehličích, jalovcových a šípkových. Vonné zápachy mě ovanuly, libý chládeček mě vábil... Šíří a délkou stráně táhlo se předlesí na zad v hluboký dol, kde mezi skalními skupinami se tučná pastvišťata zelenala. Na pravo a na levo vybíhaly pěšiny k rozlehlým lesům, z jejichž průseků vábné dědiny jako z kolíbek vyhlédaly . . . Nejzadněji bílá kostelní vížka v slunci odpoledním jen plála!

Ohlédla jsem se, a hle i ta naše chatrná vesnička v novém se mi zjevila světle! Ležela ť tam mezi ozářenými nivami jako skrovný

ostrůvek v středu zářícího jezera; ty chudobné chaloupky jako na obrázku malebně za stromky se kryly. Níže pak sestoupivši a ze stezky se ušinouc, roklemi jsem se brala okolo skalních rozsedlin, kde v tiché samotě šerá jeskyně mě uvítala. Bylo mi, jako bych se na čarovném ostrově byla octnula. Kroky lidské se tam asi málo kdy ozvaly.

V takových místech jest člověku, jakoby zapomenutím minulosti napájel se k nerušenému požívání přítomnosti. Svět před ním míjí, starošti s něho padají, jako listy se stromů. Vše se oživuje; ty větve, jakoby k obejmutí jeho se rozkládaly; to ptactvo, jakoby tísně povšední z něho vyluzovalo zpěvem svým, štěbetajíc o zábavách svých a vypravujíc mu o blahé svobodě v zeleném lese! Výdechy kmenů obemšených, léčivých bylin i šťávnaté trávy mu lijou zdraví do stěsněných prsou; z haluzí útěcha šepce všemu žalu, nad pramenem stříbrotokým posvátný mír se vznáší!

Usadila jsem se v tiché kotlině skalního lemu. Pestří motýlové nad kobercem květino-

vým se hemžili, bzučící včely mě okroužely. Někdy to v borku nade mnou zasuštělo a poplašený doupnák zaletěl k lesům.

Snadže jsem tam ás hodinu pobyla, an blížící se kroky pozornost mou zbudily.

Ejhle Ariel! —

„Vždyť jsem tušil, že tě zde najdu, Leo!“ pravil ke mně; „kdybys jen o půl hodiny dále byla pokročila, byla bys se přímo na veselce octnula. Zde však jest líp. Nejsem milovníkem hlučného veselí.“

„Proč pak?“ tazala jsem se příchodem jeho překvapena. „Mne zase všady těší, kde se radost uhostila.“

„Proč jsi tedy nešla s námi, Leo?“

„Byla jsem jaksi rozladěna ráno,“ odpověděla jsem pravdě se vyhýbajíc; „ale vy, Ariele, proč jste šel, když toho nejste milovníkem?“

„Musel jsem, milé dítě; šel jsem za povinností, nikoliv za vyražením. Vždyť jsem živ od těch lidí!“ odvětil Ariel s povzdechem.“

A takž jsme spolu ještě dále hovořili, a byla jsem celá udivená slovy i způsoby jeho.

To není Ariel, učitel Joelových dětí; docela jiná to bytost.

Vypravoval mi o mnohých zajímavých věcech, poučil mě o domě babiččině a sám o sobě. Pozorovala jsem z řeči jeho, že mi nakloněn jest otcovsky, ale podivné poměry v domě podivínem jej učinily. Tuším, že se přede mnou rozvine neočekávané divadlo z minulosti, neboť podotknul o věcech zajímavých i pro mne důležitých. Další provedení ovšem času ponechati musím.

„Viz," pravil konečně ke mně, „zde mé útočiště. Po šesti dnech Baalových několik hodin Hospodinových! Těžím z nich co mohu . . ."

A čím déle ke mně mluvil, tím víc se duše moje k jeho přitulovala. Nezapomenu na ty chvíle. Zpomínky tak milé zajisté i v pozdních života dnech člověka rozehřívají; i jednu krásnou jsem vyzískala pravdu, že duch jakkoliv stísněný, neopouští-li sám sebe a nezmařuje, vždy jakéhos průchodu najde ku povznešení se nad bídu svou povšední! —

Nikdy posud jsem se nepotkala s takovou dvojatostí povahy a způsobů v jedné osobě sloučených, jakož se mi s Arielem objevilo. Jediný však to protředek k udržení rovnováhy v obtížných a nelibých okolnostech jeho. Neobstál by zde, kdyby se před lidmi zdejšími jináče choval, a zahynul prý by omrzením, kdyby skutečně jenom tím byl, kým se zdá. Ale příroda jej nebohého věru co nepříznivá macecha obmyslila. Nepravidelnost jest pravidlem zevnějšku jeho, i ta stará vráskovitá tvář — zřícenina podrytého života — ni jediného vábného tahu nemá. Jenom některým okamžením, jakoby utajená bolest z prsou jeho vyrážela, čelo i celou tvář jeho zármutkem polívajíc.

V okamženích takových duch jeho s tělem patrně zápasíc, jakoby na chvilku zvítězoval, tvářnost oživuje a rázem zajímavým nadchne. Tu se zalesknou mrtvé popelavé oči jeho a uvadlá tvář se osvěží. Jen to skřivené tělo, to rameno vyšší než druhé, ty nohy stočené — ani důmyslem ani obrazností se narovnat

nedají! Prožilť on již as mnoho trpkého! Ráda bych něco z něho vyloudila, leč on zpomínkám, jeho se týkajícím, bedlivě se vyhýbá a jenom věcí mimoosobních se dotýká.

„Minulost jest život pochovaný," pravil ke mně, „a jenom to, co velikého a obzláštního způsobila, dědictvím nám připadlo. Chodilas již, Leo, mezi náhrobky a čítalas jmena dávno zesnulých? Co o nich víme? Kde se nás minulost jejich přímo dotýká? Zde onde jeden z tisíců zůstavil památku budoucím stoletím. Není to však on, nýbrž dědictví po něm, co nás hlavně zajímá. Totéž platí o živoucích. Co kdo užil a vytrpěl, to přináleží pouze jemu; jenom to, co pro svět učinil, patří světu. Já však jsem posud, bohužel! ani *sobě* nežil, neřkuliv světu!"

Zamlčel se pak a teprv po chvíli opět slova se chopil řka:

„Udušuji v sobě zpomínání na trudnou minulost, kdežto již celá přítomnost má dosti krutě mě tlačí!"

A opět se zamyslil a po malé přestávce pravil:

„Víš, Leo, co znamená, nemíti žádné budoucnosti v životě? Jsemť právě jakoby úryvek nešťastného národu, jehož síly rozptýleny jsou a který, jak se zdá, jen ku vymření dozrává. Kdož nás uvésti může zpět ku čerstvým pramenům vod Kanaanských! Ani tisíciletí nám nevrátí, čeho jsme kratičkou dobou byli pozbyli. A po čem rozptýlení vyvolenci národu celého práhnou, po tom i ztracený, osamělý, na poušť vyvržený syn jeho touží! Zdaliž se toho kdy dopídím? Ani bys neuvěřila, Leo, jaká myšlénka mě trápí strany mne po léta, strany tebe od několika dní! — Jsme odvislí, ty i já, odvislí od osudu — snad od náhody! — Malé jen slovíčko přece velký život v sobě chová. Jest zřídlo všeho blaha, pramen vší důstojnosti lidské — samostatnost.“

Nebohý Ariel! po samostatnosti touží, aniž doufá, že jí kdy dosáhne! Nemaje ničeho na světě, než bídnou mzdu nejbídnějšího postavení, rádby se zbavil poměrů jej stěsnu-

jících! — To jen přece nepochopuji, čím to jest, že tak prostosrdečně se mnou mluví, tak přátelsky ke mně se má, tak pečlivě, ba otcovsky se mnou jedná! Nepromluví ke mně bez patrného pohnutí. Vešken jeho ráz jeví se ke mně citným a jemným.

Ariel, když se mnou mluví, jest přímá protiva Ariela mezi ostatními. Kterak jsem si to u něho zasloužila? — —

„Život můj vysychá, jako vody dešťní,“ pravil ke mně, „dnové ubíhají jako stíny bez zastavení. Zdaliž síla má kamenná jest a tělo ocelové? Konečně přijde hodina seslábnutí a bídy!“

„Vy se děsíte věcí vzdálených, Ariele!“ těšila jsem stařečka. „Vždyť máte vědomosti a rozum, a každá rodina vás s radostí do domu přijme, byť jste se i od Joela odloučil. Svět jest tak velký a zaměstnání na něm tolikerých, že není síly, by nenašla půdy k vývinu, ni myšlénky, jež by se aspoň někde neujmula. Zdali se vám který domácí učitel vyrovná!“

Ariel oči na mne upřev, pousmál se a pravil:

„Z toho, cos právě vyřkla, vysvítá mi, že si ještě nerozumíme. O jiném jsem mluvil, na jinés mi odpověděla. Netáži se, kde se octnu a jakým chlebem tělo nasytím. Ale kamkoli hledím, odevšad jen otroctví mi hrozí. Nedostatku se neobávám. Člověk pilný chodě vyrůstá, pod lenivým však se lůžko rozpadává. Mně ale všecka práce stejná, pokud ducha neumořuje. Mé však přání sahá dále. Co mi po dostatcích v nepokoji a roztržitostech? O kéžbych jen částku života svého stráviti mohl v dávném věku minulém, jehož velké památky jako hory mlhami časův prokmitají! Tam jedině poklady moudrosti se chovají i žulové sloupy volnosti. Do pravěkův duchem zalétni, když přítomnost nudná a chorá tě omrzí. Octneš se v palácích nevyrovnaných. Na podlaze porfyrové zlatá lůžka k požívání ti kynou, stříbrný potok cedrami se proplétá, listí palmové v chládek tě zve, země vzácným kořením zapáchá! To jest poesie východu v dáv-

novĕkosti! Najdeš tam zárodky všeho, co později se vyvedlo, kořeny skutkův, jež po stoletích teprv dorostly.“

Nevěděla jsem, co na to říci. Myšlénky Arielovy se hbitě vyvinovaly přechody kvapnými, jež jsem okamžením nepochopovala. Nevěděla jsem, kam vlastně zaměřuje. Tušila jsem toliko, že v tom člověku veliké touhy žijí a snad veliké hoře jej naplňuje.

„Jsi ještě mladá, Leo,“ pravil pak opět on, „a na tvém čele sídlí duch. Poznal jsem jej prvním okamžením, aniž jsem se klamal. Zůstaň jen silná a zmužile se drž — neboť tě očekávají boje! — Širý a bohatý život před tebou leží; neznáš však ještě pravého přístupu k němu. Zdali jsi se kdy tázala, co chceš na světě? co počneš se jsoucností svou? Promarniti ji, jako jiné, nebude ti možno. Celá ústrojnost tvá tomu překáží. Nebudeš se provlékati mrákotou povšední. Narodilas se na významné hvězdě. Povolání tvé z očí ti vyhlédá. Jsi kněžka ducha; přiznáváš se k snahám vidinným. Zůstaň si věrna — poznání

vyšší tě nemine. Byt tvůj pak bude u prostřed světla, svobodna budeš i v okovech, neodvislá od svévolé cizí. Slunce tvé nezajde, hvězdy nad tebou neshasnou. Radost si utvoříš, kde smutek hrozil, a stromové poznání budou tebou oslaveni. Moudrost bude zlatem tvým, vědomosti silou, láska tvým blahoslavenstvím! Vykvěteš jako květina rajská, a rosa nocovati bude na ratolestech tvých!" . . .

Takto mluvil ke mně jako věštec se zápalem prorockým. Stála jsem jako omámena. Ký duch z něho řečnil? Slova jeho jako vítr násilný pronikla mě až k duši. Působí na mne i překvapením i mocí slov. Kdož jsem, že ve mně důmysl hledá? O Ariele! jsi ty duch z nebes vyvržený, jenž v tak hnusné tělo se obléknul, abys světlem svým sprosté oči neoslepil? — Snadnoť krása nás dojme; ale kde tvář a postava protivou jest mysli, tam se lekáme. V prvních okamženích to mnou zatřáslo, jako vichřice mladým stromkem; zponenáhla teprv jsem zvykala a sluchem se nakloňovala. Za sluchem i duše kráčí.

„Cokoliv spolu kdy promluvíme, milé dítě — a budou to snad věci, jež se tebe samé týkají, vše hluboko v sobě ukrývej, a žádnému zde se nesvěřuj. Nemilujíť lidé toho, kdož nad nimi stojí. Záviděli by tobě, a nenáviděli by tě, neboť závidí malý velkému a nízký vysokému, ba bratr bratru pro nepatrné věci. Lidé jen těch si váží, kterých se bojí. Ty však dobrého jsi srdce a slabé jen děvče, aniž znáš úklady světa. Oh, milé dítě! nosíval jsem tě na rukou svých a tys se na mne usmívávala, kolíbával jsem tě a mnohá slza má skropila tvé líce; chci tě i dále ostříhati jako zřítelnici oka svého, aniž dopustím, aby se ti ublížilo, pokud mi lze bude tomu zabrániti. — Bůh mne přece miloval, že mi dopřál spatřiti květinu vyvinutou, jižto jsem, když ještě poupě byla, vřele miloval!“ —

Škoda, že nebohý Ariel celý týden v mrzutých svých pracech a v nudném služebnictví vězí a jen tak málo sobě žíti může. Protož

mně také nesnadno s ním pohovořiti a duši svou osvěžiti. Jen o svátečních dnech nám volno na podlesí si pohovořiti.

Ale čas mi dobře ubíhá! Čítám v Arielových knihách, bohužel však, že ne všemu dokonale rozumím. Jsouť v minulosti tak skryté a mně nepřístupné stránky, že nevědomé poutnici průvodčího potřebí v těch labyrintech. Tuším sice věci krásné a veliké, leč tušení ještě není vědění.

Když Ariel pak přijde a někdy slovo o mladosti své prohodí, což to na mne podivně působí! Dívám-li se mu při tom v tvář, jest mi, jakoby ani možno nebylo, že ten člověk byl kdy mladý.

Takž se nám často stává. Vidouce starce aneb stařenu nepochopujeme mladý věk jejich; při pohledu na děcko nenapadne nám, že ta mladá pleť se kdy vráskami pokryje . . .

Kterak ale naslouchám slovům jeho, když se někdy o matince mé rozhovoří! Mluvívá o ní s takovým zápalem, že nejednou mě již rozplakal.

Nyní aspoň již něco o něm vím. Býval prý u nás docela zdomácnělý. Rodiče mé matky se ho co sirotka ujali. Vyrůstal s matkou mou a když se provdala, šel k nám a tatínkův obchod řídil. Když pak zemřela, tu prý mu nelze bylo obstáti v těch místech, kde oči na vždy uzavřela, a nastoupil místo u Joela. Nevím věru, co tím získal! —

Stýskalo prý se mu také po zdejší krajině. Ovšem! člověk někdy s celou duší na nepatrné chaloupce ulpí, na kterou milá zpomínka jej poutá. A může-li sladších zpomínek býti nad věk dětský? —

Projevil se, že podlesí toto nebem jeho bývalo a posud jest, že v něm celé dny, ba i noci trávil! — O jakých věcech tam ten člověk asi přemýšlel? —

Stáli jsme na pahorku a obzírali jsme se krajem. Ariel mě upozornil na jednu vesničku lesem poloukrytou.

„Viz pak, Leo, tam Řešín! — Ani snad

nevíš, že to rodiště matky tvé! Jsou tam nyní docela cizí lidé. Stavení, v němž se zrodila, jest na spadnutí. Přebývá tam nyní jiné pokolení, a bude se tam co nevidět ze základu stavěti. Pak nebude zde ani památky o zašlých dnech! Viz pak onen kopec nad zálesím! Zídka se po něm táhne, rudé dvéře vedou v ohrazení. Židovský to hřbitov. Tam odpočívají předkové tvoji. Matka tvá tam často docházívala — — vídal jsem ji plakati nad hroby!"...

Dlouho jsem si toho nevšimla; ty dny však mi to bylo přece nápadné, že se Jakub tak úlisně ke mně má, ba až příliš pokorně, což se mi velmi protiví. Těšila jsem se, že co nevidět zase odjede. Marně! On neodjíždí a všady mi překáží.

Po několik dní jsem ani podlesí nenavštívila. Jakmile ze dveří vystoupím, tu hned on; vnucuje se mi a každý krok můj stopuje

a stíhá. Nedala jsem mu však posud příležitosti k velkým rozprávkám.

Co však naši dělají? Co znamená ta nynější přívětivost jejich? Kde nás pospolu spatří, s uspokojením na to hledí a snaží se, by nám v cestě nestáli. Toť zbytečné! Patrno, že Jakubovi velmi přejí. I babička dnes na nás hlavou pokynula a jaksi se při tom usmála — až mne mráz obešel!

Škoda Jakuba! Bylibychom snad hezký trojlístek zde uzpůsobili — Jakub, Ariel a já. Ale takž jest mi jemu na blízku, jakoby bazilišek na mne číhal a mne uštknouti chtěl.

Ani nevím, kterak to zejtra navlíknu, bych se ho zprostila. Bude Arielův den.

Jaké štěstí! — Jakub odejel a nepřijede prý tak brzo. Čekají prý naň mnohá zaměstnání po krajích, v Praze a kdož ví kde! Jsem tomu nad míru povděčna. Loučil se se mnou sladkými a jaksi významnými slovy, ježto mi v uších zněla jako urážka!

Nevím, kam vlastně zaměřoval, ale nedala jsem mu odpovědi . . . V mé zahrádce pro něho žádné růže nekvetou! —

Jak tomu chvilka přála, odběhla jsem na podlesí. Kterak mi tam volno!

Napadli mi dnové nedávno minulí. — Co dělá moje Marie? Ta fialka se ukryla v stín, kdež snad nyje a po milenci touží! A Anna, proč mi nepíše? Ráda bych přece věděla, kterak to s těmi dušičkami stojí. — Zdali pak se Annin ženich již uzdravil? Způsobný, přívětivý to človíček, jen kdyby si nebyl v své nemoci tak zasmušile počínal.

Když na mne pohlídnul, obcházela mě hrůza, jakoby smrt na mne sahala. Někdy opět se zakoukal jako v Jiříkově vidění — až k politování! —

Ale co nevidět zaklepám na Polabských dvéře s ohromným psaním!

Ariel přišel velmi pozdě a byl ubohý velmi zarmoucen. —

„Co je ti, stařečku?“ tázala jsem se ho. — tykáme si spolu od několika dní po snažné vůli jeho. — „Což pak mi všecko nepovíš, co ti na mysli tane, jakož já činím, nemajíc před tebou ani tajné myšlénky?“

„Ó milé dítě!“ odvětil on hlavou vrtě, „nelíbí se mi to — nelíbi.“

Pak mne za ruku uchytiv a hledem otcovským do očí se mi dívaje pravil: „Pozoruji, že nejsi Jakubovi nakloněna!“

„Nejsem, Ariele, a nikdy nebudu!“

„Víš-li pak, Leo, že on se o tebe uchází?“

„Pozorovala jsem cosi takového, avšak není ho pro mne na světě.“

„Toho jsem se domýšlel, neboť zrak tvůj jest bystrý a proniká nitro srdci. Leo, na vzdor všemu se přece máš jeho ženou státi.“

„Jakže? kdož mne k tomu donutí?“

„Babička tomu chce a Joel i všickni,“ odvětil Ariel.

Pousmála jsem se.

„Babička může chtíti, co chce, když ale já nechci, přestává všecko. Ona řekne *ano*, já

ne, a zůstaneme daleko od sebe. Viš, co jest samostatnost, Ariele?“

Tu však mi Ariel s úsměvem pohrozil řka:

„Ty, šelmičko, se nepoddáš jako jiná, to mne těší! Leč nevím, kterak se zde vymkneš, Joel tuším ve jmeně babičky psal Efraimovi . . .“

„Otec tomu nikdy nepřipustí,“ odpověděla jsem. „Jinak bych si všecko na světě zakázati dala; nutit ale se nedám k ničemu.“

Ariel hlavou zavrtěl a po krátké přestávce oči pozdvihnuv pravil:

„Tak jest to dobře! Jakub jest sice přičinlivý člověk, pro tebe se ale nehodí. Jsem tomu velmi povděčen, že mu nejsi nakloněna; obávám se však, že z toho velké mrzutosti povstanou. Ty neznáš tvrdošíjnost babiččinu a mocnost její i nad tvým otcem. Tvá nebohá matinka ji pocitovala až k smrti. Buď tedy opatrna. Jakkoliv ale se věc tato obraceti bude, nepřestanu nad tebou bdíti a tebe ochraňovati. Ale jen potají, milé dítě, aby druzi nic nezpozorovali a rady mé nekazili. Nedám ti uško-

diti — nedám! Jsem to povinen zpomínce na tvou nezapomenutelnou matku!“

Spatřila jsem slzy v očích jeho. Kterak mnou pohnul ten dobrý člověk!

Jakub prý zajel do Prahy pojednati s otcem mým. *Mne* se zde žádný neptal, ale otec se mne tázati bude, a odbude je zkrátka. Mám tedy dva záletníky, jeden druhému cestu zatarasí, jaké štěstí pro mne, neboť nechci ani toho, ani onoho! —

Ale Ariel se přece strachuje, dobrá to duše, srdce andělské!

Nelzeť mi věru pěkné myšlénky se uchopiti, by hned i neladný jakýs poměr v to nepadl a mne neznespokojoval. Jest, jakoby člověk za pěkného počasí na procházku vyšel, a v šírem poli pak déšť ho překvapí.

Nač jen pomyslím, vždy mi Jakub napadá a překáží. Beru již po několik dní Benjamina s sebou na podlesí. Ten mě aspoň vyráží.

Jaký to život ta bujarost a bezstarostnost

děcká! Nelze mi se dosti vynadívati na hry a vynadiviti nápadům jeho. Nejsou-li názory dětí světem docela obzláštním, výhradním a dospělému člověku nepřístupným? Jak veliké věci dítě v maličkostech vidí, kdežto my ve velkých malé poznáváme! Neníli prospěch jeho větší našeho? Radosti jeho se střídají neustále, žaly jsou jen kratičké. Okamžik jest mu časem — nám veškeren čas jen okamžikem, neboť co jest životní doba naše vedle věčnosti, o níž ono neví. Den mu tak dlouhý a život celá věčnost!

Šťastný Benjamin! Kdyby zde měl svého Turka, nic na světě by mu nescházelo. Prolézá rokliny, sbírá kamínky, vije kytičky a staví domky, až konečně na klíně mi usne snem zdravým!

Někdy myslívám: kéž by vždy zůstal tak bezúhonný a šťastný! Kterak bych se s ním potěšovala! Někdy opět si přeji, aby byl dospělý, bych si mu postesknouti mohla, a on by mi porozuměl! S čím však bych se mu svěřila? Vždyť někdy sama sobě nerozumím!

Divno, že od nějakých časů v ničem, čeho

koliv se chopím, uspokojení nenalezám. Všady mi prázdno a mrtvo! Pozoruji přírodu, ale pozorování bez skoumání jsou neplodná. — Počnu se skoumáním! Nač teprv se prohrabávati soustavou? Nahlížela jsem v tu a onu; že však oči přímo neviděly, co duši se předkládalo, zůstala mi příroda tajna. Polesí bude mou školou. Začnu od skalin a poznám nerosty, přejdu k bylinám a zřídím si malý herbář a pokročím v rostlinství.

S takovýmito myšlénkami se obírajíc počala jsem prohlížeti kamení, skaliska pozorovati a roklinami se probírati. Tu, hle! v oči mi padly celé řady nápisů, již vyvětralých sice, ale přece poněkud čitelných. Dala jsem se v rozlušťování těch hieroglifů, jejichž tvůrce zajisté již se nenachází mezi živými!

Růže Sionská, dnes jsem snil o Tobě;
Vyrostlas maní, avšak u výkvětu
Přeskvělém dalas výhost světu
A v tichém jsi se uložila hrobě.

Slunce Tě marně k ulíbání hledá, —
Kde naše růže? hvězda hvězdy ptá se
Stín šepce: Ulehla si v plné kráse,
Hrob obejmuv ji nazpět víc ji nedá!

Blažší jsou na Tvém prahu dnové
A okamžik u nohou Tvých,
Než život v síni palácové,
V rájích od Tebe vzdálených!
Sladší slovíčko z milostných
Tvých úst, než hudba nejluznější,
A byť i harfy andělů
Se k písni schvěly, vznešenější
Nad souzvuky sférických snů!

Má láska tajemstvím jest mým;
Za celý svět ji nezjevím.
Ni hled, ni ústa nevyzradí,
Kterých lesk očí mne roznítil,
Ký obraz život můj osvítil,
Čí slovíčko mne nebem vnadí,

V jakých se touhách srdce svírá
A v jakých žalech duše zmírá!

Vážný jsem před Tebou a zasmušilý,
Chladný pohledem; sotva si Tě všímám;
Však v srdci plamen hoří bleskočilý
A v samotách Tě, blahosti má, vzývám!
Ozvěny skal Tvé drahé jmeno znají,
Kamenům tuhým svěřuji své hoře,
Vichrové lesní tajně se mnou lkají,
Noc útrpně kdy skrývá žalův moře!

O jdi jen, jdi svou skvělou cestou
A samotám mne zanechej!
Buď šťastnou jiného nevěstou
A blaha svého požívej.
Jen někdy v chvílích zpomenutí
Se pozastav při nebohém,
Jenž v nepoznaném srdce hnutí
Jen po blaženství touží *Tvém*!

Lvíce, královno pouští!
Hrdě pohlížíš kolem sebe,
Netušíc v stinné houšti
Had že stíhá Tebe!
Jakby obklíčil vášní vroucí
Svěží Tvou krásu,
Pohřbíc v Tvé zraky čaroskvoucí
Svou žití spásu!

Kdo to tam napsal po různu na kameny deštěm spláchlé? Jeden pocit v tom, ale rozličný tvar jeho jako rozpoložení rozličných okamžiků. Trpící to zajisté srdce, člověk nešťastný!

Což není místečka na šírém světě, kdeby povětří vzdechem žalův smíšeno nebylo? —

Kdo to zde napsal? Snad mi to Ariel vysvětlí! —

Jaká to chvíle! Mohu-li si zasednouti a pokojnè psáti?

Nemožno! Potřebí mi zotavení a ticha, záře hvězd a světla lunina! Potřebí mi chladných nádechů nočních a tajemných šumů povzdálného lesa, bych se zpamatovala a sama sebe vyskoumala; neboť dnešní den byl svátečním dnem duši mé — snad mezníkem, oddělujícím budoucnost mou od celé mé minulosti! . . .

Týden uplynul — krátká to doba, ale důležitá pro mne a života plná! Nejen co jsem v ní prožila, ale i co z toho vyplývati bude, jest mi důležité! Život vůbec se mě jen tam mocně dotýká, kde převrat jakýs v mysli mé způsobuje.

A on tehdáž zajisté nenadálý nesmírný dojem na mne učinil. Objevil se mi pocit luzný a vábící, zasvitnul mi jako luna, když zponenáhla a tiše oblaky se probírá!

Hle, co mne jindy naplňovalo tušením přesladkým, když něžné akordy vzdálené hudby se ke mně zanášely? Co pohybovalo srdcem mým, když v tajemný smysl milostných básní jsem se zabírala? Nebyla-li to tajemství lásky?

Odpolední bylo tak vábivé, v skalních stínech se tak krásně snilo! Z nitra jeskyně chládek vycházel; usadila jsem se u otvoru. Kamení vůkol v slunci se jen lesklo! Benjamin prolézal křoviny. Přede mnou ležela kniha, do níž chvilkami jsem nahlížela, často ji však odložila a v myšlénky se pohřížila.

Nacházela se v knize slova, jichž zažívati potřebí. Stará to kniha, ale obsahem i po tisíciletí nová. Kde jsou ty časy, v nichž tato moudrost se zrodila? Zdali ona podnes neplatí, zdali vůbec kdy pozbude platnosti své, pokud lidstva bude na zemi?

„Stará moudrost, nové posvěcení!" pravil ondy Ariel. Přišla jsem na propověd Šalomounovu. „Milost roztouženou vody neuhasí a řeky nezatopí plameny její!". . .

Nač dále ještě čísti? Slova ta jak zvonky v uších mi doznívala . . .

Tu vykřiknutí Benjaminovo mě vytrhlo, následovalo pak jásání a lomoz nesmírný, v to psí štěkot a vytí se mísilo, že leknutím se vzchopivši k chlapci jsem běžela.

Ejhle Turek! huňatý Turek předemnou se válel. Benjamin ho objímal, pes radostí vyskakoval a zase se svaloval a sebou házel a všemi čtyrmi se rozháněl a kňučel jako posedlý.

Benjaminovu radost ani popsati nemohu. Tomu dítěti vřelé slzy po rozjitřených tvářích kanuly. Malebný to pohled!

Brzy přistoupil i mladý muž a s příjemným úsměvem mne pozdravil. Okamžením jsem poznala malíře, jehož hovor jednoho večera mne tak zláště dojal. Vřelý zastavatel Cecilie stál přede mnou. Bylo mi, jakobych dávného známého spatřila.

Některý člověk zajisté několika slovy se nám až k srdci přiblíží.

„Napadnul jsem to dobré zvíře u prostřed silnice,“ pravil mezi jiným; „běhaje sem a tam, bezpochyby hledal stopy vaše ztracené. Ani popsati nemohu, kterak ten nebohý pes vyhladovělý byl a poděšený. Sotva mne však spatřil, přiběhl ke mně, aniž se mě více spustil. Provázel mě několik dní. Když pak —

náhodou — k podlesí tomuto jsem se blížil, počínal si velmi nepokojně. Přebíhal stezky a pole, po zemi čeníchaje, rokle přeskakoval, na volání mé nedbaje. Na skalinu vystoupiv, spatřil jsem vás a pochopil jsem počínání jeho.“ . . .

Ani již nevím, o čem jsme v prvních chvílech ještě dále mluvili. Slabé dojmy silnějším postupovaly místa. Vím toliko, že mě výmluvností svou dojal, a že se mi srdce v těle zaradovalo, když se projevil, že se mu ta krajina velmi líbí a že zde nějaký čas pobyti a ji okresliti hodlá.

— — —

Ano, on zůstal, a jest mi nyní, jako bych zde domovem byla. Mnohým věcem se nyní přiučuji, jež mi jindy temné bývaly. Umělcovy názory světa se zajisté valně liší od názorů jiných.

Pronikneť on bystřejším zrakem vnějšek i nitro věcí, a nalezá půvaby a významy, kde jinému jen holé formy se jeví.

Obor krásy jest nesmírný, ale málo kdo se v něm obezře duchem pozorujícím.

Svatomír zajisté ztrávil život svůj pozorováním věcí a rozjímáním o nich, všemu odvrácen, co mír ducha ruší. Proto as tak hluboko v přírodu vniknul a v pravdy životní!

Jak velká mezera mezi ponětím jeho a mým, právě jako mezi účelním snažením a povrchním jen požíváním!

Jím teprv se mi vyjasňuje cíl i podstata vyšší vzdělanosti, ku které mne sice mocný ruch hnával, jejíž cesty jsem i poněkud znala, nevědouc však, kam vlastně vedou! . . .

Nejsem-li přece šťastná? Osud mi poskytnul přístupu k nejkrásnějším poznáním. Arielem a Svatomírem se mi dva neznámé světy osvětlují.

Škoda, že nebohý Ariel onemocněl. Trpí na oči a nemůže sluneční světlo snésti. Jen v přitemnělé komůrce mu obstáti možno. Zlý to následek nocí čtením probdělých. Škoda, že nevychází, poznal by Svatomíra, a Svatomír jej a oba by získali. Chtíc ho překvapiti,

ještě jsem o novém příteli svém s ním nepromluvila. Ale večer, když všickni v domě ulehnou, vkrádám se k němu a předčítávám mu a on mě za to žehná.

Ten rozmilý stařeček! — Co však pravím? Vždyť není tak starý věkem, jako sešlý starostmi a tajným jakýmsi hořem, které ho prý od dávna, dávna skličuje!

Předčítávám mu proroky, ty čarozpěvy drahného hebrejského básnictví. Kterak se do velebných obrazů vpravuje, kterak zřídly obraznosti nemírně se osvěžuje! Ne však jenom on, i mně se takto vede.

Od těch dob, co Svatomír zde jest, i já hloub vnikám ve velkolepé plody básníkův starověkých.

„Moudrost našich dnů, milé dítě —“ pravil ke mně Ariel — „osvětluje sice, ale nerozehřívá lidstvo k činům světodějným. Obmezujíc se na osoby, nepodněcuje více národy. Svítí jako luna světlem od dávnověkosti vypůjčeným. Zavádí nás často v labyrinty, z nichž ani mudrc mnohý východu nenajde.

Chceš-li se ale povznésti na křídlech silných, obrať se k starým, kde názory lidstva bujnějšími samorostlými květy se odívaly, kde zpěvcové v plné struny nesmrtelných harf svých mocně zasáhnuvše skrytá tajemství všehomíru z hlubin vyváželi a věštbami vítězovými věk svůj oslavovali!“ . . .

Oh Ariele! proč nejsem mužem, bych se přidružiti mohla k záletům posvěcenců!

Noc již daleko byla pokročila. Ariel usnul, mně však nebylo ještě do spaní. Vzala jsem knihu a odebrala jsem se do své komůrky.

Ariel má pravdu. Kloním se před velikány dávnověkosti. Nepochopuji jen, kterak možná, že tak ohromných sil od pravěků až k našim dnům se zpotřebovalo, aniž lidstvo v nejdůležitějších věcech daleko pokročilo!

Či opravdivost to, či sen, v němž žiju? Svatomír přichází každý den, podlesí se mi stalo chrámem osvěty! Ano, on mi tam osvětluje nové vyšší stránky života a umění, ba

všech idealních poměrů lidských. Uvádí mě soumrakem k světlu!

V čem spočívá jeho velká mocnost nademnou? Zajisté ne v mladosti a způsobilosti jeho. Neniť při Arielovi ani jednoho ani druhého, a přece podobným směrem na mne působí.

Jest to *důmysl*, jenž mě k Svatomírovi poutá jako k Arielovi, ač v srdci pociťuji veliký rozdíl jich obou na mne působení, ano, mírný plamen důmyslu jejich vřelými jiskrami zasáhnul duši mou a ve vír roznícení ji strhnul. A jakož se mnou, takž s celým světem. Osvětlený duch jeden celý třeba věk ozáří.

Důmysle lidský, nejsi-li orel vysostí? V rozsedlinách skalních hnízdo tvé, prostory oblakové tvé sídlo. V samotách jsi králem. Bouří se nelekáš, blesky tě neoslní. Když mocně rozvineš peruti své, tu marný jest pokřik protivníků. Zeměplazové v prachu se kryjí, závidíce vzletu tvému. Známu činíš nám cestu života. V stínu křídel tvých vyrůstáme k nebi. Před tebou vody se rozstouply a hlubiny mořské se odkrývají. Oblaka se protrhují a věč-

nost i bezkonečnost zázraky své ti jeví. Kdyby nebylo zasvěcení tvého, byla by se duše naše v mlčení a ve tmách octnula. Dnové naši jsou jako květ polí, jakž vítr na ně zavane, není jich. Ale ty nás udržuješ na výši, v tušeních věčnosti, a duchu našemu snem věčným usnouti nedáváš. Slovo tvé jako zvuk moře svolává proroky tvé, by se shromáždili kolem korouhve tvé na horách vyzdvižené, aby bojovali proti snížení! . . .

Dnes jsme čtli se Svatomírem verše na skalinách po různu sepsané.

Podivno, že od té chvíle jakoby mraky kolem čela jeho se byly shrnuly. Zádumčivost v oči bijící jej obklíčila, aniž bylo více při něm jasného okamžení.

Co to as znamená? pomyslila jsem si; jaké zpomínky ta slova v něm zbudila? Nevím, proč mi tak teskno bylo. Hovor náš váznul, živý proud vzájemných sdílení jakoby se byl zastavil. Byli jsme zamyšleni oba . .

Já však jsem se brzo zase zotavila a vyjasnila. Podivnou hrou náhody jsem se i nadobyčejně v mysli rozveselila, a to tím více, čím více Svatomír se zamýšlel. Byl to jen odpor mysli proti hlasům srdce.—

„Kdož to as byl,“ pravil Svatomír po chvilce, „jenž tuhým skalám svěřil povzdechy své?“

„Bylť on asi notně přemrštěný,“ odpověděla jsem se smíchem, „jinak lituji, že se mi pravých estetických základů k posouzení rýmů a veršů těchto nedostává, pojednali bychom o nich zevrubněji. Jinak — krajina je dosti půvabná; zabloudil sem nyní malíř, proč by sem byl před lety také básník nezabloudil? Přijde sem snad časem ještě hudebník a udělá k těm veršům nápěvy!“

„Vy hledíte na verše, já zase na cit, z kterého povstaly. Připomínají mi onen večer, kde s otcem vaším o podobném zanícení jsem pohovořil. Některým životem podobný žalocit jako dlouhá elegie se táhne, svět se tomu posmívá!“

„Snad právem,“ doložila jsem; „proč kvílením dny tráví k činům jsa povolán?“

„Aj,“ pravil Svatomír, „tehdáž jste se přece jináč projevila.“

„Tehdáž? Inu, byl to právě nápad. Jinak zajisté pochopuji vděčnost, nevšak přemrštěnost roznícení Ceciliiných.“

„Roznícení tedy hluboké a doživotné nikdy nepochopujete?“

„Aj, vy vřelý umělče!“ zvolala jsem se smíchem, „kterak se mne to vyptáváte? Což *já* o tom vím? Mluvím jen tak z domýšlení!“

„Právě proto, že vaše vlastní to smýšlení, jeví se v něm i povaha vaše, skvoucí sice, ale — chladná!“

Bylo mi podivno v té chvíli, mluvila jsem vlastně jináče, nežli jsem myslila. Někdy člověk v hravém rozpoložení ani netuší, že opáčným slovem bolestně se dotknul bližního svého.

Žertovala jsem a byla jsem veselejší, než kdy jindy.

Když pak se soumračiti počalo a bylo

nám se rozejíti, pozastavil se Svatomír ke mně se obrátiv a ruku mi podav pravil:

„Dnové, ježto jsem v podlesí tomto strávil, byli nejkrásnější v životě mém. Zpomeňtež i vy někdy na ně. Buďte s Bohem! Zejtra ráno se zase odsud odeberu. Po kratičkém svitání nastala mi zase doživotní noc!“

Zůstala jsem jako zkamenělá, slova schopna nejsouc. Po chvilce teprv jsem se ho tázala, proč tak kvapně odchází, aniž dříve o tom se zmíniv.

„Dřímal jsem,“ odvětil Svatomír, „sen blahý mne obklíčil, až ony řádky mě probudily.“

Nevím ani, kterak se stalo, že podané ruky jeho tak hbitě jsem se chopila, jakobych ho odsud pustiti nechtěla.

„Jsem přítelkyní vaší a zůstanu,“ pravila jsem pološeptem. Pozorovala jsem ale také, že Svatomír v duchu s sebou zápasí, že by rád promluvil o něčem, co mu na srdci leží, že se však ostýchá a s projevením váhá.

Tušila jsem i toho příčinu. Ony rýmy ho

as na vzdálenou milenku upamatovaly, aneb na lásku jakous tajně v srdci chovanou.

Proč se mne ta myšlénka bolestně dotknula?

Postáli jsme chvíli v mlčení s rozchodem váhajíce. Tu pak zrak jeho se zase vyjasnil. Přistoupiv ke mně pravil:

„Nazvala jste mě přítelem; nepovrhujte mou důvěrou a tím, co vám nyní sdělím o člověku, jehož osud se as podobá osudu onoho básníka, jenž hoře své těmto skalám svěřil. Odřeknutí jest podílem mým, ale vyznání aspoň žalu uleví!“

I učinil vyznání, mluvil ke mně slova vroucí, zachvacující mne, vyřknul — že mne miluje. Nemožno mi to opakovati. Co by také byla pouhá slova bez roznícení tváře, planoucích očí, bez zápalu celou jsoucností pohrávajícího, jež vyznání takové provázejí? . . .

Překvapena jsem byla i polekána. Nicméně přece se něco ve mně zpouzelo. Jaká to dvojatost srdce! Zbudila se ve mně hrdost, jež citu odporovala. Bojovala jsem s sebou,

jakoby ve mně dvě duše proti sobě stály, jedna roztoužená, jarmu lásky se poddávajíc, druhá nepřístupná, neodvislosti se nespouštějíc.

Jako sklíčený před soudem stál Svatomír přede mnou, rozsudek můj očekávaje. Ale nedlouho tak postál. Rázná povaha nedopustila setrvati v tak trapné nejistotě. Zmuživ se a vztyčiv pravil ke mně:

„Neprojevil jsem se vám proto, bych vás znepokojil; jen vřelou zpomínku si od vás vyžaduji. Znám vás již dlouhá léta. Zpomínka na vás byla celým mým životem od mladictví. Ani jste netušila, kde od dávna po vás srdce práhlo citem nevýslovným. Potěšujte se životem, mne očekává samota; leč co ji ovnadí, nebude více pouhým přízrakem. Krásným jste mi bývala snem; posilující, utěšující mně budete zpomínkou! — Buďte s Bohem!“

Tu mi bylo, jakoby země pode mnou se třásla, jakoby odchodem jeho hrob můj se otevříti měl. Poznala jsem, že ho miluji. Hrdost sklesla. Nepromluvíc hlavu jsem sklonila a vřelé slzy z očí mi kanuly . . .

„Ale nyní nepůjdeš, Svatomíre! nyní mne neopustíš, jakož i já při tobě státi chci po celý svůj život!“

A on obejmuv mě zvolal:

„Tys plakala, Leo? — Srdce tvé roztálo a oči slzami se zalily? Kde jest anděla, by slzy ty sesbíral, ty drahé, lásce zasvěcené perly? Kde prorok, aby mi vyložil smysl jejich? Jedna z nich klesla na ruku mou a palčivě mě pronikajíc ku vznešeným mne roznítila záměrům! Není-li to svědectví nebeského zřídla jejího? Jako símě s oblak spadlé ujmula se ve mně, živototvorným zápalem mne nadchnouc. Myšlénky z ní vyvstaly jaré a svěží co kvítka májová v pestrých a žhavých barvách. Neznal jsem mocnost pocitů vzájemných, tajna mi byla věštba dívčích slzí! — Když pak hvězda se rozpláče, čistá, skvělá hvězda v nedosáhlých výšinách, tu slzy její jsou světy, jež ona v sobě překonavši, do věčnosti vysýlá! Ano, světy jsi v sobě přemohla, světy hrdé, myšlénkové, jež byly posud tvou silou a nádherou. Genius Tvůj uprostřed jako v chrámu

přebýval. Tu vřelý nádech lásky se jich dotknul, a tuhé diamanty se rozplynuly! . . . . Obával jsem se výše studené, kde kvítku lásky ujmouti se nelze, ale spatřil jsem, že srdce Tvé co skvělé jezero v zářích poesie se skví, kde ve vlnkách větrolehkých země i nebe se shlíží a v jehož hlubinách nejkrásnější tajemství tvorstva se kryjí. Srdce Tvé nad rozvahou zvítězilo. Slza Tvá osvědčila procitnutí i vítězství jeho. Bylať ona dennicí budoucího blaha našeho!“

Vím-li, kterak jsme se rozešli?

Bylo tak ticho kolem a tak tajno. Na nebi vystupovaly hvězdy, měsíček nad lesem se bělal, a v okolních dědinách zvonili klekání — boj v srdci mém se utišil, ale teskno mi bylo — nevýslovně teskno.

Teprv doma nastalo rozmýšlení. Mysl svou i srdce jsem zpytovala i přesvědčení nabyla, že to nikoliv sebeklam, ani přenáhlení, alebrž že Svatomíra skutečně miluji!

Člověk se nesnadno odváží na tak nesmírný přechod v životě svém. Kdož v omámení aneb zaslepení okamžitém jen hravě přelítne mezery odporujících sobě živlů, z jednoho do druhého přebíhaje, ten pak snad s bolestí, snad příliš pozdě na zůstavené stanoviště se ohlíží; kdo však s bojem s sebou přestoupí a po rozvážení, ten zajisté učiní krok rozhodný a zmužile, bez ohlédnutí se — uspokojen postoupá.

Takž jest se mnou. Rozhodla jsem se pro celý život. Svatomír jest mým vyvoleným. Hlas srdce mne k tomu vybízí a mysl má tomu neodporuje. Svatomír jest muž, jakého si přeji. Samostatný, zdravý a přímý, rozumný a přece cituplný — takž se mi vyjevuje a tak se mi líbí. — Prvním políbením jsem vložila osud svůj a budoucnost svou v jeho ruce! —

Ariel dnes ke mně promluvil takto: „Leo! Leo! ty o tom mladém malíři s nápadným zápalem mluvíš, a s podezřelou vroucností naň zpomínáš. Vždyť pak ho jen tak málo znáš,

a nemožno v několika dnech tak hluboko proniknouti člověka, leda snad zraky předpojatými a rozčilenými. Přiznej se jen, že on ti není obyčejným člověkem, ani výtečným pouze umělcem, alebrž že se ti pevněji v srdci ukotvil, nežli kterýkoliv jiný člověk. Chraň se lásky, dítě rozmilé. Ona zajisté jest jako nepřítel před hradbami. Bedlivě hlídej, uzavírej brány srdce a chraň se vydobytí! Podřimnešli však jen chvílinku, tu již se vkrade a tebe se zmocní, zvítězí a vypudí vše, co panování jejímu překážet by mohlo.“

„Ah, Ariele, možná, že se mne zmocnila, ale pociťuji, že mne oživuje a občerstvuje mysl mou jako ranní rosa lučiny!“

I vypravovala jsem mu všecko.

Ariel se hluboce zamyslil.

„Takž jest jim souzeno snad od věků, a ve hvězdách to snad stojí, že si žádná z nich nezamiluje muže ze svých — ale z cizích! — Ano, ano, dobře tomu tak! Přežili se synové kmenů našich, přežili, a jiní nastupují místa jejich. Nejkrásnější dcery naše na cizince za-

mýšlejí. Což by bylo, kdyby se to jen provésti dalo! Takž matka, takž dcera — dejž Bůh, aby tato byla šťastnější.“

Takto sám k sobě mluvil Ariel a slova jeho mi zněla jako výčitka. Ale potom se ke mně obrátiv pravil s výrazem hlubokého citu:

„Mé dítě, miluji tě, jakž tě snad ani otec tvůj nemiluje, a přeji ti, jakož žádnému na světě. Komu tvé srdce se naklonilo, tomu i mé. Obávám se jen, kterak budoucně s vámi bude? kterak obstojíte? k jakému dojdete cíli?“

„Aj, Ariele,“ odvětila jsem, „když se šťastná láska po budoucnosti táže, a táže-li se, kdyže sobě neodpoví, že bude dobrá? Spokojena jsouc s přítomností, domýšlí se, že vždy tak zůstane.“

„Přítomnost rychle pomíjí — a když ty nepomýšlíš na zlé časy, tedy budu pomýšleti já za tebe. Jen kdybych se uzdravil.“

Krásní to dnové! Žijeme jako v selance. Ariel se poněkud uzdravil a okřívá mezi námi.

Cesty budoucnosti nám ovšem zakryty jsou; leč statečná vůle vynahrazuje obmezenou výhlídku. Tušila jsem, že se Svatomír Arielovi zalíbí a že se brzo spřátelejí.

Takž se i stalo. Svatomír se stal jeho miláčkem, on Svatomírovým.

Naslouchám hovoru jejich jako dvěma prorokům, neboť to věc nad míru zajímavá, když dvojí vědomost splývá, každá z jiných zřídel vycházejíc a k jiným citům zaměřujíc.

Ariel naší lásce velmi přeje; dnes ale se projevil v podivný smysl:

„Nastanou vám těžké boje, milé dítky, a nevím, nevím, Leo, kterak ti možno bude v nich obstáti a konečně zvítěziti proti babičce, otci a celému příbuzenstvu. Když pak ale toto vše by překonáno bylo, kterakž medle jeden úhlavní — ač jen domnělý — nepoměr před světem vyrovnáte? Tys židovka, Leo! Na řádné spojení manželské tu není pomyšlení; kterak se z toho vypletete?“

To mne velmi překvapilo. Ani mi posud nenapadlo, že by u svazku dvou duší a srdcí

k sobě přilnuvších, úplně souhlasících, jednou vůlí, jednou myšlénkou proniknutých, také ještě i jiných poměrů se šetřiti mělo.

Též Svatomír se otázky Arielovy poněkud uleknul. On, nade všemi předsudky stoje, věděti nemohl, že se i já nad ně postaviti mohu. On neví, že vůle a poznáni mou silou jest, a kam ony zaměřují, tam i síla má že dostačuje.

Svatomír se s Arielem radil; výsledek však žádný z toho nevyplýval, pokud já sama rozhodné slovo jsem nepromluvila.

„Byla bych hodna lásky tvé, Svatomíre, kdybych se odstrašiti dala překážkou mimo vůli, srdce a uznání mé ležící?“ zvolala jsem v mocném zanícení. Bylo mi v okamžení tom jako by duše má byla až k oblakům zrostla. „Slyš pak vyznání mé a rci, zdali ti možná se s ním srovnávati. Věřím v jediného Boha, věřím v ducha, jenž vůli jeho nám zvěstuje, věřím v ctnost, jež nás povyšuje, v lásku, jež nás oblažuje, v dobro, jež nás ušlechťuje. Věřím v nadpozemské účely lid-

stva a v povinnost svou jim povždy zadost činiti! Jsi spokojen, Svatomíre?“

A on skloniv se přede mnou, ruce mé pojal a na horké čelo své je položiv, pravil: „Má i tvá víra jsou peruti jedné jen duše. Blažen, kdož na takových základech se vznáší!“

A Ariel vstal a jakoby nám žehnati chtěl, mlčky, avšak v patrném zanícení ruce nad námi vztáhnul.

Svatomír pohnutím a radostí jen zářil. Krásná to chvíle blažícího srozumění! . . .

Ariel se potom slova chopil, řka: „Nezměníš než jmeno své, Leo, neboť pokud mi známo, nikdy jsi mezi našince nepatřila. Nejinak jsem i já učiniti zamýšlel, když jsem v tvých letech byl. Ale zvyk jest tuhá kůra. Považuji krok tvůj jen za pokročení z oboru menšího do většího a z časů starých do nových. Víra rozumu tě vychovala, víra lásky tě dochová! Kamkolivěk se ale obrátíš, požehnání mé všady s tebou půjde!“

„Jakýs ty muž, Ariele!“ zvolal Svatomír, Ariela obejmuv. „Moudrost tvá není moudrostí

mrtvou, alebrž plodnou a blahočinnou. Přidrž se nás ve všech života dnech a považuj dům náš budoucí za útočiště stáří svého!“

I radili jsme se pak ještě dále o budoucnosti, a usnesli jsme na tom, že spojenými silami se vynasnažíme o spravení poměrů našich, bychom co nejdříve žádoucího cíle došli.

„Víš-li pak, Leo,“ pravil Svatomír ke mně, „že se již dávno, dávno známe?“

I zjevil mi první své se mnou sejití-se a rozložil obraz hlubokého zanícení věrnosti a lásky tak krásný, že mi srdce radostí zaplesalo. I rukou mých se chopil a v tvář mi hleděl tak důvěrně, že hledem srdce mé se rozplývalo. A když pak i růži zvadlou mi ukázal a na okamžení mě připomenul, jež za nejkrásnější považoval v minulém životě svém, tu jakoby stín dávno zaletlý v plnosti života s oblak na mne se skláněl vždy blíže a blíže, až se mi skvělým zpomenutím v paměti vyjasnilo. — Kterakž jen možná, aby duše má od něho se odloučila? Nikdy! . . . Cit můj není hřička okamžitá, není roznícení blouznivé,

není přelud časem zacházející! Cit můj jest životem mým, jest jilm, jenž od kmene vyvoleného po celou jsoucnost svou se neodloučí!

Svatomír se v několika dnech do Prahy odebeře a s otcem mým promluví; já zase budu hned zejtra domů psáti a o všem se projevím. Ariel zůstane pozorovatelem okolností a rádcem v nesnázích. Lepšího důvěrníka není na světě. Nyní zláště bych mu svěřila i život svůj, neboť vím, proč tak přátelsky se mnou smýšlí a jaký on vůbec člověk! Ony rýmy jsou jeho plody z dob mladictví! Ariel básník! Jaká to anomalie přírody! Ariel básník *milující!* —

A proč by nebyl býval? Byl mladý, krev vřelá v něm proudila, jiskra nadání se v něm ujmula. V zohyzděném těle básnická duše — je-li jinak možná, nežli aby nyla, kdežto život opravdivý ani jedno z přání jejích nevyplní! A žel tento není prázdný, osobní. Částkou jen jest tísní všeobecných. Jak nešťastný jest ta-

kový člověk! Co jiného blaží, to jemu marné soužení a trápení ducha přináší.

Leč tomu jest již dávno, co Ariel miloval.

Kdybych se se Svatomírem byla nepotkala, zdaliž bych byla kdy pochopila tento cit? Kterak bych byla porozuměla zápalu básníkův, kterak plodům jejich nejvýtečnějším? Vše by mně bylo ušlo, neboť v jediné lásce jest život bohatý, půvabný, všeobjímající! — Avšak

Zobrazit život lásky,
Jak marné snažení!
Nezjevíť barvy země
Ta nebes blažení,
I kdyby růže Perska
Na malbu slétaly,
I kdyby živé lílje
Pod štětcem zkvétaly!
Ni popsat lze ta krásná
Tajemství vábivá,
By básníci i v zoři
Stápěli péra svá,

Ni tonům vdechnout hoře,
Jež z klamů zřinuly,
By všech i varyt struny
K souzvukům splynuly!

Konec dílu druhého.

Blouznění.

R o m á n

od

Karla Sabiny.

III.

V Praze 1857.

Tisk a sklad Kat. Jeřábkové.

X.

Jakub.

Jakub měl rozličná pořizování po krajích, nežli mu možno bylo do Prahy se odebrati. Odbýval však tenkráte vše rychleji, než kdy jindy, nemaje pokoje, ni stání. Lea mu neustále v hlavě ležela, ji jedině před očima maje, vše jiné zaměstnání své za vedlejší považoval. Jakožto člověk pružných náruživostí a nevázaných chtíčů, s jemnými pocity se nikdy nezanášíval, alebrž přímo k účelu hledě, jen na požívání zamýšlel, kde s ženským pohlavím se stýkal.

Co však byly všechny, jež posud byl poznal vedle Lee? Pouhá bezdušná těla! Ženu

jako Lea si jen v nejodvážlivějších snách představovával, a hle! nyní skutečně měla být jeho! Ale pocit jeho naproti Lei byl také docela jiný, nežli posud proti všem jiným býval.

Zamiloval se skutečně a byla to jeho první opravdivá láska. Že tento pocit jeho nebyl bezúhonný, že poskvrněná obraznost jeho jej touhami náruživosti naplňovala, toho příčinou byl as celý posavadní životní směr jeho. Ponejprv ji spatřiv, vášnivě zahořel; čím častěji však ji vídal, tím mocněji a stáleji se rozjařoval. Vynasnažoval se Lei v nejkrásnějším světle se objeviti; brzo vsak se přesvědčil, že ta mělká, všední výmluvnost jeho, která mu k tolikerým vítězstvím dopomohla, zde nikam nedostačuje, a že jinou cestu nastoupiti musí. Jakkoliv ale se tvářil, nijakž mu to neprospívalo.

Čeho tedy cestou přímou dosáhnouti nemohl, doufal, že se s tím cestou prostředeční nemine.

S Joelem se brzo smluvili. Přání staré

Rebeky bylo v domě bez toho zákonem. U Efraima zdali pořídí — starosti mu nedělalo, neboť znal nynější nebezpečné postavení jeho.

„Efraim to musí za štěstí považovat, když se nyní ohlásím — podpora přímo před sesutím!“ — Takovou myšlénkou se nesa, nezoufal.

Což bylo proti němu? nechuť nezkušeného děvčete; ta se překonati dá! Pro něho však bylo všecko, i osoby i peníze. Byl také, což v očích Efraimových nejvíce platiti muselo, člověk přičinlivý, v úkonech hbitý, neunavený v zaměstnáních svých a mezi svými v nejlepší pověsti.

Efraima samého znal jen málo; neboť tento již po léta se od venkovských svých příbuzných vzdaloval. Na tom však málo záleželo tomu, kterýž ve jmenu Rebeky a s dopisem Joelovým přicházel.

Došed Prahy přímo k Efraimovi zaměřil. Do skladu vstoupiv, mžikem zpozoroval panujíci tam nepořádek a klesání obchodu. Vše od místa, všady prachu, skřínky vyprázdněny; krámský dlouhou chvílí plácačkou mouchy za-

bíjel. Efraim byl ve vedlejším výstupku, vysokém to a uzounkém bez okna klenutí, v němž v pravé poledne bylo tma, jako o půlnoci, a celý den lampa hořela.

Efraimův přísný pohled Jakuba zarazil; jakmile však se Jakub představil, tu se tvář Efraimova vyjasnila, a s nápadnou dychtivostí se Efraim listu chopil.

Jakub bystře pozoroval čtoucího, aniž mu ušlo, kterak se tento hned při prvních řádkách zarazil a zasmušil, dále pak se čelo jeho zase vyjasňovalo, až konečně docela se vyjasnilo.

Psaní odloživ, usmál se a hbitým hledem Jakuba přelítnul.

To usmání bylo podezřelé; vyznamenávalo snad srozumění, snad také ousměšek.

„Doufám, že se aspoň několik dní v Praze pozdržíte, a přesvědčíte se, kterak zde jest a býti může. Na večer pak o tom dále promluvíme. Bratrovým listem a doporučením matky mé jste si otevřel cestu ke všem obchodním záležitostem mým. Na večer vás očekávám; uhostíte se u mne, a budiž vám zde jako doma.“

Jakub šel pak trochu do města se podívat. Nebylo mu právě volno při tom, co mu napadalo. Za jedno mluvil Efraim jen o obchodních záležitostech, ani slovem se nezmíně o tom, na čem Jakubovi nejvíce záleželo. Ale ještě jiná myšlénka ho znespokojovala — kterak totiž s Rachelkou se vyrovná. Vědělť on dobře, že tuhému boji s ní neujde, ba že mu i nebezpečenství s té strany hrozí. Nač ale by si byl tolikerých zkušeností mezi ženskými získal, neli proto, aby v nesnázích budoucích zrak mu zostřily? — Vymyslil si tedy proti Rachelce taktiku velmi důslednou a na povahu její založenou.

Jinak čím více přemýšlel, tím více uznával, že v celém jeho posavadním životě nebylo proň důležitějšího úkonu nad tento. Konečně se každý člověk ustáliti musí. Zde byla nejlepší příležitost k tomu. Prospěch patrný ze spojení s Efraimem vyzíral. Nebylo ho tajno, že se z firmy Efraimovy mnoho vytěžiti dá zavedením nového pořádku v krámě i v domě

Snadnější to věc, než docela nový obchod v Praze zaváděti.

„Povede-li se mi s Efraimem,“ pomyslil si, „tedy vstoupím do hotového a bezpečně tam posedím. Zde obchod běžný, dávno zavedený, firma známá a — Lea!“

Ano Lea mu na mysli tanula neustále. Zatoužil po tiché, bezpečné domácnosti. Byť jej co svobodného člověka zde i onde rozličné kratochvíle třeba dosti příjemné vítaly, není přece žádného spoléhání na ně, není pohodlí, není utěšeného pohovení a pohovoření. Kterak jináče ženatému: byť mu i jinde všecka radost selhala, přece ho doma milující žena očekává! A jaká to žena ta Lea!

Když na ni pomyslil, tu se vášeň v něm zbudila a zapomněl na vše jiná vypočítávání a na jiné své prospěchy.

Mezi tím bylo Efraimovi ještě důležitěji a krušněji přemítati, neboť nemalé starosti jej skličovaly. Postavení jeho nynější bylo již velmi nebezpečné. Co nevidět se měly některé směnky vyplatit a peněz v domě ne-

bylo, ani ouvěrku ani výhlídky na příjmy. A přece nebyl ani nedbalý ani marnotratný. Odvážil se v poslednějších časech na tu a onu nebezpečnou špekulaci, ale žádná se mu nepovedla. Bylo vůbec, jakoby se od nějakých časů bylo neštěstí u něho zahostilo, nechtíc se z domu hnouti.

Doufal ještě, že ho matka neb bratr vytrhne; ale dnešní dopis jej o jiném poučil. Několikráte si jej přečítaje, vždy nové z něho ssál zarmoucení.

Konečně jej svinuv a do koutka jím mrštiv, zvolal: „Takoví jsou, bývali a zůstanou na věky! Blázen, kdo v ně doufá aneb od nich něco očekává. Váží si tě a lichotí tobě, pokud od nich nic nežádáš; jakmile ale na kapsy jejich zaklepáš, rozutíkají se strachem před tebou. Plýtvají slovy a dobrou radou, na niž se jich žádný neptá; ale skutek utek . . Pomoz sobě, Efraime, sám jak můžeš! Uhlídáme, jaký to člověk ten Jakub!“

Tento zajisté přišel v pravý čas; Efraim potřeboval nyní takového člověka, jako těžce

nemocný lékaře. — Konečně pocitoval Efraim, že jedna z nejprvnějších povinností jeho jest, na brzké zaopatření Leino pomysliti. Po Nathanovi bez toho nebylo ani památky. Nač tedy váhati a tak dobré příležitosti nepoužiti?

Když pak Jakub k večeru přišel, byl se Efraim již úplně rozhodnul.

„Promyslil jsem všecko,“ pravil k Jakubovi; „staniž se tedy, jak matka moje žádá a vy si přejete. Částečně snad již víte, jak moje věci stojí. Joel mi píše, že hodláte se mnou ve spolek vstoupiti, zavedený obchod můj zvětšiti a společné příjmy naše rozmnožiti, že tomu jistý kapitál obětovati chcete, a na potvrzení našeho sjednocení — mou dceru za ženu si přejete. O tom o všem ještě dále promluvíme. Především potřebí, abychom spolu prohlédli obchodní knihy, abyste žádné pochybnosti neměl, a hned z počátku vše vám jasné bylo.“

Předložil mu pak všechny zápisy ioučty své, vypočitávali a porovnávali až do pozdní noci. Výsledek jevil, že Efraim se nacházel

na mizině. Dluhy as třikráte přesahovaly majetnost — k požadování nebylo ničeho.

„Nuže,“ pravil Jakub, „z toho všeho vysvítá, že záležitosti vaše líp stojí, nežli jsem se nadál.“

„Jak to?“ tázal se Efraim s podivením.

„Směnky ještě nejsou prošlé, jmeno vaše není zneuctěno, firma vaše platí posud v obchodním světě jako dříve. Máme skoro celého půl měsíce před sebou, než lhůty k vyplacení směnek uplynou. Toť čas nesmírný! Není tedy ještě nic ztraceno a vše se zase vyrovnati dá bez obtíže. Směnky v pravou hodinu vyplatíme a k tomu ještě se několik tisíc hotových do obchodu vloží. Nic se nezmění, nežli firma vaše, kdež jmeno mé k vašemu připojíme. Při tom mi pak ještě dosti času zbyde, bych obchodní spojení svá navenku v běhu udržel, což, jak sluší, společným našim příjmům připadne. Jmění bude společné, o práce se rozdělíme. To tedy by bylo urovnáno. Promluvil jsem nyní s obchodníkem; dovolte, bych také s otcem se poradil.“

Efraim se usmál a pravil: „Vždyť vím už všecko. Joel mne zevrubně zpravil. Není to však jedině mou záležitostí, alebrž také Leinou. Jste-li spokojen s děvčetem bez věna a máte-li skutečně takovou náklonnost k dceři mé, jakž Joelův dopis projevuje, tedy si ji vezměte a staňte se na vždy mým věrným zetěm, jakož já vám vždy dobrým tchánem i otcem zůstanu. Promluvil jste již s dcerou mou?“

„Neslušelo mi to učiniti dříve, než slova otcova jsem ubezpečen byl,“ odpověděl Jakub pokloniv se.

„A takž jste dobře učinil, Jakube! poznávám ve vás povážlivého a ctihodného muže.“

Podali si pak ruce a bylo vše spraveno.

„Nyní však pojďme nahoru,“ pravil Efraim. „Opozdili jsme se až příliš. Že[illegible]vé vás teprv ráno představím. Nebude toho však ani potřebí. Znáte se bez toho z venku. Mně bude zejtra časně odejíti, vy pak si musíte odpočinout. Až přijdu, zajdeme k advokátovi a učiníme úplnou smlouvu.“

Vedl pak Jakuba nahoru do svého příbytku. Rachel již spala.

„Před nedávnem bych vás byl v letobytu svém lépe uhostiti mohl, nežli nyní zde; zlé okolnosti mě donutily zahradu zůstaviti. Býval tady pouze zimní můj byt. Tento skrovný pokojík vám nyní přepouštím. Leina to komnatka. Nelekejte se nynějšího zde nepořádku. Nezbývalo nám posud ani času k usrovnání těch věcí.“

Jakub samoten pak zůstav, s dychtivou zvědavostí v pozůstatcích Leinych se přebíral. Napadlo mu, kterak chladně, ba někdy i pohrdlivě jej odbývala, a zbudilo se v něm žehrání. „Ženská čím vzdělanější, tím zajisté vychytralejší jest jiných!“ pomyslil si. „Kdož ví, nemá-li již dávno tajného milovníka?“ —

Nedop[illegible] se však ničeho. Nalezl jen knihy, nad nimiž [illegible]vou vrtěl, sotva nadpisům jejich rozuměje. Posléze mu balík rukopisů do očí padnul. Bylyť to zápisky Leiny z minulých let, takměř až do dětství jejího sáhající; i výpisky z kněh se tam nacházely a ná-

kresky. Zvláštní to svět, docela výhradní a osobní. Celý obor myšlénkový, názory i pocity duše čisté, šlechetné a nad míru činné.

Nenašel sice, co hledal, ale jiného mnoho. Celý život Lein jako v hladině zrcadelní rozložený před ním se jevil; i nezbývalo, nežli obdivovati se povaze tak ryzé a bezúhonné, a velebiti ji. Kterak mu lahoditi nemělo spojení s ženou tak skvělou a nevšední!

Málo kterému milovníku neb manželu se poštěstí, v minulost své vyvolené tak hluboko nahlednouti. Což by tam také přemnohý a přemnohá spatřili? Nevědomost jest v ohledu tom pravé štěstí. Tisícery vřelé a drahé svazky by se rozpadly, kdyby mužům i ženám se objevilo, co zbytečnou zvědavost sice uspokojuje, ale mír života ruší.

Nebylo to časně ráno, když se Jakub probudil. Efraim byl již odešel, ale Rachel byla doma. Jakub ji dobře slyšel, jak předsíní vycházela a vcházela, dveřmi přehrozně bouchala, věcmi házela a venku se služkou právě pro nic nesmírně se vadila. Bylo mu při tom

krušno, neboť věděl, že se nad ním bouře stahuje. Litoval, že dříve s Rachelkou nepromluvil, nežli s Efraimem; leč nyní pozdě bycha honiti!

Čekal v každém okamžení, že k němu přijde, ale nepřišla. Váhati bylo nebezpečno. Odhodlal se tedy a vstoupil do jejího pokoje.

Nalezl ji rozplakanou a rozzlobenou. Vyřítila se na něho jako fena.

„Co zde hledáš? Zapovídám ti každé přiblížení. Jdi mi z očí. Ať zde ani známky o tobě není, ani stopy, ani památky! Toho však buď jist, že se ti záměr tvůj nepovede! Efraim se mi již se vším svěřil. Chceš se ženiti? Chceš naši dceru? — Holenku, jdi jen dál o několik domů! Tady není pastvy pro tebe. Neobelžeš zde žádného. Známe tě! Chraň se mne, chraň! Nevíš, co jsem. Zklamals mě co bídník. Peněz tvých již nepotřebujeme. Kdyby byl Efraim se mnou již dříve promluvil jako k ženě, byl by dávno bez starosti. Své peníze si nech. Nebudem' jich potřebovat. Pomohly by nám jako čertovy rohy. Mámť i já doma

otce. Ten není jako to vaše špinavé příbuzenstvo. Právě jsem mu psala. V několika dnech bude vše spraveno. Penězi svými si teď zalep svědomí, aby tě nehryzlo. A teď se kliď, a hledej jinde, co tady nikdy nenajdeš. Seber se a jdi!“

To ovšem bylo velmi zřetelné a srozumitelné. Leč Jakub přece zbraň svou nesložil, alebrž s výrazem hlubokého zármutku a s vzezřením smutkem a láskou líčeným pravil:

„Ježto mě bez vyslyšení odsuzuješ a bezcitně mě odsud vypuzuješ, ježto záležitosti mé zde tak beznadějné jsou: nezbývá mi ničeho, nežli srdečná prosba, bys mi dovolila jen několik slov s tebou promluviti — posledních to slov, nežli se na vždy rozejdem, a nežli navždy opustím, co mi na světě nejdražší bývalo a — zůstane! — Tisíce srdcí pro nedorozumění se zlomilo, a takž, bohužel, i mně souzeno jest! Neprotivím se osudu! Buď s Bohem, Rachel! Nečekalas ani tak dlouho, až vše ti vysvětlím, ale od sebes mě odehnala. O Rachelo, Rachelo! Vyhnati mě můžeš z

domu svého; lásku mou k tobě však ze srdce mi nevypudíš!“

„Co tím míníš?“ řekla Rachel poněkud zkrocena. „Lži tvé jsou patrny. Co platna jsou dobrá slova při zlých skutcích? Přivedls mě až k propasti, a nyní mě opouštíš! Jdi tedy!“

„O Rachel!“ zvolal Jakub hlasem vášnivým, „což takto o mně smýšlíš? Tak málo se ve mne důvěřuješ, že ani nečekáš, jak ti všecko vysvětlím? Což nepochopuješ, že všecko jen pro tebe a pro tajnou svou lásku k tobě činím? Nepochopuješ, že by to právě šílenství ode mne bylo bývalo, odvážiti se ku kroku, jehož výsledek docela v tvých rukou leží, od tebe závisí a patrně předvídati se dal? Vždyť pak nejsem tak zaslepený, abych nevěděl, že jediným slovem vše překaziti můžeš a že bez tvé pomoci ničeho nedosáhnu. Jen mne však vyslechni a poznáš i nesmírnou lásku mou k tobě i bezohlednou obětavost.“

Rachel zajisté nepotřebovala mnoho přesvědčování a chlácholení, aby se opět smířila.

Jí dostačoval jemný zvuk hlasu Jakubova k úplnému udobření. Vyslechla jej s pohnutím, ačkoli smysl slov jeho jí ani z povzdálí nevysvítal. Čekajíc na další vyjasnění a nevědouc co říci, když Jakub se na chvilku zamlčel, pomohla si ženskou zbraní — usedavým pláčem.

V tu chvíli zajisté nic na světě by jí nebylo tak blaze činilo, jako kdyby se Jakubovi povedlo ji přesvědčiti a přemluviti, že se nedůvěrou svou klamala. Jak ráda by mu byla uvěřila!

„Jen pak pomni," chopil se pak Jakub opět slova, „kterak bylo nám oběma, tobě i mně, když tě Efraim náhle do Prahy povolal! Kde a kdy se zase sejdeme? A byť i štěstí jednou na chvilku nám přálo, zdali nám každý okamžik nebezpečenstvím nehrozí? Sama předobře víš, že lásce naší jen potají kvésti možno. Dlouho jsem o tom přemýšlel, kterak by mi as možno bylo, tobě na blízku stále se udržeti bez obávání, že nás příští den snad již rozvede. Jediný jen prostředek se mi ob-

jevil. Lea je dospělá ; provdala by se co nevidět, muž cizí by se v domě vašem uhnízdil, a nebylo by k tobě přístupu; neboť by stíhačů a pozorovatelů přibylo. Pochopuješ mne nyní? Na Lei mi pranic nezáleží. Vždyť nic na ní není a nic nemá! Jedině pro tebe se obětuji, má drahá — jediná — a nyní mne od sebe odežeň!“

Ale Rachel ho neodehnala. V usedavém pláči uznala svůj klam a přenáhlení své, potom se dále s ním radila, a smíření jejich bylo úplné a dokonalé.

Před polednem pak přišel Efraim domů; Rachel byla dobré mysli a veselého vzezření.

„Kde je Jakub? Neviděl jsem ho dnes ještě a rád bych s ním promluvil. Uznávám, milá Rachelko, žes ráno moudře mluvila. Napadlo mi tím půldnem to i ono, a předsevzal jsem si nejednati bez dlouhého předložení. Zhotovilas již psaní? Rád bych je dnes ještě otci tvému poslal. Byloby nám přece nejlíp samostatně se udržeti a nezáviseti v ničem od společníka. Je to pak jen stálý hlídač v

domě a neodbytný dozorce. Konečně se záležitosti mé tak špatně nevynacházejí, jak jsem se domýšlel. Časem i nejlepší obchod klesne a přičinlivostí se zase povznese. Otci tvému nejdéle po roce zaplatím a bude zase jak bylo. Potřebí jen se v domácnosti prozatím trochu obmeziti. Jinak mám také ještě jinou naději. Možná, že se ty dni něco z Uher dovím, a že mi potřebí nebude dceru takořka obětovati. Ostatně také nevím, jaký vlastně člověk ten Jakub jest; Joel ho velmi chválí, ale konečně — čemu pak na světě Joel rozumí?“

Rachel stála jako omráčená. Co na to odpověděti? Nebyla ani tak bystromyslná ani tak výmluvná, by proti tomu něco namítnouti mohla. Konečně jí napadla lež.

„Již jsem psala,“ pravila nejistým hlasem, „i list na poštu odnesla.“

„Nedobřes učinila. Bylo potřebí, abych dopis přečetl a jej doplnil. Musímť tedy napsati sám ještě jeden.“

„A kterak bude s Jakubem a Leí?“ tázala se ustrašená Rachel.

„Jakž bude? Inu, počkáme až dále. Beztohos mi ráno Jakuba nepříliš hezky vyobrazila, a věřím ti více, nežli Joelovi, který jej ovšem do nebe vychválil. Neznám pohnutky Joelovy; vím toliko, že rozum jeho pouze tam platí, kde se o zisk peněžní jedná. Počkám tedy s Leí ještě nějaký čas; nemá co zmeškati.“

Rachel nyní uznala, jak ráno prohloupila. Bez námitek jejích by byl Efraim zajisté na svém zůstal. Neodvážila se však nyní na odpor, ponechávajíc vše obratnosti Jakubově. Efraim se zatím posadil a napsal list svému tchánu.

V poledne pak Jakub při stole zvěděl, že mu k cíli ještě dlouhá cesta zbývá. Efraim prodloužil lhůtu na nějaký čas, až prý tchán odpoví; strany Lee na trpělivost jej odkázal, až sám s dcerou promluví. Rachel nyní zase ovšem podporovala Jakuba, avšak dojem, jakýž ráno odporem svým na Efraima učinila, byl mocnější. Ráno z ní uražená vášeň mluvila, kterážto slova vždy okřidluje.

Odpoledne, když Efraim byl odešel, vde-

chnul Jakub do Rachelina pera dlouhý list. Napomínala v něm otce, by Efraimovi peníze, o něž ho žádá, neposlal, že špatně hospodaří, s ní nedobře zachází, a jiných příčin více. Jakub sám list tento na poštu odnesl. Z této strany tedy nebylo se čeho obávati. Bylť on jist, že otec Rachelin na takový dopis žádných peněz nepošle — leda snad výčitky a výhrůžky.

Na tom však ovšem nebylo dosti; důležitější část záměrů Jakubových dlela ještě v dalekosti.

Práce jeho zde byla ukončena; k čemu tedy déle v Praze pobývat? Rachel mu marně domlouvala, aby neodcházel; omrzovala ho tím ještě více a toužení po Lei v něm zbuzovala. Domníval se, že jí na blízku by se mu snad přece povedlo, sobě ji nakloniti.

Ustanoviv odjezd svůj na příští jitro, celý večer s Efraimem strávil, snaže se Efraimovu přízeň a důvěru si úplně získati. Objevil se v celé milostnosti mladého muže, jemuž na tom záleží, náklonnost vzbuditi a dobré stránky své v nejjasnější světlo vystaviti.

Potom vstoupil krámský do pokoje, podal Efraimovi klíče od krámu a veliké jakés psaní, jež poštovní posel večer byl přinesl.

„Hle, dopis od Lee!“ zvolal Efraim s úsměvem. „Jak ohromné to psaní! Patrno, že se to děvče u vás na venku nesmírně nudí, sice by ke mně s tak velikým poselstvím nezavítalo. Bylbych ji zajisté již domů povolal, kdyby jen mé nynější okolnosti tak stísněny nebyly. Ah! jaké to množství slov! Jsem jist, že v tom ve všem nic důležitého nebude, ba že se ani nedovím, jsou-li všickni v domě zdrávi. Známť svou dceru. Básnická to povaha. Kde se jí opravdivé látky nejméně dostává, tam domysly svými nejvíce papíru zpotřebuje, krajiny popisuje, po všech pahorcích perem skáče a dětinské mudrlantské náhledy její se pozorováním nejnepatrnějších věcí jako podivné arabesky proplétají. Nahlídnul jsem někdy v denníky její, a bylo mi, jako bych se v románech přebíral. Šťastně jsem při tom vždy usnul, a takž i dnes učiním. Nechám

čtení, až ulehnu; ukolíbá mě to ve zdravý spánek.“

Jakub již při pouhém spatření listu Leina velice byl pohnut. Co by byl v tu chvíli za to dal, kdyby jej byl čísti mohl! V ňádrech zhýralcových se někdy zbudí pocit ryzejší a vřelejší, skoro až čisté lásce podobný. Jest to ovšem jen jakýs krátký přechod, a staré chtíče se příliš brzy opět navrátí. Takž bylo i s Jakubem. Obraz Lein mysl jeho rozehříval i jiným vyšším jaksi směrem; zatoužil po duši a po srdci jejím!

Na loži mu pak bylo ouzko a smutno. Předkládal si nynější své okolnosti, a ponejprv v životě svém litoval, že se s Rachelkou tak dalece spustil. Kdyby nyní *jí* nebylo, jak mnohých nesnází by byl zprostěn! Takž ale celou budoucnost svou viděl zlým stínem ochmuřenu. Protivila se mu, a blízkost její ho tísnila již nyní; jakž teprv bude po letech? Jaké mrzutosti vyplývati budou z neprozřetelného chování jejího?

Taková znespokojující rozjímání mu ani

usnouti nedala. Shasil pak světlo a zponenáhla v dřímotu přecházel.

Tu se však otevřely dvéře a vstoupil Efraim, v jedné ruce hořící svíčku, v druhé rozbalený dopis Lein drže. Jakub ze spaní vytržen na loži se pozdvihnul. Zarazil se zajisté pohledem Efraimovým, jehož dlouhý tmavohnědý župan, černá noční čepička, tvář nad míru ubledlá, třesoucí se ruce i brada velmi podivný obraz poskytovaly.

„Dobře, že ještě nespíte," pravil hlasem chraplavým, „mám s vámi co mluviti. Povězte mi pak, ale spravedlivě, jaký to cizí muž u vás na venku? Kdo tam přichází? Lea mi dnes projevila věci, že mi nelibým překvapením krev stydne."

I Jakub se uleknul. Nepochyboval, že se to jeho samého a Rachelky týká. Snad je někdo přece vypátral — snad Lea se něco dověděla! Věci nepravé se zřídka v tajnu udržují. Zlé svědomí znepokojuje vinného i tam, kde ho nikdo neviní."

„Jest to nepochybně omyl," pravil, rychle

zas se zpamatovav; „možná také, že pouhá lež. Není v domě žádného cizího, a žádný tam nedochází.“

„Omyl, pravíte?“ prohodil Efraim, s trpkým úsměchem na Jakuba pohlížeje; „omyl, kdežto Lea sama zevrubně mne o tom zpravuje?“

„Lea?“ opakoval Jakub rovnováhy pozbývaje. — „Ona nespala, ona nás pozorovala!“ pomyslil si, slova schopen nejsa.

„Ano, Lea sama,“ přisvědčil Efraim. „Ona sama, neboť, Bohu díky! jsem ji tak vychoval, že nemá tajemství přede mnou. Pravé to štěstí, neboť vidím, že jsou ti lidé tam buď slepí, buď tak blbí, že pranic nepozorují, a že bych se ničeho nedověděl, kdyby ona sama tolik přímosti a poctivosti neměla, mne o tom zpraviti. — Což jste tam nikdy neviděl malíře jakéhos, buď ve vsi, buď v okolí? Mladý to muž, krajinomalíř, jmenuje se Svatomír.“

S Jakuba spadnul cent. Jaká to ale novina?

„Ctí svou vás ubezpečuji, že o něm ani

známky nemám. Vždyť sám víte, že se jen málo doma zdržuji!"

„Ano, takž jest!" prohodil Efraim zamyšlen; „znám vaše zaneprázdnění a pochopuji. Dám vám ale úlohu, a tuším, že ji nezanedbáte. Záleží-li vám na Lei a na mně, tedy hned s úsvitem se domů odeberte a nemeškejte ani okamžení. Tam pak zůstaňte nějaký čas, a čiňte, jako bych vám nic nebyl zdělil, jako byste o ničem nevěděl. Snažte se jen získati sobě náklonnost dcery mé. Hlavní však úloha vaše buď, ji co nejpilněji pozorovati. Až pak zvíte, kdo se s ní schází a jak daleko známost její s ním pokročila, zpravte mne o všem co nejobšírněji. Velké neštěstí mi hrozí, větší, nežli jest klesnutí mého obchodu. Dříve bych se smrti byl nadál, než toho! Doufám však, že to šťastně přejde a všecko zas se napraviti dá!"

— — — —

XI.

Nové známosti.

Vycházející slunce nalezávalo Svatomíra vždy již v prostoře. Někdy po polích, někdy podlesím se procházeje přírodu pozorovával, tužkou krajinky si naznačuje aneb květiny a byliny sbíraje, do příručního herbáře je ukládal.

Jednoho jitra hloub do lesa se pustiv, octnul se v středu několika rozbíhajících se pěšin. Jedna patrně se úžíc, v stinné houštiny se strácela, z jejichž šera hrkot potoka a bezčíslné popěvky lesního ptactva v podivném směsu vyrážely. Svatomír tou pěšinou kráčeje, brzo jako ve větvovém sklepení se nacházel svěžím dechem lesním ovíván.

Potom mezi loubím svítati počalo, kmeny řidčejí rozestavené poskytovaly jakés výhlídky, až konečně ohybem pěšiny maně se octnul chodec na pokrají houštin a překvapen se pozastavil.

Široká louka v ranním slunci před ním se skvěla, jako koberec nejpestřejším kvítím lesním protkaná; vysoká tráva v bujném zelenu se vlnila. Kolkolem stíny šerého lesa ji objímaly; neizázeji pak za průčelím nízkých stromů ovoc ých strměla myslivna, větve jedlí splývaly nad střechou její, za ní se černal les pahorkem vystupující. Na louce bylo jasno a živo; tučné krávy se pásly, honící psové na měkké trávě se honili a rvali, kůzlata na stromky se sápala, mladé listí ohryzujíce, hojná drůbež obíhala domek a v zahrádce kolem domku poskakovaly děti.

Byl to kus malebné selánky. Svatomír vytáhnuv tobolku počal kresliti. Když pak dokresliv k odchodu se obrátil, zahouklo to v houštinách.

Brzo i hlas mužský se ozval: „Hoj, pane!

Jste zde v mém hájemství a neujdete mi tak snadno!“

Svatomír ohlídna se spatřil muže vysokého zrostu, jenž přímo k němu došed, pravici mu podal a rukou notně m[illegible] potřásl, načež s přívětivým úsměvem k něm[illegible] volal, [illegible]:

„Dobré jitro, pane! [illegible] vítám v [illegible]ských lesích! Vybral [illegible] nejpěknějších kusů české vla[illegible] mám věru daleko putovati pro hez[illegible] — Pozoroval jsem vás již hezkou [illegible] jsem vás však z práce vytrhova[illegible] ale [illegible] a tak brzo vás nepustím. [illegible], že ta má myslivna jen tak z venku za podívání stojí, a nezasluhuje, abyste se také v n[illegible] jejím ohlídnul a tam posnídal?“

Svatomír neodporoval. Neznámý ho hned prvním okamžením příjemně dojal. Zdál se míti srdce na jazyku. Byl již člověk přistárlý, ale vždy ještě hezký, jakž jich málo. Oči černé jak trnky pod širokým čelem se mu jen jiskřily, tváře jako růže se rděly. Z celého vzezření jeho zářilo zdraví a jarost. Tělo vytáhlé,

jak skála pevné, jak jedle rovné a štíhlé. Některý vlas, některý vous pod pravidelným nosem se ovšem již bělal, i dalo se souditi, že již as v padesátém roce stojí.

„Abyste se mne však nelekal, pane, tedy vězte, že jsem [illegible]jší polesný, Jan Zahořan, jakž vám ka[illegible] v okolí dosvědčí. Mládenec můj mi [illegible]áte vypravoval, že zde kreslí[illegible] sbíráte. Notně jsem se s ní[illegible]adil, že vás hned nezatknul a [illegible]edl. Kdož medle vás tím lesem [illegible]ti a nejkrásnější částky krajiny vám [illegible] může, nežli já? Byl jste již na Ře[illegible]kém pahorku? Prolézal jste tam zbořeni[illegible]ě? Tam máte krajinu, pane — kus ráje! — Pahorky lesnaté, hluboké doly, šťávnaté lučiny, přebohaté rostlinstvo, vše co zrak a mysl vnadí! — Že pak jste sem v naši krajinu přece zabloudil! Pravý to zázrak. Ti naši lidé hledají v dalekých cizinách, čeho za nejbližším pahorkem nazbyt mívají. Jinak zde život jako v pustinách. Zasteskne se mi někdy po lidech a po rozumném hovoru. Kdyby nebyla

silnice tak vzdálena odsud, naličil bych někdy na pořádné pocestné, aby se u mne trochu pozdrželi. Sem však nezabloudí leda nějaký cikán neb jiný poběhlík.“

Hovoříce přecházeli louku a k myslivně se blížili. Psové začali štěkat, krávy zvědavě hlavy zdvihaly a rozbučovaly se, slepice se rozutíkaly; jen děti se sběhly a s podivením na Svatomíra hleděly.

„Nu, zde vizte tu malou pole[illegible]ní sběř, kterak čumí a oči na vás vyvaluje! Proč? proto že nemáte krátkou kazajku a koženky do bot. Zde by mohl některý mudrc snadno začíti skoumání o domnělé nerovnosti lidské. Zde činí již kabát velký rozdíl; jinde tátovo a dědovo jmeno, opět jinde peníze, málo kde rozum a šlechetnost. Zpanštilý hlupák váží více, nežli Sokrates, a matka Grachův — co by byla v Praze vedle ledajakés fifleny? — Cožpak mi tu ale napadá? Hej, Liduško! Vašíčku! kde jste? Vizte pak, pane, to dvé umouněných káňat! Moje to děti. Pojďte, děti, do světničky, a jestli maminka dovolí, totiž,

jestli jste jí žádný hrnec nebo mísu nerozbili, jako se obyčejně stává, když nejsem doma, dostanete každý něco, mám to v brašně — ale potom ať hezky posloucháte, to vám nade všecko radím . . . .“

Děti přicválavše, chytily se tatínkovy kazajky a očima chtivě po tašce točily. Na to pak mladá bledá žínka z domu vystoupíc, myslivce i hosta co nejpřívětivěji uvítala. Rozmilé to stvoření, tahů tak půvabných a rázu tak jemného, až se srdce usmálo.

„Kde pak jsi se tak dlouho toulal, Jeníčku?“ tázala se s úsměchem, manžela objímajíc.

„Přicházím trochu pozdě, milá Julie; ale za to ti přivádím hosta, jejž jsem v lese ulovil. Teď se jen postarej o dobré snídaní.“

Mezi tím děti na sundanou tašku se vrhly a v ní hrabajíce, vytáhly dva páry nových střevíců a velkou chlupatou čepici.

„Aha, vy cikáni! již jste to vyšukali?“ zvolal lesník. „Smím-li pak jim to dát, Julinko? jak pak se chovali?“

„Cos to přinesl?“ tázala se Julie, s podivením na zboží hledíc.“

„Inu, vždyť vidíš, dušinko — Vašíčkovi čepici a tobě a Lidušce střevíce.“

„Ale, Jene! ty střevíce jsou všechny čtyry stejné!“

„Tím líp! můžeš si z nich vybrati dva, a dva nech holce.“

Julie se dala do hlasitého smíchu.

„Kam pak jsi dal oči? Kdes to koupil, Jene?“

„Na silnici, Julinko; potkal jsem kramáře z Holice, poctivý to člověk.“

„Možná; ale ty střevíce jsou o tři palce kratší, nežli má noha!“

„Tak? Tedy je dej Lidušce oboje, koupím ti jiné.“

„Co ti napadá! Lidušce? Její obě nožky by se do jednoho toho střevíce vešly a ještě by tam bylo místa pro jednu.“

„Tu to máme!“ zvolal Zahořan. „Člověk těm ženským nic dobře nekoupí. Avšak můj Vašíček bude spokojenější.“

Vašíček mezi tím si prohlížel čepici a byl s ní velmi spokojen. Lesknula se mu v rukou a dala se sebe beze všeho křiku chloupky trhati. Když si ji pak ale na hlavu dal, spadla mu až přes bradu. Počal třepetati nohama i rukama, jako by se dusil.

„Ale hle," zvolal lesník, „jaká to nehoda! Kdožby si to byl pomyslil! Mně padla na hlavu, jakoby ji ulil!"

Vašíček si ji pak proto přece vzíti nedal, alebrž pojav svůj kulatý sváteční klobouček a čepici naň nasadiv, šel ven mezi kluky, kdež s ní nemalou parádu dělal. Liduška s botkami do střevíců vlezouc a druhé na obě ruce navlíknouc za ním se šoupala.

„Víš-li pak, Julinko, kde jsem se toulal?"

„Nevím, ale snadno bych uhádla," odpověděla Julie, s úsměchem odcházejíc.

„Aha!" pravil Zahořan, očima mžouraje, „má ženuška mne zná, jako sama sebe! Byl jsem na Řešíně. Správec dostal víno z Mělníka a poseděli jsme při něm v bázni boží až do bílého dne. Dobře, že jsem si ho vzal

něco s sebou. Vyzunkneme spolu láhvičku a přátelsky si pohovoříme. Je tam hezky v tom Řešíně; ale bývalo tam ještě hezčeji. Až vás tam dovedu, otevřete oči. Vylezeme na kopec. Najdete tam kus pralesíka a zbořeniště. A mechy jsou tam, jaké mechy! — Jste znalec rostlin?“

„Poněkud, ale méně, nežli si přeji.“

„Tak se každému vede,“ pravil Zahořan; „kdo si nepřeje vždy více věděti, nežli ví, a sebou se uspokojí, ten buď jest blb, buď nadutý sobík. Zanáším se již déle třiceti let skoumáním mechů, jsem však teprv v počátcích poznání. Vynález drobnohledů, pane, jest právě vynalezení nové Ameriky, jen že se onomu každý den nový svět objevuje! — Ukáži vám pak své sbírky; ale dříve posnídáme. Kde vlastně bydlíte? Že pak to mezi tím lidem zde vydržíte? Kdybych nežil právě v středu lesa, alebrž v některé vesničce v okolí, byl bych dávno prásknul do bot. Běda jiskře v jezeru hlouposti! — Ale les, pane, člověka poutá jako hory! Když tak někdy v

dědině se opozdím, zasteskne se mi po houštinách. A co jste zde vytěžil v naší krajině? Samá nicota mimo Řešínské okolí. Nudnějšího však kousku země na světě není nežli jsou Polovsy, ta ostuda naší krajiny, ba snad celé země. Byl jste tam již v tom blátivém, špinavém, škaredém hnízdě? Aby do něho — — hu, pane, je to k smíchu! Dvacet tomu pomalu let, co ty Polovsy nenávidím. Byl jste tam již?"

Svatomír se usmál, neboť to byl domov Rebeky a Joelův i nynější obydlí Leino.

„Nebyl jsem tam ještě, ale slyšel jsem o nich."

„Slyšel jste? od koho? Slyšel jste také o staré Rebece a vinopalně její? Pálenka prý tam dobrá; ale starou židovku proč ještě čert nevzal, nepochopuji. Máť on s ní as zláštní jakés záměry na zemi! — Hu, kterak ji nenávidím s celým tím jejím židovským pokolením!"

„Což jste tak urputný nepřítel židův, pane?" tázal se Svatomír.

„Nepřítel? Bůh chraň! Nejsem nepřítel žádného člověka, buďsi on křesťan, žid, turek anebo cikán. Mně vše jedno, když je člověk hodný. Myslil jsem pouze na tu starou čarodějnici . . . . zapíme to, pane, zapíme to!“

Naplňoval pak sklenky a pomlasknuv si, pravil: „Vizte, pane! nejsou-li to pravé rubíny? Či jste milovníkem piva? Nu, jen ven s barvou! Necháme vína a vytáhnem pivo. Mně vše jedno. Mám vědýrko výtečného v sklípku. Řešinský sládek jest vzor sládkův. Vaří pivo po staročesku z ječmínku a nenasejpá do něho moudrost moderní lučby.“

Po tom přinesla Julie studenou zvěřinu a manžel její jinak nedal, než že si k němu přisednouti musela.

„Hněvám se, Jeníčku,“ pravila Julie.

„Na koho pak, dušinko?“

„Na tebe.“

„Na mne?“ zvolal Zahořan a dal se do smíchu. „Pro krátké střevíce krátký hněv! Zejtra dostaneš jiné.“

„Aj, kdož myslí na střevíce!“ pravila

Julie důvěrně, v tvář manželovu hledíc; „nedržels slovo.“

„Aha, máš pravdu, andílku! — Abyste jen věděl, pane, slíbil jsem své ženě před několika dny, že se nikdy více na Řešíně tak dlouho nezdržím, a dnes jsem zase přeskočil čáru. — Uznávám svou vinu, Julinko; za to ale, až sem přijde to Řešínské správčisko, notně se s ním vyvaď. On mne svedl.“

„A ty se tak rád svésti dáváš, Jene!“

„Ovšem, kdyby mi jen ta Mělničina tak dobře nechutnala!“

„A na své zdraví nepamatuješ a na mé ouzkosti? Kdyby ti svědčilo, nutila bych tě neustále k pití!“

„Tys dobré dítě, můj strážný anděl!“ pravil Zahořan, políbiv Julii v čelo. „Vy nejste ženat, pane malíři? Lituji vás, neboť nemáte, kdožby vás potěšil na tom bídném světě. Baviti nás mohou i cizí lidé, ale oblažiti jenom dobrá žena!“

Povzbudil pak Svatomíra, by mu něco o svých cestách a pracích vypravoval.

„Posavadní mé cesty se jen nepatrným potulkám po krajích podobají; ale hodlám se i dále do světa podívati, ovšem ne na dlouhý čas. Jestli však se žádoucího cíle zde minu, půjdu, kam mě oči ponesou, za myšlénkami, za uměním . . . .“

„Zůstaňte v Čechách, pane malíři! Všady dobře, doma nejlíp. Podíval jsem se také před léty do světa; nevydržel jsem tam ale dlouho. Hledal jsem štěstí daleko, daleko, a hle, ono zde na mne čekalo, hodinku odsud, v Želnickém háji!“

„Jdi pak, jdi, ty neposlušný lichotníče!“ zvolala Julie, od stolu odcházejíc.

„Utíká! Nechce, abych ji chválil, a nemohu jinak. Není tomu příliš dávno, co jsem ženat. Co medle jest sedm šťastných roků v životě? Uznáte, že jsem již nebyl kvetoucím mládencem, když jsem si Julii vzal. Ale což? když jsem byl mladík, ona byla ještě děcko. Nosíval jsem jí perníku ze všech poutí a posvícení v okolí, na kterých jsem tancoval, aneb jsem jí dal dvougrošák, aby si za něj koupila, co

chce. Ah tenkráte, tenkráte! . . . byl jsem hrozně zaslepený, přehrozně, jakož skoro každý mladý nezkušenec bývá; — pravý blouznivec!“

Nalil si pak a vypil až na dno, načež rukou čelo si potíraje pravil: „Ano, jen děcko byla, já však už skoro mužem. Když jsem se na cesty dal, nemyslil jsem, že se kdy více na ženskou podívám. Domýšlel jsem se, že dříve svět se rozpadne, nežli myšlénky mé v nejasný kotouč shrnuté se vyjasnějí . . . Mladou, první lásku jsem pochoval . . vrátil jsem se pak a hle, svět se nerozpadnul, ale hajných Julinka zatím vyrostla a mlhy z hlavy mi vypudila . . . Ale někdy si člověk zpomene na to a ono; tu se rád napije, aby ty zpomínky spláchnul a — na ně zapomenul! . . . Ejhle, pane, kterak na mne jde spaní. Odpusťte, ale oči se mi zavírají. Včera jsem strávil noc na čekání, dnes u toho zatroleného správčíka . . . jen pak píte, pane; víno je spravedlivé, nepřipravované . . . zůstanete u nás přes oběd . . pak přes noc . . . nepustíme vás. U koho pak

vlastně přebýváte? . . . Odpusťte, podřimnu si jen chvílenku . . .“

Vstav pak od stolu na odpočivadlo se vrhl a mžikem usnul.

Svatomír zlehounka z komnaty vyšel. V předsíní se ho Julie uchopila.

„Můj muž zajisté usnul,“ pravila; „nemějte mu to za zlé, pane. Tak málo v noci spává chudáček, že ho pak ve dne dřímota třeba u prostřed lesa přepadne. Mějte jen strpení. Déle, než hodinu nespává. K vůli vám ho však dnes ještě dříve zbudím.“

„To nečiňte, jsem beztoho očekáván a mám na spěch. Opozdil jsem se k vůli panu Zahořanu a podřimnutí jeho mi přišlo vhod.“

Marné však omlouvání, nedala mu odejítí, nýbrž do soukromé komnatky lesníkovy jej zavedla a sama pak do kuchyně odběhla.

Svatomír se překvapen pozastavil. Nebylo v pokojíku tom ani stěny k spatření pro skřínky od podlahy až ke stropu. V jedné se nacházely knihy, v druhé vycpaní ptáci a jiná lesní zvěř, v jiné nerosty, v jiné zase hmyzové roz-

liční, posléze velmi bohatá sbírka mechů všeho druhu. U prostřed komnaty byl stůl, na něm místní mapy, dílem hotové, dílem ještě nedokončené. Z prací těch vysvítala znalost a pilnost nevšední.

Jedna z nich obzláště na se poutala pozornost Svatomírovu dokonalým vyvedením. Topografická to mapa hájemství Řešínského. Zde bylo vše tak zevrubné, pilně a ozdobně pracováno, jako v těsnomalbě, patrný přechod mapařství ku krajinářství se zde jevil, jako na důkaz, že i v rozvrhy přísně a chladně vyměřené jiskra uměleckých názorů se vloudí, nadšený-li duch ruku kreslitelovu vede. Pod drobnohledem se mapa v živé krajinky proměnila.

As po hodině vstoupil Zahořan, nyní docela jiný zase člověk. Tvář poubledlá, čelo zasmušilé, oči mdlé, výraz obličeje přísný, ústa stažená, jakoby jimi úsměv nikdy nepohrával.

Svatomír po několika slovech poznal, že

Zahořan podnapilý a Zahořan střízlivý jsou dvě rozličné osoby.

„Tyto mapy zde jsou vaše práce?“ tázal se po chvíli hovoru Svatomír.

„Ano, mé pokusy. Co by mi bylo se zbývajícím časem počíti, kdybych se na něco takového neodvážil? A k tomu, pane, les tak rozmanitý jest a bohatstvím oplývá. Proč bych nepoužil jeho živých pokladů? Když pak léta po letech ucházejí a přicházejí, tu člověk se s ním seznámí jako se svým pokojíkem. Tu potřebí do zevrubností jeho se zabrati a vše jednotlivé proskoumati. Tyto mé sbírky ovšem vědě zadost neučiní, jsou však úplné v ohledu na mé hájemství. Obmezil jsem se na skrovný obor, abych se něčeho dokonalého v malém okresu dopídil. Nedokonalé odtržky nesmírnosti nikomu neprospějí. Cena tohoto zde jest ovšem jen místní; kdyby však po celé zemi takto se sbíralo, doplnila by se znalost země naší znamenitě!“

„Ale ty výtečné mapy by zasluhovaly uveřejnění!“ prohodil Svatomír.

„Nejsou pro veřejnost pracovány,“ odvětil Zahořan. „Člověk zajisté ve velkém světě si zamiluje vlast, ve vlasti pak dědinu, v dědině snad nepatrný domek, k němuž s celou láskou přilne, poněvadž se jím ladná jakás zpomínka oživuje. Takž se vede mně. Zamiloval jsem sobě Řešín netoliko pro krásnou polohu jeho, alebrž i pro některá okamžení v něm prožitá.“

Na to se zamlčel a jakoby dalšímu hovoru o tom konec učiniti chtěl, do vedlejšího pokojíku vstoupil, nechav Svatomíra právě sbírku mechu prohlížeti.

Byla to nejbohatší tam a nejpilněji spořádaná sbírka. Každá ploška byla cedulíčkou opatřena, snad poznamenáním odkud pocházela. Jedna větší hromádka, v nejzadnějším koutě na plechovém talířku shrnutá, Svatomírovi zláště do očí padla pro lesk jakýs, jenž z mechu vyrážel. Svatomír ji povytáhnul. Na cedulce stálo: *Ze staré věže — posledního večera.*

Odkryl vrchní plošku mechovou, a hle — z drobnomalby naň hleděla tvářnost — *Leina*!“

Takž aspoň prvním okamžením se mu zdálo. Dále poznal, že to tvářnost poněkud sešlejší, jakož i rok dole zaznamenaný že na dvacet let zpátky ukazuje. Podoba s Leí byla ale přece nesmírně nápadná.

Položil obrázek a mechy zase na své místo. Zvědavost jeho však byla na nejvejš napnuta.

Zvonilo se poledne. Julie vyzvala Svatomíra ke stolu. Zahořan přišel po chvilce a s ním dva myslivečtí mládenci. Dětem se do komnaty nechtělo. Zůstali venku mezi pasáky.

Lesníkovo vzezření se při stole nevyjasnilo; jedl velmi málo a pil jen čistou vodu. Za to si mládenci tím živěji připíjeli. Jenom Julie se jevila vždy jasná, vždy přívětivá.

Hovor při stole neváznul. Lovčí obrazy na stěnách povzbudily rozprávku o malbě a došlo pak i na jiné věci.

„Z mládí jsem se taky malbou zanášel,“ pravil Zahořan; „jen jednu jedinou však podobiznu uzpůsobiv, zase jsem toho nechal. Zalíbil jsem si mapařství. Mát ono ještě velké

pole před sebou. Máme již velekrásné místo, a zeměpisné, zemězpytné i horopisné mapy; ale nedostává se nám ještě mapy rostlinstva. Rostliny jsou zajisté výkvět života zemního a živé svědkyně půdy, v níž se ujímají. Podivné jest jejich rozložení, putování, přibývání a scházení v některých krajinách, na rozličných stupních zemního vývinu. Zamýšlím nyní aspoň částečně a pokud látky jsem mocen, takovou mapu země české uzpůsobiti, kde snadným přehledem poměr rostlin před oči by vstoupil.“

Rozprávkami takovými se Zahořan vyjasňoval; Svatomír pak v kruhu sobě příbuzném se pocituje, snažil se oživováním vzájemných zájmů novou svou známost utužiti.

Pozdním teprv odpolednem opustil Svatomír myslivnu. Lesem jda, napadnul jednoho z mládenců. Ten ho pak vyprovázeje, projevil se mezi jiným: „Pravý to zázrak, že náš pán dnes při stole s vámi tak roztál. Neslycháváme někdy celý týden slova od něho mimo kratičké rozkazy. Není zde ovšem ni-

koho, kdo by mu tak dobře do noty trefil, jako vy."

„Toť divné," odpověděl Svatomír — „vždyť ráno byl hovořivý až příliš."

„Ovšem, poněvadž byl napilý. To však se stává, jen když má v Řešíně co řídit, a pak časem v neděli a ve svátek, když jde na velkou. Hrává totiž na kůru, Měl byste ho jen slyšeti, kterak na varhany hraje a na lesní troubě se zná! Mistrovské to přednášení. Po mši pak chodívá k správci aneb k sládkovi a tam se vyrazí. Někdy k nám do lesa vytáhne půl Řešína s ženami a dětmi, bývá zde jako o posvícení. — Abych se vám ale jen přiznal, číhal jsem teď na vás schvalně, až půjdete. Paní Julie mne vyslala, bych s vámi promluvil. Dá vás prositi co nejsnažněji, byste v neděli zase přišel, vyrazíte se a potěšíte, jakž snad málo kde jinde."

Svatomír se těšil na neděli, Lea se jí ani dočekati nemohla. V sobotu vypravoval Anielovi o své návštěvě v lese; ten však patrně

ıleknut, hlavou vrtěl a odporoval, by se Lea u Zahořana objevila.

Po chvíli se ale rozmysliv, pravil: „Nevím, bude-li to míti dobrý následek; konečně ale kdož ví, nebudeš-li časem silnějších ochránců potřebovati, nežli jsem já, a lesník ti zajisté bude ochráncem, jakéhož ti žádný na světě nevynahradí!“

Přišla neděle; povětrnost byla nad míru příjemná. Nastal jeden z oněch překrásných dnů pozdního leta, kde příroda se takořka všemocně vynasnažuje, veškeré půvaby své v ratičký zbytek teplého počasí shrnouti, kde obe a země jako na náhradu za nastávající hladův zpoustu v posledních vřelých obemutích všemi krásami oplývá.

„Nevím, čím to jest,“ pravila Lea k Svatomírovi, když k myslivně se blížili, „že mi tak jasno v mysli, jakoby mě dnes něco radostného potkati mělo.“

Když pak z houštin vystoupili a myslivna v slunci odpoledním záříc před nimi se objevila, tu oči Leiny v zápalu se zaleskly.

Ruce vztáhnouc zvolala: „Není-li zde, jakoby kus nebe na zem bylo spadlo? Země dýše mír a blaženství a nebe úsměvem slunečním ji celuje!“

„Hoj! hahoj!“ zanášel se hlas z povzdálí.

Lesník čepicí máchaje, hbitými kroky vstříc jim kráčel, děti cválaly za ním. Před myslivnou stála Julie bílým šátkem hosty vítajíc.

„Bude zde dnes veselo,“ pravil Svatomír potěšen. „Zahořan má jasný den; mládenec nelhal, přicházíme v šťastnou chvíli.“

„Že pak přece jdete! Kde jste tak dlouho vězel? Už jsem chtěl oba mládence pro vás vyslati, by vás chytili, kde vás napadnou.“

Takto lesník, blíže se, povolával.

„Má Julie již od rána naproti vám vybíhá. Div, že se na vás nerozhněvala. Napekla koláčů. A hle! — vítám vás, slečno! Také z Prahy?“

Mezi tím docela se přiblíživ obě ruce jim podal; Lei však se v tvář podívaje, zarazil se,

ruka mu klesla a jako zkamenělý státi zůstal. Po několika okamženích teprv s třesoucím se hlasem zašeptal: „Toť Esther!“

„Tak se jmenovala moje matka. Znal jste ji?“ tázala se Lea.

„Ah, dlužno, bych vás představil,“ pravil Svatomír, překvapen dojmem, jakýž Lea na Zahořana učinila. „Tato slečna jest z Prahy, Lea, dcera Efraimova, syna paní Rebeky z Poloves.“

„Jakže? dcera Efraimova? dcera Estherky Řešínské?“ zvolal Zahořan jako u vytržení. „Ó jak šťastný to den! Jaké shledání! Julie, Julie! pospěš pak sem! Není to náhodou, děti, jest to osudem, že nás tato chvíle svedla. Jedna tvář to, jedna jediná tvář — matka i dcera! Kdy jste přišla v naši krajinu? Kterak vám možná jenom den na blízku pobývat a nenavštíviti les a Zahořanův dům?“

Přišla pak i Julie. Po několika okamženích bylo oběma ženským jakoby dvě milující se sestry po léta rozloučené se byly potkaly. Zahořan nepřestal mluviti, ale jen

Svatomír ho poslouchal. Julie se dívky docela zmocnila.

„Kterak sem to dítě přišlo?“ hovořil Zahořan. „Zázrak, že ji sem Efraim pustil, a Rebeka docela! Zajisté neví, že se Lea vydala na Řešínskou pouť! Efraim také nemiluje zdejší krajinu a má snad proč. Teď si ale tu dívku zde podržíme a nedáme jí tak brzo odejíti. Co jsem se po ní již naptal! Po léta, pane, po mnohá už léta! Nebylo člověka ve vůkolí, kdožkoliv do Prahy zacházel, bych mu nebyl nařídil, aby se po ní podíval. Přál jsem si, abych ji jen jednou viděl, jen jedenkráte! Bude tomu brzo dvacet let, pane, co nevidět bude, a vždy marně! Sváteční to den pro mne, a slaviti jej budeme jako žádný! Boží hod pro mne! Posvícení v mém srdci! A kde jste ji napadnul, pane malíři? Či to stará již známost? z Prahy? Aha, rozumím!.. Povídám vám, pane, že se ke mně do lesa přistěhovati musíte, a byť to třeba na několik dní bylo ... To bude překvapení v Řešíně! Půjdeme tam, až se trochu zotavíme. Vylezem

na kopec, jest tam dnes pouť! Přijde správčík, sládek, písařové a všickni známí. Uvidíte, jak se starší leknou, až spatřejí Leu. Znaliť matku její. Žije u nás v památce andělově! — Ah, pane malíři, kterak se podivíte, až vylezem na Řešínský kopec! Pravý to vzor malebné krajinky. Kdyby to tak daleko nebylo, vybíhali by sem Pražané a nechtělo by se jim odsud domů.“

Vešli pak do myslivny. Milé tam pobytí v té skvělé čisté světnici, zláště v tu chvíli, kde se všecko v svátečním takořka oděvu lesknulo. Na stole bílým ubrusem pokrytém stály mísy koláčů a pečení, mezi nimi láhvice s vínem a pivem. Záře sluneční révami v okna se draly, jako stříbrné pruty jizbou se protahujíce, a k tomu ty jasné veselé tváře kolem, — kdož by se byl nepotěšil? Zraky lesníkovy chvílemi divně vzplanuvše na Lei se upíraly s výrazem lásky a srdečného účastenství.

„O Leo! Leo!“ pravil jednou zapomenuv se, „jest mi při pohledu na vás, jakoby po-

chovaní dávní dnové v jarním ozáření z hrobů mi vyvstávali a mne k sobě táhli v čarovný obor mladictví!“

Nedlouho se však za stolem posedělo. Byl svrchovaný čas k odchodu, chtěla-li společnost také trochu na Řešíně pobyti.

Lesník upozornil mládence, by na lesní trouby nezapomněli, a sám svou přes rameno hodiv, se Svatomírem napřed se bral, mládenci je následovali, Julie se nespustila Lee. Jakkoliv ony duchem a poměry daleko od sebe stály, předce srdcem a myslí bezúhonnou sobě byly nejpříbuznější.

Julie byla jednoduchá jen, málo vzdělaná ženská, ale přirozený ruch a jemnost duše její mnohé vědomosti nahrazovaly. Zrakům jejím neušlo, jaký as svazek Svatomíra k Lei poutá, i netrvalo dlouho a Lea se jí přímo svěřila.

„A otec váš neodporuje? či neví?“

„Psala jsem mu a čekám na odpověď,“ odvětila Lea.

„Dejž Bůh, aby byla přízniva!“ pravila Julie. — „Ale s příbuznými vašimi vám na-

stanou boje. Vy ten lid neznáte, jako my jej zde známe. Rebeka jest tvrdá hlava — matinka vaše to nejtížeji pocítila!"

„Jaké zde tajemství? Či spiknutí proti nám?" zvolal lesník se smíchem k ženským se obrátiv. „Pojďte pak mezi nás a nešeptejte, jakobyste nás prodati chtěly. — Jakpak, Leo? Zpíváte-li pak také časem? S chutí, děti, spusťte ňákou! A vy, hoši, mládenci dělejte, aby vás naši na zbořeništi slyšeli. Znáte mou písničku."

A mládenci nemeškajíce zpívali pěkným dvouhlasem, lesník je troubou provázel, a milo bylo poslouchati, kterak mužné, velmi libě zvučící hlasy jejich se splývaly a daleko — daleko se nesly, v houštinách doznívajíce a ve vzdálených kopcích se tratíce.

Píseň zněla takto:

„Za horu, za horu, za vysokou,
Odvezli družbové milenku mou,
Družičky zpívaly, kantor jim hrál,
Nevěsta plakala, ženich se smál.

Po lesích hledal jsem po zelených
Památky ztracených blažení svých;
Památky našel jsem — moje milá
V podhájí Řešínském odpočívá.“

Sotva dozpívali, tu hlasné houkání jako s oblak k nim se snášelo. Rány z ručnic ozvěnami lesními si odpovídaly.

„Jsme u cíle; naši nás poznali,“ pravil lesník; „budou tam asi všickni, co jich dobrých v okolí!“

Vykročili pak z úžin na široký průsek. Malebné návrší, jehož pozadní část s lesními výšinami splývala, před nimi se táhlo. Pahorek, zeleným pláštěm houštin pokrytý, z vrcholů jedlových a březových v popředí zponenáhla k výši vystoupal; jeho pobočné strany byly dosti příkře a mocně z hlubokých dolů vyrostly.

Po jedné straně šeré se rozkládaly stíny, co zatím strana druhá v slunečních zářích se takořka koupala. Lehounké přimodralé páry z dolin se vznášely; po stráních z pestrého zelena

zde onde vrcholky skalní vyžloutaly; nejvýše pak na čeřenu cimbuří skrovné vížky s ozlacenou bání a křížkem v paprskách slunečních se chvějícím jevila se kaple.

U paty návrší les zase houstnul a skrovná jen pěšina vedla vzhůru. Kráčelo se zvolna. Když pak ale výše došli, tu život pestrý, pohyblivý a hlučný je uvítal.

Skvělá pahorkovitá louka před nimi ležela. Kolkolem mladé ji obkličovaly bory. V středu jejím skrovná kaple uměle tvořeným portálem na drahné upomínala časy.

Známí lesníkovi příchozím vstříc běželi a k stinným je uvedli stanům, jež si vyšší třída okolního obyvatelstva pokraj lesa na tento den zřídila. Dále na louce hemžil se lid venkovský. Jakého tu lidstva! Bylo zde poutníků ze vzdálených krajů. Velcí a malí kolem stolků kramářův se shlučovali; děti jásaly, zde onde kolem kolovrátku se otáčely párky, i bylo vůbec, jako na venku o pouti bývá.

„Nuže, děti!“ pravil Zahořan v nejlepším proudu za plnými džbánky se nacházeje, „vizte

zde kapli Řešínskou! Bavte se a veselte se, jakž vám zde možná. Jste na pouti. Zláštního zde ovšem mnoho nevidíte; ale kde mnoho lidí, tam i veselí. Kdybyste sem zejtra o těch dobách zabloudili, nenašli byste tu živé duše, a tak po celý rok, až zase o pouti. Do Řešína, totiž do vsi, půjdeme jindy. Jiná to krajinka, než vaše z bláta povstalé Polovsy, odkudž vás, Leo, co nevidět unesu, že se tam ani zdaleka víc nepodíváte. Ale tamhle do lesa vás zavedu ještě dnes, a sice hned. Najdete tam zříceniny, pastvu očím malíře krajin. Bude se tuším brzo sezvánět na večerní služby Boží. Pojďme raději hned.“

Několik set kroků za kaplí se vinula stezka křovinami do stinných lesů. Lesník s hosty mlčky kráčel chládkem k tichému pozorování zvoucím. V lesní hlubině napadli rozvaliny neznámého již hrádku. Nepatrné zbořené zdi, po jejichž jedné straně vetché stěny nedospadlé věže smutný poskytovaly pohled. Chladno tam bylo a vlhko, kameny kol mechem pokryty.

Tvář Zahořanova se zasmutnila. Pozasta-

viv se ukázal na zbytky zašlého života, o němž žádné památky nás nedošly, než němé ty sesutiny.

Husté větve staletých dubů kolem neprůhlednou zde působily klenbu, takže sluneční záři nemožno bylo v trudný ten kout se prodrati.

„Sem, Leo, sem přistupte!“ pravil po chvíli lesník do vlhké kobky věžní vstoupiv. „Toto mechem pokryté místo vám budiž posvátné, neboť jest skropeno slzami vaší matky.“

„Kterak pak matka moje v ta osamělá místa přišla?“

Lesník jí na to neodpověděl, hbitě jen se tázaje, v který den se narodila. Ona mu udala desátý den měsíce března roku 1815. Svatomír s napnutou pozorností hleděl na lesníka.

„Nuže, pane malíři,“ pravil tento, „dobře se podívejte na ten kus zapomenutého světa. Možno-li vám mrtvé ty stěny štětcem zvěčniti, utvořte mi obraz, bych je v zimě, v letě před očima měl ve své komnatě. Buďte pak jist mé vděčnosti. Jest to pro mne jedno z nej-

důležitějších míst na světě. Podejte mi ruku, že tak učiníte.“

Svatomír ruku Zahořanu podav a zadost mu učiniti slíbiv, v klenbě se obezříval. Nápadné mu bylo zaznamenání tužkou v jednom koutě. „Nejjasnější večer osmého června 1814.“ Stavěl se však, jakoby ničeho byl nezpozoroval.

Tu v kapelní vížce zazněl zvonek, lid na požehnání svolávající.

„Již sezvánějí!“ pravil Zahořan; „na mne čekají varhany.“

Všickni byli rádi, že se to trudné místo opustilo. Když pak zase na jasnou louku vystoupili v střed života a pohybování, v obor jasný a pružný: tu oddechnouc sobě, pravila Lea:

„Miluji samotu a ticho; neboť probuzují ducha k myšlení a Bůh nám takměř blíže stojí, čím dále jsme od lidí: ale tak spustlá místa, jako ono, súžují prsa, mysl skormucují a myšlénky mrazem zničují.“

„Myslíte?“ pravil Zahořan. „Jen připněte

drahou krásnou zpomínku k zbortěným stěnám a zalesknou se vám jarem!“

Lidé se do kostelíčka hrnuli, málo však se jich tam vešlo; většina poutníků před dveřmi se stěsnávala.

Svatomír, Lea a Julie postavili se opodál na skrovný pahoreček, s něhož přes hlavy lidu přímo do nitra kapličky viděli.

Oltář květinami a baldachýny okrášlený, rozžaté na něm svíce, skvělé lampy s klenutí visící, obrazy v pozlacených rámcích po stěnách, modrý dým a libá vůně kadidla otvorem se vyvznášející, znění zvonku v posvátném tichu a kolkolem ta krásná velebná příroda povznesly ducha Leina.

Varhany se rozzvučely; první již akordy jevily hrajícího mistra. Nebyly to povšední preludie, alebrž myšlénky původní a nové, plynutí tonů z nadšení vyšlých a v zvukovír plný a zachvacující se povznášejících.

A když pak lid zpívati počal a píseň zbožná povětřím se zanášela přes pahorky, daleko nad doly a lesy, tu ochvíval Lei sen

vznešený, jakoby se nebe před ní otvíralo, jakoby duše její v jasný blankyt oblohy se stápěla.

„Jak krásný to den, můj drahý!" pravila, ruky Svatomírovy se chopíc. — „Jest mi, jakoby svět a život teprv dnes své nejvnadnější poklady mně objevovaly, abych po boku tvém účastnou se stala poznání a požívání jich!"

„Aj věru, slečinka se zde velmi dobře baví," pošeptal jí někdo do uší.

Ohlédnouc se, spatřila Jakuba, jenž nepozorován se přikradna, ona slova její zaslechnul.

Trpký úsměch pohrával ústy jeho. Ty krásné zjevy přírody kolem se ho nijakž netknuly. Pro něho zde nebylo ni modrého nebe, ni zeleného lesa, ni zvuku varhan, ni zpěvu; on zde stál v té chvíli nenávistí nakvášen co podlý sobík vedle zápalu a vznešené poesie, mrtvá duše vedle zjevení Božských!

Zpočátku se Lea zarazila. Mžikem ale zas se zpamatujíc, hledem tak hrdým a odho-

dlaným na Jakuba se podívala, že tento v nesnázi poodstoupiv, pravil: „Mám pro tebe psaní z Prahy od otce.“

To byla ovšem důležitá pohnutka. Odstoupivši rychle za kopec od Jakuba list přijala.

Ruce se jí při tom třásly. Byla na rozpacích, má-li jej hned čísti aneb na chvíli ještě odložiti. Pocítila důležitost toho okamžení, celou tíži nejistoty a obávání, jakož nikdy před tím. Tížila ji nevítaná přítomnost Jakubova, tížila ji myšlénka, že celá budoucnost její od tohoto okamžení závisí, a v řádkách těchto jest obsažena.

Svatomír a Julie ji bedlivě pozorovali. Viděli, jak při čtení se chvěla, jak tvář její bledla, až posléze hojné slzy se jí z očí vyřinuly.

Jakub hledem baziliščím z povzdálí po ní očima mžoural.

Ruce jí pak klesly; postála chvilku s rukama svislýma bez pohnutí jako socha.

Svatomírovo srdce hlasitě tlouklo. Tušilť on zajisté, kterak s nimi stojí.

Po chvilce mu Lea podala dopis otcův.

„Aj, jste již tak daleko spolu, že ani tajemství mezi vámi?“ pomyslil si Jakub a srdce jeho záští se naplnilo. Nenáviděl Svatomíra.

Zatím i Julie přistoupila.

Lea slzíc k ní se obrátila, a obejmouc ji hlavu svou na rameno její složila, šeptajíc: „Jsem zničena!“

„A proč? jaké pak neštěstí se vám přihodilo, má drahá?“

Ale Jakub chtěje použiti dojmu, jakýž psaní otcovo na Lei působilo, přistoupil a pravil: „Babička ti vzkazuje, Leo, abys bez prodlení hned se mnou domů se odebrala, zde prý není tvé místo.“

Tím však účel svůj docela zvrátil. Hrdá duše její se zpouzela kvapným a hrubým náběhům.

Vztyčíc se odpověděla: „Mé místo jest tam, kde je má vůle. Jdi a řekni babičce, že přijdu v pravý čas. Mám zde však co ří-

diti, k čemuž ani svědků ani postředečníků nepotřebuji. Čtěte pak, Julie, co mi otec píše• Přesvědčena jsem v duchu, že to nepsal z vůle své, ani ze srdce svého, že mu to cizím jakýms vlivem do pera vdechnuto, neboť tak, jako v tomto listu, ke mně nikdy ještě nepromluvil."

Jakub ramenama pokrčiv s usmáním odpověděl: „Nevím, co ti otec píše; držím se toliko slov jeho a toho, co mi on i babička strany tebe přikázali. Nejlíp učiníš, když uposlechneš na slovo a dalším mrzutostem se vyhneš."

Julie dočtla list a Lei jej vracejíc pravila: „Necháme všeho, až můj muž přijde. Prozatím zůstanete u mne a pod mou ochranou."

Mezi tím služby Boží byly ukončeny. Lid se rozcházel a známí Zahořanovi se blížili.

Jakub vida, že zde mocnost jeho přestává, hledem záštiplným po Svatomírovi mrštiv odešel.

Byl se právě toho dne popolední z Prahy

navrátil. Odevzdav dopisy Rebece a Joelovi, ptal se po Lei. Žádný nevěděl, kam odešla.

„Tak to dělá každý den,“ pravila Noemi stranou k bratrovi, „sotva lžíci položí, odejde, a nevrátí se až v pouhý večer. Rebeka ze zlosti ani nevychází, a nelze nám s ní skoro již obstáti, neboť stranou na Lei lájíc, přec se jaksi ostýchá, přímo se s ní vyvaditi, jako s kýmkoli jiným v domě. Mrzutost její se pak celá na nás shrnuje.“

„A kam chodí Lea?“

„Kdož to ví? Nemáme kdy, abychom ji hlídali. Brává se cestou k háji. Dnes bude as na Řešínské pouti, neboť se poptávala po Řešíně. Snad Ariel ví. K němu jedinému zde ona někdy promluví, poněvadž se u něho přiučuje hebrejštině. Ostatních nás všech si ani nevšímá, jakoby se jí zde žádný nevyrovnal.“

„Nevídáte zde nikoho, s nímž by se scházela?“

„Ani živé duše,“ odpověděla Noemi.

„A přece zde jest někdo na blízku. Se-

známila se s jakýms poběhlíkem přímo pod vašima očima; vy však jste lidé duchem ničemní, slepí a hloupí a ničeho si nevšímáte. Člověk se v Praze dříve doví, co se v Polovsech děje, nežli když zde mezi vámi přebývá, a blbstvím vaším načichne.“

„Zeptej se pak Ariela; chytrý to člověk, ten ví všecko!“

Obrátil se na Ariela; ten ho však krátce odbyl. Na zdařbůh se tedy odebral na Řešínský kopec.

Cestou přemýšlel, kterak svou věc provede. Láskou a vášní hoře a sobectvím popuzován, spolu žárlivostí se rozpaloval. Těšil se jen, aby ji s miláčkem jejím zastihnul. Jakož se každý hlupák šťastným pocituje, když moudrého na omylu napadne; jakož zlomyslníku jest útěchou, když při dobrém člověku vady se dopídí: takž Jakub se těšil překvapiti hrdou Lei ve společnosti mladého muže, a cestu k ní si usnadniti tím, že ji při slabosti napadl.

Leč nepovedl se mu zámysl. Nenapadl

Lei se Svatomírem o samotě; byla tam i Julie a opodál sta lidí! Povedlo se mu toliko znepokojiti Lei a radost dne jí pokaziti.

Sotva že odešel Jakub, vystoupil z kapličky Zahořan. Tvář jeho už zase byla zasmušilá a chování jeho chladné a vážné. Jasné hodiny byly na ten den tytam. Jenom když na Lei pohlídnul, přívětivě se usmál.

„Zdali pak nelitujete dlouhou sem cestu?“ tázal se jí. — „Jest to zde jen jednoduchá venkovská pouť bez zvláštních zájmů; jenom krajina jest zde ladná a něco dobrých lidí. Co však vám schází? Jste uplakaná.“

„Ach, Jene, mám ti mnoho co vypravovat, chceš-li mě jen vyslechnouti. — Podejte mi pak, Leo, ten ošklivý list. Zavedeme vás zatím na chvilku ku známým, abyste se trochu povyrazili. Jen nezoufejte!“

Avšak ani Svatomír ani Lea si nepřáli společnosti. Smutní se vyhýbají veselým. Julie manžela svého za kapli odvedla a o záležitostech nových jejich mladých přátel s ním

promluvila. Vědělať ona předobře, že Zahořan se dívky ujme, a věděla také proč.

Svatomír mezi tím s Leí krajem lesa popocházeje, s milenkou se radil, co jim nyní činiti zbývá.

„Netřeba ještě zoufati, má drahá," pravil Svatomír; „vždyť pak mě tvůj otec ani nezná, ledva jednou se mnou promluviv. Známost jediného večera nedostačuje k úplné důvěře. Slušno, bych se mu zúplna objevil. Půjdu do Prahy a promluvím s ním od srdce k srdci, od rozumu k rozumu. A abychom marně času neztratili, učiním to hned zejtra. Co myslíš, Leo?"

Lea se s tím nesrovnávala.

„Byla by to zde trýzeň pro mne nesnesitelná; co bych si tu počala bez tebe? kterak bych se ubránila surovosti těch lidí? Ariel nebohý mi nyní jen málo přispěti může v nesnázi, kdežto poměr náš na bíledni leží. Nezbývalo by nic, než abych se též do Prahy odebrala. Ty neznáš Jakubovu dotíravost; neznáš zlomyslnost a sprostotu Joelovu, ba

ani Noemi mne neušetří, jeť Jakubova sestra! Jen pokud tebe na blízku jest, síla má mě neopustí. Mám nápad jiný. Pokusím se ještě jednou otci psáti. Zřejmě se projevím, že veškeren odpor zde marný. Poukáži ho na nepřekonatelnou svou vůli, že *nikdy* se manželkou jiného muže nestanu, že na tvou víru přestoupím, a nejinak se stane. Ty pak můj milý, též své smýšlení zevrubně mu zjev, a spojené naše listy budou snad lepšího oučinku míti."

V tom se rychlými kroky přiblížil Zahořan. Vzezření jeho bylo jasné, oči zářily plamenem radostným. Jindy nápoj jej rozjařovával; nyní myšlénkou se vyjasnilo v duši jeho.

„Jest to pravda, Leo? Zamýšlíte přestoupiti a ženou se státi přítele svého? Vaše láska se státi má skutečností?"

„Ano, takž jest!" zněla odpověd.

„Nuže tedy jsou obávání vaše zbytečná. Jste dospělá a žádný vám brániti nesmí. A byť jste i pozbyla přízně otcovy a celého příbuzenstva svého, pomněte, že vám vynahraditi

chci otce a že nových přátel a příbuzných nabudete.“

A chopiv se ruky Leiny i Svatomírovy, složil je a oči k nebi pozdvihnuv pravil: „Bůh vám požehná, jakož já vás zde žehnám. Nestojíte opuštěná a osamělá na světě, jako matka vaše stála. Nepodlehnete jejímu osudu, pokud já žiji. Máte zástupce a ochránce, který nad vámi bdíti bude po celý život svůj!“

Pohnutí Zahořanovo bylo v tom okamžení veliké a netajené. Jediná Julie mu však úplně rozuměla.

Domů se navrátivši poznala Lea okamžením, že se okolnosti její v babiččině domě ještě nepřízniveji utvořily, nežli posud bylo. Nyní jen s nedůvěřivými hledy a s mračivými čely se potkávala.

Hledala Ariela, nebylo ho právě zde. Na chodbě potkala Noemi.

„Nevíš, kde jest Ariel?“

Noemi povržlivě ramenama pokrčíc odsekla: „Hledej si ho, což já vím? Bude bez

pochyby u babičky. Jen tam vejdi, však dostaneš.“

To pro nesmírnou hloupost přestalo býti urážkou. Lea se jen pousmála a odcházejíc pravila: „Nebožátko! kterak jsi k politování!“

Noemi zahanbena odběhla k Joelovi a pak k Jakubovi, stěžujíc si na Lei.

„Nech ji,“ pravil Joel; „zbavíme se jí co nevidět. Však on ji Efraim brzo předělá.“

A Jakub zase pravil: „Nech ji a neurážej rozumnější osobu; každé slovo tvé jest hanbou tvou, každá její odpověd zahanbením tebe. Bylo by líp, kdybyste všickni mlčeli a surovostí svou a nerozumným jednáním dobré záměry nekazili!“

Byl již pozdní večer, Lea v komnatce své přemítala o dopisu na otce.

„Jakž ale bude,“ pomyslila dále, „jestli dokonce od svého neupustí? Kam se obrátiti? Co činiti?“

Z labyrintu toho nenašla východu. Nezbývalo jí, nežli docela se spoléhati na Svatomíra,

jeho rázné vůli se důvěřovati a další jednání jemu ponechati.

Tu se dvéře komnatky její zlehounka otevřely. Lea oči pozdvihnouc a Jakuba spatříc odvrátila se.

„Ty mi za zlé máš dnešní mé chování, Leo,“ promluvil hlasem pokorným, „a máš k tomu i právo i příčinu. Přicházím, abych tě odprosil. Neodmršťuj mne a neposuzuj mne přísně. Až mne lépe poznáš, přesvědčíš se, že jsem s to, všecko pro tebe učiniti, všecko pro tebe obětovati — i sám sebe! — Co ti otec tvůj psal, nevím; vím toliko, co mi oustně za povinnost uložil a co psal Joelovi i babičce. Vyhýbej se nepříjemným výjevům, sice budeš míti těžké postavení na světě. Lidé jsou zlí a mstiví! — Nemožno mi jinak činiti, nežli od nepředložených kroků tě zdržovati. Pochybil jsem dnes ovšem způsobem jednání, ne však úmyslem.“

Lea neodpovídala.

„Leo!“ pokračoval Jakub ještě oulisněji, blíže k ní přistoupiv, „neodmršťuj mě od sebe

tak chladně a s takovým opovržením, neboť zde nemáš přítele oddanějšího tobě, nežli jsem já. Zde aspoň tě všickni nenávidí, zláště nyní a jedině má ochrana může u babičky prospěti.“

„Na nenávisti těch lidí všech mi pranic nezáleží,“ odpověděla Lea chladně; „netřeba tedy ochránce.“

„Tys hrdá, Leo, a neustupná; ale naproti babičce přichází kosa na kámen.“

„Jsem jenom sobě odpovědna ze své cti a svému svědomí,“ ozvala ze Lea; „nejsem vázána ani na dům tento, ani na osoby v něm. Navrátím se domů, aneb jinam půjdu — zapomenu však docela, že jsem zde kdy byla a někoho zde poznala.“

„Domů půjdeš k otci? Toť nejlíp učiníš! Uchystám příležitost a třeba ještě před úsvitem možná ti být na cestě do Prahy.“

„Jakže? před úsvitem již? Toť nemožno — nejsem připravena.“

„Jakých zde příprav? — Rozloučení bude věru krátké a věcí zde mnoho nemáš.“

„Ne, ne!“ zvolala Lea hbitě, „zejtra na žádný způsob — až snad pozejtří!“

„Snad? Aj — tebe zde as něco hrozně poutá, co nerada opouštíš.“

„A kdyby tomu tak bylo, co jest komu po tom?“

Jakub měl přímou odpověd na jazyku; napadlo mu však, že jinou cestu nastoupiti musí, chce-li s Leí něco pořídit. Vpravil se tedy do tak mírného a citlivého hlasu, jakž mu jen možno bylo.

„O Leo, dívko, anděle! ty nevíš ani, kterak mne zarmucuješ!“

„Tebe?“ tázala se Lea, nedůvěřivě naň pohlédnouc; „vždyť ti neubližuji! Vzdal se ode mne a bude nám oběma pomoženo.“

„Odháníš mne tedy? Netušíš, co mě k tobě táhne mocí neodolatelnou? Nemáš zdání o pocitu, který mě sžírá? Nevíš, že tě miluji, nemoha bez tebe žíti?

„Vše jest marné,“ pravila Lea vážným hlasem; „mezi mnou a tebou leží mezera, již přestoupiti nemožno. Ušetři slov a obrať se

jinam s pocity svými, neboť u mne se s žádným soucitem nepotkáš.“

„Ty mi nedůvěřuješ; snad mě někdo u tebe osočil? — Oh bohužel! plýtval jsem životem svým, chyboval jsem a nejasnými cestami bloudil — pokud jsem lásky nepoznal. Ale nyní jest jináče! Nemám myšlénky mimo tebe, nemám touhy mimo po tobě! Budiž, Leo, strážným mým andělem a pokynutí tvé mi bude zákonem. — Otec tvůj ví o mé lásce a přeje jí, jakož i všickni naši. Rebeka nic jiného nežádá, než abysi mou ženou se stala. Co však po nich po všech! — Já, *já* tě miluji s celou svou duší a život svůj nasadím, bych tebou oblažen byl.“

„Nemožno! — nad osudem mým jest už rozhodnuto!“ odvětila Lea.

„Miluješ jiného?“

„Ano — netřeba mi to tajiti.“

„A vůle otcova u tebe neplatí?“

„Platí, ale nerozhodne.“

„Čas mnoho již změnil, změní snad i toto! Doufám, že se ještě jináče rozmyslíš, až marné

své zblouzení uznáš, až se o nesmírné lásce mé přesvědčíš.“

Rozmluva tato se však Lei už zprotivovala. Čím citlivěji a něžněji si Jakub počínal, tím živěji v ní vyvstával odpor. Poznávala v něm jen nepoctivého zakuklence. Každé slovo jeho bylo jí lží.

Naproti tomu srdce Jakubovo tím hbitěji tlouklo, čím déle jí na blízku se nacházel, a hledy jeho vždy živěji se rozplameňovaly. Byla tak krásná i v nevoli své, žeby před ní byl pokleknul a za okamžik přízně život byl obětoval.

„A kdybys mne miloval,“ pravila povstanouc k němu hlasem zvučným a rozhodujícím; „kdybys pro mne láskou hořel tak mocnou, jakož já k vyvolenci svému; kdyby všickni, kdož ti přejí, mně domlouvali výmluvností nejpravdivější; kdyby otec můj své požehnání mi odepřel: nikdy neodstoupím od předsevzetí svého, nikdy tvou se nestanu!“

To bylo ovšem rozhodné slovo. Jakub v nevýslovném rozčilení odešel. Nikdy před tím

to nepocitoval, co se nyní v hlubinách prsou jeho ozývalo, — láska neuhasitelná a oslyšená!

Máť ona vášeň své doby zápalu, své bouře, vzlety naděje a zoufání, jako každý jiný pocit; má chvíle, v nichž ku pravé lásce se povznese a žádných obětí se nehrozí. Má ale i chvíle, kde v nesmírném rozohnění svém až k šílenství dosáhne. — A takovato chvíle nastala Jakubovi.

Slova jeho nebyla lživá, jakž Lea se domýšlela, povahy mužské zkušena nejsouc.

Někdy i zhýralce zachvátí pocit všemohoucí a neodolatelný, a tím hrozněji jím zatřásá, čím žhavější jest letora jeho. Jest ale snad osudným trestem jeho, že obyčejně *tam* opravdivě miluje, kde láskou jeho se povrhuje.

Nelze bylo Jakubovi v pokojíku svém vydržeti. Jako potřeštěný zahradou pobíhal, aniž možno mu bylo ukonejšiti pobouřenou mysl svou.

V Leině komnatě hořelo světlo. Jakub přímo naproti oknu jejímu o kmen stromový se opřev, celý rozpálen vzhůru pohlížel.

Kde jen stín Lein na stěně se vyskytnul, tam i oči jeho ulpěly. Jako luzným snem mámen ve tmách rozpínal ruce, objímaje předmět žádostí svých. Vylezl pak na strom a spatřil ji, i pohled tváře její i každé její pohnutí přesycovalo roztouženou mysl jeho.

Nebyl již ani sebe mocen, žíznivá duše jeho práhla po ní!

Tu před sebou viděl to krásné hrdé stvoření, za kterýmž pádil, a které jako přízrak před ním ubíhalo. Půvaby její v mámivém se mu objevovaly lesku.

Jak slíčná byla Lea v chvíli této, kde pozorovánu se netušíc, čelo o dlaň opírajíc myšlénkám se poddávala!

Zármutek se jí po tváři rozléval; někdy ústa se pohybovala, někdy oči k výši se povznesly.

Kterak se ta krásná ňádra pohybovala u vzdychání jejím! Kterak ty odpoutané havraní vlasy její kol sněžného čela se vinuly? Jakým to výrazem se přiodíval obličej její? Na koho

myslí? Komu platí ty vzdechy netajené? Komu ty láskyplné hledy? . . .

I viděl pak, kterak Lea pera se chopivši psáti počala.

Psala dlouho, dlouho do noci. Snad milenci?

Pozoroval tvář její, kterak se měnila, sčítal myšlénky její na čele.

Ukončila list a povstala od stolku. Chvíli precházela po komnatě, někdy se pozastavila a Jakub na stromě ssál plameny z Junonských půvabů postavy její.

Potom počala svrchní oděv svlékati. Hle ramena jako z alabastru! Pak si rozplítala vlasy, ty jak černé prameny až k zemi splývaly.

I zachvěl se Jakub tak mocně, až pod ním větve se zatřásly.

Tu mžikem uhaslo světlo.

XII.

Zpomínky Řešínské.

Dvoje psaní šlo do Prahy, jedno od Svatomíra, druhé od Lee.

Svatomír psal se vší rozvahou zralé své mysli, Lea psala krví svého srdce.

Ariel jim radil, by se ani nescházeli, pokud rozhodná odpověď od Efraima jich nedojde, a tak aby stíhače uspali.

„Lépe jest,“ pravil, „uhnouti se malým mrzutostem, kde o důležitý účel se jedná, nežli neustálým povzbuzováním nepříjemných protiv mysl si kaliti a malicherným bojem duši unavovati.“

Uposlechli ho a jen v dopisech každoden-

ních se smlouvali, vzájemně se potěšujíce, sami v sobě však neladná tušení a jen málo naděje chovajíce.

„Nepochopuji věru,“ psala Lea mezi jiným, „kterak otci mému jen napadnouti mohlo, nenáviděného Jakuba mi vnucovati, kdežto patrně vím, ba od dětinství se mi zvěstovávalo, že ženich prý jakýs kdesi v Uhrách pro mne dorůstá, jakž jsem se Ti již několikráte o tom zmínila. Co as pohnulo otce mého k upuštění od dávného záměru svého? V některých chvílích mě myšlénka tato velmi znepokojuje, neboť se mi zdá, že nejasná jakási hra se mnou se provádí. Buďsi ale jak buď, od Tebe přece nikdy neupustím, můj drahý, neboť snadněji by mi bylo umříti, nežli bez Tebe žíti! . . .“

A Svatomír zase psal: „Navštěvuji pilně Zahořana a jsme úplně sjednoceni. To však, co jsem ti oustně po Arielovi zkázal, nechtě tajemství tak důležité ani peru svěřiti, již beze všech obtíží vyvésti se dá, a vše se k tomu uchystává. Jediný to snad prostředek k cíli, ač trpký dosti. Necháme jej však na posled

a dříve ho nepoužijem, dokud všechny ostatní cesty se nám neuzavrou. . . .“

Od Efraima dlouho nepřicházela odpověd. Stav nejistoty jest stav nejtěsnější. Lea to nejtížeji snášela. Povaha její přímá a jasná odporovala nepoměrům, v jakéž okolnostmi nynějšími postavena se nacházela. Jako nevolnice stíhána a zdržována, v odvislosti nesnesitelné žíti musela.

Každý ji hlídal, nelze jí bylo učiniti krok, by Joel a Jakub a Rebeka o něm zprávy nedostali. Nejochotnější v tom ohledu byla Noemi a dospělejší z dítek jejích. Chtěl-li Ariel prospívati nebohé dívce, nejináče to činiti mohl, nežli chováním nejvyměřenějším a tajným přenášením dopisů. Nebylo však věrnějšího rádce a důvěrníka nad něj, a obětavost jeho by mnohému docela nepochopitelnou zůstala. Jemu však jediné se v domě věřilo. Před lidmi vždy v stejné zasmušilé rovnováze proti Lei se drže, nezbuzoval ni nejmenšího podezření, a jeho jediného nestíhali.

V hlubinách lesních, na místech nenavště-

vovaných a v chvílích docela bezpečných scházíval se se Svatomírem.

Tento zase rady jeho uposlechnuv, nikde se neobjevoval, kdeby se s někým byl potkati mohl, leč kam Ariel ho obeslal. Jemu ovšem bylo volněji nežli Lei.

Trávil dny své v pilném zaměstnání ducha a pěstování umění svého. Les mu byl nevyčerpatelnou potravou, Zahořan zase bohatým zřídlem vědomostí přírodních.

Ariel neopominul o všem jej zpraviti, co se v domě dělo a připravovalo. Nebylo ho tedy tajno, že Efraim s Jakubem si dopisovali a že touto cestou nebylo výhlídky.

„Věř mi, Svatomíre," pravil Ariel, „že vám konečně přece nic jiného nezbude, nežli odvážiti se na rozumné provedení toho, co vám Zahořan poradil. Lea má pravdu, soudíc, že se na světě z nižádných nesnází nevypleteme bez představení sobě pevného cíle a rázného pak o něj se zasazení. Váhání a neurčitost nejvíce škodí tam, kde výsledky na cizí vůli se zakládají a vůle ona neustupná jest.

Efraima nepřekonáš. Odvaž se tedy sám. Každý den vám uškoditi může. Jeden mráz podletní zničí i nejbohatší květy. Takž i vám každý den může uškoditi a naděje vaše neli zničiti, tedy přece nesmírnými obtížnostmi novými zahrnouti.“

Svatomír zamyšlen před sebe hleděl, a teprv po chvilce rozmyšlení slova se chopil:

„Snad se myšlénky mé přenáhlily, snad i nezkušenost má a nedostatečná znalost povahy lidské mne svedly; avšak den ve mně zbudil domnění velmi bolestné a nikoli bezdůvodné. Pravdu máš, Ariele, že každý den nové překážky přinésti může. Obávám se věru, že prorocké toto předzvídání se již vyplnilo a poslední cestu nám zatarasilo.“

Ariel s napnutou pozorností na Svatomíra pohledna pravil: „Co tě potkalo, že nedůvěřuješ?“

„Jest to pouhá domněnka; nelze mi však se jí zprostiti, ač teprv dnes ve mně jasně vyvstala. Zahořan byl dnes v tak podivném rozmaru, že jsem ho ani pochopiti nemohl.

Svěřil jsem se ti již, že mi ten člověk zajímavou, ale nerozluštitelnou jest pohádkou. Zdá se však, že od těch dob, co se Lea zde objevila, ještě podivnějším se stal, a starší mládenec jeho, Světlík, se mi o tom přímo projevil. Ukázal jsem ti včera podobiznu Leinu, již jsem tužkou vykreslil a která se mi nad očekávání povedla. Dal jsem ji Zahořanovi; ale kterak on se při tom tvářil! Byl právě zase trochu vínem rozčilen a v zářícím rozmaru se nacházel. Spatřiv podobiznu, s pravým roznícením na ni hleděl, a z rukou mi ji pak vzav, do zahrady vyběhnul a jako vytrženec ji líbal. Není mne tajno, že jest člověk pružných náruživostí. Ač přistárlý, přece muž rázný, příjemný a v plnu síly. Manželka jeho, ta outlá trpělivá duše snadby se ani neopovážila v něčem mu překážeti. Zdali pak radno . . .“

Nedomluvil, neboť Ariel ruku pozdvihna pravil:

„Ustaň, Svatomíre! Vím, co říci chceš, a nedivím se ti, neboť nás ovšem podivné zku-

šenosti poučují o poblouzeních lidských; zde však, milý příteli, docela jiný obraz se ti objeví. Zde čti tento úryvek ze života mého — zpomínku na Řešín! — Čti nahlas, synu můj. Jest tomu již dávno, co jsem to sepsal, pro sebe jen k osvěžení citu a mysli, kdy přítomnost tuhá mne tísnila. — Vezmi ty listy zde mne na památku a dej je Lei, ne však nyní. Vždyť sám nejlíp uznáš, kdy příslušné k tomu okamženi se naskytne. — Oh již tomu dávno, co jsem v ty listy nenahlédnul. Zrak mi neslouží, musím se vyhýbati i čtení, čímž jediné své útěchy, jediného svého potěšení pozbývám."

Vzdychnul si z hluboka, když takto byl domluvil, a Svatomír četl:

„Jakou se těší výhodou!
Tvář hlaďounká, ústrojné tělo,
Vzhled jasný, duchaplné čelo —
Komuž jsou dány přírodou?
Sličnost se hravě v srdce vloudí!
Leč žádné kde nevábí vnady,

Tam citů neplatí poklady,
Osamotnělé srdce bloudí
A nyje. Přelud někdy snivý
Oblétne víčka roztoužená,
Pláče však duše přesoužená,
Že osud není spravedlivý! —

Nejsem-li světu odcizen?
S chorobným tělem chudobu
A žal svůj nesu samoten,
Až bídu svou i nezdobu
V první věčného světla den
Na věky složím do hrobu!

Čekám na den tento, dlouho naň čekám, on však nepřichází!

Viděl jsem krásu umírati v prvním výkvětu; tisícery naděje umíraly s ní, tisícery slzy skropily hrob její.

Viděl jsem boháče opouštěti hojnost všeho, co život krášlí a dny nám oslazuje. Těžce se loučil s životem, s bolestí pozůstavil lahůdky navyklé.

A pannu jsem viděl pochovávati, na jejímž hrobě milenec hořem se zastřelil.

Mladost a moudrost, bohatství a lásku s životem se rozloučily, ale bída a choroba zde zůstala. Proč to?

Nezaplakal by pro ně žádný, aniž by je kdo oželel! Proč přece marně jsem po smrti toužil?

Krásný to strom, ten náš život! Strom jsoucnosti a požívání a poznání!

Šťastný ten, kdo ho užiti může v pokoji, spočinouti v stínech jeho, požívati plody, výdech květů jeho do sebe ssáti!

Ale běda tomu, kdo jako zloděj v noci se k němu jen přikrádá, nemaje žádného v něm účastenství.

Tělo zohyzděné, duše ztrápená a srdce rozervané — to jediný můj podíl.

Podívej se na mne, a tázati se nebudeš, co duši mou trápí, proč srdce mé puká.

Kdybych byl boháčem, vyrovnalo by se všecko:

— nebť mnohem víc než všecky krásy
Se bohatství před lidmi skvěje.
Máť v sobě klíč vší zeměspásy,
Jímž všechny mysly odemyká,
I ledy kolem rozehřeje.
Kde hmota s duchem se potýká,
Kde srdce se světem bojuje,
Tam bohatství jak se ukáže,
Již mysl soudcův zaslepuje,
Jazyky řečníkův uváže,
Nyjící srdce zašlapává,
Je z sídel blaha vyvrhuje
A hrubé luze v posměch dává!

Posměchem luzy jsem se stal, neboť jsem byl hrbatý a *chudý*!

Tvář ošklivá, tělo skroucené, vlasy rezavé, jen srdce úpěnlivě měkké a vřelé!

Otec a matka mi umřeli. Byl jsem sirotek.

Přišel jsem do Řešína co chlapec k Eliášovi Levimu.

Řešíne, kolébko mladictví mého! Tys

svět můj, v tobě život můj započal i zašel. Co před tím bylo — planý jen sen, co napotom — trudné jen na tebe zpomínání.

Viz tu vesničku! Jako kolébka se jeví v objemu zelených kopců; stinné lesy opodál, u prostřed bílý chrám, v nejzazším koutě židovna.

Eliáš Levi byl výtečný muž, v práci mě nepřeháněl, k učení mě pobízel. Učitel byl v domě pro Esther, dceru jeho. Prospíval jsem záhy, pokročil a jako každý samouk s nesmírným namáháním a trápením ducha tomu i onomu jsem se přiučil, o čem se učiteli mému ani nezdálo.

Žádný v domě mi neublížil, ale žádný také mě nemiloval. Byl jsem právě jen trpěný.

Ničeho se mi vlastně nedostávalo, a přece jsem byl nespokojen se vším — nejvíce sám s sebou.

Jiní vedle mne vyrůstali — já zůstával malým, jiní byli rovni, já skřiveným. Objeviti se ve vsi bylo tolik, co v posměch se dáti. Posměch cizí jest kořen nenávisti.

Učil jsem se nenáviděti svět a na nespra-

vedlnost osudu láti. Zlá to škola duše se vyvinující.

Štěstí pro mne, že strážného anděla bylo na blízku: anděl ten byla — Esther.

Když vstoupila do let panenství, byl jsem již dle stáří jinochem — ale jaký to jinoch! Výška chlapce, tvář skoro starcova. Ošklivo na mne se podívati.

Ale v tom ohyzdném těle vřelo srdce roznícené, v té veliké nezdobné hlavě ujímaly se běsné myšlénky.

Ne nadarmo žije démon vedle anděla. Neujde dojmům blažícího působení jeho. Neubrání se zářím, jež nebeská bytnost ze sebe vysýlá, sama o tom nevědouc, jako slunce neví, že leskem oplývá a že hledem svým probouzí světy!

Procitla ve mně láska k Estherce.

Bylo-li jináče možná? Ona jediná se ke mně přívětivě měla. Ona jediná mě neodbývala chladně, outrpnost jevíc se mnou, ba přátelsky ke mně přilnouc. Jako sestra měla se ke mně, duše její jako k bratrovi se přitulovala.

Jak hrozné, jak nebezpečné to pro mne přátelství!

Byl bych zemřel láskou u nohou jejích, byl bych žalem se rozplynul nad bídou svou vedle nevýslovných půvabů jejích, a prece mi bylo jen chladně se držeti v míře chuďasa podřízeného.

A nejináče jsem se držel. Ale láska má se přece tajiti nedala, jevíc se oddaností, jakéž rovné nebylo.

Esther zajisté oddanost mou uznávala a důvěrou odměňovala. O té důvěry! jaká mi způsobila muka!

Esther se mi svěřila se vším, co jí na srdci leželo a na mysli tanulo. Uznalať zajisté, že věrnějšího a sobě oddanějšího důvěrníka na světě nenajde.

Brzo jsem zvěděl, koho miluje, a bylo mi dělati prostředníka mezi Estherkou a — Zahořanem! —

Zahořan, syn Řešínského polesného, byl tenkráte právě mládencem a nedávno po vyučení. Člověk jako růže, vzor mužské ozdob-

nosti, vědomý a neustále se vzdělávající, vřelý i obrazností nadaný.

Nebylo mu rovného v kraji. Ženské po něm vzdychaly, a též mužští jej náviděli pro způsobilost jeho.

To dvé mladých lidí se k sobě hodilo, jakoby je byl Bůh jednoho pro druhého stvořil. Tělem krásní, duchem příbuzní, srdcem po sobě vzájemně práhnoucí! Kterakž možná, aby láska jejich nebyla všechny meze přestoupila, aby je nebyla strhla v nejvroucnější svůj vír?

A předce, — jaké mezery mezi nimi! Ona židovka, on křesťan. Oh, jaký to nepoměr způsobů životních u nás! Láska-li co základ vší zbožnosti a všeho náboženství, co věčně svěží pramen učení proroka Nazaretského — skutečně světy opojuje a všecko lidstvo rodinou jednou velikou činí: k čemu tedy forem oddělujících?

Víra jejich byla přece jenom jedna, naděje jedna, láska jedna; proč nelze jim státi se mužem a ženou?

Kdyby svět věděl, že Zahořan miluje Esther a ona jeho, byl by je za veliké hříšníky prohlásil, pronásledoval, ze společnosti své vyvrhl a snad kletbou svou obtížil. Svět jest tupý! — Za to také jest klam podílem jeho.

Žádný nevěděl o té lásce mimo mne. Z počátku si jen dopisovali, já jsem listy přenášel; později se v lese scházívali; já jsem bděl nad nimi a je střežil před cizími zraky.

Jaký to pohled na to dvé krásných tvorů! Když vedle sebe stáli pohrouženi v cit nejvřelejší, rozníceni vzájemnými sliby lásky mladistvé, prudké a horující: bylo, jakoby v báječních dobách mladý bůh s bohyní pohrával.

Kterakž ale *mně* při tom bylo, jenž jsem zpovzdálí les hlídal a na ně pohlížel? Zdali se žalem a hořkostí nedoplnilo srdce mé — div že nepuklo? Stál jsem mnohdy na kraji šílenství! — —

Ale ráj ten se jim brzo uzavřel. Nepovolaní vstoupili v něj — byli z něho vyhnáni! —

Pro Esther se našel muž — Efraim.

Marně si v duši zoufala, marně hořekovala, kde žádný ji nepozoroval. Žalem však vůčihledě bledla i chřadnouti počala.

„Smutek to panenský!“ — říkali lidé, — „stud nevinného děvčete, předtuchy nevěstiny!“

Čím více však den svatební se blížil, tím více mezi lidem rozličné pověsti se roznášely. Není tajemství na zemi, by v zápětí mu nekráčela zrada.

Šeptalo se, že Esther miluje Zahořana a on ji, i podivné věci o lásce té se vypravovaly. Bylo se teď více na pozoru míti. Ve dne nemožno se scházeti; volila se noc i místo nejskrytější ve vůkolí — zbořeniny za kaplí Řešínskou.

Na kraji lesa jsem stával já a hlídal! —

Počalo již svítati, když jsem Estherku posledníkráte lesem domů vedl. O poledni toho dne se slavilo zasnoubení s Efraimem.

Toho dne se dal Zahořan na cesty a nevrátil se až po dlouhých — dlouhých letech, když Estherku již dávno chladná země kryla.

Estherka po svatbě předstírajíc churavost, s Efraimem ještě dlouho neobcovala.

Vše jsem věděl, co se dělo a děje v domě — a neumřel jsem! Nebyla-li to obrovská síla ústrojnosti těla? —

Dopisovala si se Zahořanem několik let. Ale zlou náhodou se Zahořanova psaní všecka dostala do rukou Rebeky. Ta je uschovala, nesdělíc je Efraimovi, ale sužovala Etherku a vyhrožovala jí a trápila ji, ba mučila ji až hrůza, až slabá žena strachu podlehla a umřela.

Z psaní těch vysvítalo vyznání Estherky, že Lea jest dcera Zahořanova! —

Žádný o tom neví, ani Joel, neboť Rebeka jest mstivé mlčelivosti a chová tuto zbraň na příhodnou dobu proti Efraimovi, jejž nenávidí, poněvadž se nedrží podle vůle a návodů jejích, osamostatněv a z poručenství jejího se vymknuv, což jí snášeti nelze.

Zahořan, konečně se vrátiv, oženil se. Žena jeho, povaha andělská, ví o všem. Chová

listy Esthérčiny co drahou památku u sebe a čítá v nich, probírajíc se listy zoufalého srdce.

Efraim neměl a nemá posud ani tušení o tom všem. Považoval se za šťastného manžela; nikdy neprohlídnul srdce a mysl ženy své. Považoval ji za chladnou, zdrželivou, rozumnou ženu, rozčilení citu a obraznosti neschopnou, jimiž ona právě oplývala! Klam jej blažil.

Vypočítávající chladný rozum jeho si ani možnost klamu nepřipouští. Domýšlí se, že jej obelstiti nemožno, a předce až podnes v bludech vězí.

Vede se mu jako tisícům jemu podobným. I v povšedním životě i v obchodu jeho se mu jinak nevede.

Důkaz to zřejmý, že tak nazvaný zdravý rozum jen tak daleko dostačuje, kam smysly dosahují, a domysl a důvtip kde mu nepřispějí, pak sebe i jiné klame. — —“

Když Svatomír byl dočetl, pravil Ariel: „Nuže, obáváš se ještě?“

„Vše pochopuji a budu jednati podle toho.

Kterak jsem byl zaslepen! Není-li mysl roznícená vždy také předpojata?"—

Den na to přijela Rachel docela neočekávaně do Poloves. Rozhodující, bolestně očekávaná odpověd Efraimova, jižto Lei podala, byla velmi krátká. Neobsahovalať nic, nežli stručný příkaz, aby se Lea ihned s tou samou příležitostí do Prahy navrátila.

Bylo právě poledne a všickni seděli za stolem; Lea tedy těch několik řádků u přítomnosti všech přečtla a chladně list odložila.

„Pospěš si tedy, Leo," pravila Rachel; „koně se za hodinu nakrmí a můžeš hned odjeti. Marně bys tatínka zlobila, kdybys déle váhati chtěla."

„Není tak naspěch," odpověděla Lea, od stolu vstanouc; „srovnám své věci, a až budu připravena — řeknu."

Odešla pak, druhých si ani nevšimnouc.

Když pak do komnaty své vstoupila, tu jí nelze bylo déle se přemáhati. Vrhla se na lůžko a hořce ze rozplakala. Těch několik řádků Efraimových a to, co Rachel jí oustně

řekla, úplně ji přesvědčilo, že mezi ní a vůlí otcovou nepřekročitelná mezera leží, kterouž nijakž vyplniti nelze.

Nezbývalo jí tedy ničeho, nežli učiniti krok, proti němuž se mysl její dlouho zpouzela, který však jediný sliboval spásu a svobodu. Nebylo času k maření; chvíle rozhodná byla zde. Ale jak hluboký, jak nesmírný žal ji pojal! Bylo, jakoby v jiný svět přestoupiti měla.

Ještě chvíle rozjímání, ještě okamžik uvažování; ale Svatomírův včerejší list vedle listu otcova nabyl váhy nesmírné.

Dva to rozsudkové nad životem jejím. Jeden čelil k jasnu blaha a smíření, druhý k utrpením bez konce; jeden přinášel radost, druhý věčnou žalost; jeden svobodu, druhý věčné otroctví, stálou odvislost.

Kdožby šel cestou k bídě, kdežto jinde mu blahoslavenství kyne?

Počala sbírati menší své věci, denníky i jiné a v pořádek je ukládati.

Tu k ní vstoupila Rachel.

„Ah, dceruško, kterak jsi zmoudřela, že

na slovo dáváš! Vždyť se zde jen o tvé vlastní dobré jedná a žádný z toho nemá prospěchu. Babička se s tebou docela smíří, vezmešli si jen Jakuba, a podíl tvůj bude větší všech ostatních."

„O nemluv mi o tom! Ani podílu, ani Jakuba se mi nedostane! A kdybych i jen pod tou jedinon výminkou žíti směla, že se ženou Jakubovou stanu — tedy volím smrt."

„Ale probůh, děvče, co pak ti napadá? Co se domýšlíš o sobě, že takovým mužem pohrdáš?"

„O sobě si nedomýšlím — nic; co však o *něm* myslím, to ví jen Bůh a já."

„Hle pak, Leo! vždy jsi se honosívala spravedlností svou; byla to však jen planá slova, jako mnohé jiné, co se mluví. Proč se zpouzíš proti člověku, který tě tak miluje a tak šťastnou učiniti může, jako žádný jiný?"

„Nepochopuji tvou horlivost, matinko. Co ti na něm záleží, že ho tak zastáváš a mne tou křivou chválou trápíš?"

Rachel se poněkud začervenala; že však

již v proudu se nacházela, nepřišla v nesnáz o výmluvu.

„Proč se ho ujímám? Proto, že ho znám. Nejde mi však o něho, alebrž o tebe. Chci tvé štěstí, jsem tvá matka, třeba nevlastní, tedy přece odpovědna za tvé budoucí blaho. — Avšak otec pravil, a já ti to zde opakuji, že s tím jakýms mazačem, který nic nemá, o kterém žádný nic neví, nežli že je jakýs potřeštěný blázen, jsi už dosti hanby nám nadělala a mrzutosti v celém přátelství, neřku-li, žes se dala v podezření odpadlice.“

Takové narážky ovšem přestupovaly míru a nelze bylo Lei mlčením je minouti. Obrátila se k Rachelce a pevně do očí jí hledíc, pravila:

„Matko, bylo by teď na mně, velmi živou a přímou odpovědí se ohraditi; avšak řeknu ti jen několik slov a ostatního se domysli sama. Pamatuješ se na první noc mého sem příchodu? — Stála jsem u okna a nespala jsem . . nyní víš snad všecko. Chceš, abych řekla tatínkovi, proč o Jakubovi ani slyšeti nechci?

Hleď raději, abych se s ním v našem domě nikdy nepotkala!“

Rachel stála jako bleskem raněna. Zbledla a zas se zarděla a zase barvu měnila, po celém těle se třesouc. Síla ji opouštěla, neboť byla v skutku slabá žena a jen na okamžení se byla zmohla přemlouvati Lei, ovšem svým nejapným způsobem.

Slzy se jí vyřítily z očí. Vystoupila co soudce a stala se obžalovanou.

Nepocitujíť lidé svou vinu, pokud jiní o ní nevědí. Nejbídnější člověk se považuje za šlechetného, pokud jiný na zlém skutku jej nedostihne a prstem naň neukáže. A věru nejsou to ti největší daremníci, o jichž vadách svět si vypravuje.

Pokud Lea nemluvila, byla Rachel hrdá, aniž pomyslila, že při ní hříchu; strach ji probudil ze sna.

Sepala ruce a prosebně na Lei pohlédnouc, třesoucím se hlasem pravila: „Leo — probůh, neznič mne!“

A Lea usmějíc se odpověděla: „Neboj se

mne, ale boj se vlastní své neprozřetelnosti a svého svědomí! Nepleť se v mé záležitosti, a piš otci místo mne, že vše jest marné a vůle má že nepřekonatelná, i hleď jej uchlácholiti, by to těžce nenesl, že si Jakuba nikdy nevezmu.“

A Rachel polibíc Lei v tvář, rozplakaná odcházela.

Mezi dveřmi se pozastavíc pravila: „Leo, tys dobré, vzdělané a vysokomyslné děvče! Šetřilas mě tak dlouho a odporovalas jen jako z vůle své, pravou příčinu neudávajíc. Za to buď jista, že učiním pro tebe seč budu, a těš se z vědomí, žes přetrhla nejčernější pásmo života mého.“

Lea k ní přistoupíc za ruku ji jala řkouc: „Můj cit jest pouhá jen lítost a nic jiného. Uznáš-li vinu svou a zanecháš člověka, v jehož tváři čtu vášeň, podvod a lest — zůstaněm sestry po celý život. — Dnes jen tě o to prosím, by mne nenutili odjeti, až zejtra ráno.“

Rachel předstírajíc mdlobu v komnatě své

se uzavřela, žádného k sobě nepřipouštějíc; Jakub se o to ani příliš nedral. Jeho myšlénky lpěly na Lei. Chystal se ji ráno do Prahy doprovoditi. Byl velmi nepokojný. Ráno s úsvitem již vstal a sám koně ustrojil, zapřáhnul a vůz připravil.

Všickni byli již vstali a čekali na Lei. Nepřicházela. Šli nahoru; komnatka její jen přivřena — Lea tam nebyla. Jeden list zapečetěný k otci, druhý otevřený, kratičký k Jakubovi ležely na stole.

Vysvítalo, že ji milenec její unesl.

Leknutí bylo všeobecné. Jakub zuřil, Joel lál, Noemi nadávala, Rachel plakala — jen Ariel stál chladně a tiše vedle Rebeky a nepohnutě vše pozoroval.

Rebeka jiskřila očima, tvář její vztekem vnitřním se stahovala k výrazu ďábelskému. Najednou se vzchopíc veběhla v komnatu Leinu, vše tam přeházela, vše prohlédala — nebylo tam však ničeho, coby na stopu Leinu poukazovalo. Jako divá přiskočila k oknu i napínala zraky, jakoby uběhlou dostihnouti a

mocí divého hledu zpátky přitáhnouti chtěla. Pak ruce z okna vztáhnouc zvolala chraplavým hlasem:

„Ha ten pes, ten Goj ji unesl a obelstil nás! . . . Zlořečený budiž v městě, zlořečený na poli! Zlořečený budiž vcházeje, zlořečený vycházeje. Pošle Hospodin na tě zlořečení, zkormoucení a bídu při všem, k čemuž bys koli přičinil ruky své a což bys koli dělal, dokadž nebudeš vyhlazen a nezahyneš v náhle. — Bíti tě bude Hospodin souchotinami, zimnicí, pálivostí, horkem, mečem, suchem a rudou, a budou tě stíhati, až tě zkazí. — I to nebe, kteréž jest nad hlavou tvou, bude měděné, a země, kteráž jest pod tebou, železná. — Prach a popel s nebe sestoupí na tebe místo deště. Tělo tvé mrtvé bude pokrm ptactvu nebeskému a šelmám zemským. — Raní tě Hospodin neduhy nezhojitelnými, pominutím smyslů, slepotou a tupostí srdce! . . . Takže v poledne makati budeš, jako maká slepý ve tmách, a nebudeš míti prospěchu na cestách svých, utiskován buďeš a loupen po všecky dny . . . Man-

želku pojmeš a jiný s ní obcovati bude; dům vystavíš a nebudeš bydleti v něm. Potlačený a potřený budeš po všechny dny. — Budeš k posměchu lidem, a přijdou na tebe všecka zlořečenství tato a stíhati tě budou a obklíčí tě, až zahyneš.“

Sotva že Rebeka kletbu tuto starožidovskou, odříkávati začala, tu všickni kolem ní úžasem se třásli. Na tvářích jejich strach a hrůza se jevily.

Jakub, ač v duchu se posmíval výjevu, kterýžto jedině divadelním efektem naň působil, přece v mstivém zahoření přál, aby aspoň částka té kletby zasáhla zrušitele záměrů jeho.

Ariel ale nejzadněji stoje, nepozorován od ostatních rukama v povětří máchaje pošeptmo protikletbu odříkával, požehnání svolávaje s nebes na uprchlou. On celou oddanost svou, již k matce v sobě přechovával, na dceru byl přenesl, ona byla částí jeho srdce, nejvřelejší jeho myšlénkou.

Rebeka potom obeslala Joela, Jakuba a Ariela do své komnaty, a radili se, co činiti.

Joel navrhoval, aby se Efraim okamžením zpravil o tom, co se přihodilo. Jakub odporoval.

„Nebylo-li lépe dopíditi se Lee a všecko před Efraimem zamlčeti?“ pravil mezi jiným.

Stavěl se ušlechtilým; vlastně ale mu šlo jedině o zásluhu, stop Leiných se dopátrati, což že se mu rychle povede, nepochyboval, — a pak zbloudilou dceru otci nazpět přivésti.

Výsledek toho byl patrný. Vděčnost otcova, vina dceřina nebyla-li dostatečným prostředkem k účelům jeho?

Nebyla to již první láska jeho, která ho nyní rozněcovala; Lea již pozbyla skvělého ozáření v očích jeho. Jen náruživost jeho tím se neukrotila, ba snad ještě více vzrostla, a k ní se v něm přidala poněkud i mstivost a myšlénka, že ta hrdá dívka předc bude pokořena.

Ariel se přidal k mínění Jakubovu. Jemu zajisté na tom záleželo, aby se Efraim čím déle tím líp v dálce a od patrání zadržoval.

Při tom také konečně zůstalo. Ale Jakub

se přepočítal. Nebylo mu možno dopátrati se Lee tak brzo a tak snadno, jak se z počátku domníval, a den ode dne naděje jeho klesaly. Po třech dnech uznal, že nemožno jest čekati déle a potřebí Efraimovi psáti.

„Kterak jsem prohloupil!“ pravil k Noemi, „že jsem to hned neučinil. Efraim co otec má docela jiné a platnější prostředky k dopídění se dcery, nežli já, cizí člověk! A že se o to zasadí vší silou, za to mi ručí i povaha i zlé poměry jeho. Bez ní se s ním nijakž nespustím, a beze mne se on zase ani čtrnácte dní bez bankrotu neudrží. Ale řekni mi pak, Noemi, co se s Rachelkou stalo, že chodí jako stín, zamyšlena a s žádným nemluvíc? Či prchnutí Leino tak těžce jí na srdci leží?“

„Bezpochyby,“ odpověděla Noemi nemohouc mu jiného vysvětlení dáti.

Rachel skutečně od několika dní byla novou osobou. Žádný z ní nevyloudil slova. Lkající hříšnici sžírala tajná vina. Probuzené svědomí ji pronásledovalo všemi hrůzami. Čím

déle o sobě přemýšlela, tím více sama sebou povrhovala. Zádumčivost se jí zmocňovala. Počala blednouti a chřadnouti.

Ještě toho dne, kde slovo Leino jí zatřáslo, psala Efraimovi, omlouvajíc Lei a Jakuba v rozličná podezření uvádějíc. Večer bylo psaní její už na poště. Ráno teprv zvěděla, že Lea prchla. Přála tomu velmi. Svědkyně zločinu jejího jí na očích nebyla, vymknouc se z odvislosti. Každý hled Lein by si byla za výčitku vykládala, z každého slova dceřina by jí byla žaloba zaznívala.

Nejnebezpečnější žalobnicí však ona sama sobě byla. Pocity nyní v ní rozbouřené nijakž se ukrotiti nedaly.

Jakub v těch několika dnech byl pátráním po Lei příliš zaměstnán, aby si toho byl hrubě všímal. Konečně mu to ale bylo přece nápadné; vykládal si to však docela křivě.

Efraim zatím s napnutím ode dne ke dni očekával dceru — ale marně. Již Rachelin list jej velmi znepokojil; jakž bylo, když Lea

nepřicházela, a jakž teprv potom, když ho dopisy od Joela, Jakuba a Rebeky došly!

Žalost a zoufalost mu byly posud nepovědomy. Jen jedenkráte v životě svém byl truchlil, — totiž tenkráte, když mu zemřela žena jeho Esther. Brzo však byl hoře překonal. Rozum jeho nikdy nepodléhal citu, aspoň nikoliv na dlouho. Povážil, že dlouhým přílišným zarmutkem ničeho nezmění a nenapraví, že mu ještě jiných povinností na zemi zbývá — ohledem na dceru. — Přemohl tedy v sobě všecken žal a po čase se opět oženil.

Ale nynější rána byla mocnější a dále sahající. Celá bytost jeho se pobouřila myšlénkou, s jakým osudem se potkal, a kterak půda pod ním klesá. Bankrot přede dveřmi — dcera uprchlá, odnikud naděje!

V prvních okamženích nebyl rozvážení schopen. Zuřil jako nikdy před tím v celém životě svém, a potom ponejprv co živ se rozplakal.

A on neznal ani celé své neštěstí.

Jediný jeho důvěrník a rádce, starý doktor Hrot, za příčinou zmáhající se churavosti na nějaký čas do lázní odejel, a takž Efraim při tak hrozné ráně, kde by mu slovíčko útěchy a důvěry bylo ulevilo, samoten zůstal s nesmírným zármutkem svým.

Sedèl pohřížen v běsné zoufalé myšlénky v šerém výstupku spustlého krámu svého; nebylo tam již ani krámského.

Dohořujíci svíce mdlým plápolem slabé vydávala světlo. Visací hodiny zaprášené a porouchané dlouho již stály. Bylo pusto a teskno s klenuté komnatce, jako v srdci Efraimově.

V takových zajisté okamženích i myšlénky jako mlhami obestřené v mrákotách trvají, neposkytujíce ni jediného potěšného nápadu!

První ovšem myšlénka byla, sednouti na vůz, odebrati se na venek a po dceři tam pátrati. Ale kterak opustit byt, uzavříti krám, zůstaviti obchod a všecken zbytek majetnosti náhodě ponechati? Nebylo živé duše v domě jeho. Zdali by uzavřením skladu nebyl

nejvyšší podezření na sebe uvrhnul? Stav jeho již přestával býti tajemstvím mezi obchodníky. Den rozhodný se kvapně přibližoval . . .

Jeden aspoň den ještě sečkati a někoho do krámu si zaopatřiti musel. Ještě však se nebyl docela rozhodnul, kterak jednati, an někdo na dvéře zlehounka zaklepal.

Vstoupil pak muž vytáhlé postavy, tváře vyzáblé, černých, hluboko vpadlých očí. Bylo patrno, že mladý ještě muž, ale mnohými asi zkušenostmi již prošlý. Pod vysokým vráskovitým čelem vystupoval nos jestřábí z vážných tahů obličeje. Hlava jeho, jakož vůbec lidí zláštní tělesné velikosti, ku předu se shýbala.

Vstoupil krokem nejistým a třesavým.

„Jest zde pan Efraim?“ tázal se hlasem nejistým.

„Efraimů jest mnoho,“ odpověděl obchodník mrzutě; „máte-li však s majetníkem tohoto obchodu co vyjednávati, tedy mluvte; — ten jsem já sám!“

Cizinec chvilku na Efraima zraky upřev

pravil: „Přicházím pozdě, ale doufám, že mne od sebe neodmrštíte a pod ochranu svou mě vezmete. Jsem nešťastný — nejnešťastnější ze všech lidí na světě.“

Efraim se pousmál. Kdož v očích jeho mohl býti nešťastným? On na mizině, dcera uprchlá, hanba a zkáza v zápětí — kdož mohl nešťastnějším slouti?

„Neznám vás, pane,“ pravil po chvilce. „Kdo jste? co chcete?“

„Jsem Nathan, syn Abrahamův!“

„Vy, — vy Nathan?“ zvolal Efraim se stolice vyskočiv. „Vy syn Abrahamův — uprchlec?“

„Ano, ten jsem. — Nepochybuji, že vás došla zpráva o tom, čeho jsem se dopustil. Chyba má jest nesmírná; první však a jediná v životě mém posavadním. Nezapírám ničeho, aniž se omlouvám, neboť jsem člověk přímý a spravedlivý Rozum mi radí nezoufati, alebrž snažiti se o napravení toho, co jsem zrušil. Nemám zde, na koho bych se obrátil. Dále nepůjdu. Beztoho mi byla Praha souzena, jen

že jsem jinou cestou a jinou příležitostí sem došel. Jedná se mi zde o dvě věci: o odpuštění otce mého, a o mou budoucnost. Pomozte mi k prvnímu, o druhé se pak vynasnažím."

Efraimovi bylo jako ve snu. Takové přechody jedním dnem, ba krátce po sobě by byly také s to, i nejráznějšího muže v úžas uvésti.

Nyní ovšem se rozjasňovati počalo v mysli jeho. Myšlénka myšlénku stíhala, záměry se křížily a východ z labyrintu bídy byl nalezen.

Jen Lea, Lea kdyby tu byla!

I tvář Efraimova se vyjasnila. Přímé vyznání na otevřenou mysl okazovalo, přísné posouzení sebe jevilo spravedlivou povahu, a to, že nade vše jiné mu šlo odpuštění otcovo, dávalo svědectví o dobrém srdci.

„Takový člověk není ještě ztracen!" pomyslil si a k Nathanovi se obrátiv, pravil:

„Odpuštění otce vašeho vás nemine, a buďte jist, že se všecko zase napraví, co vůbec se jen napraviti dá. Jedno přece vám ale

žádný nenahradí — ztracené peníze. Abraham mi psal, že jste ho v největší nesnáz uvedl.“

„Pochopuji vše a co nejmocněji toho lituji. Jediná má útěcha však spočívá v tom, že jen malou část těch peněz jsem zpotřeboval a že výbytek, celých patnácte tisíc, stojí k službám otcovým.“

To byla v tomto okamžení jedna z nejdůležitějších novin pro Efraima. Bystrým svým rozumem proniknul okamžením poměry Nathanovy, se svým nynějším stavem je porovnávaje. Uznával, že nejinak mu jednati lze jest, nežli jak osud sám mu na ruku dával.

Pohovořiv s Nathanem a poradiv mu, nahoru do příbytku svého jej uvedl a pak rychle napsal list Abrahamovi, jejž i sám na poštu odnesl.

Poměry Efraimovy se ovšem jedním okamžením docela změnily. Nathan prozatím složil své peníze u něho, a z té strany aspoň byl mrak, jenž nad obchodníkem se stahoval, rozehnán; ale *otec* ještě trpěl — a to bylo hůře!

Večer pak si zasedli ke stolu a o budoucnost se radili.

„Co se stalo, klesne v zapomenutí," pravil Efraim. „Bude, jakobyste přímo z domova ke mně byl přišel a u mne se usadil. Čas, který jste s nešťastnou tou osobou strávil, pozorujte za utonulý se všemi naň zpomínkami. Dnes ještě o tom promluvíme, dále pak nikdy více. Otec váš mě zpravil o všem, co věděl; kterak jste s takovou osobou se seznámiti a zapomenouti mohl? Pohádka to věru k nerozluštění při povaze a účelech vašich!"

Nathan zamyšlen před sebe hledě, odpověděl po chvilce:

„Jenom povahy jsou pohádkou, nevšak skutky lidské. Komu by lze bylo proniknouti mysl a nahlédnouti v skryté koutky povážení, tomu by lze bylo celou budoucnost jednotlivců uhádnouti. Ale kdož zná povahu lidskou? kdož svou vlastní? Způsoby mé ovšem výstřednostem odporují; ale zdaliž i já jsem o sobě věděl, že outrpnost má tak daleko sahá, že v náruživost se přetvoří, mocnějši nadevše-

chny jiné ohledy a poměry, — ba neodolatelnou! — Kdybych byl jen trochu více zkušenosti měl, nebylo by mě nikdy potkati mohlo ono zlé, jež v tak nečistý a nebezpečný vír mě strhlo. Štěstí mé bylo jen, že — jakž zase v povaze mé leží, — když důvěra má v někoho nejvyššího stupně dosáhne, zase jiskra nedůvěry se zbudí, pozornost a pátravost mou probudí a k jistotě mě dovede. Vypravím vám začátek i konec svého dobrodružného výletu do světa, a uznáte, že jsem chybil sice velmi, ale zlého se nedopustil. — Byl jsem zvyklý denně po ukončených pracích v jedné z našich veřejných zahrad se procházeti. Napadnul jsem tam jedním podvečerem děvče velmi truchlící. I po druhé a po třetí jsem ji na tomto místě spatřil. Byla tak slíčná, že nelze bylo si jí nepovšimnouti; nyjícím však a zádumčivým výrazem tvářnosti své pozornost a zvědavost mou nanejvejš zbuzovala. Hluboký zármutek z ní vyzíral, bol jakýs tajemný, nevýslovný se značil v obličeji jejím, a někdy jsem ji překvapil hořce plačící. — Sedávala na postran-

ním místě blíže břehu nevelkého sice, ale jakž vůbec známo, velmi hlubokého rybníku. — Obcházíval jsem ji z povzdálí i blížival jsem se, ostýchaje se přece k ní promluviti. Táhla mne k ní neodolatelná mocnost soucitu, a nebylo mi pak možná nepřijíti jeden večer a neuzříti ji. — Netřeba vám zajisté dokládati, že i ona mne zpozorovala a divadelní svou úlohu velmi důsledně provozovala, až ku katastrofě dosti trudné. — Jednou se na svém místě déle než kdy před tím zdržela. Tvář její se mi zdála ještě ubledlejší, výraz obličeje ještě zarmoucenější. Hleděla před sebe, ruce majíc zoufanlivě sepjaté, oči na rybník upnuté; celá její bytnost na nejvejš skormoucena upoutala i mne na jednom místě, odkud — jak jsem se domýšlel — nepozorován jsem ji pozorovati mohl. — Stmělo se, luna nad rybníkem se snášejíc, bledojasnou tvář svou v něm jevila, hvězdy hladinou se lehounce houpaly, ale člověka nebylo na blízku k spatření mimo ni. — Tu ona mžikem jako poděšená laňka se vschopíc, k břehu pádila. Ruce vztáhnouc,

k nebi pohlédla, pak psaníčko vytáhnouc, na břeh je položila, ještě několik slov polohlasně promluvila, jež tajemně se mísily v šum keřů pobřežních, a sklonic se nad nejhlubším místem, do vody klesati se zdála. Zadržel jsem ji, a takž známost má s ní začala.

Jevila se mi v světle tak půvabném, tak neobvyklém, že mne kouzlem tím oslepila a zachvátila. Bylo by od místa, vše ony báchorky zde rozkládati, jimiž mne obsypala. Zbudila outrpnost, roznítila obraznost mou. Vymyslila si jmeno, vymyslila si i osud tak přesmutný, jakž jen ve fantastičných románech se podobného dočítáváme. — A vše bylo jenom lží a oukladem! — Vydávala se za sirotka, za nevěstu od nevěrného ženicha opuštěnou, a omámila mě tak, že jsem se nad sebou zapomenul a tuhým žhavým svazkem vášní se k ní připoutav od ní ani upustiti nemohl. — Opustil jsem otcův dům a zamýšlel jsem na Ameriku. Pomeškali jsme ale ve Vídni, kde se jí nesmírně líbilo a kde první zář nedůvěry ve mně povstala. Podivně a nápadně tam někdy

ze zádumčivé a truchlivé své úlohy vypadávala. Počala utráceti nad míru, a bylo štěstí největší, že jsem své peníze dobře ukrýval, bedlivě hlídal a z rukou nedával!

Ale teprv zde v Praze se mi náhodou objevilo vše, což ovšem bych již dříve byl věděti měl! Vypátral jsem takměř celou minulost té zhýralé ženštiny a ponechal jsem ji lehké její mysli. — Blaze mi, že ještě není příliš pozdě! *Jedno* ovšem bude as pro mne ztraceno na vždy — vaše Lea! Zasluhuji však trest tento a snášeti jej chci, ač s krvácejícím srdcem. Nesluší sice muži tak vinnému, jako jsem nyní já, na bezúhonnou čistou dívku pomysliti; ale kdyby jen možná bylo vyhladiti vinu mou z paměti — jak krásná budoucnost by nad námi zasvitla!“

„Nezoufejte,“ pravil Efraim s bolestným úsměvem; „možná, že se stane i to. Má dcera odjela k mé matce na zdravé povětří. Není tam daleko, a mám tam co říditi. Pojedu pro ni. Snad se mi povede, ji přemluviti k navrácení. Nachází se tam i má žena, a nyní ji zde

bude potřebí. Zůstanete prozatím u mne, a zastanete na nějaký čas mé místo. Zamýšlím beztoho v krátkém čase zanechati obchod a zakoupiti se kdesi na venku, což i vám snad milejší bude.“

Nathan přisvědčoval ke všemu, spokojen jsa docela tím, že z nečistých pout se vymknul a že opět pořádnou dráhu nastoupiti může.

„Jedna úhlavní starost by byla s krku,“ pomyslil si Efraim, když večer ulehl; „kterak ale bude nyní?“

Starost mu ani spáti nedala. Přemýšlel až do úsvitu; ráno však s myšlénkami svými se nacházel právě tam, kde dříve.

O tom ale byl přesvědčen, že cesta k Lei vede Svatomírem, o němž doufal, že se nejjistěji u Polabských doví.

Zaměřil tedy přímo k bývalému sousedu.

Na Javůrce bylo neobyčejně živo. Před zahradou stály vozy, snášel se nový nábytek a jiné domácí a hospodářské potřeby, nakládalo se na vozy, ohromné vaky a truhlice se

svazovaly a rovnaly — vše ukazovalo na stěhování.

A takž skutečně i bylo. Stanislav se svou mladou, nevýslovně půvabnou chotí chystali se na venek . . . Měli dva dni po svatbě. —

Efraim byl velmi vítaným hostem. Anna i Marie ho takměř s jásáním uvítaly, přišli pak Polabský a paní Branská a konečně také Stanislav. Tento, ač z počátku trochu se zarazil, brzo úplně se zpamatoval.

Dotazování po Lei nebylo konce. Anna i Marie jí měly velmi za zlé, že o sobě ani věděti nedává, a jemu, že se po celý čas neukázal.

„Tomu se nedivte," pravil Efraim, „byl jsem pracemi a nesnázemi tak zahrnut, že mi nelze bylo pomysliti na návštěvu, a Lea as v podobném stavu se nachází. Jinak sami víte, jak to v světě chodí. Člověk se chystá ku psaní a chystá se třeba po měsíce, než uskuteční, co si předsevzal. Jisté jest, že je zdráva a dobře se vynachází."

„Což jí tam není teskno?“ tázala se Marie — „bez knih, bez společnosti?“

„Nebude toho míti nedostatek,“ odpověděl Efraim, — „knih aspoň ve vůkolí se dopídí, a lidí jest plný dům. Ovšem že se s příbuznými svými málo může baviti, neboť jsou jednoduší nepatrní lidé a jen pro domácí hospodářství a jiná nutná svá zaměstnání stvořeni; leč nachází se tam časem i jiných osob. Takž prý se tam před nedávnem objevil onen mladý malíř, jenž prý s panem Branským tak spřátelen jest —“

„Svatomír?“ zvolal Stanislav. „Ah ten podivín bude se mít co brániti, až se s ním sejdu! — Ani věděti o sobě nedává, ani na svatbu nepřišel, on, můj nejlepší, nejmilejší přítel!“

Marie jako růže se zardíc povstala a celá zanícená z pokoje odešla.

„Povšimnul jste si jí?“ pravil Stanislav; „jak jenom jmeno jeho zaslechla, již to jí zatřáslo.“

„Aj,“ pravil Efraim s podivením na Stanislava hledě, „tedy nějaká známost?“

„Rádi bychom to viděli!“ chopila se paní Branská slova; „ale ten podivínek nám uklouznul a vylítnul, aniž víme kam. Bezpochyby ani netuší, kterak ho to děvče miluje. Bojím se, že mi onemocní!“

„Jeli pak možná? — tedy láska? hle, hle, ten mladík! Byloť by věru záhodno, pane Branský, když vás tak dlouho v nevědomosti nechal o sobě, několika řádky jej překvapiti. Když o něm nevíte — snad já ho tam ještě napadnu. A pište mu o té slečince — kterak se moje Lea zasměje! — Ba ještě líp, milostpaní několika řádky potěší mou dceru, a račte jen být tak laskava, trochu ji pokárejte, jak nemilosrdná jest, že milence slečny Marie zdržuje a snad docela jí ho odlouditi chce, kdežto slečinka zde po něm touží a se souží — vždyť to znáte! Bude to žert roztomilý a zasmějem se a mladému panu malíři notně do duše mluviti budem!“

Anna radostí zatleskala v ruce a hned se

posadila a Lei psala nejveselejším škádlivým svým způsobem.

I Stanislav vešel v ten žertík a napsav Svatomírovi list dosti dlouhý ku konci doložil: „Máme tě, milý Svatomíre, v podezření, že jsi tam kdes na venku zase o novou milenku se postaral a na naši nebohou Marii docela zapomenul. Což ona se po tobě navzdychá, až nám jí líto! Nic ti to nepomůže a nijakž nám neujdeš, jest-li nás totiž přímo neošidíš a jinou si nevezmeš dříve, než možno nám bude ti to překaziti . . . .“

I paní Branská několik slov podobného významu připsala.

Efraim se podivně usmál, když tyto lístky uschoval.

Slíbil Polabskému, že jej co nevidět zase navštíví, a s plnou hlavou nejpodivnějších rozmyslů domů se odebral.

Druhého dne odpoledne vjel Pražský kočár do Poloveské židovny; děti vesnické se sběhly a počumovaly, psi štěkali a vyli, Turek jako posedlý na kočár vyskakoval. On nej-

dříve ze všech poznal Efraima a první ho uvítal.

Rachel právě seděla ve své komnatce a plakala; Jakub s Joelem oučtovali, Rebeka, uzavřená v pokoji, počítala staré tolary a dvacetníky, a Ariel držel školu.

Rachel polekaná vyskočila; její stav byl přehrozný! Neustále se trápila, neustále před sebou viděla zradu, vždy i mstu Efraimovu si představovala. Každý krok na chodbě ji děsil, každý nejasný hled si jináče vykládala. Již se domnívala, že mimo Lei i jiní o tom vědí, leč jen mluviti nechtí, až snad — o hrůza! Efraim zde.

„O! že zde není Lea! Ona jediná by mi poradila!“

Celá se třesouc vyšla Efraimovi v oustrety. Efraim ale byl vzezření přísného a mrzutě se tvářil.

Dlouhou cestou mu zbývalo času dosti k přemýšlení o chování příbuzných, jakž matky, takž i bratra.

„Jejich surovost ji urazila, jejich nevědo-

most budila povržení její,“ mluvil k sobě v duchu.

Měl jim za zlé, že ji uráželi, měl jim za zlé, že ji nepozorností svou prchnouti nechali; co jim ale nejvíce za zlé měl — byla jejich špinavost, sobectví a nešetrnost.

Ani před nimi neukrýval svou nevoli, aniž se snažil zapírati, že jimi povrhuje. Nepotřeboval jich, byl tedy samostatným; a samostatnost je síla i mocnost!

To ovšem ani netušila Rebeka, ni Joel. Jakmile tento k Efraimovi se přiblížil, počal se omlouvati a nemožnost svou předstírati.

Efraim mu ale nedal ani domluviti. S povržením naň hledě pravil:

„Jste zde všickni ještě tak sprostí a špinaví, jací jste povždy bývali a jací bezpochyby zůstanete tak dlouho, až vás v hrobě červy sežerou. Pak váš mammon přece v jiné ruce přejde. Skoumal jsem vás pouze, chtě na několik dní se vydlužiti. Dnes byste to s dobrými ouroky byli zpět obdrželi. Ale nechť

mi přijde kdo z vás a potomstva vašeho do Prahy a ke mně se hlásí!“

Zde přestal, neboť stará Rebeka přistoupila.

„Žes přece jednou přišel, by člověk s tebou promluvil,“ pravila. „Tvé hospodářství se mi nelíbí. Jdeš dolů místo nahoru. A dceru jsi vychoval k hanbě. Máš nyní za to. O peníze neříkej. Kde bychom je vzali?“

Efraim chladně sklonil hlavu. Zlá slova měl sice na jazyku, ale proti matce se přece ostýchal. Proti matce platí jen vyslechnutí, odmluva jest hříchem.

S Rachelkou promluvil jen několik nepatrných slov, ale Jakuba si povolal stranou.

„Co učiníme?“ pravil k němu.

„Učinil jsem vše, seč jsem byl, ale vše bylo marné. Hlídání a pátrání mé nestačilo.“

„A nyní?“

„Čekal jsem jen na vás, Efraime. Vy máte právo o tu věc se jináče zasaditi, nežli mně možno bylo. Budu vám k rukoum, bez

vás ale na mne žádný nedá a úřadové nejméně!“

„Na úřady nepomýšlejme, až vše jiné nedostačí. Prohledal jste vůkolí?“

„Kříž na kříž. Na blízku aspoň jistě není.“

„Ještě nezoufám; počneme pátrati znova. Jestli se jí ale dopídíme?“

„Zůstane při starém?“

„Při tom všem?“

„Při tom všem, z čehož souditi vám lze, jak ji miluji.“

„Nuže tedy jednejte se mnou; jednáte pro sebe.“

Jakub očekával, že se Efraim o penězích zmíní, jež mu přislíbil; že však tento nepromluvil, začal sám.

„Peníze vám slíbené jsem ještě neobdržel. Jsou rozpůjčeny a nemožno mi bylo je mžikem sehnati. Jisté však jest, že bude tu peněz, než Lei najdeme.“

Efraim se usmál, pokynul hlavou — a mlčel. Nechtěl tak horlivého pomocníka při

hledání dcery své před vykonanou prací zapuditi.

Ještě toho dne začal své pátrání. Vyptával se lidí ve vsi i ve vůkolí; vyjel na hodinu cesty i dále, žádný však o Lei nevěděl. Nebylo o ní ani památky! Celý mrzutý se pozdním večerem navrátil.

V domě již všecko spalo, jen u Ariela a u Rebeky bylo ještě světlo. Efraimovi nebylo do spani; zachtělo se mu pohovořiti si se starcem.

Vstoupiv napadnul Ariela čtoucího.

„Tys předce jediný člověk v tomto hnízdě, Ariele,“ pravil ruku mu podávaje. — „Škoda, žes tak zaměstnán a netečný ve všem, co se prací tvých netýká! V tebe jediného bych měl důvěru, a vím, že bych se nezklamal. Co ty tomu říkáš, stařečku? Nemáš nižádného tušení, kam se Lea poděla? Kde jen to děvče nabralo té zmužilosti? Jaké pohnutky ji k tomu dohnaly?“

Ariel pokrčil rameny a odvětil: „Nevím, co a kterak se dělo. Neohlížím se po domácích

vašich soukromnostech. Tolik ale přece každému, kdož jen chvíli nahlídnul v nelibé ty poměry, musí vysvítati, že jste ji sami tam vehnali, kde jest, a sice všickni, jeden jako druhý, jako byste se byli mezi sebou umluvili."

„Toť věru nepochopitelné. Jakým pak způsobem?"

„Což se mne tážeš? Máš věru rozumu nazbyt k pochopení sebe i ostatních. Což jsi na ni nedorážel, že si *musí* vzíti Jakuba, kterého ona přece nechtěla, pod žádnou výminkou?"

„Hm, a co měla tak hrozného proti němu? Jinak tomu ani nevěřím. Nebylo toho potřebí tam, kde jiný milovník hlavu jí spletl."

„O tom nevím; vím toliko, že jí Jakuba nikdy nevnutíš!"

„Kdož by jí ho vnucoval? Jakž věci nyni stojí, nebude o Jakubovi ani řeči více."

„A kdyby se ti dnes navrátila, budeš ji k němu nutiti znova."

„Nikdy, to tak pravda, jak živý Bůh nade mnou! — Neodporoval jsem mu, když mě o

ni žádal; odtud však až ku sňatku bylo ještě mnoho kroků. Tato věc jest docela odbyta. Jakub ji na žádný způsob nedostane!“

„A co s ní máš v oumyslu?“ tázal se Ariel stranou na Efraima pošilhávaje.

„Což nyní vím? — Kdož ví, jak s ní již nyní jest, a v jakém stavu ji napadnu — jestli se jí vůbec kdy dopídím! Což kdyby se docela, jakož tak mnohé již učinily, přes moře pustila? Jenom to bych rád věděl, jaký to člověk, který ji tak zaslepil.“

Ariel neodpověděl, sem tam hlavou kolébaje a netečně na knihu hledě.

Tu se zlehounka otevřely dvéře a Joel se ozval:

„Efraime, matka by ráda s tebou promluvila, máš k ní vejíti.“

Efraim šel s Joelem.

Rebeka seděla v loži peřinami obklopena, takže jen dlouhý tenounký krk, sivou tvář a na kost vyschlé tmavohnědé ruce viděti bylo.

„Slyšíš, Efraime,“ pravila Rebeka, „jestli té poběhlice opět se dopídíš, co s ní pak dě-

lati zamýšlíš? Promluvila jsem dnes s Jakubem. Dal by si říci, žeby nás další hanby zprostil. Bez náhrady to ovšem neučiní. Čím pak bys mu přispěti mohl? S prázdnou rukou se nedá nic začíti. Co jí dáš věna, vezme-li si ji?“

„Prozatím nic,“ odpověděl Efraim chladně; „záleží-li mu skutečně na ní, ať si ji vezme beze všeho.“

„To nejde, to nejde!“ sípala Rebeka. „Dobrý otec se postará o své děti. Co by Jakub dělal s ženou bez peněz, a ještě k tomu s takovou?“

„Nemohu pomoci. Těžko dávat z ničeho.“

„Z ničeho? Což jest všecko to tam? Ani tolik jsi nezahospodařil, abys nezdárnou dceru aspoň pořádně vyvdati mohl?“

„Ani tolik, bohužel! Platil jsem učitelům a dal jsem ji dobře vychovati. Stálo mě to mnoho peněz.“

„Hloupostí! Vždy jsem říkávala, že to k zlému povede. Kdybys byl peníze schoval a holku z práce do práce hnal, byl bys lépe uči-

nil. Měl bys ji doma, peněz nazbyt a hospodářství spořádané. Tak jsi na mizině a ztratils i dceru.“

„Kdož řekl, že jsem na mizině?“

„Ty sám jsi mi to psal.“

„Tenkráte bylo jináče a nyní zase.“

„V tak krátkém čase si's pomohl?“

„Docela.“

Rebeka pohrávala prsty, s Joelem takto mluvíc, jako hluchoněmí dělávají. Efraim nevěděl, co si povídají.

„Když si's tedy pomohl, kterak říci můžeš, že nemáš nic?“

„Pro ženicha nic; co mám, to mám pro sebe.“

„Pomohla bych jí sama, ale nemám. Jsem právě sama živa jen jako na vejmínku.“

„Vždyť od vás nic nežádám.“

„Hm, nic nežádáš? Ale mohl bys mi býti po vůli. Zanech v Praze obchod, když jsi se vypletl, a pojď sem na venek, vstup s Joelem a Jakubem ve společnost a provozujte obchod,

Pánbůh vám požehná. Budu vás míti okolo sebe.“

Efraim chtěl přímo odepříti, ale napadlo mu, že zbytečno rušiti mír mezi příbuznými, aspoň to zdání o míru, jakéž se mezi nimi posud zachovávalo. Nedal tedy žádnou odpověd.

„Nuže, což nemáš jazyk?“

„Co platno mysliti na jiné věci, pokud jsem dceru nenalezl.“

„Pravdu máš, pilně ji tedy vyhledávej. Máš již nějaké stopy?“

„Nemám.“

„Byls již na Řešíně?“

„Nebyl.“

„Podívej se u Řešínského polesného. Možná, že se mýlím; ale nebude na škodu, když se tam po ní aspoň pozeptáš.“

Na to dala rukou znamení na dobrou noc, a Joel Efraima zase odvedl.

Marně se Efraim poptával, jak se matka jakés stopy dopídila, aneb kterak vůbec Lea by v ta místa přijíti mohla.

Joel nevěděl, co odpověděti, ba sám, jak se zdálo, tomu se divil.

Jinak ale také se vědělo, že matka na zdařbůh nemluvívá a bez nějaké příčiny by se neprojevila.

XIII.

Čeho dosáhl Efraim?

Efraim byl muž krátkého rozmýšlení a hbitého činění. Když se dopídil pásma, jakéž ho k jednání vedlo, neupustil a držel se ho až do vyvedení svého záměru.

V takových případnostech byl ale také ostrozraký a pronikal všechny poměry, cíli jeho buď sloužící, buď jej zadržující. Nešetřil také peněz, kde se jimi něčeho dosáhnouti dalo, a používal osob, jichž by si jindy byl ani nepovšimnul.

Netrvalo dlouho, a zvěděl o své dceři. Byla v dobrém místě — u Zahořanů.

Efraim předobře věděl, že nesnadná to

bude úloha, provésti účel, jemuž tolikery překážky v cestu se staví.

Projevivši se Lea, že na křesťanskou víru přestoupí, stála již pod ochranou duchovního Řešínského, svého nynějšího učitele v náboženství. Mimo to polesný také nebyl muž, s kterým se snadno zápasiti dalo, a což teprv Svatomír, tento bystrý pozorovatel, k němuž jako povětřím vše se zaneslo, cokoliv třeba jen z povzdálí nebezpečenstvím hrozilo!

Svatomír mžikem zvěděl, že Efraima zde, a co přímý člověk za dobré uznal, bez okolků a ohledů s ním promluviti.

„Co ty myslíš, Leo?“ tázal se jí, myšlénku svou jí zděliv.

Lea oči sklopíc, chvíli pomlčela.

„Nevím, kterak to přichází,“ pravila napotom, „že se mi pomýšlení na to docela protiví; ba jest mi, jakoby se ve mně něco neustále ozývalo: Zanechte toho! neučiňte to! — Jinak zase ovšem uznávám, že nejrozumněji by bylo, jednati, jak pravíš.“

Usnesli se posléze na tom, že Svatomír

Efraimovi psáti bude a do některé blízké vesnice jej vyzve, aby tam spolu promluvili a pojednali.

A při tom také zůstalo.

Efraim se nemálo podivil obdržev list od Svatomíra.

„Někdy se kolem nás hory překážek nahrnují, jindy zase se nám cesty k cíli samy klestí!“ usmál se.

Oba se v pravou chvíli na ustanoveném místě dostavili.

Svatomír byl zasmušilý a nedůvěřivý, cestou teprv ho nelibé předtuchy napadaly, i byl by se raději zase obrátil, kdyby takové jednání se ctí se bylo srovnávalo.

Efraim naopak byl jasný, srdečný až k vřelosti, a brzo rozplašil mraky s čela Svatomírova.

Po krátkém hovoru se již se Svatomírem srozuměl a ruku mu podav pravil :

„Kdybyste vy mladí lidé nebyli jen tak potřeštění a dětinští! Vše přes koleno lámete a nebeřete si času k rozvážení a vyměřenému

jednání. Ohlásil jste se ovšem; nedal jste mi však ani oddechnouti, na rozhodné slovo doráželje tak násilně, jakoby tak důležitá životní otázka jednou chvílí bezpečně se zodpověděti dala. Mimo to jste na mne uvalili starost novou v nejtěžších, nesnesitelných okolnostech. Jednalo se mi takořka o celou mou jsoucnost, o čest, o výživu, o budoucnost. Bylo mi bojovati na devatero stranách, směnky k zaplacení a peněz žádných, rozličných nedorozumnění k vyrovnávání, a v střed zápasů mých udeřil list váš dodávaje mi ránu takořka smrtelnou, zláště posledním krokem vaším, docela zbytečným a jen lítost mou a obávání mé rozmnožujícím. Starost, kterou jste na mne uvalili, platí za sto jiných a deset let života mi užrala. A tu hanbu! — V jakém stavu se mi Lea představí?“

„Toho se neděste, pane,“ pravil Svatomír. „Jako hvězda čistá odešla od vás, co hvězdu neposkvrněnou ji spatříte! Mohu vás ubezpečiti, že se v rukou nejlepších nachází, že srd-

cem, duchem i povahou jenom získati může, nikoliv však zkázy utrpěti.“

„Jaký pak jest záměr váš? co hodláte učiniti? Vždyť jest mi to všecko nejasné a nepochopitelné!“

„Snaha naše jest velmi jednoduchá a nic výstředního v ní nenajdete. Zasnoubím se s ní, jakmile církevním výmínkám zadost učiněno bude.“

„Vždyť ale ničeho nemáte, děti? Těch několik zlatých, co Lea po matce zdědila, nikam nestačí, a mimo to je ani nedostane, pokud nebude plnoletá. Vám však do začátku peněz jest potřebí.“

„Na to jsme ani nepomyslili,“ odpověděl Svatomír s úsměvem, „jsme oba skrovni! Uživím ženu, jako sebe jsem uživil; ba bude líp nežli bylo, poněvadž přičinlivost svou zdvojnásobním.“

Efraim se jen usmíval. Projevení jeho bylo utěšující a dobrého otce hodné. Svatomír i ostatní všechny jeho námitky vyvrátil. Byli spolu vzájemně spokojeni.

„Věřte mi, pane,“ pravil Efraim posléze, „že ničeho nemám proti vám a proti záměrům vašim; byl jsem ale v okolnostech tak těsných, že mi nezbývalo, nežli rozhodnými kroky vytrhnouti sebe i rodinu z hrozících nesnází, ba z patrného nedostatku. Nevěda ani ještě o známosti vaší s Leí, zaslíbil jsem dceru Jakubovi, smluviv se s ním o budoucích našich poměrech. Zamýšlel jsem mu část obchodu svého přepustiti, spojiti se s ním a děliti se o výtěžek. Jakub jest muž zámožný a má na hotovosti tolik peněz, co k zarovnání všech domácích nesnází mých dostačuje. Vše bylo již vyjednáno a nescházelo, nežli slovo Leino, o kterém jsem však nepochyboval. Nedivte se tedy rozhorlení mému. Byl to výbuch docela přirozený. Dopis váš nám ovšem hrozil zničením. — V několika dnech se ale mnoho změnilo. Vzdálený přítel mi pomohl. Jakub mi tedy již nebyl nevyhnutelnou potřebou. Proti osobě jeho jsem však ničeho neměl. Považoval jsem ho za člověka způsobného a zachovalého; a že jest přičinlivý, pra-

covitý a hbitý v úkonech, o tom mne každý přesvědčil, kdožkoliv jej zná. Matka má i bratr můj mu přáli, a oni vlastně za muže pro Lei mi jej navrhli. Tu však před několika dny mi psala žena moje Rachel. — Přečtěte si list sám, podejte jej i Lei. Nemůže býti řeč o muži tak úskočném, nelze mi přijmouti za zetě člověka, který ve všech koutech země má milenek opuštěných, aneb ještě stávajících, což ani nevím, ba prý i dítek náhodě zanechaných. Odkud to Rachel všecko vyzvěděla, ani nevím. Nelze mi bylo také zevrubněji s ni promluviti. Od těch dob, co Lea nás opustila, stala se s Rachelkou nepochopitelná změna. Vzala si to tak k srdci, že se o ni skutečně bojím. Rozumného hovoru takměř ani schopna není. Neustále pláče, vidí Lei buď mrtvou, buď v hanbě postavenou, a neupokojí se as dříve, pokud se s ní nesejde. — Nuže, a Lea? což se mi ani neukáže? Do Poloves bych jí ani neradil vejíti. Tam je spousta! Netřeba jí také těch nevlídných tváří tam viděti. — Jsem tam jen několik dní a nemohu se odjezdu ani

dočkati! — Což by bylo, kdybyste Lei zejtra sem přivedl? Promluvil bych s ní rád jako otec s dcerou. Přivedu s sebou také Rachel. Jsem jist, že se prvním pohledem Leiným uzdraví a v mysli vyjasní.“—

Když se rozcházeli, nebylo stínu nedorozumění mezi těmi muži.

Smluvili se tak dokonale a tak přátelsky, že blahá budoucnost jako ranní jasná krajina před zrakoma Svatomírovými se jevila.

List Rachelčin vzal s sebou, aby si jej i Lea přečtla. Nebylo v něm zajisté, čemu by byla neuvěřila, coby způsobům a povaze Jakubově odporovalo. Rachel toho všeho již dlouho povědoma byla, ale náruživost ji zaslepovala, slova svůdcova ji omámila; nevšímala si vzdálených jeho hříchů, jen když na blízce jí přináležel.

Tomu všemu bylo nyní konec.

Rozcházející se Svatomír a Efraim rukou dáním umluvenou schůzku na zejtřek potvrdili — ano Efraim obejmuv Svatomíra — v ústa jej políbil.

Při políbení tom se Efraim jen usmál a oči se mu zaleskly — či vnitřním pohnutím, či myšlénkou, kteráž v okamžiku tom jako blesk jej prolítla . . . kdož to rozhodne?

Svatomír radostí jen zářil; a na Lei působil jasný rozmar jeho jako lesk slunce na lunu.

Což zde bylo namítati? Zahořan toho dne byl právě na lesní dohlídky vyjel a teprv po několika dnech se očekával; Julie radila ku smíření s otcem, nevidouc v tom žádného nebezpečenství, alebrž samých prospěchů.

Jenom Lea jaksi váhala; nemajíc však důvodů pro nechuť svou, ustanovila se na tom, co Svatomír žádal.

Došedše místa, napadli tam již čekajícího Efraima.

Spatřiv dceru, s rozpjatým náručím vstříc jí pospíchal, a objímaje ji, slzy ronil.

To ovšem Lea neočekávala. Nelibé předtuchy mžikem pomíjely. Vidouc před sebou milujícího uraženého, avšak smířeného otce, stala se milující dcerou v nejvřelejším smyslu

slova a podala se docela dojmům toho okamžení.

„Kde jest matka?“ tázala se Lea.

„Přijde později,“ odpověděl Efraim. „Zdržela se jen s Benjaminem, který mermomocí s námi jíti chtěl, čemuž jsem však nepřipustil. Chlapec jest příliš mnohomluvný. Nemilé by nám všem zajisté bylo, aby slova, jím dnes zaslechlá, zejtra již po vsi se roznášela. Půjdeme pak matce vstříc, tak rychle tu však nebude.“

Minula as hodina přátelského pobývání.

„Nyní by snad bylo záhodno, po matce se ohlídnouti,“ pravil Efraim; „po hodině slíbila, že se dostaví; jen abychom jí neminuli. Zapomněl jsem cestu ustanoviti, a sem jich vede několik. S tohoto návrší je ovšem všecky přehlédnouti lze, mimo onu podlesní. Nejlíp by bylo, kdybychom se rozešli. My půjdem lesem a vy byste mohl býti tak laskav a pahorkem se dáti. U kříže se pak sejdem a půjdem pospolu až na pomezí vesnice.

Svatomír se dal návrším polní cestou,

Efraim s dcerou lesem. Když pak byli samotni a od Svatomíra poněkud vzdáleni, pravil Efraim:

„Čtla si, Leo, co mi matka o Jakubovi psala?“

„Ovšem a zhrozila jsem se toho. Něco jiného jsem však v něm bez toho nehledala.“

„A mně zase by nikdy nebylo napadlo něco takového. Slušno tedy takového naučení použiti, a lidem, s nimiž obcujem, dobře v tvář se podívati a v soukromné jejich lístky. Jest to jako s knihou obchodníkovou: člověk má toho i onoho za boháče, pokud mu v oučty nenahlídnul.“

„Mne v tom ohledu tušení mé nikdy neklame,“ jala se Lea mluviti; „dobrého člověka mžikem proniknu, jakož i zlého.“

Efraim se jen usmál. Právě byli došli vozové cesty. Efraimův kočár s koňmi tam stál.

„Hle, Leo, jsem trochu mdlý, bude líp pomalounku jeti; najmul jsem si příležitost v Praze na několik dní. Použijem jí.“

Sedli do kočáru; koně šli volným krokem.

„Zdali pak, Leo, také dobře znáš toho mladého člověka?“

„Jakž bych neznala!“

„Zdali se v něm neklameš?“

„Nikoliv, otče! Ryzí to muž, povaha nevyrovnaná!“

„Smýšlíš, jako já o Jakubovi smýšlel,“ pravil Efraim, vytáhna z kapsy několik lístků. „Ani jsem ti ještě nepodal dopisy od tvých známých, od Anny, Marie, paní Branské a tak dále; zde tyto přináležejí tvému příteli Svatomírovi; bude prospěšno, je všecky čísti.“

Lea ochotně se listů chopila, a začnouc s Anniným do čtení se dala.

Efraim zaklepal kočímu na rameno. Ten pokynul na srozuměnou, popošvihnul koně, zatočil v levo na jinou cestu a šlo to čerstvěji a čerstvěji, aniž to Lea pozorovala.

Efraim se čtoucí Lee oči nespustil. Pozoroval, kterak z počátku se usmívala, pak vždy vážněji a vážněji hledíc; pozoroval také, kterak ústa se jí bolně stahovala, když čtla řádky Stanislavovy a paní Branské.

Pak listy na klín položíc, oběma rukama si tvář zakryla, a jak se podobalo, v rozčilené přemýšlení se ponořila.

Nyní jí napadlo, že Marie milovala, že vyvolený její byl malíř jakýs; že však se u Polabských o té věci nikdy více nemluvilo — byla všech ostatních poměrů této lásky nepovědoma.

„Není možná! není možná! Musí zde panovati jakýs omyl!“ povzdechla si.

Avšak psaní byla příliš zřejmá a jasná, nevysvítal z nich úsmysl žádný, nežli přátelské připomínky, laskavé vybídnutí, by Svatomír se vrátil k nyjící milence a hoři ji neponechával, poměry že jsou tak příznivé, na jedno pokynutí jeho že se veselá svatba vystrojí — jakž Stanislav se vyjádřil.

„Byl jsem tam sám,“ pravil Efraim po chvilce mlčení; „přesvědčil jsem se očitě a vyslechnul jsem všecko. O věci tak choulostivé se v dopisu ovšem jen zpovzdálí podotknouti dá. Zejtra se můžeš sama zevrubněji přesvědčiti.“

Mezi tím vyjeli z lesa a koně pádili silnicí od lesů.

Efraim se vrhnul do koutka kočáru a zamhouřil oči, jakoby pospával.

Tu Lea ohlídnouc se na vše strany a vidouc, jak známé krajiny již za ní leží a nové neznámé před očima jí ubíhají, s úžasem otce za ruku chytíc, zvolala:

„Otče! kam to jedeme?“

„Domů,“ zněla krátká odpověď.

Někteří lidé v snahách svých se uspokojují s výsledky okamžitými. Co z výsledků pak zase vyplývá, na tom jim nic více nezáleží. Jest to krátký rozum, který jenom na nejbližší hledí a zkázu v povzdálí netuší.

Efraim zajisté mohl býti spokojen s výsledky svého nastražení. Povedlo se mu všecko, ba více, nežli se z počátku sám domýšlel. Ani očekávaného boje s Leí se nedočkal.

Od té chvíle, co se jí vyjasnilo, že otec tak mrzce ouskočným způsobem ji obelstil, že

jako kejklíř falešnou hru prováděl, ústa líbal, ruce tisknul, i slzy z očí svých vynutil — od té chvíle, kde muž, jejž si po tu dobu co otce i přítele byla nanejvejš vážila, v křivé světlo úskočného člověka u ní se byl postavil, — ztratila důvěru ve všechno lidstvo a všech svých nadějí pozbyla.

Klamné se jí zmocnilo přesvědčení, že marné jest bojování její proti osudu, že odporujíc podlehnouti by musela, že jí nic jiného nezbývá, nežli poddati se a budoucnost svou náhodě ponechati.

Nečinila tedy otci nižádné výčitky, ba vůbec ani nemluvila, jediné *ano* či *ne*, aneb *nevím* odpovídajíc, když se jí otec na něco tázal.

V takovéto resignaci skoro celou cestu vytrvala.

Když přijeli do Prahy, uvedl ji otec přímo nahoru do komnatky její, uzavřel předsín, a přesvědčiv se, že žádných svědků na blízku, pravil:

„Leo, dvě cesty nyní leží před tebou,

vyjasním ti je obě, a ponechám pak tvé vůli — kterou z nich nastoupíš. — Že jsem použil postředků, mně samému odporných, abych se tě zmocnil, tomu se nepodivíš, když uvážíš, že mi jiných nezbývalo. Záleželo mi na tom, abych všemu pokřiku a hluku se vyhnul, abych v největší tichosti a beze všeho jakéhokoliv povyku cíle svého dosáhnul. — Nebylo by se mi to snad tak rychle a tak snadno povedlo, kdyby mi Svatomír sám dopisem svým v oustrety byl nepřišel. Takž ale se mi všecko takořka samo poddávalo a jedno z druhého bez obtíží a nucení vyplývalo. — Největší tvé obávání zajisté bylo, že tě k Jakubovi nutiti budu; toho však jsi zprostěna. Nepřelhal jsem tě, list Rachelčin jest pravdivý, o Jakubovi mezi námi řeči více nebude. Největší žal tvůj bude, že jsem tě od Svatomíra odloučil; avšak i zde se nedomnívej, že jsem tě klamal. Půjdem spolu k Polabským, v kteroukoliv chvíli chceš — a sama se přesvědčíš z úst Mariiných, není-li to onen Svatomír, po němž touhou takořka umírá — neboť život její prý jest zpo-

nenáhlé jen umírání od těch dob, co o něm zprávy nemá. Jak daleko spolu před tím stáli, nevím; můžeš se toho však snadno dověděti."

Na to po kratičkém pomlčení doložil:

„Nyní ale mi zbývá o nejhlavnějším promluviti. — Nathan jest zde, řídí prozatím můj obchod a uvádí opět v pořádek, co zde v tak nebezpečný nepořádek kleslo. Nebudu ti ho vychvalovati. Slyšelas o něm po mnohá léta, věděla s, že on tvůj ustanovený ženich, a není ti tedy novou neznámou osobou; neboť ač jste se tváří v tvář nikdy neviděli, přece sobě povědomi jste, vědouce ode dávna, že sobě přináležíte. — Nathan jest člověk přímý a vážný, živá protiva Jakubova; nenajdeš při něm oulisnosti a oné hravé lživé ohebnosti, s jakou se Jakub představuje. — Důležité mi tedy nade vše, aby se nikdy nedověděl, co se stalo za tvého meškání na venku. Byla to bez toho jen trudná mezihra v životě tvém, jinak bezúhonném, i mám za to, ba úplně se důvěřuji v počestnost tvou, žes meze sluš-

nosti nepřekročila, navzdor svobodě, které jsi požívala, navzdor náklonnosti své k Svatomírovi. — Celou tu mezihru považuji jako do vody vpadlou; nikdy se o ní mezi námi více zmínky neučiní. Dosti je na tom, že jsem nemilé mi záměry vaše překazil; k výčitkám více nepřijde."

Lea posud mlčela, jakoby v ní ani života nebylo.

„Nyní tedy máš dvě cesty před sebou," jal se opět mluviti otec. „Buďto neustoupíš od svého předsevzetí a na Svatomíra se upoutáš, o němž víš, že sám již jinde poután jest, aneb co dobré vděčné dítě vůli mé zadost učiníš."

Domluviv takto Efraim, vytáhl z ouložku knihy, v nichž dluhy své zaznamenány měl a z nichž postavení jeho zřejmě vysvítalo.

„Viz," — doložil konečně — „spása otce tvého leží v rukou tvých. Můžeš mě zničiti jedním slovem, můžeš mě oblažiti — vol nyní. Času k rozmýšlení máš nazbyt!"

Zápisky Leiny.

Všecko mne opustilo — pružnost ducha, síla srdce i pevnost vůle!

Míhám se životem jako stín Saharou — stín jednotlivý obláčkový po širošírém moři pískovém.

Nikde bylinky, nikde stromku, nikde pahorku; písek bez konce — a nic než písek! — Na písku jsem stavěla život — vichřice zbořila stavbu — práhnu po koutku tichém, bezpečném a chladícím, kde bych spočinouti mohla po marné práci.

Duše má práhne, tělo chřadne, myšlénky ve mně jedna po druhé umírají.

Nikoho nevidím, se žádným se nescházím, jsem jako do vody vpadlá.

Otec jest tichý — Nathan mlčelivý — veliká to pro mne útěcha.

Nenudí mě citem, neuráží mě slovy, nepronásleduje mě láskou, jižto více nepochopuji, neboť jsem pozbyla citu i obraznosti, na něž se pochopení její zakládá.

Nejsem pro svět a svět pro mne není více.

Nevím o žádných známých, žádných příbuzných — o nikom — nikom na světě.

Netáži se, živi-li jsou či pomřeli; zahrabala jsem lásku, pochovala jsem přátelství a duše má jako lampa v hrobce mdlým ve mně doplápolává světlem.

Otec se mě netáže a já mu neodpovídám; což také bych mu odpověděla? Nemohu říci *ano*, nechci říci *ne* — ponechám vše náhodě a okamžiku.

Nech se mnou dělají, co chtějí; povedou mě k sňatku, dám se zasnoubiti — mně vše jedno; má výhlídka jest hrob.

Macecha má odjela zase na venek — k svým rodičům.

Již ani otec se na to dívati nemohl, kterak se trápila a chřadla; nižádný neví, co jí schází, žádný nepochopuje, odkud ta změna a neduh nezhojitelný; — já jediná vím a mlčím! —

Nebylo-li by lépe bývalo, kdybych i tehdáž byla mlčela?

Noemi umřela po nešťastném porodu, babička prý na smrt nemocna; jaký tam nyní teprv bude život!

O Ariele, Ariele! kéžby jen tebe bylo mně na blízku!

Utěšovaly by se vzájemně příbuzné osiřelé duše naše, jako dvé bludiček na šírém bařiništi.

Ty bys mi vypravoval o drahných časech, sestoupli bychom hluboko v minulost, pohroužili bychom se v pověstech dávnověkých, a na přítomnost a na minulost svou vlastní bychom zapomínaly.

Zdaliž pak Nathan také někdy čítá? — Nikdy aspoň o tom nemluví; ale pohled mívá časem tak trudný, ba zdivočilý, až mě strach napadá.

Dle pohledu bych se o něm domýšlela, že jest člověk zlý a prudký, čehož obojího jen opak se u něho jeví; jest dobrý člověk, poskytuje chudým, a mírný i skromný až příliš.

Nezdá se mi však, žeby ta zasmušilost a

zádumčivost jeho pouhou jen letorou byla; domýšlela bych se spíše, že mu něco na srdci leží, co mu projeviti nelze.

Máť as každý člověk svá jakás tajemství. o nichž co živ snad s žádným nepromluví; a byť to třeba jen tajemství myšlénkové bylo, přesvědčení jakés, obecnému mínění odporující.

Nezdá se také, že by Nathan byl něco prožil; schází mu zmužilost v pohybování a chování-se, ač tvářnost jeho na neobyčejnou ráznost ukazuje.

Oh, jak klamná jest tvářnost! Zpomínám jen na Ariela!

Dnes se mne otec tázal, jak jsem se rozmyslila.

Odpověděla jsem mu přímo, že mi vše jedno.

Podíval se na mne jaksi s podivením a pravil: „Tomu nerozumím; projev se zejtra zřejměji."

Což mohu zřejměji mluviti?

Bylo tak ticho u nás v domě až po dnes; ale zdá se, že se něco buď děje, buď připravuje, co mysl znepokojuje.

Nedivím se více — Jakub byl zde! —

Zdá se sice, že se s otcem dobře smluvili, neboť otec velmi spokojeně se tváří, jisté však jest, že bez oukladu nebude, neboť povaha Jakubova nenáleží mezi trpné.

Novin z venku přinesl hojnost, a jaké!

Kdož by si pomyslil, že Joelovi kdy by napadlo, aby co vdovec s tolika dětmi ještě jednou se oženil!

A předce tomu tak; nahodila se mu nevěsta v kraji, vdova a matka několika dětí, bohatá prý žena, jež velké hospodářství sama zastati nemůže.

Ejhle mužova láska! Žena ještě v hrobě nedostydla a on zde již po jiné se ohlíží! On, Joel, člověk tak usedlý a světa si nevšímající!

Jací teprv jsou druzí? . . .

Babička odporuje vší silou, ale Jakub

prý — kdož ví za jakou příčinou — všemožně se přičiňuje a vynasnažuje, aby se to skutečně povedlo.

Bůh sám ví, jaké on záměry při tom má před očima; — pochybuji, že šlechetné! —

Otec se mě dnes opět tázal, i odpověděla jsem mu přímo, že se mě nikdy po mé vůli neptal, že mě zaslíbil, nežádaje ode mne než poslušenství.

Projevila jsem mu, že ho uposlechnu — abych ho z nesnází vytrhla; srdce mé že o tom nic neví, vůle má že se docela podvrhla vůli jeho — mysl má jest mrtva!

Jak podivní jsou lidé! S poslušenstvím se otec můj jaksi ani nespokojuje! Tuším, že nejen žádá, abych činila, co on chce, alebrž abych také sama chtěla, co on.

Tak se ujímají despotické pochoutky v každé mysli, tak jeden druhému svou vůli a náhledy své vnucuje, jakoby jednotlivec pro

jednotlivce stvořen byl a ne každý pro sebe co člen celku světa!

Chtě nechtě se otec přece jen s tím u-spokojiti *musí*, že mu žádné překážky v cestu nekladu.

Dnes jsem obdržela dlouhý list od Anny, byl rozpečetěn a patrno, že jej otec četl dříve, nežli mi jej doručil . . .

Ta šťastná Anna! Kterak oplývá blahoslavenstvím! O Marii tam ani slova.

Či se domýšlí, že jsem jí odloudila milence? —

Hle, tu mi napadá, že jsem předce pochybila, nesdělíc jí všecko, jak bylo, abych v podezření neklesla, že *mou* to vinou! —

Ale můj Bože! objasni mysl mou, abych konečně pochopila, kterak jen možná, že muž, na němž ani pochybky spatřiti nebylo, muž tak rozumný, tak nadaný, tak povážlivý a proti každé nepravosti horlící — přece sám jest nepoctivý.

Psal mi, poslala jsem mu list nečtěný nazpět!

Avšak ten list Annin zase ve mně probudil dlouhou řadu zpomínek; a zdá se mi, že jsem přece jen pochybila, neosvětlivši mu ani řádkem ani slovem, co a kterak se stalo, a nepřijavši jeho omluvu.

Po měsících teprv mi zase zbývá chvíle k uchopení se pera.

Což se mezi tím přihodilo! Jakými převraty se všecko u nás změnilo!

Joel si říci nedal. Opustil dům matky své a přiženil se do cizí živnosti.

Otec jel s Nathanem na tři dny ven, byly právě svátky; navrátiv se, ohlásil, že se postěhujem do Poloves, až bude po sňatku.

Tedy předce! — Půjdu, jako Isak šel pod nůž Abrahamův! — Nebude však hlasu, jenžby vraždu zadržel! —

* *
*

Nežli měsíc uplynul, stala se Lea Nathanovou ženou. Vše se odbylo docela tiše, nebylo hostiny ni hostů při sňatku.

Tak krásnou jako dnes se Lea ještě nikdy nejevila. Nathan byl velice dojat pohledem jejím a toho dne ponejprv se zasmušilé čelo jeho vyjasnilo a oči jeho láskou jen zářily!

Rozkošný to pohled na bytost tak dokonalou, tak nevýslovně ozdobnou, že barev není k jejímu vyobrazení!

Avšak — kterak bledá byla! Jakým to plamenem zahořovaly zraky její?

Ta bledost její — znak to duševenství, ten oheň v očích — lesk zimniční.

Kdo však jest ona druhá ženská vedle Lee? Její oči jsou tak vpadlé, její tváře tak zsinalé, její tělo jako uchřadlé.

Hlavu náramně ku předu kloníc, neustále ústy pohybovala. Modlila se celý den,. modlila se chodíc, stojíc i ležíc, prosíc Boha, by ji nezatratil. Při tom scházela vůčihledě, takže byla vyschlá jako stařena. Její oči se také leskly, ale byl to lesk, jehož se člověk hrozí.

Jak nesmírně trpěla ta nebohá Rachel!

„Jestiť každý plod hříchův takový?“ pomyslila si Lea.

Když pak novomanželé sami zůstali, přistoupil Nathan k Lei a za ruku ji chopiv pravil:

„Leo, drahá má ženo, odpusť, že jsem s tebou dříve nepromluvil od srdce k srdci. Jedině obávání mě zdržovalo, že by se ti zprotivilo ženou mou se státi. — Leo, tíží mě vina a nemožno mi se přiblížiti k tobě dříve, než-li slovo odpuštění z úst tvých zaslechnu. — Vím, že ti tajno není, co jsem učinil, a domýšlím se, že tvůj as smutek z tohoto zřídla pochází. — Proč jiného bys tak chladně ke mně se měla? Proč jiného bys se mi posud byla vyhýbala? Zvěděla zajisté všecko a bolelo tě, že jsem se nevyznal před tebou. — Oh, Leo! mru láskou, mru toužením po tobě od té chvíle, co jsem tě ponejprv uzřel, mru litováním poklesku svého, mru přesvědčením, že tebe hoden nejsem; ale jediné tvé slovo mne uzdraví.“

Lea s podivením naň hledíc a nepochopujíc jej, odvětila:

„Nevím o tobě nic, nežli žes Abrahamův syn a od dětství za muže mi ustanovený. Netázala jsem se po tobě nikdy, a nevím, zlý-li jsi či dobrý, viny-li jakés při tobě aneb-li nic. Stala jsem se tvou ženou, poněvadž otec tomu chtěl — jinak jsme sobě docela cizí, neznámí lidé! . . .“

„Cizí, neznámí, pravíš? — Není tedy v srdci tvém nižádného mně přejícího hlasu?“

Lea chladně před sebe hledíc neodpovídala.

„Nuže, vyslyš tedy vyznání mé a milosrdenstvím lásku mi nahradiž!“

Vypravoval pak Lei svůj román s Heroinou a kterak se u Efraima dostavil.

Dobrodružství s vadnou onou dívkou pranic se jí netklo, ale promyšlená hra otce jejího ji velmi znepokojovala.

Vždyť se ani slovem o Nathanovi byl nezmínil.

„Leo! proti tobě jsem se nesmírně pro-

hřešil; neboť jsem věděl, že mě očekáváš, že mě ode dávna za muže svého považuješ, žes zvykla jmenu mému a snad i náklonnost ke mně v sobě jsi chovala, neboť nevinné srdce tak čisté, ve světě neobezřelé bytosti, jakos ty, snadno přilne k muži, jejž si vyobrazovati po léta zvyklo. — Ale nyní, nyní, Leo, neodmršťuj mě, odpusť, a staň se milenkou mou a nechť láska tvá započíná dnem sňatku našeho; Jen mi věrnou zůstaň! Jen jiný ať mi neukradne srdce tvé, neboť miluji tě tak, žeby myšlénka ztráty tvé mě usmrtila.“

„Vyznals se,“ odpověděla Lea, „jakobys zodpovědným byl mně za minulost. Dokázals mi tím, žes muž přímý a neúskočný. Mámeť však ještě mnoho spolu pojednati. Jenom dnes mě nech ještě odpoutánu. Jest mi mnoho přemýšleti — o budoucnosti naší!“

Druhý den se pak odebrali na venek. Již cestou počalo býti Lei jaksi ouzko. Milé jí skoro bylo, že Ariel s dětmi a s Joelem se přestěhoval. Počalo v ní jaksi svítati, činila

si výčitky, ač tajemné, tak tajemné, že je sama sobě ani nevyjasnila.

Jakmile však do Poloves vešla, tu již i stará Kale, služka, která — jako věrný pes od pána svého, byť i v bídě, se nehne — u staré Rebeky ode dávna vytrvala — doručila Lei balík listů od Ariela jí zanechaných.

* * *

Zápisky Leiny.

Kterakž mi jest? Jaké plameny pronikají srdce mé, jaké myšlénky v duši mé vyvstávají?

Nejsem-li símě zapadlé v skalní roklinu? Zaniknutí mě očekává, kdežto přece síly ve mně bylo k ujmutí-se a k požívání blahoslavenství životních.

Noc mě obklopuje — marně den přivolávám. Když mi den zasvítal, přivolala jsem noc na srdce své.

O kéžbych se povznésti mohla na tichou krásnou horu vysokou, a přehlédnouti bych mohla šíré doly a nivy a sčítat, kolik lidí tam šťastných, kolik v bídě a kolik srdcí v těsnu života puklých.

Přitulila bych se k těm, jižto světu ubíhají a na poušti kdes nový svět a nový život způsobit si zamýšlejí.

Ale takž jsem dole hluboko, svržena se skvělé nadějné výše, a nic mi nezbylo, nežli můj žal a moji snové.

Vysoko nade mnou zasvítá luna jako lampa v hrobce, hvězdy po obloze jako svíce kolem příkrovu, a já v středu jich jako v rakvi z trní složená.

Tamo mráček přelétá obzorem lunou ozářený, jako labuť na výsostech se vznáší.

O kéžbych spočinouti mohla na křídlech jeho a nad zemí se povznesouc minulosti své uteci a místečko tiché si najíti, vzdálené od nátisku osudu i od ouskoků lidských, místečko, kde v stínech svobody nesvadlé pravda, láska a světlo vykvetá.

Ale přikována jsem na tmavý koutek, skrývati se musím před úpominkami vlastní své duše.

Kdyby mi aspoň jediný z darů života zbýval — posila naděje!

Naděje však zasvítá k nám jen v hodinách milosti a každý nádech nedůvěry ji zaplašuje, a když člověk myslí rouhavou sám ji v sobě umořuje a chrám její v srdci svém rozbourá, tu ona uprchnouc nepřijde více!

Kdo ji zničil ve mně, kdo ztroskotal chrám její v mysli mé? — Já sama!

Sladký sen lásky mě ochvíval — odvrátil se od choré malomocné duše mé.

Mrtvá a němá jsem byla jako Memnonův sloup, tu jsi přišla ty, o lásky zoře, a nejsladší zvuky z prsou mých jsi vyloudila.

Nevědoma jako dítě tmavým údolím jsem bloudila, a tys přišla co anděl světla a k jasnu jsi mne uváděla.

Nerozuměla jsem pokynutí tvému. Sotvas mě oživila, tu hned i nedůvěra vyvstala a zavraždila mě.

Nedůvěru někdy i rozumem nazýváme; není však rozumné to, co blahoslavenství naše zrušuje.

Bohužel, že tam, kde rozum káže, srdce nevždy přisvědčuje, a kam srdce nás táhne, tam zase rozum nám jíti zabraňuje.

Kdož však pochopí všecky odpory, jakéž se v srdci v té přepodivné schránce protiv nahrnují? Kdo je vyjasní, uspořádá a jiskru pravdy a jistoty z nich vyloudí?

Snažila jsem se o to, a však marně. Rozumu jsem se chopila, blud se do mne vloudil; po dobru jsem sáhnula, zlé mi v rukou ostalo; pravdy jsem se domýšlela, klam jest podílem mým, klam a neštěstí!

Všecko mě klamalo — jenom on jediný ne!

Otec úmyslně mě klamal, přítelkyně nečasným žertem mě zničily! Učinivše z pou-

hého přání skutečnost, obestřely zrak můj závojem, takže jsem neviděla více pravdu!

Lehkovážným slovům jsem uvěřila více, nežli šlechetnému chování jeho, — povšední slabost ženská, žehravost, mě přepadla, křehkostí svou dvojí život jsem zničila, svůj i jeho!

Ariel se se mnou rozloučil. Předhodil mi slabost mou, podal mi důkazy, zvěděl všecko a o všem se přesvědčil.

Svatomír mi byl psal několik listů, jimiž by bylo všechno se vyjasnilo — nepřijala jsem je! — Nečtené jsem je nazpět poslala.

Jednání takové není pouhou vinou, jest skoro zločinem!

A z čeho povstaly mé hříchy? Ze slabosti.

Síla k odporu mě opustila. Podala jsem se náhodě, ani jediným slovem nebojujíc.

Snadnéť to vítězství, jehož otec můj vydobyl; divadla toho konec však ještě nepřišel.

Živě v sobě pociťuji, že ono teprv se začne a předvídám katastrofu velmi smutnou.

Přivolala jsem ji nesvobodou svou, poddanstvím a malomocností ducha, jenž spal, právě kdy bdíti a jednati měl.

Zpytujíc svědomí své, uznávám také veliký svůj hřích, že jsem Nathanovi se nesvěřila. Bylo to zapření lásky své jediné, již jsem pocítila.

Tak daleko uvádí slepá oddanost, slepé poslušenství a nevolnictví duše proti vůli cizí.

Vše uznávám, ale všecko uznání zde přichází pozdě!

Ah! což to svádím na oddanost? na poslušenství? — Vyznej se, Leo, vyznej! — Slabá vůle tvá tě zničila!

Jsem strašným úžasem dojata. Tragedie v našem domě počíná.

Dnes večer jsme seděli všickni kolem stolu a když se pojedlo, pohovořil otec s Nathanem.

Mluvili o věcech obchodních, a nevím, kterak došla řeč jejich na Jakuba.

Zpozorovala jsem, že Rachel vedle mne sebou trhla a hlavu vztyčila.

V očích jejích zajisté šílenství zahořelo, jiskřily se a otáčely se s osoby na osobu zážehem vzteklosti právě tygřičí.

Přišlať konečně zlá hodina její, jakž jsem se toho již dávno obávala. Strhla čepec, vlasy s hlavy si rvala, po pokoji běhala jako šílená, rukama lomila, řváním přehrozným vykřikujíc:

„Nezabte mne, nezabte mne! Až v soudný den, až v soudný den! On se smál soudnému dni, já s ním — ten však přichází! — hleďte, jak se to nebes klenutí sesypuje nade mnou! Nezabte mne! nezabte mne! až mi hřích můj bude odpuštěn!“

Zůstali jsme chvíli jako omráčeni; poznajíc dříve, nežli druzí, stav Rachelčin, zápasila jsem s ní; pak otec a Nathan mi pomohli.

Odvedli jsme ji do její komnatky, a tam k loži jsme ji přivázati museli.

Co mi nyní zbývá, nežli jí hlídati ve dne v noci, aby v šílenství svém se nevyzradila?

* * *

Zbláznění Rachelino způsobilo v domě nesmírný zmatek. Štěstí věru, že Efraimovi nebylo možno setrvati při podobných výjevech a výbuchách, neboť vše ho zahnalo, cokoliv jen dosti málo znak výstřednosti na sebe bralo, byť to i nemoc byla.

Nathan zase naproti tomu pilně byl k rukoum Leiným. Chtěl se jí zavděčiti ochotností svou, chtěl jí ukázati, že je člověk obětavý, slovem chtěl sobě získati náklonnost její i touto cestou, kdežto se mu to posud nijakž nepodařilo.

Jemu se brzo vysvětlilo, jakou myšlénkou Rachel v šílenost upadla. Nevyjasnilo se mu sice, *kdo* byl svůdcem jejím, ostatní ale všecko mu dosti patrné bylo.

Byl však povážlivý a mlčelivý. Zbudilo to ale mnohé přemýšlení v něm. Zpytoval se, kterak by as jemu bylo, kdyby podobné neštěstí jej potkalo, a uznal, žeby byl docela zničeným.

„Pokud Lea žádného jiného nemiluje,“ pomyslil si, „vždy naděje zbývá, že čas a okolnosti k povinnosti ji doženou, že skutečně ženou mou se stane, matkou dítek mých, ježto pak se stanou prostředníky pevného svazku lásky manželské.“

Jednoho jitra po probdělé noci u lože nemocné usnula Lea, a Nathan vedle ní sedě, pohřížel se v nevýslovných půvabech tvářnosti dřímající pânenské své ženy. Rachel též spala a v celém domě hluboké ticho panovalo.

Tu se vkradla stará Kale do světničky a vidouc, źe obě ženy podřimují, položila prst na ústa na znamení mlčelivosti, a podajíc Nathanovi zapečetěný list, jak přišla zase odešla.

Nathan se tomu nemálo podivil. List byl neznámou rukou psán a podpis na něm žádný.

„Mějte se na pozoru, Nathane! Jste ošizen,

jako jiní před Vámi byli a po Vás budou. Muž pokročilý se pro to nezblázní; ale nepříjemno v posměch lidí klesnouti. Nepochopuji, proč jste se ve vsi trochu nepozeptal u A* a u N*, co se o Vaší ženě mluví a myslí. Dovíte se pěkné kroniky, ježto Vás zajisté baviti budou. Pak se také trochu po ní poohlídněte. Snad se dopídíte nějakého přítele, kterému službu lásky vřeleji zastávati lze, nežli Vám. Nechci mluviti více, ponechaje všecko Vašemu zralému rozumu, Vaší dobré zkušenosti a Vašemu vlastnímu přesvědčení . . .“

Nathan se zachvěl a ustrnul. Uschovav list, přemýšlel, kdoby jej as byl sepsal. Pravda-li to či lež?

Nedůvěra jeho byla zbuzena; druhé pak ovšem samo sebou následovalo. Dal ji co nejbedlivěji hlídati. —

As tři dni na tc obdržela Lea několik řádků od Ariela.

„On jde do světa, daleko — a neví, zdali se kdy více vrátí. Jednou jen by Tě rád z povzdáli ještě spatřil, neboť obraz Tvůj mu po-

svátný jest! Objev se u okna v pravé poledne. Uzříš ho na návsi. Nezdrží se, jen jediný pohled Tvůj dostačí skromnému srdci dobrého, poctivého toho člověka. — Za zdí zahradní pod pískovým kamenem přímo v stínu jabloně najdeš několik řádků od něho. Tuším, že to povinnost Tvá, člověku, jejž jsi zničila, aspoň přívětivým slovem rozloučení uleviti.“

Lea váhala; avšak přesvědčivši se v mysli, že nespravedlnosti se tím nedopustí, když slovo rozloučení na vždycky od Svatomíra přijme, vyndala pod kamenem lístek, a hned sama jiný tam vložila.

Blížilo se poledne. Lea se postavíc k otevřenému oknu kuchyně, které na náves vedlo, bledá, na smrt zarmoucená — očekávala, aby posledně spatřila toho, kterýžto jí na světě byl nejmilejším.

Ještě jednou vytáhla lístek jeho a čtla:

„Zmuž se, Leo, a neoželuj krok nenapravitelný. Povinnost zaujímejž místo citů. Bylas oklamána. Osud s námi nespravedlivě zahrál, dokažme, že hrdi jsme a snášeti umíme. Tobě

domácností, mně uměním vyplní se život. Zapomenouti na sebe nemůžeme; není však viny, jež by nás tížila. Srdce mé u Tebe zůstane, duše se od duše neodloučí, oči však se více nesetkají. Jdu do Italie a pak snad i dále, a nevím, zdaliž a kdy se vrátím. Buď s Bohem, Leo!“

Tu z povzdálí se objevil Svatomír. Jako stín zlehounka kráčel. Bylo patrno, že řádky, jež psal, nebyly věrným obrazem srdce jeho. Celá bytost jeho jevila zoufalost a bolestné odřeknutí.

Jeden hled, jedno pokynutí — a zmizel za zdí zahradní.

Lea šátkem si zakryla tvář — oči její slzami se zalily. Přistoupila k ohništi a hodila tam lístek Svatomírův. On zňal se plamenem.

V té chvíli vrazil Nathan do dveří. Celé vzezření jeho jevilo divokost. Oči se mu jiskřily jako raněnému tygru. Byla to jiná tvář, jiná duše z něho vyzírala. Povaha jeho vybouřila, dušený cit nalezl průchodu.

„Hanebnice! dej sem ten zrádný list!“

Lea polekaná na ohniště okázala.

„Ha! spálilas jej! Bála jsi se, abych důkazů se nedopídil! Avšak přetrhnu pásmo, ztroskotám tu vaši budovu hanby; ty i on, on i ty mi to zplatíte, jen až se důkazů dopídím! Dej sem jeho jiné listy, vím, že je máš, vím, že on na to jen číhá, aby mne zhanobil a zničil — ten bídný cizoložník!“

„Bídný lháři!“ zvolala Lea rozjitřena křivdou jí a Svatomírovi učiněnou.

Ale Nathan na její hrdé se vztyčení odpověděl rázným udeřením v její tvář a obrátiv se, nejsa takměř sebe mocen, jako šílený za Svatomírem pospíchal.

Lea vzkřiknouc a jednu ruku na srdce, druhou na tvář si položíc, zachvěla se, ještě jeden krok učinila a povzdechnouc: „Svatomíre! Svatomíre!“ — na zem sklesla.

Nathan běžel přímo za zahradní zeď. Svatomír na kameně tam sedě, četl řadky Leiny.

„Sem ten lístek, zrádce! sem ten lístek,

bídníče!“ zvolal Nathan, po Svatomírovi se sápaje.

Avšak tento povstana hněvem zahořel a silnou cestovní hůl pravicí pozdvihna, pravil:

„Kdybys nebyl bídník malomocný duchem a povahou, nebylbys zavraždil duši ženy, tobě nepřístupné a nepochopitelné. Sprostá mysl tvá však se upokojí, čím šlechetné srdce pohrdá — *opanováním* milované ženy, nikoliv však jejím oblažením. Ustup, sice tě poznamenám, že co živ budeš lidem k posměchu. — Ne tobě k vůli, tomu andělu k vůli, jehož stínu se dotknouti hoden nejsi, podám ti, co žádáš, abys se poznal, a zvěděl, kdo vlastně jsi!“

I hodil mu Lein list k nohoum a obrátiv se odešel.

Nathan se chopil dopisu a četl:

„Buď s Bohem! Jako hvězdy jsme se sešly, jako hvězdy jsme se rozešly.

Cesty naše daleko od sebe vedou, mračna se postavila mezi nás, nespatříme se více, ale v jasnu setrváme, neboť vina nás netíží.

Nebylo nám souzeno, bychom sobě přináleželi; odloučen ode mne přináležíš Ty vlasti, a já svému manželu.

Jdeš prý do širého světa! Jdi! Čím dále od sebe budeme, tím líp!

Rozhněvala jsem srdce své a duši svou, podavši se vůli cizí; nechci i Boha rozhněvati na sebe, abych nyní, kdež by to hříchem bylo, třeba jen myšlénkou na Tebe se poutala.

Láska naše byla láskou dětskou! Dospěli jsme — a úlohy povinnosti nové nás očekávají. Buď s Bohem!"

Nyní teprv se Nathan zpamatoval. Nesmírná bolest jej jala. Svědomí mocně tlouklo jako na brány celé jsoucnosti jeho. Rozčilil se lítostí nad Leí — nad sebou — ba i nad Svatomírem, a pospíchal domů, by u kolenou ženy své odpuštění dosáhl.

Pociťoval, jak hrozno pro něho nyní, kdežto i o vážnost její se připravil! — Zřejmá mu byla nevinnost její.

Přiběhl domů. Dole ani živé duše.

Jen Rachel poloobnažená po dvoře sem a

tam přebíhala. Rozpuštěné vlasy povětřím lítaly. Někdy se za hlavu uchytila a chomáč jich vyrvouc, rukama máchala a vytrhané kadeře po dvoře rozhazovala. Při tom někdy zařvala, někdy zase zaštkala, někdy zase přivolávala smrt na sebe a na Jakuba.

Šílenost její dosáhla nejvyššího stupně — a žádného zde!

Nathan ji uchytiv zápasiti s ní musel. Marně na čeládku volal — žádný ho neslyšel pro hluk, jakýž nahoře panoval.

„Nathane! Nathane!“ rozléhalo se volání Efraimovo. Brzo pak sám, rukama lomě, u okna se objevil a, „Nathane! Nathane!“ byla jediná slova, jež s hrozným výrazem v tváři ze sebe vynutit mohl.

O Rachel se žádný nestaral. Cizí teprv pacholek jakýs okolojdoucí na pokřik Nathanův do domu vběhnul a Nathanovi ji zuřící svázati pomohl.

„Nathane! Nathane!“ volal zase Efraim.

Nathan celý upachtěný běžel nahoru. Hlava mu vřela. Tésné tušení mu úžilo prsa.

Leina komnata byla lidmi naplněna. Hemžilo se to tam kolem lože, a Nathana pojímala závrať v tom těsném davu. Viděl jen, kterak lidé se míhali, a šumot a hlasy jejich jako bzučení z oulu v uši mu bily.

„Má Lea! tvá žena!“ křičel Efraim Nathana za sebou k loži táhna. Tam ležela Lea bez pohnutí, bez známky života.

Efraim se na ni vrhnul a řval jako šílený.

Nathan stál jako smyslů zbavený.

Rachelku přivlékli nahoru. Vytrhnouc se cizím rukoum, skočila do komnaty Leiny. Ač ruce její byly svázány, přece davem lidu se k loži prodrala; tam pak na zem padla a v kotouč se svinouc vyla jako pes.

Roznesla se rychlá pověst ode vsi ke vsi o hrozném neštěstí v Poloveské židovně.

Konečně přijel lékař Řešínský; s ním polesný, Julie a jiní, jižto Lei znali a milovali.

Lea byla mrtva. Srdce jí puklo.

Noc přišla a lidé odešli!

Efraim nezvyklým, neobyčejným u něho rozčilením zemdlen na lože své padnul a v slzách usnul.

Rachel svázaná v koutku své komnaty na zemi se skrčivši ve mdlobách ležela. Kale jí sice hlídati měla, bezpečně však na stolici vedle lože usnula.

Rebeka v obyčejnou dobu si ulehla docela pokojna a skoro nedotknuta tím, co se přihodilo, usnula jako obyčejně a spala snem spravedlivých.

Nathan seděl u mrtvoly, nad jejíž hlavou lampička hořela, nespouštěje očí s tváře, jakoby očekával opětné její probuzení. Oči jeho byly sklenné, bez života, bez citu.

V zahradě klečel mladý muž pod širým nebem s rozpjatýma rukama, s uslzenou tváří vzhůru hledě — šeptal slova tajemná — k oblakům se vznášející.

Kolem bylo ticho; jenom listí stromů šustilo.

Oblohou polétaly mráčky, hvězdy se třpytily, luna nad pahorek vystoupíc zvědavě nahlédala v komnatku Leinu.

Doslov.

Chladem pozdního podzimku jak ztruchlela krajina! Květiny poumíraly; zde onde jen některá chudobka větrem střásána k zemi se ohýbala. Obor vzduchový, mžitím navlažený, létavými se plnil parami; lučiny mdlé, prožloutlé, nivy zamlklé, začernalé — jako suchopáry opuštěně ležely.

Jen v pokrajních lesích ještě trochu života. Tu to šumělo a praskalo každým zachvěním vichřice. Plavé listí posledním chřestem s větví slétalo a odmájené stromy nahá svá ramena šerem protahovaly.

Nad prostorou pochmurní nebe jako příkrov rozvinulo nejšedejší své plachty oblakové.

I po pěšinách kolem teskno. Zpěvné ptactvo dávno již bylo odtáhlo v teplejší krajiny, a lidé z dědin nevycházeli bez potřeby, hovíce si raději v poklidu domácím.

Jediný jen pocestný stezkou podlesní kráčel.

Postava jeho byla nevysoká, složitá. Krok pevný značil určitost; z okrouhlého pohybování dalo se souditi, že to povaha mírná. Oděv, ač sešlý, přece jevil onu vkusnost, kterouž se chodec zajímavý i na veřejné silnici liší od sprostého poběhlíka.

Na zádech měl kožený vak, jak se podobalo, nehrubě těžký; v ruce držel hůl nápadné síly. Nepříjemnému počasí navzdor velmi pomalu kráčel, přečasto se pozastavuje, tu před skupením stromů neobyčejného rysu, tam před skalinou podle cesty vztyčenou, ba někdy i k drnu a k mechu se sklonil a skoumavým zrakem je prohlížel.

Posléze z nízkých křovin vystoupiv, pozastavil se a kolem se rozhlížel.

Před ním daleko v nížinu táhly se louky, v pravo a v levo z okraje lesů s pahorků

sestupující. Cesty se křížily všemi stranami. Jedna vedla k okrouhlému návrší, jehož vrcholek vetchou zdí byl obehnán.

Tam se ukotvil zrak chodcův a dlouho se neodvrátil. Konečně sebou trhnuv muž, jako z teskných snů procitlý, přímo ku pahorku se bral.

Na výši jeho se opět pozastaviv, k druhé straně pohlížel.

Tam ze šera nejzadnějších dolin vystupovala skrovná vesnička, kdežto ze skupení chatrných chýžek vyšší jedno stavení, zánovní, obílené, červenou střechou pokryté, hrdě vyzíralo.

„Nuže!“ pravil pocestný s bolestným úsměvem, „tedy již i bývalý příbytek tvůj přestavěli a obarvili! Takž památka po památce zaniká, a všecko pomíjí, co na zašlé doby připomínává. Nezbydeť posléze i po lidech nic jiného, nežli zpomínky v hlubině příbuzného některého srdce pochované, až i ono zahyne, a nové pokolení pak neví o starém!“

Na to hlavu skloniv, volným krokem obe-

šel zeď až k černým, pouze přivřeným dveřím, jimiž pak uvnitř vstoupil.

Truchlivéť to prostranství — židovský hřbitov! —

Řady plochých, hrubě otesaných kamenů s nápisy hebrejskými v nečistém lesku podeštním skláněly se k uvlhlým hrobům.

Jinak bylo vše holé a pusté.

Nebylo místečka, na němž by oko s útěchou bylo mohlo spočinouti. Mrtvý ten kousek země jevil se co pravá předsíň truchlozjevů záhrobních.

Ničeho tam k spatření, co důmysl lidský vynalezl a utvořil k útěše živoucích v pohledu na smrt.

Zde bylo jako spolupohřbeno vše, co zesnulé k žijícím ještě poutává; i poslední, jakžkoliv slabé plamínky, jež s onoho světa v život nás vezdejší zasvítati se zdají — tam byly uhasly!

Pod tímto drnem zvětralým nebylo hledati podřimujících v očekávání opětného procitnutí,

alebrž mrtvých, vyvržených z pásma života a spráchnivělých s celou bytostí — na věky! —

Máť ona smrt zajisté hrozných stránek do sebe; leč pokolení lidská mohou je zahaliti rouchem básnickým, na jehož domnělých půvabech zlomují se odporné dojmy, a duše pohlížejíc v budoucnost, skvělými nadějemi ozdobenou, věčné tmy se více nezhrožuje. Kde však takového roucha není, kde holá jen opravdivost co beztělná kostra z beztělných hlubin vyzírá, tam útěcha tuhne, a život všednich lidí vysychá myšlénkou, že jen ku zničení a věčné tmě dozrává! —

Takové as myšlénky vzbuzoval holý hřbitov tento, v jehož nejzadnějším koutě jediná smutečni vrba nad hrobem patrně scházejícím se skláněla.

K tomuto místu zaměřil cizinec.

O kmen shrbělý opíral se kámen, dlouhými pruty a listy vrbovými jako kadeřemi ochvívaný.

Na ploše jeho vytesáno bylo jmeno *Lea*.

Hluboce se zamysliv cizinec, nic jiného

kolem sebe nepozoroval. Nevšimnul si ani čerstvé jámy vedle hrobu Leina, ani hrobaře, jenž hlavou vrtě, nedůvěřivě naň z povzdálí hleděl.

Sundav klobouk objevil tvářnost svou. Muž to, kterýž zajisté jaro svého života již hezky dávno byl přežil. Čelo nevysoké, leč široké a pevné, vráskami se znamenati počalo; hnědé, husté vlasy kolem spánků volně splývaly. Ale z očí vyzíral mu hluboký zármutek.

Málo kdo by v něm byl poznal Svatomíra — po patnácti letech!

Dlouho stál nad hrobem a ani slovo ústy jeho neproklouzlo.

„Rozvedl nás osud?" promluvil konečně; „či lidé? Oh, lidé, lidé! výkonné mocnosti osudu! Kdyby smířenlivější byli a svévoli a tupým předsudkům nepodléhali, zdaliby i šťastnější nebyli a vzájemně se trápiti a pronásledovati nepřestali? Co by se z nich již bylo vyvinulo, kdyby rozuměli vnuknutím Božím, jež on v zákonech přirozenstva jim

zvěstuje! Kam by byli již došli, kdyby své zastaralé, ducha i srdce vražedné zvyky v čelo života nestavěli! . . . A však milejší jest jim zaslepeným, rozsívati žal a smrt, nežli život, radost a blahoslavenství!“

Zamlčev se pak kolem hrobu se ohlížel, a tu teprv mu v oči padla nová jáma vedlejší.

Jako blesk to Svatomírem trhlo — snad on? snad Nathan?

Spatřiv hrobníka s rýčem a s lopatou přicházejícího obrátil se naň s dotazy.

„Což to neznáte?“ odpověděl hrobař nevrle. „Podívejte se jen přes zeď a uzříte. Již ji nesou. Druhá to žena Nathanova. Znáte Nathana? Poctivá to byla žena, dobrá matka, výborná manželka ta Eva. Škoda jí, věčná škoda! V hospodářství pravý klenot, a peníze přinesla také do domu. Ne jako jiná! — hm, o mrtvých nemluvím. Snad jste znal tuhle tu?“ doložil s ousměškem nevlídným na Lein hrob ukázav. — „Nebyl s ní dlouho — štěstí pro něho! Ale měl ji rád až hrůza! Pláče pro ni a dělá, jakoby Evy ani na světě nebylo.

Uhlídáme, kterak se s ní dnes rozloučí. Bůh to suď — jsou tam teď obě, a mohou se spolu srovnati!“

Svatomír pohlídnul přes zídku a spatřil dlouhou řadu lidí ku hřbitovu přicházejích.

„Již jdou!“ pravil hrobař, nový hrob ještě urovnávaje.

Svatomír poodstoupil mezi náhrobní kameny.

Přihrnul se zástup lidí, pak přinesli rakev z holých hrubých prken nebarvených a nehoblovaných a za rakví zase lidé přicházeli; nejzadněji přišel stařec shrbělý, šedivých vlasů a brady dlouhé a jak mléko bílé. V jedné ruce držel hůl, jížto cestu před sebou omakával, v druhé provázek, na kterémž pes přivázán — vedl starce.

Stařec byl docela slepý; pes jen na jedno oko a to dosti špatně viděl. Starcovy nohy se po zemi jen šoupaly, pes se jen jako ve snu vlekl.

Huňaté to velké zvíře stářím celé zešedivělo.

Svatomírem to trhlo — poznal Ariela a psa Turka.

Ze všech ostatních lidí však neznal žádného, než Nathana. Kterak sestárnul! — Po boku mu kráčelo několik dětí usedavě plačících. Nathanovy to děti.

Pohřebníci, odbyvše svůj obřad, jeden po druhém se tratili. Nathan odeslav děti domů, zůstal na místě.

V hlubokém zamyšlení postál chvíli nad hrobem Eviným, pak ale k hrobu vedlejšímu přikročiv a pravicí o kámen se opřev, hluboko k zemi se sklonil a tokem slzí zakropil hrob — Lein!

Potom v pohnutí přežalostivém opustil hřbitov.

Ariel zůstal opodál státi; naslouchal krokům a pozoruje úplné ticho promluvil něco k Turkovi. Ten porozuměv pánu, pozorně náhrobními kameny se proplítal, až došli Leina hrobu.

Svatomír hluboce pohnut přiblížil se k ně-

mu a pravil hlasem dušeným: „Zdráv buď, Ariele!“

Ariel pozdvihna hlavu naslouchal ku straně, z které hlas přicházel.

„Kdo mě pozdravuje? Kdo si mne všímá?“

„Starý známý, Ariele, muž, jenž Bohu díky skládá za to, že mu dopřál s tebou se ještě sejíti. Známo-li ti ještě jmeno Svatomír?“

„Svatomír! Tys Svatomír?“

Nelze bylo starcovi v chvíli této pro pláč více promluviti.

Na Leině hrobě seděli as hodinu a snad i více, a pohříželi se v zpomínky na minulé zašlé časy, na trudné a na jasné chvíle prožité.

Ze zpomínek pak přešli k vypravování. Měliť oba mnoho si sdíleti, mnoho vypravovati.

„Oh, Svatomíre! ani bys neuvěřil, kterak se osud na Efraimovi pomstil za to, že mimo svůj tak zvaný rozum jiného nic neuznával. Nebylo dosti na zoufalství, jež ho smrtí Leinou jalo, rána za ranou následovaly na hlavu a na srdce jeho. Několik dní po Lei pochoval Rachel, ale v jakém stavu! Umírajíc vyznala

se mu z viny své. A toho samého dne mu poslal Zahořan všecky dopisy Estherčiny — to na pomstu, že Efraim Lei obětoval!

„Neuznávals lásku,“ — psal mu Zahořan — „viz, kterak se na tobě pomstila!“

Brzo na to byl Zahořan přesazen na jiné místo, a Efraim dlouho nenesl hrozná muka svá; téhož roku zemřel. — I Joel se upracoval k smrti, chtěje nahromaditi peněz a nepřeje sobě posily ni oddechu. Benjamin jest ve Vídni při obchodu.

Jediná Rebeka přečkala všecky. Hluchá již byla ode dávna. Nyní jí však ani oči víc neslouží, ani choditi nemůže mimo komnatku svou. Sedíc a ležíc tráví dny nedajíc se ničím dotknout. Ani nezaplakala — ani snad nepovzdechla, když člen za členem rodiny její odpadával. Jediné její zaměstnání jest počítati peníze a pořádati klenoty své. Zdá se, že Benjamiňa ze všech vnuků svých má nejradši. Po něm aspoň se prý časem poptává, o druhých se ani nezmiňujíc. Dověděl jsem se však, že Benjamin se stal rozmařilým a marnotrat-

ným. Bude zde tedy, jako u všech mamonářů bývá. Rozhází v roce, co předkové celým životem pracně shrabovali! —

Ah, ještě na jednu věc bych byl skoro zapomenul. Došly tě listy z Prahy, Svatomíre; že však o tobě památky nebylo, zůstaly ležeti, až jsem je k sobě uschoval.

Byl to osud, Svatomíre, pouhý osud, jenž s námi pohrával! Přátelé tvoji jsou všickni šťastni, byli aspoň tenkráte, když tobě psali. Jest tomu ovšem již dávno, a kdož ví, zdali některý z nich už v hrobě nespočívá. — Ale tvůj soudruh Branský má dlouhou řadu dítek. — O Polabských Marii však jsem se od těch dob ničeho nedověděl, co do kláštera vstoupila."

Konec.

